

TAISTELUKENTÄLLÄ

SUOMALAISUPSEERIEN KOKEMUKSIA AFGANISTANISSA

Jari Rantapelkonen (toim.)

TAISTELUKENTÄLLÄ

SUOMALAISUPSEERIEN KOKEMUKSIA AFGANISTANISSA

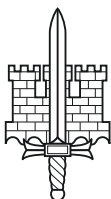
Jari Rantapelkonen (toim.)

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Taktiikan laitos

Julkaisusarja 2

N:o 1/2012

Kuvien julkaisulupa on saatu kuviin merkityiltä tekijänoikeudenhaltijoilta.
Tekstiä, kuvia tai piirroksia lainattaessa lähde on mainittava.

Kirjan nimi: Taistelukentällä. Suomalaisupseerien kokemuksia Afganistanissa.

Toimitus: Jari Rantapelkonen

Taitto: Annastiina Perko

Kannen kuva: Idea Jari Rantapelkonen, kuva Ali Mättölä, grafiikka Juuso Ervasti

Muut kuvat: Kirjoittajat, Puolustusvoimat, Tuomas Muraja/PV, ISAF.

Yksityiskohtaiset tiedot kirjan toimittajalta

Julkaisija: Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos

© Kirjoittajat ja MPKK:n Taktiikan laitos

ISBN 978-951-25-2339-9

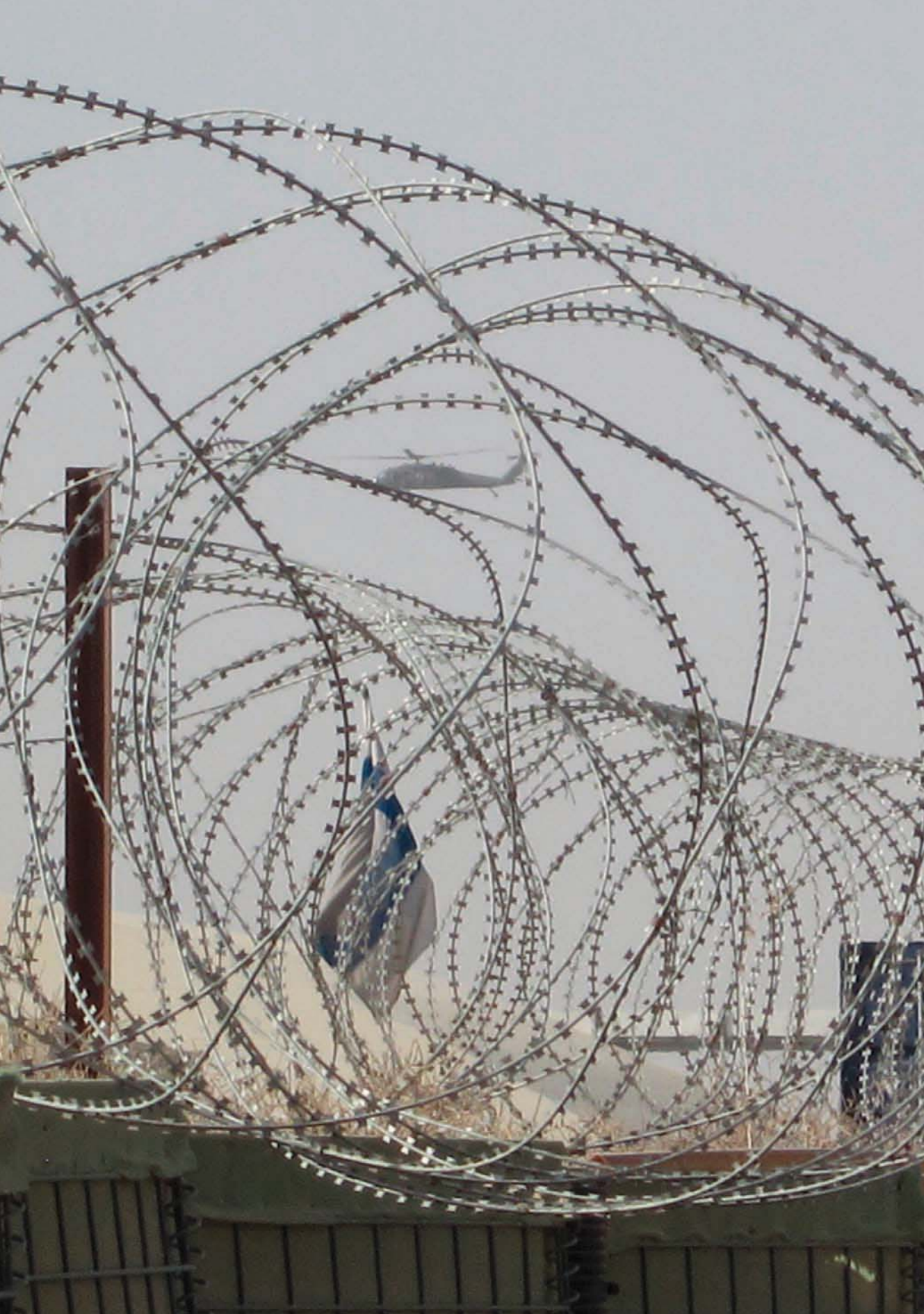
ISBN PDF 978-951-25-2340-5

ISSN 1238-2752

Juvenes Print Oy
Tampere 2012

SISÄLLYS

ESIPUHE	5
<i>Pekka Järvi</i>	
Kokemuksiin perustuvaa sotatieteellistä tietoa	7
<i>Jari Rantapelkonen</i>	
Tieto aseena – Tilannetietoisuuden muodostaminen vieraassa kulttuurissa	23
<i>Sakari Temonen</i>	
Ensimmäinen suomalainen sotilasjoukko Afganistaniin 2002	37
<i>Mauri Koskela</i>	
Byrokratiaa, satoja operatiivisia käskyjä ja sotastressiä	45
<i>Jouni Laari</i>	
ISAF Joint Command – Operaatioesikunnan arkipäivää Kabulissa	57
<i>Tuomo Mero</i>	
Sotapäällikön maalittaminen	67
<i>Jari Rantapelkonen</i>	
Armeijakunnan johdon mentorina	81
<i>Tapio Niitynperä</i>	
”Ketju on yhtä vahva kuin sen heikoin lenkki”	95
<i>Jari Rantapelkonen</i>	
Armeijakunnan operatiivinen toiminta Afganistanissa	105
<i>Pekka Toveri</i>	
Taistelu Maimanasta	127
<i>Jari Lindholm</i>	
Kolme päiväkirjasivua Afganistanin sodan arjesta: Itsemurhaiskusta luottamuskykyyn	143
<i>Jari Rantapelkonen</i>	
”No, se oli nyt sitten se, ...se mistä ollaan puhuttu... se iieedee”	155
<i>Mikko Kurko</i>	
Kosonen: ”Paras hetki oli se, kun selvisimme lähes pelkällä säikähdyksellä”	165
<i>Haastattelu: Jari Rantapelkonen</i>	
Afganistan-operaatio kehittää Suomen sotilaallista suorituskykyä	171
<i>Ali Mättölä</i>	

ESIPUHE

Taistelukentällä. Suomalaisupseerien kokemuksia Afganistanissa on tärkeä ja mielenkiintoinen kirja, joka kertoo suomalaisen upseerin toimintaympäristöstä 2000-luvun kriisinhallintaoperaatioissa. Samalla se on ensimmäinen kirja, jossa suomalaiset upseerit kertovat omin sanoin ja avoimesti kokemuksistaan Afganistanissa. Vaikka Afganistanin toimintaympäristö tuntuu kotimaan puolustuksen ja suomalaisen taktiikan näkökulmasta kovin oudolta ja taistelukenttä kaukaiselta, ei se poista sitä tosiasiaa, että kokemuksella on aina ollut sotatieteissä tärkeä merkitys – ja tulee olemaan.

Sota ja taistelut ovat sotatieteellisen tutkimuksen ytimessä, ainakin niiden pitäisi olla. Taktiikan laitoksen tärkein tehtävä on operaatiotaidon ja taktiikan opetus. Se kaipaa tuekseen pätevää tietoa: artikkeleita, ohjeita, oppikirjoja, kokemuksellisia päiväkirjoja ja tekstejä, jotka tukevat suomalaisen upseerin osaamista. Tutkimuksellisille teksteille taistelukentiltä on näin ollen taktiikan tutkimuksessa tilausta ja myös tilaa.

Huolimatta siitä, että kotimaan puolustus on tärkein tehtävämme, pääsevät upseerimme eri tehtävissä kokemaan taistelukentän arjen erilaisissa simulaatioissa, kuten sotaharjoituksissa, mutta erityisesti kansainvälisissä tehtävissä. Siksi on tärkeää, että näistä kokemuksista kirjoitetaan useista näkökulmista ja maanläheisesti, kuten tässä kirjassa. Näin *Taistelukentällä* avaa myös upseerikunnan ulkopuolisille näkökulmaa Afganistaniin ja tehtäviin, joissa upseerimme sotilaallisissa kriisinhallintatehtävissä palvelevat.

Kiitän kirjan ideasta ja toimittamisesta everstiluutnantti, sotatieteiden tohtori Jari Rantapelkosta, jonka ajatuksen Afganistanista kertovan kirjan tekemisestä hyväksyin syksyllä 2011. Uskon, että tämä kirja lisää ymmärrystämme Afganistanista ja sotilaallisesta kriisinhallinnasta vaativissa olosuhteissa. Toivon, että kirja kuluu suomalaisten käsissä, myös heidän, jotka ovat jo Hindukusin maisemissa palvelleet, mutta erityisesti heidän, jotka ovat vaativiin kriisinhallintatehtäviin kuten Afganistaniin menossa.

Helsingissä toukokuussa 2012

Eversti Pekka Järvi

KOKEMUKSIIN PERUSTUVAA SOTATIETEELLISTÄ TIETOA

Teksti: Jari Rantapelkonen

Nyt tiedät lopullisen totuuden sodasta...

Totuus sodasta on että voit itse kuolla tai ystäväsi voi kuolla.

*Sotaveteraani*¹

Se mitä Afganistanissa, Khandaharista Mazar-e-Sharifiin, Kabulista Korengalin laaksoon, tapahtuu, on vaikea ymmärtää. Uutiset talebanien hyökkäyksistä, itsemurhapommittajista, tienvarsimmeista suomalaisia kohtaan tai ISAF-joukkojen² operaatioista ovat mediassa arkipäivää. Tätä väkivaltaista taistelulenttää, Afganistanin sotaa ja mediaspektaakkelia on kuitenkin mahdollista tehdä ymmärrettävämmäksi tutustumalla Afganistanin historiaan ja kulttuuriin. Tämä kirja tarjoaa yhden näkökulman kurkistaa sodankäynnin kentille. Kirja lukeutuu operaatiotaidon ja taktiikan alaan, jonka puitteissa on mahdollista syventyä taistelulentän arkeen, siihen, miten sotilasjoukkojen käyttöä suunnitellaan, kuinka joukkojen suorituskykyä on mahdollista nostaa ja miten joukkoja käytetään. Näistä taktiikan kysymyksissä kumpuaa halua löytää vastauksia toiminnasta, jonka keskiössä on taistelulenttä.

Sota on yhteiskunnan kulttuurin heijastuma, niin myös Afganistanissa. Yleisesti voidaan sanoa, että taistelulentällä on pysyviä piirteitä, mutta samalla taistelulenttä on muutoksessa. Eräs sotatieteellisistä lähtökohta-ajatuksista juontaa juurensa Alvin Tofflerin esittämään väitteeseen, jonka mukaan yhteiskunnat käyvät sotaa kuten ne tuottavat hyvinvointia³. Valtioneuvoston selonteon mukaan Afganistanin ”lähtötilanne oli taleban-hallinnon kaaduttua vuonna 2002 poikkeuksellisen vaikea. Pitkien sotien ja taleban-hallinnon jäljiltä maan talous ja infrastruktuuri olivat suurelta osin tuhoutuneet, koulutettua väestöä ei juuri ollut maassa, toimivia poliittisia ja hallinnollisia rakenteita ei ollut ja suuri osa väestöstä eli perinteisessä heimo-yhteiskunnassa.”⁴ Näihin olosuhteisiin lähti yksi tämän kirjan kirjoittajista, silloinen everstiluutnantti, Mauri Koskela suomalaisten sotilaiden kanssa vuonna 2002.

Vaikea tilanne Afganistanissa näkyi 2000-luvun alussa ihmisten arjessa. Norjalainen toimittaja Åsne Seierstad asui kevään 2002 afgaaniperheessä, jossa hän teki havaintoja arkisesta elämästä sodan runtelemassa Afganistanissa. Näistä omista ja afgaanien kokemuksista ja kuulemistaan tarinoista hän kirjoitti kirjan *Kabulin kirjakauppias*, joka oli mielenkiintoinen lähde lukea ennen Afganistaniin lähtöä.

1. Junger, S. (2011). Sota, s. 283. Sebastian Junger kirjoitti havainnoistaan ja kokemuksistaan Korengalin laaksossa Afganistanissa amerikkalaisten sotilaiden tukikohdassa. Valokuvaajana lähes vuoden mukana ollut Tim Hetherington lähti sitten keväällä 2011 Libyaa, jossa hän kuoli Muammar Gaddafin ja kapinallisten välisessä taistelussa. Eräs Vietnamin veteraani soitti Jungerille Hetheringtonin kuoleman jälkeen ja sanoi Jungerille sanat, jotka tämän artikkelin alkuun on lainattu. Sanat kertovat sodan ja taistelulentän todellisuudesta, johon suomalaisetkin ovat tehtävissään ISAF-joukon osana Afganistanissa törmänneet.
2. ISAF (International Security Assistance Force) on NATOn johtama ja YK:n valtuuttama monikansallinen kriisinhallintaoperaatio Afganistanissa. Sen tehtävänä on tukea maan väliaikaista hallintoa luomalla vakautta ja turvallisuutta Afganistaniin. YK:n turvallisuusneuvosto päätti ISAF-operaatiosta joulukuussa 2001, ja se alkoi tammikuussa 2002. ISAF:n johtovastuu siirtyi NATOLle 11. lokakuuta 2003. Ensimmäiset lähes kaksi vuotta operaation mandaatti käsitti vain Kabulin alueen, mutta 13. lokakuuta 2003 turvallisuusneuvosto laajensi sen koko maahan. Operaation vahvuus vuonna 2011–2012 oli noin 140 000 sotilasta 41 maasta. Suomalaisia sotilaita ISAF-operaatiossa työskentelee noin 195. Sotilaiden määrää vähennetään vuoden 2012 aikana.
3. Toffler, Alvin; Toffler, Heidi (1995). War and Anti-War: Survival at the Dawn of 21st Century. New York: Warner Books.
4. Valtioneuvosto (2011). Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle Afganistanin tilanteesta ja Suomen kokonaistuesta Afganistanille, mukaan luettuna osallistuminen sotilaalliseen kriisinhallintaan. VNS 2/2011 vp, s. 4.

Tässä kirjassa sota näkyy arjessa tavalla, joka kertoo taistelukentän muuttumattomuudesta, mutta myös muutoksesta. Tämän ymmärtäminen on tärkeää vaikeista tilanteista taistelukentällä selviytymisen kannalta, kuten eversti Pekka Toveri artikkelissaan kertoo. Vaikka yksinkertaisuuden ajatus on sotilasjoukoille tärkeä periaate taistelukentällä, johtaa sellainen ajatuksen tasolla helposti taistelukentällä koettujen kokemusten väärintulkitsemisiin. Se taas ei lisää ymmärrystä aikamme taistelukentästä, esimerkiksi talebanin toiminnasta Afganistanissa. Toisaalta juuri pelkistetyt toimet käytännössä voivat olla avain menestykseen. Siitä kirjassa kerrotaan myöhemmin lisää.

Turvallisuustilanne ja toimintaympäristö vuonna 2002 oli kansainväliselle sotilasjoukolla, joka oli tullut tukemaan afgaanihallintoa, äärimmäisen haasteellinen. Valtioneuvoston selonteossa tilannetta kuvataan näin: ”Maa toimi kansainvälisen terrorismin tukialueena. Taleban-hallinnon kaaduttua sen edustajia pakeni tukialueilleen Afganistanin ulkopuolelle erityisesti Pakistanin, mistä toiminta jatkui ja myöhemmin jälleen laajeni.”⁵ Taistelijat ovat osanneet Afganistanissa mukautua vallitseviin olosuhteisiin läpi sotahistorian olipa vastustaja kuka hyvänsä, usein suurvalta. Onkin hyvä kysyä, kuinka joustavasti länsimainen asevoima kykenee mukauttamaan toimintaansa vallitseviin olosuhteisiin.

Kokemukset ovat tärkeä tiedon lähde suomalaisille sotatieteilijöille, koska ne lisäävät osaamista ja antavat arvokasta tietoa puolustusvoimien suorituskykyjen kehittämiseksi⁶. Tämä kirja tarjoaa mahdollisuuden perehtyä muutamien suomalaisten kokemuksiin vaativissa kansainvälisissä tehtävissä. Artikkelit antava mahdollisuuden perehtyä erilaisiin tehtäviin, joissa inhimillistä kokemusta on tarkasteltu hyvin käytännönläheisesti. Kirja perustuu ajatukseen, jonka mukaan sotatieteellisessä taktiikan tutkimuksessa on tärkeää upseerin henkilökohtainen kokemus. Pelkkä kokemus ei sinällään kuitenkaan riitä, vaan se on kyettävä kertomaan ja käsitteellistämään osaksi sotatieteitä. Tämä kirja tarjoaa suomalaisupseerien kokemukset sotatieteellisen yhteisön keskusteluille, joiden kautta ne voivat tulla vielä paremmin ymmärrettävimmiksi. *Taistelukentällä* osoittaa, että upseereilla on hyvät edellytykset toimia myös havainnoijana sekä tutkijana, sillä he tekevät työtä oman tutkimusympäristönsä keskellä. Tämä kirja on vain yksi näkökulma taistelukenttään, mutta sellaisenaan se antaa mahdollisuuden jatkotutkia lisää Afganistanissa kerättyjä havaintoja ja kokemuksia sekä sitä, kuinka niitä voidaan mahdollisesti soveltaa suomalaisessa sotataidossa. Samalla tähän kirjaan kirjoitettuna kokemukset eivät pääse unohtumaan ja ne ovat muidenkin sotatieteistä kiinnostuneiden käytössä.⁷

Kerron lyhyesti omasta kokemuksestani ja siitä, mistä ymmärrykseni lähti liikkeelle ja miten se liittyy ajatukseen Afganistanin taistelukentästä. Sain käskyn siirtyä pikalähdöllä ensimmäistä kertaa palvelukseen Afganistaniin elokuussa 2004. Perehdytyskoulutus NATO:n johtamaan ISAF-operaatioon jäi kohdallani hyvin ohueksi, koska siitä, kun minulta ensimmäisen kerran kysyttiin halukkuudestani palvella Afganistanissa, olin Kabulissa jo yhdeksän päivän kuluttua. Parhaana palana siitä, mihin olin joutumassa tai pääsemässä, muistan erään kersantin parituntisen oppitunnin Afganistanin kulttuurista. Se oli tehtävän kannalta tärkeä, sillä minut käskettiin vieraaseen kulttuuriin suunnittelemaan informaatio-operaatioita ja analysoimaan niitä. Tämä oli suomalaiselle upseerille ainutlaatuinen tilaisuus, josta tähän kirjaan on kirjoitettu vain yksi pieni viipale ”Sotapäällikön maalittamisen haasteet” kuvaamaan informaatio-operaatioiden haasteellisuuksia vaativassa turvallisuusympäristössä.

5. VNS 2/2011, s. 4.

6. Honkamaa, Sakari (2012). Vastine Osmo Toivasen mielipidekirjoitukseen: Kriisinhallintatehtävät 2014. Sotilasajakauslehti Toukokuu 5/2012, s. 44. Prikaatikenraali Honkamaan mukaan ”kriisinhallintatehtäviin osallistuminen lisää yksittäisen sotilaa ja sitä kautta puolustusvoimien osaamista. Kriisinhallintatehtävistä saadaan arvokasta kokemusta puolustusvoimien suorituskykyjen kehittämiseksi.”

7. Ks. kokemuksen tutkimisen mahdollisuuksista ja tavoista operaatiotaidon ja taktiikan alalla Huhtinen, Aki & Rantapellkonen, Jari (2001). Taistelut, kokemus ja tieto. Loimaan kirjapaino, Riihimäki.

”Kalašnikovit piilossa vuohien mahan alla...”

Lähdin kohti Kabulia Porin lentokentältä. Koin tarvetta tietää paljon enemmän kuin äkkilähtijälle oli tarjolla, niin afgaanien kulttuurista kuin tehtävästä monikansallisessa esikunnassakin. Kysymyksiä oli enemmän kuin vastauksia. Ennakkokäsitykseni Afganistanin tilanteesta perustuivat pitkälti siihen, mitä mediassa kirjoitettiin ja mitä informaatio sodasta olin ehtinyt työni ohella tutkia⁸. Havaitsin, että yksi tietämisen ja oppimisen haasteista olikin kokemusperäisen, varsinkin suomalaisen perehdyttämismateriaalin puuttuminen⁹. Muutaman virallisen Afganistanista tulleen raportin lukemisen lisäksi ehdin ennen lähtöä piipahtaa kirjakaupassa Riihimäellä. Mitä Afganistanista löytyi? Hyllystä kurkisti mielenkiintoiselta tuntuva teos, Seirstadin kirja *Kabulin kirjakauppias*, jota afgaanit, varsinkin kyseisen kirjakaupan omistanut perheen isä oli voimakkaasti julkisuudessa kritisoinut, koska se ei kertonut Afganistanista ja arkielämästä totuutta. Joka tapauksessa ahmin tietovajeeseeni tämän kohua nostattaneen kirjan. Se kertoi paitsi arkisesta elämästä eräässä kabulilaisessa perheessä, myös sodasta ja sen näkymisestä. Sota oli keskeisellä sijalla kaikkialla Afganistanissa, jopa matematiikan kirjoissa. Koulupojat eivät laskeneet omenoita ja keksejä vaan patruunoita ja kalašnikoveja. ”Pikku-Omarilla on kalašnikov ja kolme lipasta. Joka lippaassa

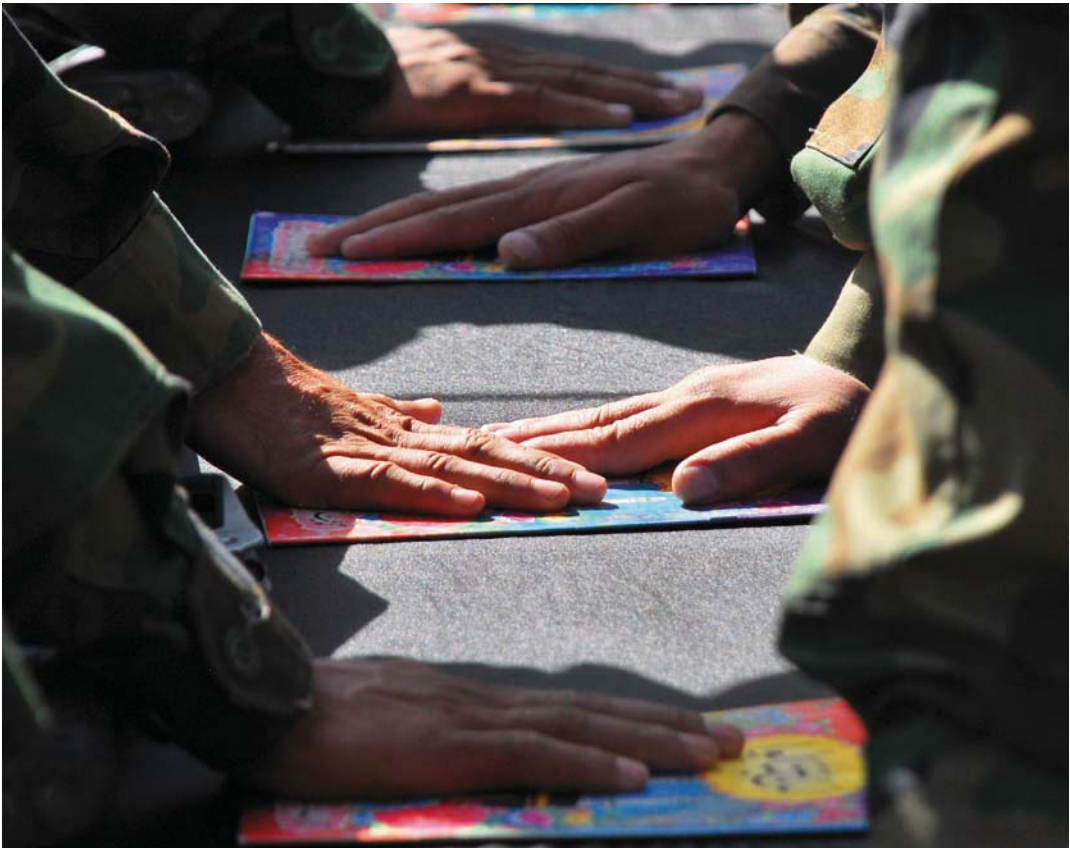

8. Ks. tietämisen ongelmista Afganistanissa esim. Rantapelkonen, J. (2003). Media asevoimien operaatioalueena: ”Häseuruutta pommitettiin” -uutisen avulla käyty mielikuvasto. Teoksessa Vehkalahti, P. (toim.). Journalismikritiikin vuosikirja 2003. Journalismin tutkimusyksikkö, Tiedotustutkimus 1/2003, Vammalan kirjapaino, s. 119–129.
9. Suomalainen sotilaallinen kriisinhallintakoulutus on kymmenessä vuodessa kehittynyt paljon vaativien kriisinhallintaoperaatioiden ja niistä hankittujen kokemusten myötä. 2000-luvun alussa yksittäiset suomalaiset maailmalle lähtijät koulutettiin YK-Koulutuskeskuksessa, kun nykyisin Afganistaniin lähtevät koulutetaan Porin Prikaatissa, jossa toimeenpannaan myös varusmiesten joukkotuotanto.

on kaksikymmentä panosta. Hän käyttää panoksista kaksi kolmasosaa ja tappaa kuusikymmentä vääruskoista. Kuinka monta vääruskoista hän tappaa panosta kohti?” kuvaa Seierstad¹⁰.

Kirjakaupalla meni hyvin. Parhaiten myi sota. Halutuimpia kirjoja olivat Ahmed Rashidin *Taliban*, jota toimittajan mukaan oli piraattipainettu Pakistanissa dollarilla¹¹. Ulkomaalaisten sotilaiden suosiossa oli venäläisen toimittajan kirjoittama kirja *The Hidden War*. Se kertoo Afganistanin katastrofaalisesta miehityksestä 1979–1989. Sodasta haluttiin tietää enemmän kuin siitä kuultiin, nähtiin ja koettiin. Khaled Hosseini kuvaa kuinka Neuvostoliiton miehityksestä kerrottiin afganistanilaisessa koulussa: ”Afganistanissakin kaikista tulisi onnellisia, kunhan edistystä jarruttavat, takapajuiset rosvot saataisiin ensin kukistettua. Siksi meidän neuvostotoverimme tulivat tänne vuonna 1979... Auttamaan meitä kukistamaan ne raakalaiset, jotka haluavat tämän kansan pysyvän alkeellisena ja tämän maan takapajulana.”¹² Jo pelkästään tuon sodan aiheuttamien tappioiden on arveltu olevan miljoonissa, pakolaisina ja kuolleina. Maanpuolustuskorkeakoulun sotahistorioitsija Jukka Kulomaan mukaan ”todellisuus jää vain arvailujen varaan, todellista lukua ei tiedä kukaan... Siviiliväestö oli sodan suurin kärsijä.”¹³

Sodasta puhuttiin Afganistanissa sotilaiden keskuudessa paljon. Myös *Kabulin kirjakauppias*-kirjan mukaan Afganistanissa puhuttiin 2000-luvun alussa paljon sodasta, silloisista tapahtu-

10. Seierstad, Åsne (2003). *Kabulin kirjakauppias*, s. 63.

11. Seierstad (2003), s. 64.

12. Hosseini, Khaled (2009). *Tuhat loistavaa aurinkoa*, Keuruu, Otava, s. 109.

13. Kulomaa, Jukka (2011). *Punaisen Afganistanin puolesta 1979–1989*, s. 269–271.

mista, siitä, miten afgaanien avuksi saapui tällä kertaa amerikkalaisia¹⁴, siitä miten presidentti Hamid Karzai tasapainottelee eri sotapäällikköiden välillä, kun taas al-Qaidan sotilasryhmittymiä on ryhtynyt hyökkäykseen maan itäosissa. Aina ei sodasta ole saanut Afganistanissakaan puhua¹⁵.

Sota on Afganistanin historiaa, jonka seuraukset ovat olleet sanoinkuvaamattomat, veriset. Sota oli pommitusta, joka tuhosi asuinalueita, kaupoista tuli hautautuneita kivikasoja, perheitä teloitettiin ampumalla, tyttöjä raiskattiin, ihmisiä tapettiin mielivaltaisesti. Toisinaan tunnistamattomia ruumiita löytyi puihin sidottuina. Usein uhreja oli ammuttu päähän ja heidän silmänsä oli kaivettu kuopistaan ja kielensä katkaistu. Sotaa on vaikea kuvitella, se oksettaa, mutta siltä voi lännessä sulkea silmänsä. Siksi Afganistanin taistelulentä tuntuu kaukaiselta ja samalla oudolta.¹⁶

Sodalla on ollut omat intressit. Afganistanissa on käyty useita sotia, joissa ulkomaalaisten strategiset pelit valtapiireistä ovat olleet pinnalla jo 1800-luvun anglo-afganistanilaisesta sodasta alkaen. Kulomaan mukaan ”suurvaltojen puskuriajattelussa maan elinkelpoisuus oli jäänyt toissijaiseksi tekijäksi. Afganistan sai maksaa siitä kovan hinnan. Maa jäi pysyvästi erääksi maailman köyhimmistä, ja kehitysmaidenkin joukossa se kuului vielä 1970-luvun rauhanvuosina kaikkein vähäosaisimpien kastiin.”¹⁷

Mutta on yksi tekijä, joka ei ole hajottanut vaan yhdistänyt väestöä Afganistanissa, ja se on islaminusko. Se ei kuitenkaan ole paljoa tarjonnut valtionmuodostukselle. Afganistanilainen islam on pyrkinyt pysyttämään erossa tämäntapaisista kysymyksistä. Hallitsijoiden vaikeutta saada siitä otetta on lisännyt uskon yhteisöltä puuttuva selkeä hierarkia ja johtosuhteet. Yleensä afgaanin näkökulmasta ehdottomasti tärkein kokonaisuus on oma perhe, suku ja kylä. Tätä käsitystä tukevat karut maantieteelliset olosuhteet, jotka eivät ole mahdollistaneet liikkumista laajoilla alueilla. Afganistan ei ole kehittynyt valtiona sanan länsimaisessa merkityksessä, vaan maa on jäänyt tuhansien itseriittoisten ”kylävaltioiden” mosaiikiksi. Tästä syystä Kulomaa pitää ulkopuolisten hyvin vaikeana tai lähes mahdottomana säädellä tällaista kokonaisuutta tai puuttua sen sisäiseen elämänmenoon. Pelkkä keskushallinnon muodostaminen eri etnisistä ryhmistä ja/tai sotapäälliköistä ei tee maasta hallittavaa. Toisaalta Afganistanissa on oivallettu se, että köyhän sotaisen maan kehittäminen ei onnistu ilman ulkopuolista tukea.¹⁸

Afganistanissa sota on vuosikymmenten sotimisen jälkeen edelleen läsnä kaikkialla; perheissä, kaduilla, vuorilla, puheissa ja mielessä. Esimerkiksi Kabulissa itsemurhapommitajat iskivät viimeisellä komennuksellani Afganistanin pääkaupunkiin vuosina 2010–2011 kymmenkunta kertaa. Lentokoneesta katsottuna maa näyttää kauniilta, karulta. Mahtavat lumihuippuiset Hindukus-vuoret näkyvät selvästi. Hindukus tarkoittaa muuten hinduntappajaa. Vuoristossa tuhannet intialaissotilaat ovat paleltuneet hengiltä sotarekellään Kabulia vastaa. Seierstad kuvaa kuinka Kabulिन pohjoispuolella olevalle Somalin tasangolle aukeaa näkymä sotamaisemasta: ”B-52 pommikoneita Hindukus ei pysäyttänyt niin kuin se oli pysäyttänyt intialaiset sotilaat. Monia talibanien pommitettuja leirejä ei ole vielä raivattu pois. Majojen kohdalla on nyt joko isoja monttuja tai sitten ne ovat levinneet laajalle maahan osuneen

14. Seierstad (2003), s. 67.

15. Vrt. Hosseini (2009), s. 110. Sodasta puhuminen ei ole Afganistanin lähihistoriassa aina ollut toivottavaa. Neuvostoliiton miehityksen aikana oli Hosseinin kirjan kerronnan mukaan kouluissa kiellettyä puhua ”vallankaappauksesta” (1978) ja Jihadista. Maakunnissa ei edes käyty sotaa, siellä vain kahakoitiin, jotta rähinöitsijät saataisiin taltutettua. Oppilaat pelkäsivät opettajaa eivätkä he missään nimessä uskaltaneet hänen läsnä ollessa toistaa yhä kiihtyvää huhua, että kahdeksan vuoden taistelujen jälkeen neuvostojoukot olisivat häviämässä sodan.

16. Hosseini (2009), s. 171.

17. Kulomaa (2011), s. 13.

18. Kulomaa (2011), s. 18–22.

pommin räjäyttäessä ne taivaan tuuliin. Tienlaidalla on vääntynyt rautasänky, johon on saatettu ampua nukkuva talibani, se muistuttaa aivan luurankoja. Aivan vieressä on reikien puhkoma patja.”¹⁹

Sodankäymiseen vaikuttaa teknologia, mutta Afganistanissa teknologinen ylivoima ei ole kyennyt ratkaisemaan sotiin liittyviä perimmäisiä ongelmia. Sota näkyy taistelukentällä, niin eilinen kuin nykyinen, onhan Afganistan maailman miinoitetuimpia maita ja sotaisimpia tantereita. Esimerkiksi palaneita panssarivaunuja löytyy mitä uskomattomimmista paikoista. Seierstad kuvaa erästä näkymää matkalla Salangin solaan, jossa panssarivaunuja on kasapäin: ”Alhaalla laakson kupeessa, ylösalaisin tai moneen osaan hajonneena. Pian Mansur on laskenut niitä jo sataan asti. Useimmat ovat peräisin Neuvostoliiton-sodan ajoilta, jolloin puna-armeija vyöryi maahan pohjoisesta Keski-Aasian neuvostotasavalloista luullen, että afgaanit olivat heidän hallinnassaan. Venäläiset joutuivat äkkiä mujahideenien ovelan sodankäynnin uhreiksi. Mujahideenit liikkuivat vuorten rinteillä vuohien lailla... Vaikka sisseillä oli melkein pelkäämättä kotitekoisia aseita, he olivat väijytyksessään lähes haavoittumattomia. Sissejä oli kaikkialla, vuohipaimeniksi pukeutuneina, kalašnikovit piilossa vuohien mahan alla. Milloin tahansa he pystyivät aloittamaan salamahyökkäyksen panssareita vastaan.”²⁰ Tässä on jotain samaa kuin nykyisin itsemurhapommittajien ja itsekyhättyjen pommien aikakaudella Afganistanissa.

”Pyhä sota oli ohi”

Ymmärryksen muodostaminen Afganistanista ja sen taistelukentistä on sotatieteelliselle yhteisölle tärkeää, mutta vaikeaa, myös siellä palvelleille operaatiotaidon ja taktiikan ammattilaisille. Ilman ymmärrystä ulkomaille komennetun sotilasjoukon toimintaympäristöstä on suuri mahdollisuus toimia väärin – jolloin törmätään samoihin vanhoihin ongelmiin, joita ei aiemminkaan ole kyetty ratkaisemaan. Hosseini kuvaa tätä taistelukentän kompleksista problematiikkaa: ”Pyhä sota oli ohi. Lailan syntymästä asti vallassa olleet vaihtelevat kommunistihallitukset oli kaikki kukistettu... Mujahideenit, jotka olivat uhranneet kaiken, jättäneet perheensä yli vuosikymmeneksi asettuakseen vuorille ja taistellakseen maansa itsenäisyyden puolesta, olivat tulossa nyt Kabuliin uupuneina mutta ilmielävinä.” Hosseini jatkaa kuvaamalla henkilöitä, joista moni vaikuttaa edelleen nyky-Afganistanissa: ”Oli Dostum, häikäisevä uzbekkikommentaja ja Junbish-e-Milliryhmittymän johtaja, joka tunnettiin siitä, että hän vaihtoi herkästi liittolaisia. Kiihkeä ja tyly Gulbuddin Hikmatyar, Hezb-e-Islam-joukkojen komentaja ja pataani, joka oli opiskellut tekniikkaa ja surmannut kerran maolaisen opiskelijan. Rabani, Jami’at-e-Islam-ryhmän tadjikkijohtaja, joka oli opettanut islamia Kabulin yliopistossa monarkian aikaan. Sayyaf, Paghmanista kotoisin oleva pataani, vakaumuksellinen muslimi ja Ittihad-e-Islam-ryhmittymän komentaja, jolla oli arabiyhteyksiä. Abdul Ali Mazari, Hizb-e-Wahdat-ryhmän komentaja, joka omien hazardoidensa keskuudessa tunnettiin Baba Mazarina ja jolla oli vahvoja yhteyksiä Iranin shiialaisiin. Ja sitten oli tietysti äidin oma sankari, Rabbanin liittolainen, mietiskelevä, karismaattinen tadjikkikommentaja Ahmad Shah Masud, Panjshirin leijona... Tämä oli se päivä, jota äiti oli niin kauan kaivannut.”²¹

Myös Kulomaa näkee nykyisessä Afganistanin tilanteessa entuudestaan jotain tuttua. Aluksi nopeasti tuloksia luvannut sotatoimi – esimerkiksi Yhdysvaltain koalition johtama sota, jolla talebanit syrjäytettiin vallasta 2001 – on pitkittynyt rauhoitusoperaatioksi, joka on alkanut sitoa kasvavassa määrin ulkomaalaisia joukkoja²². Kun palvelin 2004 Kabulissa, ISAF:n vahvuus oli

19. Seierstad (2003), s. 131.

20. Seierstad (2003), s. 134.

21. Hosseini (2009), s. 155–156.

22. Kulomaa (2011), s. 278.

alle 10 000 sotilasta. Kävelin tuolloin keskellä kaupunkia. Kun palvelin Kabulissa 2011, ISAF:n vahvuus oli lähes 150 000 sotilasta. Minulla ei käynyt mielessäniäkään astua kaupungin kaduille, vaan huristelimme amerikkalaisten kanssa panssaroiduilla ”hummereilla” kaupungin läpi. Vuonna 2014 on määrä siirtää turvallisuudesta täysi vastuu afgaaneille ja ulkomaalaisten poistua maasta. Jos suunnitelma toteutuu, jää Afganistanin turvallisuusjoukoille haasteita ratkottavaksi riittämiin, haasteita, joita kenenkään on viimeisten vuosikymmenten aikana ollut vaikea ratkoa.

Palasin toistamisiin, jälleen pikakomennuksella ja hakematta, Kabuliin lokakuussa 2010. Juuri ennen komennustani afgaaniarmeijan pariin, toi ehkä parasta ymmärrystä paikallisesta elämästä Khaled Hosseinin kirja *Tuhat loistavaa aurinkoa*. Yritin lisätä ymmärrystä kirjoittamalla molempien komennusten aikana päiväkirjaa, lukemalla lukuisia kirjoja sodasta, kirjoittamalla artikkeleita, katsomalla elokuvia Afganistanin sodista. Afganistanissa aloin ymmärtää myös sitä, että suomalaisia upseereita oli monenkirjavissa tehtävissä, joiden sisältöihin joukolle suunnatulla rotaatiokoulutuksella ei ollut sisällöllisesti juuri annettavaa²³. Tämä kirja on syntynyt näiden ajatusten pohjalta, tarpeesta saada tietää ja jakaa tietoa käytännön kokemuksista, joihin suomalaiset upseerit ovat törmänneet. Samalla kirja pyrkii tarjoamaan intellektuaalista perustaa suomalaisille upseereille, jotka matkaavat palvelemaan Afganistaniin, ja kaikille niille, jotka ovat kiinnostuneet upseerin arjesta vaativissa kansainvälisissä kriisinhallintatehtävissä.

23. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, etteikö rotaatiokoulutuksella ole erittäin arvokas sija sotilaallisiin kriisinhallintatehtäviin lähteille, varsinkin joukoille. Esikuntatehtäviin kouluttautuu parhaiten niihin erityisesti varatuissa koulutustilaisuuksissa, esimerkiksi Norjan Stavangerissa pidettävillä esikuntakursseilla, joilla valmennetaan kansainvälisiin esikuntatehtäviin tai sitten erityisillä NATO:n mentorikursseilla. Mentoreille järjestään nykyisin myös Suomessa kursseja. Koulutusta on tarjolla ja sitä kehitetään jatkuvasti.

Kun *Taistelukentällä* nousee Afganistanin nykytilanteista ja suomalaisten osuudesta niin afgaani- kuin ulkomaalaistenkin sotilaiden arjesta, ei tämä kirja tietenkään avaa kuin häivähdyksen kentältä. Kirjan tarkoituksena on tuoda esille suomalaisupseerien omakohtaisia kokemuksia, joiden jakamisesta tähän kirjaan kirjoittaneet sotilaat ovat pitäneet tärkeänä. Ajatus kokemuksien kirjaamisesta perustuu siihen, että yksilön kokemuksesta voi syntyä laajemmalle yhteisölle arvokasta tietoa. Suomalaisessa operaatiotaidossa ja taktiikassa on aina ollut ominaista vahva tehtävätaktiikka, jossa yksilöt ovat päättäneet saatujen tehtävien toteuttamistavan. Yksilöllisen kokemuksen merkitystä on arvostettu aina siinä määrin, että sotakokemusta on suomalaisessa sotataidossa pidetty ratkaiseva todistuksena oman mielipiteen pätevydestä. Upseerin intuition on luotettu.

Toisaalta Afganistanin kaltaisessa monikansallisessa ympäristössä yhden upseerin mahdollisuudet hahmottaa ja hallita kaikkea ovat käyneet heikoiksi. Näin myös tiimityöskentelyn merkitys on noussut tärkeään arvoon. Toisaalta juuri se tarkoittaa sitä, että jokaisen on luotettava toisen asiantuntijuuteen. ”Oman kokemuksen laiminlyönti on varma tie koko taistelun aloitteen menettämiseen hyökkääjille jo edeltä käsin”, kirjoitin Aki Huhtisen kanssa yli kymmenen vuotta sitten sotatieteitä ja taktiikkaa käsittelevään kirjaan *Taistelut, kokemus ja tieto*. Luova taktiikka, taktinen taito säilyy taistelukentällä vaadittavien ominaisuuksien joukossa huolimatta sen teknologisoitumisesta. Kokemukseen sisältyy tärkeä ajatus sen kypsymisestä. Tässä kirjassa kirjoittajat ovat saaneet puolesta vuodesta lähes kymmeneen vuoteen aikaa kypsyttellä kokemuksiaan. Näin rohkenisin todeta, että kirjoittajien tekstejä voitaisiin kokemuksiin perustuvan tiedon perusteella rinnastaa sotatieteelliseksi tiedoksi taktiikassa. Näiden suomalaisten upseerien kokemukset ovat synnyttäneet näkemystä ja tuoneet näin saataville uutta tietoa taistelukentältä.²⁴

Kirjan tarkoituksena ei ole politikoida tai käyttää sanan säilää siihen, onko Suomi sodassa vai ei, eikä spekuloida taistelukentän tappioilla, sillä kirjan ajatus on toisenlainen. Sotilaina kirjoittajat keskittyvät kuvaamaan taistelukentän arkea sellaisena kuin he kokivat ja pitivät kokemuksiaan jakamisen arvoisina. Kirja ei ota kantaa sodan politiikkaan eikä politiikan sotaan, vaan *Taistelukentällä* pyrkii kertomaan upseerin arkiset tehtävät realistisesti. Kokemuksista syntynyt kirja kertoo laajemmin ja syvemmin suomalaisten upseerien arjesta, johon he ovat törmänneet palvellessaan isänmaataan kaukana kotoa Afganistanissa. Näin kirjoitukset kertovat myös omalta vaatimattomalta osaltaan Afganistanin sodan todellisuudesta.

Ajatus taistelukentän kokemisesta sellaisena kuin se ilmeni, kulkee läpi kirjan. Afganistanin sotaisaa historiaa ei kuitenkaan käydä tässä kirjassa läpi, vaan siinä keskitytään jokaisen upseerin henkilökohtaiseen näkymään, josta hän haluaa kirjoittaa. Taistelukenttä ei synny kuitenkaan tyhjästä. Sillä on aina oma syntyhistoriansa ja kontekstinsa. Kun perhe yhdistää Afganistanissa ja on eittämättä tärkein lähiyhteisö, on sen ymmärtäminen tärkeä taustatekijä osana Afganistanin konfliktia. ”Sota, nälkä, anarkia ja sortotoimet ovat pakottaneet miljoonat ihmiset... jättämään kotinsa, pakenemaan Afganistanista ja asettumaan sen naapurimaihin Pakistaniin ja Iraniin... Tapasin perheitä, jotka elivät alle dollarilla päivässä. He asuivat talvet maahan kaivetuissa kuopissa... he kuolivat tauteihin... he eivät käyneet koulua, saatavilla ei ollut minkäänlaisia terveyspalveluja eikä heillä ollut ruokaa tai töitä. Olin syvästi järkyttynyt.”, kirjoittaa Khaled Hossein vuonna 2007, viisi vuotta sen jälkeen kun kansainvälinen yhteisö oli todenteolla asettunut auttamaan Afganistania²⁵. Hossein kuvaa elämää Afganistanissa naisten

24. Huhtinen & Rantapelkonen (2001), s. 322–326.

25. Hossein, Khaled (2008). Tuhat loistavaa aurinkoa, s. 397. Afganistanilais-amerikkalainen kirjailija Khaled Hossein kirjoittaa kahden naisen elämästä Afganistanissa Talibanien vallan aikana ja sen romahtamisen jälkeen. Naisten elämä sisältää väkivaltaa ja kuolemaa, mutta myös toivoa paremmasta. Hosseinin kirjalla on vahva todellisuus pohja, koska hän on syntynyt Kabulissa vuonna 1965, asunut siellä ja toiminut Yhdysvaltoihin muuttaessaan vuoden Yhdysvaltain lähettiläänä YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n riveissä.

näkökulmasta, jossa arki näyttäytyy sotatilan, väkivallan ja naisen aseman kurjuuden kautta. Kun nainen pyörittää perhettä, ei tämä fakta voi olla näkymättä myös suomalaisten upseerien tehtäväkentässä, jossa päivittäiset haasteet kumpuavat jostain muualta kuin pelkästään sotilaallisista ongelmista.

Kovin tuttua analogiaa on teksti, jota Seierstad piirsi kirjaansa kymmenen vuotta sitten ja Hossein muutamaa vuotta myöhemmin. Samainen tiedonjano kuin tarttuessani Seierstadin kirjaan vuonna 2004 kuljetti minua vielä toisenkin Afganistanin komennukseni jälkeen. Vilkaistu ”hummerin” sisältä Kabulissa liehuviin Afganistanin lippuihin kertoo paljon. Teoriassa Afganistanin lipun värejä musta, punainen ja vihreä on helppo ymmärtää. Symbolisesti musta kertoo menneisyydestä, punainen verenvuodatuksesta itsenäisyyden puolesta ja vihreä tulevaisuudentoivosta. Käytännössä historia, nykyisyys ja tulevaisuus, lipun värit, kietoutuvat Afganistanissa toisiinsa.

Käytännössä myös taistelukentällä on kaikki vaikeaa. Suomalaisen upseerin kohtaamia taistelukenttiä eri puolilla Afganistania on vaikea hahmottaa ja ymmärtää, puhumattakaan, että noilla tantereilla voisi hankkia menestystä – vaikka kuinka noudattaisi sodankäynnin hyväksi koettuja periaatteita käytännössä tai ottaisi huomioon kriisinhallintaoperaatioista kerätyt monet opit. Ongelmakentän kirjo ja keskinäisriippuvuus ovat jotain aivan muuta kuin mihin suomalainen sotilas on harjoituksissa ja sotapeleissä törmännyt. Tämä nostaa suomalaisen upseerin tehtäväkentän vaikeuskerrointa ulkomailla tavalla, josta voi vain uneksia. Mutta tuskinpa kukaan upseereistamme on lähtenyt ratkaisemaan Afganistanin ongelmia puolessa vuodessa, vaan täyttämään sotilaallisen tehtävänsä niin hyvin kuin vaan osaa ja kykenee. Ymmärrys käsittämättömästä voi johtaa oikeaan käytäntöön, jolla tasolla tehtäviä täytetään. Toki taistelukentän tyhjiys tai sen räjähdysherkkyys kertoo aina laajemmasta viitekehuksesta kuin pelkästä taistelusta, sen estämisestä, suunnittelusta ja toimeenpanosta, elämästä ja kuolemasta. Nämä kirjan erilaiset tarinat suomalaisupseerien arjesta kertovat kuitenkin samalla siitä laajemmasta kokonaisuudesta, jonka osana suomalaisupseerit Afganistanissa palvelivat. Näin mikrotason aherrus taistelukentällä yhdistyy Afganistanin sodan makrotason haasteisiin. Operatiivisella ja taktisella tasolla ei kuitenkaan auta ollenkaan, vaikka kuinka näkisi tällaiset politiikasta ja strategioista johtuvat ongelmat, näkee niin sanotusti ”metsän

puilta”. Etenkin Afganistanin kaltaisella taistelukentällä tarvitaan käytännön miehiä ja naisia. Taktiikka on Afganistanissa ajattelua, keskustelua, suunnittelua ja toimeenpanoa, siis käytäntöä.

”Mitä mä teen Afganistanissa?”

Samaan aikaan kun Afganistanissa väkivaltaisten iskujen määrä on vuosien saatossa kasvanut, on maassa alueita, joissa tilanne on hyvin rauhanomainen. Toisaalta Afganistanissa on alueita, joissa niin amerikkalaiset etelässä ja idässä kuin suomalaiset pohjoisessa voivat joutua iskun kohteeksi milloin vain.

Afganistanin sodan mekanismit ovat johdattaneet tilanteeseen, jossa modernin asevoiman voima ja valta, myöskään moderni ajattelu, ei riitä. Läntinen lähestymismalli on kohdannut ”sodan kitkan”²⁶, joka on läsnä taistelukentästä riippumatta. Tällöin voitaisiin tarvita esimerkiksi kykyä nostaa pinnalle yksityiskohtia, tarinoita, dekonstruktioita, palaamista takaisin, totuuden ravistelua, argumenttien epävarmuuksien etsintää, yleensäkin uudenlaista ajattelua, välineitä ja menetelmiä. ”Messy Wars” on modernille ajattelulle haaste, johon sen tulisi kyetä vastata. On hieman kummallista, kuinka selvää kaikki sotaan valmistautumisessa on sen suunnitteluvaiheessa, mutta niin epäselvää ja siivontonta, kun todellinen taistelu alkaa, myös sen jälkeen²⁷. Afganistan on esimerkki sodankäynnistä, joka muuttuu ja ei muutu. Modernille ominainen kollektiivinen toiveajattelu sodan kitkatekijöistä Vietnamin tapaan on tavallaan harhaanjohtamista, joka ei palvele taistelukentällä olevan sotilaan arkea. Kysymys sodan muutoksesta on kysymys ajattelusta, mutta erityisesti se koskettaa taktiikassa toista vaikeaa aluetta, taitoa. Kuinka mukautua taistelukentän kitkatekijöihin ja selviytyä niistä voittajana? Tässä kirjassa everstiluutnantti Ali Mättölä vastaa artikkelissaan tähän ongelmakenttään palaamalla sotilaan perustaitoihin. Kaaoksesta selviytyäkseen on palattava yksinkertaisuuksiin.

Tiedonjano sodan ongelmista ei sammunut palatessani toiseltakaan komennukselta Kabulista. Talvella 2012 matkalla kybersodankäynnin seminaariin Englantiin ostin sotareportteri Sebastian Jungerin kirjan *Sota*. Junger kuvaa amerikkalaisten sotilaiden arkea Itäisessä Afganistanissa, Korengalin laaksossa, ei niin kaukana Kabulista. Sotilaat olivat tiedostaneet, että sodassa kuoleminen on mahdollista, mutta he eivät välttämättä pitäneet sitä kohdallaan todennäköisenä. Jokainen sotilas pelkäsi. Sekään ei ole, kuten ei mikään, Afganistanissa ja inhimillisessä elämässä yksiulotteinen asia. Pelolla on useita alalajeja, kuten huoli, kauhu, paniikki, pahat ennakkoavistukset. Joihinkin niistä voi valmistautua, mutta nopeasti romahtaa, kun jokin toinen niistä iskee päälle. Restrepo-tarkkailuaseman kaikista sotilaista tuli ennen tulitaistelua hermostuneita. Samalla sotilaat toistivat fraasia, jonka suomalaiset upseerit osoittavat implisiittisesti kirjoituksissaan: ”Tämä on vain meidän työtämme.” Suomalaisen joukon komentajana toiminut everstiluutnantti Petri Kosonen toteaa kirjan sivuilla, että suomalaiset olivat Pohjois-Afganistanissa jatkuvasti alttiina joutua kapinallisten hyökkäysten kohteeksi tai tienvarsipommi-iskuun. Minkään maan sotilas ei voi täyttää tehtävää, jos hän ei hallitse pelkoaan. Pelko on pysyvä ja muuttumaton tekijä taistelukentällä. Siitä ei julkisuudessa puhuta, ei suoraan tässä kirjassa. Ehkäpä Jouni Laari sivuaa kirjan sivuilla tätä aihetta pohtimalla lyhyesti sotastressin näkymistä suomalaisissa sotilaissa. Kuinka pelko vaikuttaa taktiikkaan, on kysymys, jota on syytä pohtia, tai vähintään tiedostaa.

26. Läntinen asevoima Afganistanissa on teknologisesti ylivoimainen, esimerkkinä mainittakoon Apache-helikopterit lämpökameroineen ja miehittämättömät lennokit. Jungerin (2011), s. 88 mukaan ”amerikkalaisten tulivoima on käytännöllisesti katsoen rajoittamaton. Talibanit lähettävät vain yhden miehen hoitamaan kokonaisen etuvartioaseman. Kuolee hän tai ei, hän onnistuu jumittamaan koneiston jälleen yhdeksi päiväksi.” Kaikki sodassa on hyvin yksinkertaista, mutta yksinkertaisinkin on vaikeaa”, kirjoitti sotateoreetikko Carl von Clausewitz... ”Tämä kitka on vihollisen päätavoite laaksossa. Tavallaan se tehoaa jopa paremmin kun tappaminen.”

27. Huhtinen, Aki & Rantapelkonen, Jari (2008). *Messy Wars*. Helsinki, Finn Lectura, s. 142.

Mikä on sitten taistelu ja taistelun perusolemus? ”Pelkistyneimmillään taistelu on sarja nopeita päätöksiä ja suhteellisen täsmällistä yhteistyötä 10–12 miehen kanssa... jokainen mies tekee päätöksiä, jotka eivät aja hänen omaa etuaan, vaan ryhmän etua. Jos kaikki toimivat näin, suurin osa ryhmästä selviää. Jos yksikään ei toimi näin, suurin osa ryhmästä kuolee. Siinä on taistelun perusolemus.”, päättelee Junger²⁸. Tämän vahvistaa kirjamme sivuilla suomalaisen toimittaja Jari Lindholmin tarkka kuvaus Maimanan taisteluista. Jokainen on omistautunut tehtävälleen, joka taas palvelee esikunnan, armeijakunnan, aselajikoulun, joukon, jonkun suuremman kokonaisuuden etua. Jokainen pyrkii täyttämään tehtävänsä ja säilymään hengissä. Tehtävän täyttämisen merkityksensä, olipa se sitten taistelutehtävä tai esikuntatehtävä. Tämä on paitsi henkilökohtainen asenne myös asia, joka tulisi koulutuksessa ottaa huomioon. Tunne olevansa osa joukkoa ja tunne tilanteen hallinnasta on tärkeä osa taistelukentällä selviytymistä, ei niinkään se, onko kyseessä vaarallinen tehtävä vai ei. Tämä taistelun muuttumaton perusolemus huokuu läpi kirjan kirjoitusten.

”Ajatus siitä, että sodankäynnissä on sääntöjä ja osapuolet tappavat toisiaan reilun pelin hengessä, kuoli luultavasti lopullisesti konekiväärin mukana.”, kirjoittaa Junger²⁹. Sama ajatus käy mielessä, kun lukee majuri Mikko Kurkon kirjoitusta IED:n kohteena olemisen kokemisesta. Vihollisen naamioituessa väkijoukkoon ja taistellessa näkymättömistä edistää enemmän viekkautta kuin urheutta. Kuka yleensäkin on vihollinen Afganistanissa? Afganistanin sodan taistelukentällä ei tunnu olevan kyse kunniaista, millään puolella. Todennäköisesti on kyse voittamisesta, niin kuin aina sotilasjoukoilla on ollut. Se tarkoittaa väkivaltaisuuksien lopettamista, esimerkiksi tappamalla mahdollisimman epätasaisessa tilanteessa, johon taistelevat osapuolet ovat taktiikan historiassa pyrkineet. Olipa kyseessä sitten talibanien räjäyttämä tienvarsipommi tai ISAF-operaation Apachen tähtäimessä juokseva kapinallinen. Johtaako tappaminen menestykseen ja voittoon? Kuka yleensä on voitolla Afganistanissa, on kysymys, jota erilaisissa analyyseissä pyöritellään päätyttyä yksiselitteisen selvään vastaukseen. Afganistanin sodissa hyvät sotilaat kuolevat, haavoittuvat tai muuten vahingoittuvat aivan yhtä helposti kuin huonot. Siitä on reilu sotataktiikka kaukana – varsinkin kun taistelun lopputulos voi riippua mitä järjettömmistä seikoista. Se turhauttaa ja herättää kysymään ”mitä mä teen Afganistanissa?”³⁰. Sama kysymys voi herätä toisenlaisella hetkellä, kun taistelukentällä ei tapahdu mitään, on tylsää, yksinäistä, kuten yleensä, tai sitten tapahtuu odottamatta sellaista, mitä ei pitänyt tapahtua.

Kirjoitukset ja tekijät

”Mitä mä teen Afganistanissa?” kysymyksen vastaavat tässä kirjassa suomalaiset upseerit, joiden palvelus Afganistanissa kattaa lukuisia vuosia. Kirjoittajajoukon kokemus vuosilta 2002–2011 juontuu monentyyppisistä tehtävistä, ensimmäisen suomalaisen kriisinhallintajoukon komentajasta mentoreihin saakka. Pyrkimällä ymmärtämään näitä kokemuksia on mahdollista tutustua yhteen ainutlaatuisista taistelukentistä. Ulkomailla saatuja kokemuksia on tärkeä pyrkiä käyttämään hyväksi kotimaan puolustuksessa. Näiden oppien ja kokemusten soveltaminen on haasteellista, mutta mahdollista, jos haluaa. Selvää on, että kirja tarjoaa vain rajattuja näkökulmia Afganistaniin.

28. Junger (2011), s. 122.

29. Junger (2011), s. 140.

30. Saman kysymyksen on varmasti kysynyt moni suomalainen upseeri ja sotilas palveluksessa Afganistanissa. Kysymys on kovin yleinen. Samaa kysyi mm. amerikkalainen sotilas O’Byrne, jonka sanomisesta Sebastian Junger kirjasi kirjaansa Sota sivulla 171: ”Mä menin eräänä yönä kusiputkille”, O’Byrne tunnusti minulle kerran, ”ja mä ihmettelin, mitä mä teen Afganistanissa. Meinaan ihan totta: Mitä mä teen täällä? Mä yritän tappaa ihmisiä ja ne yrittää tappaa mut. Hullua...”

Afganistanin taistelukentiltä ei ole löydettävissä yhtä totuutta. Tämän kirjan teemat saavat varmasti uusia merkityksiä, kun kirjaa luetaan, on lukijoiden tehtävä tulkita sivuille painettuja kertomuksia.

Sakari Temonen on suomalainen upseeri, joka kirjoittaa fiktiivisesti eikä halua nimeään julki. Toista kertaa Afganistanissa palvelleen Temosen teksti ”Tieto aseena” on kuitenkin kaikessa todellisuudessaan tärkeä. Tekstissä valotetaan suomalaisen upseerin toimintakenttää Afganistanissa, sieltä kumpuavia haasteita sekä myös onnistumismahdollisuuksia. Afgaaniveteraani Temosen kuvaama upseeri toimii tietojen keräämis- ja jatkojalostamistehtävissä, siis tiedustelutehtävissä. Temonen korostaa, kuinka tärkeää on toimialueen kulttuurin tunteminen, kuinka yhteiskunta toimii, miten paikalliset ajattelevat ja mitkä ovat asioiden syy-seurasuhteet. Näihin perehtymällä voivat suomalaiset upseerit ja sotilaat tehdä oikeansuuntaisia arvioita siitä, mihin erilaiset tapahtumat Afganistanin taistelukentillä voivat johtaa.

Eversti Mauri Koskela pääsi ensimmäisenä suomalaisena upseerina johtamaan suomalaista sotilasjoukkoa Suomen osastoa Afganistanissa (SOAF). Koskela kuvaa tarkasti, miten ja millaisiin tehtäviin suomalaiset lopulta päätyivät Afganistanissa. Haasteelliset CIMIC-tehtävät uudentyyppisessä toimintaympäristössä aiheuttivat ongelmia, mutta Koskela paljastaa myös sen, mitkä olivat suomalaisten valtteja Afganistanin operaatioissa 2002.

Eversti Koskela palvelee kirjan julkistamishetkellä Maavoimien henkilöstöpäällikkönä.

Everstiluutnantti Jouni Laari suuntasi heinäkuussa 2004 Afganistaniin. EUROCORPS-esikunnan mukana matkannut suomalainen oli operatiivisen osaston työmyyrä, joka yllätyksekseen pani merkille Kabulissa sotastressin ensioireet suomalaisessa joukossa. Pahaan välikäteen joutunut suomalainen selvisi ilman fyysisiä vammoja, ja kirjoittaa suoraan arkailematta joistakin ongelmista, joihin hän tehtävässään puolen vuoden aikana törmäsi.

Everstiluutnantti Laari palvelee Pääesikunnan suunnitteluosastolla kansainvälisen sektorin johtajana. Laari kirjoitti artikkelin palatessaan kahden vuoden pestiltä USCENTCOMista Floridasta, jossa hän osallistui muun muassa, presidentti Barack Obaman hallinnon uuden Afganistan-strategian suunnitteluun.

Komentajakapteeni Tuomo Mero kertoo kokemuksistaan ISAF Joint Commandin taistelukellon tikkeessä 2010–2011. Artikkeliksi ”ISAF Joint Command – Operaatioesikunnan arkipäivää Kabulissa” on mielenkiintoinen avaus suureen kansainväliseen esikuntaan, jossa päivät ovat työntäyteisiä aikaisesta aamusta myöhäiseen iltaan. Mero palveli ISAF Joint Commandissa Regional Command Northin sektorijohtajana elokuusta 2010 maaliskuuhun 2011. Näin hän kykenee kuvaamaan hyvin, mikä on suuren esikunnan rooli sekä kuinka valtava määrä tietoa esikunnissa synnytetään ja jauhetaan. Meron kirjoituksesta selviää, mikä on oleellista tehtävässä, joka on sijoitettu kansainväliseen esikuntaan, jossa työskentelee yli tuhat henkilöä. Artikkelissa selvitetään hyvin elävästi ja konkreettisesti myös arkisempia asioita, kuten miten suomalaisten palvelusvapaisiin suhtaudutaan.

Komentajakapteeni Mero palvelee Merivoimien esikunnan suunnitteluosastolla.

Everstiluutnantti Jari Rantapelkonen kertoo kokemuksistaan Kabulista informaatio-operaatiot tehtävissä 2004–2005 ja afgaanarmeijan mentorina 2010–2011. Ensimmäisessä artikkelissa ”Sotapäällikön maalittaminen” tuodaan selvästi esille, kuinka vaikeaa on vaikuttaa sotapäällikköön, joka on taistellut Afganistanissa kymmeniä vuosia. Toisessa artikkelissa ”Ketju on

yhtä vahva kuin sen heikoin lenkki” kerrotaan elävin esimerkein sotilasjohtamisen haasteista ja kulttuurieroista, kun länsimaiset mentorit pyrkivät tukemaan nuoren Afganistanin armeijan rakentumista. Kolmannessa artikkelissa kuvataan yksityiskohtaisesti kolmea arkipäivää Kabulissa päiväkirjamerkintöjen avulla. Päiviä sitoo yhteen sota talibaneja vastaan, afgaaniarmeijan valtavat haasteet ja lopulta kysymys luottamuksesta.

Everstiluutnantti, sotatieteiden tohtori Rantapelkonen nimitettiin toukokuussa 2012 operaatio-aidon ja taktiikan sotilasprofessoriksi Maanpuolustuskorkeakouluun.

Eversti Tapio Niitynperä palveli Pohjois-Afganistanissa elokuusta 2008 toukokuuhun 2009 armeijakunnan (209.) esikuntapäällikön mentorina, OMLT-esikunnan esikuntapäällikkönä ja armeijakunnan komentajan mentorin sijaisena. Niitynperä kuvaa artikkelissa ”Armeijakunnan johdon mentorina” hyvin avoimesti mutta myös kriittisesti mentorin arkisia haasteita vaativalla operaatioalueella, joka oli noin puolen Suomen kokoinen. Kirjoitus perustuu palvelustehtävän loppuraporttiin.

Eversti Niitynperä palveli operaatiotaidon ja taktiikan pääopettajana Maanpuolustuskorkeakou- lussa ja siirtyi vuonna 2010 reserviin.

Eversti Pekka Toveri palveli ISAF-operaatiossa Afganistanissa heinäkuusta 2010 helmikuuhun 2011. Toveri toimi RC Northin esikunnassa apulaisoperaatiopäällikkönä. Eversti kuvaa seikkape- räisesti operaatioiden suunnittelua ja toteuttamisen johtamista. Mielenkiintoista on havaita, kuinka taktiikan perusasiat olivat läsnä taistelukentällä. Sääntönä oli se, että vastustajaa ei kannattanut aliarvioida, sillä se kykeni kehittämään taktiikkaa muuttuneiden olosuhteiden mukaan. Toverin artikkelista huokuu myös ajatus suomalaisille ominaisesta tehtävätaktiikasta, jota menestykselli- sesti toimeenpantiin Pohjois-Afganistanissa taisteluissa talibania vastaan. Kenttäkomentaja teki tilanteissa lopullisen päätöksen siitä, käytetäänkö tulta, johon operaatiopäällikkö oli antanut luvan. Toverin artikkelista voi lukea sen, että vaikka taistelukenttä oli hyvin toisenlainen kuin mihin suomalaiset olivat tottuneet, niin vanhat hyväksi koetut taktiikan periaatteet toimivat Afganistanissakin.

Eversti Toveri palvelee Panssariprikaatin komentajana.

Jari Lindholm kuvaa erinomaisen sulavasti kirjoitetussa artikkelissaan ”Taistelu Maimanasta” yhden päivän tapahtumia, joihin suomalaiset sotilaat Luoteis-Afganistanissa joutuivat 7. hel- mikuuta 2006. Pilapiirrokselta juontuneet tapahtumat saivat aikaan afganistanilaisessa pikku- kaupungissa Maimanassa kiivaan tulitaistelun kymmenkertaista ylivoimaa vastaan. Lindholm kuvaa pikkutarkasti, mitä kuusi tuntia kestäneessä kahakassa tapahtui ja kuinka koville se otti.

Jari Lindholm on Suomen Kuvalehden toimituspäällikkö.

Majuri Mikko Kurko kirjoittaa kokemuksestaan räjähdeiskun kohteena. Artikkeliksi ”No, se oli nyt sitten se, ... se mistä ollaan puhuttu... se iieedee”. Kirjoitus on harvinaisen yksityiskohtaista kuvausta ja ajatusvirtaa tapahtumasta, jolloin suomalaista joukkoa kohtaan suunnattiin räjähdeisku Afganistanissa kesällä 2009. Kirjoituksessa on keskitytty erityisesti joukon johtamiseen sekä erilaisiin tapahtumasta aiheutuneisiin lieveilmiöihin. Teksti perustuu Kurkon omakohtaisiin tuntemuksiin ja kokemuksiin sekä kirjoittajan kriisinhallintapalveluksen aikana tekemiin päiväkirjamerkintöihin. Vaikka Kurko oli kokenut Afganistanin kävijä ja tiesi, mitä odottaa, niin räjähdeiskun kohteeksi joutuminen yllätti.

Kurko palveli Afganistanissa Aybakin aluetoimiston päällikkönä helmikuuusta elokuuhun vuonna 2009. Sitä ennen hän toimi ISAF-operaation desk-upseerina 2004–2006 ja rekrytoinnista vastaavan toimialan päällikkönä 2006–2007 Puolustusvoimien Kansainvälisessä Keskuksessa sekä uudelleen operaation desk-upseerina 2008–2010 Porin Prikaatissa. Majuri Kurko palvelee tällä hetkellä kanslian päällikkönä Maavoimien Materiaalilaitoksen Esikunnassa.

Everstiluutnantti Petri Kosonen kertoo haastattelussa ”Paras hetki oli se, kun selvisimme pelkällä säikähdyksellä” kokemuksistaan suomalaisen sotilasjoukon komentajana. Kosonen paljastaa näkemysensä siitä, mitkä tekijät vaikuttivat Kososen vastuualueella turvallisuustilanteen paranemiseen.

Kosonen palveli Afganistanissa PRT MeS:n apulaiskomentajana ja Suomalaisen Kriisinhallintajoukon komentajana (SKJA) maaliskuusta 2011 joulukuuhun 2011. Everstiluutnantti Kosonen palvelee parhaillaan Maavoimien Esikunnassa operatiivisen osaston apulaisosastopäällikkönä.

Everstiluutnantti Ali Mättölä kirjoittaa artikkelissa ”Afganistan-operaatio kehittää Suomen sotilaallista suorituskykyä” sotilaan perustaitojen merkityksestä taistelukentällä. Mättölään kokemusten mukaan taistelukentällä vaativista tilanteista selviäminen, niin yksilöinä kuin joukkona, perustuu neljän kriittisen perustaidon hallintaan: liiku – ammu – kommunikoi – lääkitse. Kovan henkisen paineen ja tulituksen alaisena nämä neljä taitoa ovat perusedellytys sotilaan menestyksekkäälle toiminnalle. Näitä taitoja ei opi internetistä, toteaa everstiluutnantti Mättölä.

Everstiluutnantti Mättölä on palvellut Afganistanissa kahteen otteeseen. Vuonna 2007 hän palveli PRT Maimanan apulaiskomentajana ja 2009 Utin Jääkäriyrykmentin vaalinvahennusosaston komentajana. Parhaillaan Ali Mättölä palvelee Puolustusvoimien operaatiokeskuksen päällikkönä.

Kiitokset

Kirjan toimittajana haluan ensiksi osoittaa mitä parhaimmat kiitokset eversti Pekka Järvelle, joka on herkeämättä rohkaissut alaisiaan löytämään uusia näkökulmia tarkastella taistelukenttää sekä pohtimaan taktiikkaa, yllättävää kyllä, taktiikan periaatteiden eli teoreettisin käsittein. Kiitos Pekalle avarakatseisuudesta julkaista keskustelulle avoin kirja suomalaisten upseerien kokemuksista Afganistanin taistelukentiltä. Voin ylpeänä kirjoittaa, että tämä kirja on syntynyt aidon taktisen hengen saatelemana. Eversti Järvi on tunnettu innostuneesta otteestaan keskustella taistelukentän olemuksesta sekä taktiikan mahdollisuuksista. Erityisesti hän muistuttaa kolmesta taktiikkaan oleellisesti liittyvästä asiasta: käytännönläheisyydestä, yksinkertaisuudesta ja joustavuudesta. Uskon, että tämä kirja vastaa niihin vaatimuksiin, jos niitä sellaisina voi myös julkaisun ja sen sisältöjen suhteen ajatella.

Sara Hännikäinen Maanpuolustuskorkeakoulusta ansaitsee lämpimät kiitokset artikkelien kielenhuollosta. Sara lähti mukaan haikailematta, mikä kertoo hänen avuliaasta ja rohkeasta asenteestaan ”miesten maailmaan”. Saran kädenjäljen myötä kirjoitukset ovat luettavuudeltaan aivan toista luokkaa kuin ne alkujaan toimittamisprosessiin tultaessa olivat. Kirjoituksia ei kuitenkaan ole muokattu tiukkaan asiatyylisiin, vaan niihin on jätetty kunkin kirjoittajan oma, toisinaan karheakin, ääni. Artikkelien lopullinen viimeistely on toki vain ja ainoastaan kirjan toimittajan vastuulla.

Lisäksi haluan kiittää Tuomas Murajaa valokuvista, jotka hän otti Jari Lindholmin kirjoittaman artikkelin tapahtumapaikalla aikana jolloin paukkui – kuten artikkelista voi lukea. Paljon kerrotut kuvat avaavat Maimanan tukikohtaan toisenlaista näkymää, joka avaa ymmärrystämme

taistelutapahtumista. Anna Rämö ansaitsee pienen huomaavaisen kiitoksen yhden artikkelin kielenhuollollisista toimenpiteistä. Suomen Kuvalehden päätoimittaja Tapani Ruokaselle lausun parhaat kiitokset myötämielisestä luvasta julkaista Jari Lindholmin artikkeli Maanpuolustuskorkeakoulun julkaisussa.

Parhaat kiitokset myös Eevi ja Emil Tannisen säätiölle, joka on osoittanut arvokkaan tukensa kirjan julkaisemiseksi. Kirja on valmistunut näin osaksi Taktiikan laitoksen vuonna 2012 alkanutta tutkimushanketta ”Sodankäynti eilen, tänään ja huomenna. Suomalaisen taisteluopin uudistamisen sotatieteelliset haasteet.”

Lopuksi haluan kiittää Maanpuolustuskorkeakoulun Taktiikan laitoksen henkilökuntaa ilmapii-ristä, joka sallii mahdollisuuden ajatella ja toimia, kysyä ja vastata. Näin taktiikkaa kehitetään yhtä aikaa teoriassa ja käytännössä. Taktiikkaa ei ole kielen ulkopuolella, mikä kertoo siitä, että on tärkeää osata ajatella, kirjoittaa ja keskustella taktiikasta.

Taistelukentillä tarvitaan kykyä ymmärtää ja soveltaa. Kokemukseen perustuva osaaminen on arvokasta sotilaallisten suorituskkyjen kehittämiseksi. Jotta kokemuksia voidaan ymmärtää, ovat ennakkoluulomme ja juurtuneet ajattelutottumuksemme kantoja kaskessa. Näiden raivaaminen onnistuu kohtaamalla artikkelit mahdollisimman avoimesti. Kirjoittajat ovat onnistuneet hyvin tuomaan kokemuksensa esille sekä kiteyttämään taktiikan kielellä sanomansa tiedoksi. Mitä kauemmaksi taistelukentän todellisuus meistä jää, sitä vaikeampi taistelukenttää on ymmärtää. Sen vuoksi erilaisia taistelukenttiä on jatkuvasti opiskeltava ja tutkittava.

TIETO ASEENA – TILANNETIETOISUUDEN MUODOSTAMINEN VIERAASSA KULTTUURISSA

Teksti: Sakari Temonen

Arvoisa lukija, tämä kirjoitelma on fiktiivinen. Kaikki henkilöt, tilanteet ja toimintatavat ovat keksittyjä. Olen kuitenkin pyrkinyt pitämään kirjoitukseni realistisena. Tavoitteeni on valottaa toimintakenttää, haasteita ja onnistumismahdollisuuksia, joissa tiedon keräämis- ja jatkojalostamistehtäviin lähtevä upseeri palvelee.

Kokemuksia koulutuksesta

Luovutan henkilökortin Säskylän varuskunnan Kriisinhallintakeskuksen päivystäjälle. Ympärilläni käyskentelee siviilivaatteissa olevia miehiä ja pari naista laukkuineen. Uudelleen kansainvälisiin tehtäviin lähtevät on verrattain helppo erottaa ensikertalaisista. Uudelleen lähtijöiden yleisimpiä tunnusmerkkejä ovat joukko-osasto- ja maatunnuksilla varustetut Israelin armeijan kassit sekä pirunnyrkkisormukset. Myös käyttäytymisessä on eroja. Uusijat juttelevat leppoisasti entisten palvelustovereidensa kanssa. Ensikertalaiset tutkivat levottomana majoitusjärjestystä, koulutussuunnitelmaa sekä muita seinille ripustettuja ohjeita ja määräyksiä.

On heinäkuu ja lämpötila Suomen olosuhteisiin on korkea, noin 30 astetta. Osa koulutettavista on ollut tehtävässä vaadittavan erityisosaamisen vuoksi toimiala- ja erikoiskoulutuksessa jo aiemmin. Nyt olemme kokoontuneet valmistavan koulutuksen päättävään ja joukon kokoavaan yhteiskoulutusvaiheeseen.

Itse kuulun uudelleen lähtijöihin. Maanpuolustuskorkeakoulun opintoihin hieman tyytymättömänä pidin ensimmäisen opiskeluvuoden jälkeen tauon, joka kului Balkanilla. Tutustuin siis kansainväliseen toimintaan ensimmäistä kertaa reserviläisenä. Tehtäväni olivat tuolloin erilaisia jääkäri-/ryhmätason tiedustelutehtäviä. Varsinaisen rauhanturvaamisen ohessa oli aikaa miettiä tulevaa. Operaatioissa reserviläiset ja kantahenkilökunta työskentelevät yhdessä. Kenties yhteisen tehtävän ja jatkuvan yhdessäolon takia kantahenkilökuntaan oppi tutustumaan huomattavasti syvällisemmin kuin varusmiespalvelus- ja sopimussotilaisaikana. Kokeneen henkilökunnan tarinoita oli mukava kuunnella. Monet kertoivat avoimesti omalla urallaan sattuneista virheistä ja kohtaamastaan epäonnesta sekä neuvoivat, miten vastaava olisi vältettävissä. Lukuisten tarinoiden ja neuvojen jälkeen olin valmis omaan päätökseeni. Palasin Balkanilta suoraan Santahaminan luonnonkauniille saarelle mukanani käsitys siitä, mihin aselajiin ja työtehtäviin halusin.

Melko pian valmistumiseni jälkeen pääsin tehtävälle Lähi-itään ja muutaman vuoden jälkeen Afganistaniin. Molemmissa operaatioissa palvelin ryhmätason tiedustelu- ja turvallisuustehtävissä. Ensin Maanpuolustuskorkeakoulun aikaiset kurssikaverit ja myöhemmin jopa läheiseni alkoivat epäillä, että hoidan työni kotimaassa huonosti ja siksi saan irrotettavuuden kansainvälisiin tehtäviin helposti. Itse en tällaista allekirjoita. Jo reserviläisenä hankittu kansainvälinen kokemus, kyseisiin kansainvälisiin tehtäviin soveltuva sotilaskoulutus, korkea motivaatio, ahkera oma-aloitteinen hakeutuminen, palvelustovereiden apu ja onni ovat mielestäni olleet tekijöitä, jotka kansainvälisiin tehtäviin lähtemisen ovat kohdaltani mahdollistaneet. Esimiesten ja joukko-osaston puoltoon kotimaassa on varmasti vaikuttanut positiivisesti myös kotimaan ja kansainvälisen tehtävän samankaltaisuus. Esimieheni ovat siis tulkinneet, että kykenen kansainvälisen tehtävän jälkeen

palvelemaan kotimaan tehtävissäni paremmin ulkomailla hankitun kokemuksen ja saadun opin myötä. Esimiesteni suhteen olen ollut onnekas. Varsin usein kuulee tarinoita, joissa nuorempaa upseeria ei esimiehen mielestä voida irrottaa kansainvälisiin tehtäviin, koska muuten koko perusyksikkö tai parhaissa tapauksissa kokonainen joukkoyksikkö menettäisi suorituskykynsä.

Olin siis lähdössä toiselle komennukselleni Afganistaniin. Jatkuvasti kehittynyt kansainvälisiin tehtäviin valmistava rotaatiokoulutus oli jälleen hypännyt aimo askeleen eteenpäin. Vielä noin 15 vuotta sitten Balkanille lähtiessäni saavuin muun päällystön kanssa palvelukseen Niinisaloon ennen pääjoukkoa. Suuri vastuu pääjoukon kouluttamisesta oli tuolloin joukon omilla johtajilla, jotka huonoimmassa tapauksessa vain viikon lisäkoulutuksen jälkeen joutuivat kouluttamaan alaisiaan.

Omat kokemukseni tuolloisesta koulutusjärjestelmästä eivät ole mairittelevia. Muun muassa osalleni määrätty koulutusaihe, ilmatorjuntakonekiväärin paukkupatruuna-ammunta, oli minulle aikaisemmin täysin tuntematon. Kouluttajan puuttuessa päätin kokeilla ammunnan järjestelyjä ennen pääjoukon tuloa avukseni käsketyin kahden varusmiehen kanssa. Hyvä että kokeilin. Koeammunnassa konekiväärin sysäyksenvahvistaja katosi väärän kiinnityksen seurauksena heti ensimmäisellä laukauksella kuuluisaan hiekkaharjuun. Mikäli tämä olisi tapahtunut pääjoukon, siis tulevien alaistenikin, läsnä ollessa, olisi heidän luottamuksena itseään nuorempaan ja vähemmän kokeneeseen esimieheen ollut entistä alhaisempi.

Nykyisellään rotaatiokoulutus on varsin kattava ja se valmistaa tulevia rauhanturvaajia kriisi-alueiden kasvaneisiin haasteisiin. Koulutuksen kesto on pidentynyt parista viikosta viiteen. Osa lähtijöistä saa vielä sitäkin pidemmän koulutuksen. Koulutuksen kesto on Afganistanin haasteellisen ympäristön ja tilanteen takia mielestäni täysin perusteltua, mutta se aiheuttaa muihin toimintoihin haasteita. Kotivaruskunnan kannalta kansainvälisiin tehtäviin lähtevä upseeri on pois organisaationsa käytöstä huomattavasti itse kansainvälistä palvelusta pidemmän ajan. Vuosilomien ja rotaatiokoulutuksen vuoksi kuuden kuukauden palvelus tarkoittaa vähintään kahdeksan kuukauden poissaoloa varsinaisesta virasta.

Minua koulutettiin nyt varajohtajaksi ryhmään, jonka tehtävänä oli kerätä ja koota turvallisuuden liittyviä tietoja.

Komentajan tietotarve ja tiedon kerääminen Afganistanissa

Rauhanturvajoukon komentajalla on vastuu ja velvollisuus alaistensa palvelusturvallisuudesta toimialueella. Kaikkiin tilanteisiin ja riskeihin komentaja ei voi varautua eikä niitä ehkäistä. Komentajalla on kuitenkin aina oltava tieto siitä, millaisia tehtäviä rauhanturvaajat tekevät, missä olosuhteissa ja ympäristössä. Mitä paremmin tiedostetaan oman toiminta-alueen tilanne, sitä tehokkaammin riskit tunnistetaan. Tunnistettuja riskejä omiin resursseihin ja tehtäviin vertaamalla komentaja saa perusteet päätökselleen. Komentajan päätös määrittelee, kuinka suuria riskejä otetaan. Kaikkia riskejä ei tiedon avulla voida koskaan sulkea pois. Kiistämätöntä on kuitenkin se, että mitä paremmin tunnetaan toimialue ja siellä vaikuttavat toimijat, sitä paremmat mahdollisuudet on ennakoituihin ja riskienhallintaan.

Niin Afganistanissa kuin muissakin operaatioissa omat tappiot syntyvät yleensä tilanteista, joihin sisältyy yllätys – odottamaton tilanteen käänne tai tapahtuma, johon ei ole varauduttu. Yllätys on osittain seuraus puuttuvasta tiedosta. Usein puuttuvan tiedon hankkiminen ei ole ollut

mahdollista esimerkiksi riittämättömän henkilöstön tai kaluston vuoksi. Tiedon kerääminen tai sen yrittäminen ei välttämättä ole alueella suoritettavan operaation päätarkoitus, mutta koskaan ei saa jättää käyttämättä mahdollisuutta tiedon keräämiseen, mikäli resurssit sen sallivat.

Afganistanissa lisääntyneeseen tietotarpeeseen on vastattu laajentamalla olemassa olevia ja tuottamalla uusia tiedonkeräysorganisaatioita sekä tehostamalla kaikkien alueella toimivien sotilaiden tiedonkeruuta. Lisääntynyt kerääminen tuottaa valtavan tietomäärän, joka aiheuttaa jälleen uudentyyppeisiä haasteita. Tietomassasta on poimittava kullekin tarvitsijalle oikea tieto ja toimitettava se perille oman toiminnan suunnittelun kannalta oikea-aikaisesti.

Kustannustehokkainta tiedon käsittely on silloin, kun kaikki tiedon muokkaamisen vaiheet ovat käytettäviin resursseihin nähden tasapainossa eikä mihinkään vaiheeseen synny ylituotantoa tai pullonkaulaa. Afganistanin kaltaisessa nykyaikaisessa operaatiossa resursseja tiedon keräämiseen ja tuottamiseen on paljon. Tarvittavan tiedon haasteet liittyvät Afganistanin operaatiossa lähinnä keräysresurssien kohdentamiseen, tiedon taltiointiin, muokkaamiseen ja kerätyn tai muodostetun uuden tiedon jakeluun.

Henkilökohtaiset kysymykset ja haasteet operaatioon valmistauduttaessa

Aiempi palvelus Afganistanissa vaikutti koulutukseen tultaessa ehdottomalta edulta. Osittain näin toki olikin. Vastaan oli kuitenkin vielä tuleva tilanteita, joissa aiempi kokemus oli suoranainen riesa tai ainakin huomioitava seikka. Vaikka rauhanturvaajan on työtehtävissään käyttäydyttävä puolueettomasti ja neutraalisti, jättää palvelus erilaisessa ympäristössä omat jälkensä jokaiseen

rauhanturvaajaan eri tavoin. Voin myöntää, että minulle oli muodostunut aikaisemman Afganistanin komennuksen aikana selkeitä mielipiteitä ja käsityksiä, jotka tarkemman tutkimisen jälkeen osoittautuivat vääriksi.

Rauhanturvaaja orientoituu tehtäväänsä. Omaan tehtävään välittömästi liittyvä tieto opiskellaan lähes poikkeuksetta kaikissa tehtävissä. Välttämätöntä tietoa täydentävää tietoa, kuten toimialueen kulttuuria ja kieltä, opiskellaan jokaisen rauhanturvaajan oman motivaation mukaan. Jo Balkanilla olin törmännyt henkilöihin, jotka käyttivät kaiken palveluksen ulkopuolisen ajan pelikonsolien, urheilun ja kotimaan yhteyksien parissa. Samat henkilöt kehtasivat komennuksen päätteeksi vastata palautekyselyyn seuraavasti: tietoa paikallisesta kulttuurista jaettiin liian vähän tai ei lainkaan. Tällaisia henkilöitä olen tavannut kaiktasoisissa tehtävissä kaikilla ulkomaan komennuksillani. Tiedonhalultaan yleisesti passiivinen henkilö tuottaa tiedonkerääjän ja -käsittelijän tehtävässä kokemuksen mukaan keskimäärin huonompaa tulosta kuin utelias ja oma-aloitteinen.

Toimialueena Afganistan on mielestäni Lähi-itää ja Balkania huomattavasti haasteellisempi. Ensinnäkin alue on valtava. Sen kehitystaso ja infrastruktuuri ovat alkeellisia. Kieliä ja etnisiä ryhmiä on useita. Heimoja, tapoja, oikeuskäytäntöjä ja uskomuksia on vielä moninkertaisesti enemmän.

Miten siis kykenisin keräämään, kokoamaan, muokkaamaan ja tuottamaan tietoa moninaisesta ympäristöstä ja miten tehtävääni parhaiten valmentautuisin? Kielen opiskelun päätin sivuuttaa heti alkajaisiksi. Käytettävissä oleva aika ja henkilökohtaiset valmiudet jonkin Afganistanissa puhutun kielen opiskeluun eivät olisi mahdollistaneet juuri minkäänlaiseen hyötyyn johtavaa toimintaa. Päädyin alueen historian, uskonnon ja kulttuurin opiskeluun. Aihepiiristä löytyi lukuisia sopivia ja hyödyllisiä julkaisuja. Tärkeimmäksi opiskelumetodiksi muodostui kuitenkin aiemmin alueella tai muilla toimialueilla samoissa tehtävissä palvelleiden sekä asiantuntijoiden haastattelut.

Listaa haastateltaviksi sopivista henkilöistä ei luonnollisesti ollut saatavilla. Vyyhti alkoi purkautua, kun löysi jonkun, joka tiesi yhden sopivan haastateltavan. Tämä puolestaan osasi vinkata pari samoissa tehtävissä eri aikaan tai eri operaatioissa ollutta. Ennen lähtöäni haastattelin tai keskustelin usean kymmenen toimialan ja toimialueen asiantuntijan kanssa.

Itse koin valmistautumiseni olleen parempaa kuin kertaakaan aikaisemmin. Organisaation tarjoama koulutus oli monipuolisempaa, korkeatasoisempaa ja pitkäkestoisempaa kuin aiemmin. Myös henkilökohtainen panostus oli korkean motivaation johdosta suurta. Avoimia kysymyksiä oli silti jo etukäteen tarjolla enemmän kuin aiemmin kansainvälisten komennuksieni päättyessä.

En ollut täysin tietoinen koko Afganistanin operaation tavoitteesta ja osittain siksi en myöskään tiennyt, mikä käytännössä oli suomalaisen rauhanturvajoukon tehtävä. Virallinen versiohan kertoi sen olevan paikallisviranomaisten tukeminen Afganistanin hallituksen vastaisten tahojen kukistamisessa. Mitä se sitten käytännössä tarkoittaa ja miten joukko toimii päästäkseen tähän tavoitteeseen? Suomalaisen rauhanturvajoukon tavoite oli vaikeasti ymmärrettävissä joukon hajanaisuudenkin vuoksi. Esimerkiksi perinteisessä rauhanturvatehtävässä suomalainen rauhanturvaajapataljoona vastaa omasta vastuualueestaan päätehtäväänään vaikkapa alueen rauhoittaminen ja jälleenrakennus. Nyt joukko oli hajautettu lähes kymmeneen tukikohtaan eikä omaa vastuualuetta ollut missään. Teoriassa siis tehtävänä oli tukea jotain aluevastuussa olevaa joukkoa, jotta se kykenisi tukemaan paikallisviranomaisia.

Osittain aikaisemman Afganistanin komennuksen ja osittain asiantuntijoiden kanssa käytyjen keskustelujen jäljiltä oli noussut muutamia muitakin perustavaa laatua olevia kysymyksiä, joihin en tiennyt vastauksia. Afganistanissa ei ollut koskaan ollut toimivaa keskushallintoa. Miten se kuviteltiin nyt olevan saavutettavissa ja miksi? Toinen merkittävä avoin kysymys liittyi tilannekuvaan ja sen muodostamiseen. Afganistanin sotilasoperaatiolla oli Afganistanista ja sen turvallisuustilanteesta oma tilannekuvansa, YK:lla ja monilla avustusjärjestöillä omansa. Tiesin, että Afganistanissa on kokonaisia maakuntia, joihin ei ole lainkaan tai on vain satunnaiset viestiliikenneyhteydet. En voinut käsittää, miten koko Afganistanista voidaan julkaista turvallisuustilannekuvaa, kun oikeasti kaikkialle ei ole edes toimivaa viestiyhteyttä.

Kaikissa tehtävissä yllä olevilla avoimilla kysymyksillä ei ole oman tehtävän erinomaisen hoitamisen kannalta merkitystä. Sen sijaan tiedonkerääjän ja jatkojalostajan nämä asiat täytyy tiedostaa ja muistaa. Tieto tarvitsijalle toimitettuna on paljon arvokkaampaa ja jatkokäytettävämpää, mikäli se sisältää myös arvion tiedon luotettavuudesta.

Saapuminen operaatioalueelle

Taas sitä oltiin muutaman vuoden tauon jälkeen matkalla Keski-Aasian helmeen, Afganistaniin. Vaikka Afganistanin lämpötila oli varsin hyvin jo lähtiessä tiedossa, kuuma ja kuiva ilma yllätti jälleen. Ensimmäisinä päivinä vettä kului paljon, kun elimistö yritti totutella kuumuuteen. Aika riensi varusteita vastaanotettaessa ja perehtymisoppitunteja seurattaessa. Perusasiat vaikuttivat tuntuilta. Maisemat eivät olleet juuri muuttuneet, leirit olivat pääosin entisillä paikoillaan ja hiekka tunkeutui edelleen joka paikkaan.

Ensimmäinen huomattava muutos oli tapahtunut sotilasvoiman lisääntymisessä. Leirit, jopa Pohjois-Afganistanissa, pursuivat sotilaskalustoa. Kontteja kasattiin päällekkäin ja vanhoja muureja puhkottiin uusien rakennelmien ja kaluston tieltä. Liikkumisrajoitukset tuntuivat myös tiukentuneen. Tällä kertaa tuskin tarvitsisi ehdottaa leirien väliseen kulkemiseen vain yhtä panssaroimatonta maastohenkilöautoa. Edellisellä komennuksella se oli vielä ollut arkipäivää. Nyt pelkkä asian kysyminenkin olisi varmasti leimannut kysyjän jonkin rauhallisemman operaation tuliliemihelvetissä aivonsa pehmentäneeksi fossiiliksi.

Se, että valtaosa perusasioista oli ennallaan, mutta muutamat merkittävät asiat olivat muuttuneet radikaalisti, oli yhdistelmä, joka pakotti varovaisuuteen. Vaikka kaikki yhteiset perehdyttämiskurssit ja -luennot eivät edes yrittämällä jaksaneet kiinnostaa, oli mieleen väkisin runtattava hyvän ystävän usein toistama ajatus ”myllyssä ei voi käydä niin, ettei vaatteisiin tarttuisi jauhoja” ja yritettävä keskittyä koulutukseen. Mistäpäns sitä tietäisi, vaikka arvoisat pohjoismaalaiset ystävämme olisivat hommanneet uutta kalvoa juuri opetusaiheena olevaan laminointikoneeseen.

Suhtautuminen perehdytykseen vakavoitui, kun kaikille pakolliset yleiskurssit ja -luennot oli pidetty. Siirryttiin omien tehtävien perehdytykseen aikaisempien tehtävienhoitajien johdolla. Vaikka vanhan rauhanturvatoiminnan mukaisesti edellinen rotaatio eli palveluserä on aina hoitanut hommansa huonosti ja toimintatavat on heti muutettava, ei se liene sittenkään vitsailua käyttökelpoisempi ajatus. Ainakin itse jaksan vielä vakaasti uskoa siihen, että vapaaehtoiseksi lähtevät rauhanturvaajat tekevät tehtävänsä parhaansa resursseilla, jotka heille on työtehtävänsä hoitamiseksi osoitettu. Sen verran alueelle tulevalle, vaikka kokeneellakin, rauhanturvaajalla pitää olla viisautta, malttia ja nöyryyttä, että jaksaa kuunnella, miten edellinen rotaatio on tehtävänsä hoitanut. Fiksu selvittää vielä syyn, miksi kyseisiin toimintatapoihin on päädytty. Monesti kanteen ja epäkäytännöllisen toimintatavan takaa paljastuu jokin resurssien rajoittuneisuus: partio ei ole saattanut käydä mielenkiintoisella alueella, koska sillä ei ole ajoneuvoa, joka mahdollistaisi alueelle siirtymisen, tai tiedonkerääjä on kyennyt tuottamaan tietoa halutusta asiasta vain suurella viiveellä, koska hänen käyttöoikeutensa eivät mahdollista pääsyä tarvittavaan tietokantaan ja tiedot joudutaan hankkimaan kiertoteitse.

Yleinen eläminen kansainvälisessä operaatiossa

Sukulaiset ja ystävät saattavat kysyä rauhanturvatehtäviin lähteviltä, miten voit lähteä ja miten siellä oikein pärjää. Ainakin yleisen elämisen osalta rehellinen vastaukseni kuuluu: helposti. Rauhanturvaaja elää Afganistanissa pääasiassa esimerkiksi varusmiesten oloihin verrattavaa laitospelämää. Työtehtävän mukaan päivät kuluvat joko viikko-ohjelman kaltaisen esimiehen tekemän tai itse työn vaiheeseen sopivaksi muokatun ohjelman mukaisesti. Rutiinit muodostuvat nopeasti ja aika menettää merkitystään. Perjantain tunnistaa, koska silloin paikalliset eivät ole töissä vaan viettävät muslimien pyhäpäivää. Muita kohokohtia viikossa saattaa olla kansallinen ilta grillauksen merkeissä, pizzeriäpäivä ruokalassa tai vaikkapa uuden lähetyserän saapuminen kenttäkauppaan.

Operaation vaarallisuudestakin voidaan olla monta mieltä. Afganistan on toki alueena Balkania vaarallisempi, mutta yleisesti vaarallisuus ja riskit liittyvät rauhanturvaajan tehtävään eivätkä niinkään toimialueeseen. Lähi-idässä ja Balkanilla on varmasti palvellet suomalaisia rauhanturvaajia vaarallisemmissa ja riskialttiimmista oloista kuin osa Afganistanissa palvelleista. Oma lukunsa ovat tietenkin varsinaiset kenttäsoilaat, eikä heidän tehtäviensä riskejä ole tässä tarkoitusta varten vähätellä.

Afganistanin sotilastukikohdat elävät omaa pienoisyhteiskuntaelämäänsä. Isoista tukikohdista löytyvät ruokalaitokset, pesulat, kuntosalit, ravintolat, parturit, elokuvateatterit, kaupat ja niin edelleen. Eläminen tukikohdassa on verrattain helppoa, ja sitä helpommaksi se muodostuu, mitä pidempään siellä on asunut. Eri toimipisteiden aukioloajat ovat muistissa, kuntosalin hiljaisin hetki oman harjoittelun tehostamiseksi on löytynyt ja ruokalasta saa ylimääräistä evästä grilli-iltaan, koska kokkikin on jo vanha tuttu. Monelle rauhanturvatehtävistä palaavalle laitoselämästä poisopetteleminen aiheuttaa suuremman ja konkreettisemmän ongelman kuin muut palveluksessa koetut asiat.

Vain harvat palvelevat täysin itsenäisissä tehtävissä. Usein yhden asian parissa työskentelee partio, ryhmä, osasto, joukkue tai isompi kokoonpano. Tiiviin yhteiselon ja työn tarjoaman jännitteen vuoksi on ehdotonta, että joukko tulee toimeen keskenään. Kaikista ei tarvitse pitää, jokaisella on omat heikkoutensa ja huonot päivänsä, mutta jokaisen täytyy tuntea toisensa niin hyvin, että ehdoton luottamus pystytään rakentamaan. Luottamus ei aina voi olla sellaista, että kaikki ryhmän jäsenet voivat luottaa toisiinsa kaikissa tilanteissa. Tärkeää on toisten tunteminen, jotta tietää, mihin toinen kykenee ja missä vaiheessa kantti pettää. Joskus on ehkä hedelmällisempää laittaa paikallista riitapukaria jututtamaan lehmänhermoinen kokenut virkamies kuin temperamenttinen haasteisiin välittömästi vastaava vapaapainija. Toisinaan taas tehtävän jatkosuorittamisen kannalta saattaa olla etu, että puhemiehenä toimii painia kaihtamatonkin ryhmäläinen, vaikka yhdestä tapaamisesta saadut tiedot jäisivät vauhdikkaassa temmellyksessä vähäisiksi. Toimivasta joukosta löytyy henkilöitä, jotka kykenevät arvioimaan tilanteen vaatimat keinot, ja niitä, jotka keinovalikoimaa kykenevät käyttämään.

Tiedonkeruu- ja jatkojalostamistehtävissä palvelevien henkilöiden työhön vaikuttaa muun stressin lisäksi työn laatu. Kerättyä, muokattua, arvioitua ja lopulta jaettua tietoa käytetään tulevien

päätösten perusteena. Huolimattomasti, puutteellisesti tai väärin tuotettu tieto voi pahimmillaan johtaa väärillä perusteilla tehtyyn päätökseen ja edelleen esimerkiksi omien joukkojen tappioihin. Tiedonkeruu- ja jatkojalostamistehtävissä, kuten turvallisuustehtävissäkin, palvelevien henkilöiden työhön saattaa lisäksi liittyä käsiteltävän tiedon arkaluontoisuus. Asioiden parissa työskentelevät henkilöt saavat vain äärimmäisen harvoin etua julkisuudesta ja jatkuvasta esilläolosta. Asioiden parissa toimiva saa palkintonsa ja tyydytyksensä, kun huomaa esimerkiksi sotarikollisen pidätetyn ja sivulauseesta kykenee päättämään, että itse kerätty tai jaettu tieto on ollut merkittävässä osassa varsinaisen kiinnioton onnistumisen kannalta.

Tiedon parissa työskentelevä, tai kukaan muukaan rauhanturvaaja, ei ole yli-ihminen, joka kykenisi ratkaisemaan toimialueen ja operaation ongelmat yksin. Muihin rauhanturvaajiin tukeutuminen helpottaa omaa taakkaa niin työ kuin henkilökohtaisissakin asioissa. Lisäksi yhteistyöllä tehty työtehtävä on yleensä yksilötyöskentelyä tehokkaampaa.

Tiedonkerääjä ja -jatkojalostaja

Vaikka tietotarpeen runsauden vuoksi kaikki Afganistanissa kentällä työskentelevät sotilaat on pyritty saamaan osaksi tiedonkeruuketjua, alueella työskentelee myös paljon henkilöitä, joiden päätehtävä on tiedonkeruu tai tiedon jatkojalostaminen. Tällaiset henkilöt voivat työskennellä yksin tai ryhmässä, he voivat olla sotilaita tai siviilejä, he voivat kerätä tietoa vain teknisten laitteiden avulla tai ilman mitään lisävarustusta, he voivat toimia avoimesti tai peitetysti, he saattavat kerätä tietoa vain yhdestä kylän osasta tai laatia laajempia arvioita esimerkiksi eri valtioiden toiminnan vaikutuksesta Afganistanin tilanteeseen.

Tiedonkerääjiä ja jatkojalostajia löytyy kaikilta tasoilta ja useista Afganistanissa toimivista organisaatioista. Koska tiedonkeruuverkko on Afganistanissa erittäin laaja, on yksittäisten tiedonkerääjien ja jatkojalostajien tunnistettava oma tehtävänsä ja roolinsa ketjussa. Ei ole mitenkään tavatonta, että yksittäinen tiedonkeruuryhmä ryhtyy oma-aloitteisesti selvittämään koko maan kattavaa huumeiden kuljetusverkostoa tai että ylimmän esikunnan tutkija tekee arvion yksittäisen kylän mahdollisista seuraavista johtajista. Kumpaankin toimintaan on luultavasti johtanut ansiokkaasti kerätty tai poimittu alkutieto, jota on innokkaasti ryhdytty laajentamaan ja jalostamaan. Valittavan usein tällaiset oman laatikon ulkopuolelle hyppimiset havaitaan kuitenkin ihmetyksenä ja sekaannuksena, kun selviää, että näin tuotettu tieto onkin ristiriidassa jonkin aikaisemman tiedon ja varmistettujen faktojen kanssa.

Tiedonkeruuverkosta löytyy tehtäviä kaikenlaisille sotilaille. Paikallisten kanssa mielellään työskenteleville tiedonkerääjille on tarjolla kenttätöitä, vaihtelevuutta haluaville alemman tason tiedon kokoamis- ja jalostamistyötä alemmissa esikunnissa sekä puhtaasti toimistotyössä viihtyvillä tutkijantehtäviä ylempien esikuntien osastoissa. Paikat jaetaan kaikkien osallistujavaltioiden kesken, ja avainpaikat on monesti sidottu aluevastuussa olevaan isäntävaltioon.

Tiedon kerääminen

Tiedon tuottamisessa pätevät uudesta kalustosta ja valtavista resursseista huolimatta vanhat lainalaisuudet. Tieto muokkaantuu tarvitsijalle ohjauksen, keräämisen, jatkojalostamisen ja jakelun myötä. Tässä kirjoituksessa edellä mainittua tapahtumaketjua kutsutaan informaatiokehäksi. Informaatiokehä tapahtumaketjuna ei ole kertaluonteinen, jakeluun päättyvä tapahtumasarja. Informaatiokehä jatkuu jakelun jälkeen tiedon tarvitsijan palautteen kautta uudelleen ohjaukseen. Palautteesta pyritään arvioimaan, kuinka hyvin tuotettu tieto on tarvitsijaa palvellut, ja kartoittamaan asioita, jotka edelleen tarvittavasta tiedosta ovat jääneet puuttumaan. Tietopuutteista jalostetaan ohjaamisen kautta uusia tarpeita ja kysymyksiä.

Tiedon tuottamisen ohjaamisessa tunnistetaan tiedon tarvitsijan tarpeen mukainen tieto. Tarvittava tieto voi olla kokonaan tai osittain puuttuvaa tai päivitystä ja varmistusta olemassa olevaan tietoon. Ohjaamiseen kuuluu omien keräysmenetelmien ja -resurssien arvioiminen sekä tietotarpeen välittäminen tiedon kerääjille.

Tiedon kerääjä voi olla päätehtävänäan muuta työtä tekevä alueella liikkuva sotilas, tiedon keräämiseen erikoistunut sotilas tai edellisten yhdistelmä. Yleensä kaikille tukikohtien ulkopuolella liikkuville sotilaille on määritelty kysymyksiä, joihin heidän on pyrittävä päätoimensa ohella vastaamaan. Passiivisen tiedonkeräyksen onnistuminen perustuu tiedonhankintatehtävän yksinkertaisuuteen ja kysymysten rajoitettuun määrään. Jääkäriryhmän johtaja voi esimerkiksi ennen jalkapartioon lähtöä kerrata ryhmälleen kolme tietopuutetta, joihin vastauksia kerätään varsinaisen tehtävän ohella. Mikäli jalkapartion aikana havaitaan asioita tai tapahtumia, jotka vastaavat tietopuutteisiin, ne kirjataan ylös ja välitetään partion jälkeen tiedon jatkojalostajille.

Operaatiossa esiintyviä tilastoja ja käsitteitä

Afganistanissa tiedon kanssa työskentelevä törmää moniin käsitteisiin ja tilastoihin, joiden taustojen ja moninaisuuden tunteminen auttaa käsittelemään muita tietoja ja käsittämään koko toimialueen haasteellisuutta. Koska kyseessä ei ole perinteinen, ja esimerkiksi Suomen virallisen kannan mukaan lainkaan, sota, ei vastustajankaan määrittelemine ole yksiselitteistä. Liittouman tehtävänä on afgaanihallituksen tukeminen maan rakentamisessa kohti demokraattista, taloudellisesti omavaraista islamilaista valtiota. Liittouman vastustajiksi lienee näin ollen määriteltävissä henkilöt, tahot tai organisaatiot, jotka vastustavat tavoitetta ja siihen tähtäävää kehitystä. Mihin sitten vedetään raja? Onko amerikkalaisten ”miehittäjien” läsnäolo periaatteena vastustava maanviljelijä liittouman ja afgaanihallinnon vastustaja? Vihollisnimitystä on kielletty käyttämästä, ja edellä kuvatuista vastustajista käytetäänkin termiä kapinallinen. Hyvä on myös tiedostaa, että esimerkiksi saksalaiset ovat julkisesti myöntäneet olevansa Afganistanissa sodassa. Tämä saattaa tilanteen ristiriitaiseksi, koska pääosa suomalaisista toimii saksalaisten johtaman piirikunnan alueella.

Yleisesti käytössä olevan toimintatavan mukaisesti Afganistanin turvallisuustilanne esitetään useassa organisaatiossa grafiikalla tai kartalla, joka perustuu kuluneen seurantajakson turvallisuustapahtumiin. Turvallisuustapahtumat etsitään erilaisista tilastoista. Tilaston koostaminen ei kuitenkaan välttämättä ole koko toimialueen laajuisesti yhtäläistä. Jossakin maakunnassa kaikki turvallisuuspoikkeamat lähes liikenneonnettomuuksia myöten päätyvät tilastoihin, kun taas jossakin maakunnassa murhatkaan eivät tilastoihin tallennu.

Mikäli unohdetaan edellä mainitun turvallisuustapahtumatilaston kokoamiseen liittyvät pienet epäkohdat, voidaan todeta alueet, joilla on vähemmän turvallisuustapahtumia seurantajaksolla, turvallisemmiksi kuin alueet, joilla turvallisuustapahtumia on enemmän. Toisaalta suurin osa tapahtumista koostuu paikallisten turvallisuusviranomaisten sekä liittouman joukkojen ottaessa yhteen kapinallisten kanssa. Näin ollen paikallisviranomaisten passiivisuus ja liittouman joukkojen vähentäminen alueelta johtaa turvallisuustapahtumien laskuun. Tilastollisesti näyttää siltä, että turvallisuustilanne paranee, kun taas joku voisi väittää, että liittouman poistuttua ja paikallisviranomaisten passivoituttua kapinallisilla olisi entistä paremmat mahdollisuudet jatkaa ja laajentaa toimintaansa.

Liittouman jo jokin aika sitten julkiseksi tuoman strategian mukaan Afganistanissa päästään haluttuun lopputulokseen kolmen osatavoitteen strategialla. Yksi tavoite on turvata rajanylityspaikat, toinen varmistaa liikkumisen vapaus Afganistanin laajuisella kehätiellä sekä kansainvälisillä lentokentillä ja kolmas turvata Afganistanin suurimmat asutuskeskukset. Minkä takia sitten kapinallisten intresseissä olisi estää paikallisten liikettä rajanylityspaikoilla, kehätiellä ja

lentokentillä? Enemmän liittoumalla ja paikallisviranomaisilla on ongelmia liikkumisvapauden toteuttamisessa kuin paikallisilla. Harvoin kapinalliset tienvarsipommeilla tarkoituksellisesti tavallisia paikallisia siviileitä vastaan iskevät tai yrittävät ampua paikallisten käyttämää lentokonetta alas. Asutuskeskuksissa taas asuu Afganistanin väestöstä vain murto-osa. Lähes samat osatavoitteet olivat löydettävissä myös Neuvostoliiton strategiasta ennen kuin se poistui Afganistanista. Tuolloin osatavoitteiden todellinen tarkoitus oli pikemminkin turvata oma vetäytyminen maasta mahdollisimman pienin tappioin.

Varsinkin tämän luvun kaksi viimeistä kappaletta on tarkoituksellisesti kirjoitettu karrikoidusti. Sitä ei ole tarkoitettu niinkään kritiikiksi vaan herättämään lukija siihen, että harvat asiat ovat todellisuudessa niin yksinkertaisia kuin ne ensisilmäyksellä näyttävät olevan. Varsinkin tiedonkerääjän ja -käsittelijän on aina pyrittävä arvioimaan, minkälaista ja kenen totuutta hänelle kulloinkin tarjotaan.

Mahdollisia tiedonkeräys- ja jatkojalostustilanteita

Tähän lukuun on koottu muutamia esimerkkejä siitä, millaisia kerätyt tai muuten esille tulleet tiedot voisivat Afganistanissa olla. Esimerkkien avulla pyritään myös valottamaan, miksi tavanomaiseltakin vaikuttavat seikat saattavat toisinaan nousta merkityksellisiksi ja kuka tietoa mahdollisesti tarvitsisi.

Tieto: Seuraavana kolmena vuorokautena vastuualueen sää on kirkas ja on täysikuun aika.

Normaali sää tieto saattaa nousta merkitykselliseksi, mikäli ajankohdalle ajoittuu esimerkiksi oma etsintäoperaatio syrjäisessä vuoristokylässä. Tietoa tarvitsee ainakin operaation käskijä, suunnittelija ja toteuttaja. Paikallisilla kapinallisilla ei ole aiemmin ollut kyseisellä alueella pimeätoimintakykyä. Nyt vallitsevien olosuhteiden vuoksi alue, jolle aiemmin oli kalusto/tekniikkaylivoiman vuoksi turvallista mennä öiseen aikaan, voikin olla vaarallisempi kapinallisten kyetessä aseelliseen vastarintaan myös yöllä.

Tieto: Liittouman ajoneuvo on juuri ajanut paikallisen koulupojan yli omalla vastuualueella.

Kyseinen tieto on aikakriittinen, ja se on saatettava välittömästi samalla alueella toimiville tai sinne suuntaaville omille joukoille. Tapaturma kiristää alueen yleistä ilmapiiriä, ja tapaturmapaikalle kerääntyy tyypillisesti nopeasti paljon väkeä. Alueelle ilman tietoa tapaturmasta suuntaava partio saattaisi joutua väkijoukon vihan tai tunnekuohun kohteeksi ilman, että sillä on mitään tekemistä varsinaisen yliajon kanssa. Kuvatussa tilanteessa ilman tietoa alueelle saapuvan parti- on varustus ja kokoonpano eivät välttämättä ole riittävät tilanteen selvittämiseksi turvallisesti, koska uhkataso toiminta-alueella on äkillisesti noussut ja se on erilainen kuin taso, johon on varauduttu ja varustauduttu.

Tieto: Tanskalainen lehti aikoo seuraavalla viikolla julkaista uuden Muhammad-pilakuvasarjan.

Tieto oletettavasti kiinnostaa viipymättä rauhanturvajoukon komentajaa. Komentajaa kiinnostaa ehdottomasti myös tieto tähän tietoon liittyvistä ja linkittyvistä tapahtumista. Taustatyön jälkeen selviää, että aiemmin Afganistanissa oli laajoja levottomuuksia ja muun muassa aseellisia hyökkäyksiä liittouman tukikohtiin, kun pilakuvia julkaistiin ensimmäisen kerran.

Myös yhdysvaltalaisen pastorin koraaninpolttoaikheet saivat aikaan laajoja mielenosoituksia esimerkiksi Kabulissa. Koska aikaisemman tiedon perusteella on todennäköistä, että aikeen toteuttaminen aiheuttaa turvallisuuspoikkeuksia, komentaja ryhtyy laatimaan varautumis-suunnitelmaa poikkeavaan tapahtumaan.

Kulttuurin merkitys

Toimialueen kulttuurin tunteminen auttaa ymmärtämään, miten alueen yhteiskunta toimii, miten paikalliset ajattelevat, millainen moraalikäsitys paikallisilla on ja mitkä ovat asioiden syy-seuraussuhteet. Vain tällaisiin asioihin perehtymällä ja niitä edes osittain tuntemalla voi tehdä oikeansuuntaisia arvioita siitä, minkälaiseen reaktioon ja tapahtumaketjuun alulle panevat tapahtumat voivat johtaa. Hyvä saavutus on jo se, että kykenee tunnistamaan asiat, jotka todennäköisesti saavat aikaan reaktion ja käynnistävät tapahtumaketjun.

Afganistan on mielenkiintoinen sekoitus uutta ja vanhaa. Osin ollaan vieläkin kivikaudella, osin on kyetty hyödyntämään muiden maiden kehityskaarta jättämällä väliin kehittyneissä maissa jo ohitettuja ratkaisuja. Afganistaniin ei esimerkiksi ole koskaan rakennettu merkittävää kuparikaapeliverkosta viestiliikenteen tarpeisiin ja viestintä rakentuu jo kehittyneempiin laitteisiin, kuten ilmateitä käytäviin radiolinkkeihin. Lankapuhelimia ei juuri ole, matkapuhelimet yleistyvät kaiken aikaa.

Afganistanin pankki- ja rahansiirtojärjestelmä on edelleen alkeellinen. Palkkapäivän jälkeen afganiarmeijan sotilas saattaa olla kaksi viikkoa luvatta pois palveluspaikaltaan. Hän ei välttämättä

kuitenkaan ole, ainakaan mielestään, karannut, vaan hän on vain rutiininomaisesti käynyt viemässä palkkarahoistaan perheelle kuuluvan osuuden kotiinsa, joka sijaitsee viikon kävelymatkan päässä palveluspaikasta. Onpa tarinan mukaan joku ylemmän esikunnan tutkija raporttinsa selitysosassa tietämättömyyttään joskus kommentoinut muuallakin maailmassa laajassa käytössä olevaa ikivanhaa luottomiehiin perustuvaa Hawala-järjestelmää todennäköiseksi rahankuljetukseen ja siirtoon erikoistuneeksi yhtieksi.

Kulttuuriin ja yleiseen elämiseen liittyviä asioita on lukemattomia, ja ne täytyisi tietää, jotta ymmärtäisi asioiden kulkua Afganistanissa. Monelle liittouman sotilaille paikallisten elämää voimakkaasti ohjaavien asioiden, kuten uskonnon, lukutaidottomuuden, perinteiden ja tapojen, roolit ja merkitykset ovat epäselviä.

Toisinaan taas toimialueen ulkopuolelta tullut asioihin etukäteen perehtynyt henkilö saattaa olettaa paikallisilta liikaa. Tyypillisesti yleensä esimerkiksi oletetaan, että kaikki paikalliset tuntevat Koraanin ja islamin uskontona läpikotaisin. Realistisempi lähestymistapa saattaisi olla, että normaali kyläläinen tietää islamista samoja asioita ja yhtä laajasti kuin suomalainen kansanmies kristinuskosta. Kulttuuria, ihmisiä ja ympäristöä ei voi koskaan tuntea liikaa. Kaikkiin tällaisiin aihepiireihin liittyvä opiskelu on tarpeellista, eikä se ainakaan tiedonkerääjän ja jatkokäsittelijän osalta koskaan valu hukkaan.

Mitä jäi takkiin

Mitä tiedonkeruuseen ja -jatkojalostamiseen liittyvä tehtävä antoi? Se tarjosi ainakin unettomia öitä, pitkiä työpäiviä, haastavia ja vaikeita tehtäviä sekä toisinaan kylmää hikeä itse muodostettujen arvioiden toteutumista odottaessa.

Nähty vaiva ja tehdyt ponnistukset olivat kuitenkin ehdottomasti kannattavia. Sain työskennellä loistavien ihmisten, niin ammattisotilaiden kuin reserviläistenkin, kanssa. Opin uutta itsestäni ja kehityin ammatillisesti niin Afganistanin kuin kotimaan tehtävienkin osalta. Sain tutustua maahan ja ihmisiin, joihin tuskin ilman ulkomaan palvelustehtävää olisin tutustunut. Olen kiitollinen ihmisille, jotka minut tehtävään aikanaan valitsivat, ja niille, jotka minua tehtävässäni auttoivat.

Voin vilpittömästi suositella aktiivisille, tiedonhaluisille ja motivoituneille henkilöille kansainvälistä palvelusta tiedonkeruun- tai jatkojalostamisen parissa.

Camp Katariina

ISAF

ENSIMMÄINEN SUOMALAINEN SOTILASJOUKKO AFGANISTANIIN 2002

Teksti: Mauri Koskela

Taustalla isku kaksoistorneihin ja al-Qaida

Al-Qaidan isku WTC:n kaksoistorneihin Yhdysvalloissa 11. syyskuuta 2001 käynnisti laajan kansainvälisten toimenpiteiden sarjan terrorismin vastaisessa taistelussa. Johtovaltiona toimi itsestäänselvien seikkojen perusteella Yhdysvallat. Yksi toimenpiteistä oli al-Qaidan ja sen solujen vastainen toiminta Afganistanissa, jota vuonna 2001 pidettiin järjestön eräänä pääpaikkana. Tähän liittyen käynnistettiin Yhdysvaltojen johtama sotilasoperaatio Operation Enduring Freedom sekä kansainvälinen kriisinhallintaoperaatio, johon osallistuneet maat koottiin johtovaltiokonseptilla toimeenpantuihin International Security Assistance Force -joukkoihin (ISAF).

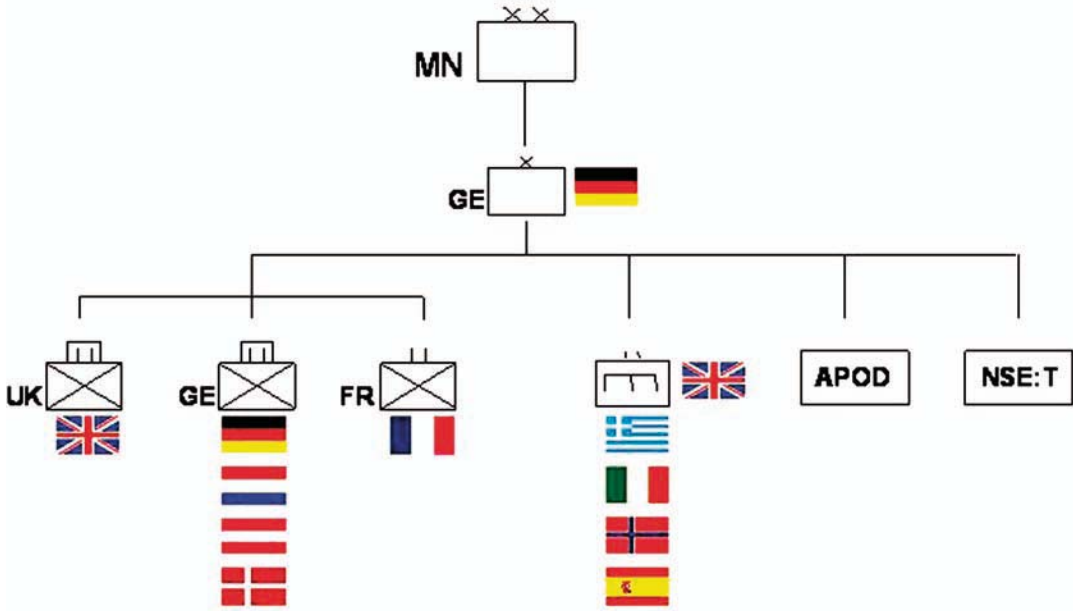
ISAF aloitti toimintansa Afganistanin pääkaupungissa Kabulissa YK:n turvallisuusneuvoston päätöksen 1386, Bonnin sopimuksen sekä siihen liittyvän sotilasteknisen sopimuksen, Military Technical Agreement Between ISAF and the Interim Administration of Afghanistan, perusteella joulukuun lopussa 2001. Alkuvaiheessa operaatioalueeksi määritettiin Kabul ja sen lähiympäristö, lähiympäristöä kuitenkin sen tarkemmin määrittämättä.

ISAF-joukot toimivat englantilaisen kenraalimajuri J. C. McCollin johdossa. ISAF-joukkojen johtoesikuntana oli englannissa toimiva Permanent Joint Headquarters (PJHQ). ISAF-esikunnan toiminnasta käytettiin yleisesti käsitettä divisioona-taso, johon osallistujavaltiot asettivat omia esikuntaupseereitaan joukkokokoonpanoa koskevissa neuvotteluissa (Force Generation Conference).

ISAF:n komentajan johdossa toimi monikansallinen prikaati (Kabul Multinational Brigade, KMNB) sekä erillinen pioneerielementti. Prikaatiin kuuluivat brittiläinen ja saksalainen taisteluosasto sekä ranskalainen pataljoona. Prikaatin johtovaltioina toimi 20. maaliskuuta 2002 saakka Iso-Britannia ja sen jälkeen Saksa (GE). ISAF:n pääpiirteinen kokoonpano operaation käynnistysvaiheessa on esitetty kuvassa.

ISAF:N KESKEISIMMÄT JOUKOT 31.3.2002

KMNB vastasi suurimmasta osasta ISAF:n operatiivista toimintaa. Kaupungin alue oli jaettu taisteluosastojen vastuualueisiin siten, että brittiläisen taisteluosaston vastuualue oli kaupungin länsiosassa ja saksalaisen kaupungin keski- ja itäosassa. Ranskalaisen pataljoonan vastuualue kattoi lentokentän ja kaupungin pohjoisosan.

Suomen Osasto (SOAF) nopealla aikataululla Afganistaniin

ISAF-operaation käynnistyminen tapahtui erittäin nopealla aikataululla, mikä vaikutti myös kansallisten valmisteluiden toteuttamiseen. Ensimmäinen yhteydenotto ja avainhenkilöiden osallistumishalukkuuden tiedustelu tapahtui 21. joulukuuta 2001, jolloin avoinna olivat vielä sekä joukon tehtävä että kokoonpano ja mahdolliset palvelussuhteen ehdot. Suomen osallistumisessa oli tässä vaiheessa kaksi vaihtoehtoa. Joko operaatioon mentäisiin yhteysupseeriosastolla tai siviili-sotilasyhteistyöosastolla (Civil Military Cooperation, CIMIC). Lopullisen päätöksen teki Suomen osaston johtaja toimialueen maastontiedusteluvaiheessa, kun selvisi ruotsalaisten ottavan johtakseen yhteysupseeriosaston ja suomalaisille näin ollen jäävän vastuu ISAF:n CIMIC-tehtävistä.

Avainhenkilöstön varustautuminen toteutettiin 22.–23.12. joulukuuta sillä olettamuksella, että operaatioon lähdettäisiin suoraan Isosta-Britanniasta Final Planning Conferencen jälkeen 27.–29. joulukuuta 2001. Kokouksessa, jossa mukana olivat myös edustajat sekä Pääesikunnan kansainväliseltä osastolta että Puolustusvoimien Kansainvälisestä Keskuksesta, kuitenkin päätettiin,

että toimialueelle Afganistaniin lähtisi vain Suomen osaston vanhin ja muut henkilöt palaisivat Suomeen varustamaan ja kouluttamaan pääjoukkoa. Koska operaatioon osallistumiselle ei ollut vanhan rauhanturvain mukaista tasavallan presidentin päätöstä, maastontiedustelu tapahtui virkamatkaperusteisesti. Ajatuksena oli jäädä alueelle, mikäli päätös operaatioon osallistumisesta saataisiin maastontiedustelun aikana. Näin ei kuitenkaan tapahtunut, vaan osaston johtaja joutui palaamaan takaisin Suomeen ja osallistui pääjoukon koulutukseen. Tiedustelumatka toteutui 1.–9. tammikuuta 2002.

Tasavallan presidentti teki päätöksen operaatioon osallistumisesta vasta 20. tammikuuta, ja välittömästi sen jälkeen 21. tammikuuta kolmen hengen valmisteluosasto lähti Omanin kautta Afganistaniin. Osastoon kuuluivat osaston johtajan lisäksi CIMIC-toiminnan kenttäpäällikkö sekä Suomesta mukaan lähtenyt tulkki. Sitä ennen oli toteutettu 2.–6. tammikuuta joukon kokoonpanon, varustuksen ja koulutuksen suunnittelu sekä etuosaston ensimmäisen vaiheen koulutus 7.–10. tammikuuta Niinisalossa. Erittäin hyväksi menettelyksi koettiin viimeisimpien tietojen käyttöön saanti operaatioalueelta maastontiedustelun yhteydessä sekä Afganistanissa pitkään toimineiden henkilöiden hyödyntäminen koulutusvaiheessa. Toimintaa tuki Pääesikunnan tiedusteluosaston nopealla aikataululla kokoama tietopaketti Afganistanista operaatioalueena, johon osaston johtaja perehtyi jo ennen maastontiedusteluun lähtöä, ja kaikki lähtijät perehtyivät siihen koulutusvaiheessa. Lisäksi operaatioon lähtöä helpotti merkittävästi Topografikunnan kyky tuottaa karttoja toimialueesta.

Valmisteluosasto saapui Afganistaniin, ja ennen etuosaston siirtymistä alueelle ennätettiin kartoittaa ja valmistella tulevan tukikohdan paikka sekä selvittää suunniteltu tehtävänkuvaa ja suorittaa tehtävän käynnistämiseksi tarvittavat yhteydenotot tärkeimpiin yhteistoimintatahoihin. Koska päätös osallistumisesta CIMIC-toimintaan tehtiin maastontiedustelun yhteydessä, tässä vaiheessa jouduttiin tarkentamaan myös joukon kokoonpanoa ja tehtäviä tehtävänkuvan

selkiinnyttyä. Tälle edellytyksen loi Puolustusvoimien Kansainvälisen Keskuksen joustavuus ja tuki tarvittaville muutoksille.

Etuosaston toiseen vaiheen koulutus tapahtui 21.–24. tammikuuta ja siirtyminen alueelle 27.–28. tammikuuta. Pääjoukko keskitettiin alueelle 10.–11. maaliskuuta koulutuksen ja varustamisen jälkeen. Joukon toimeenpanoa helpotti se, että merkittävä osa henkilöstöstä kohdennettiin Afganistaniin Bosnian operaatiosta, jossa he olivat jo osallistuneet CIMIC-toimintaan.

Ministeriötason neuvotteluissa oli sovittu CIMIC-osaston tukeutuvan täysimääräisestä brittiläisten huoltoon sekä ajoneuvojen, polttoaineiden että talous- ja lääkintähuollon osalta. Menettely osoitautui heti alkuvaiheessa mahdolltomaksi, koska kaikki operaatioon keskitettävät joukot ja huolto tuotiin alueelle ilmakuljetuksina. Brittien näkemyksen mukaan heiltä veisi useita kuukausia saada kaikki omien joukkojen toiminnan mahdollistava kalusto alueelle ja olisi mahdotonta kohdentaa suomalaisten käyttöön esimerkiksi ajoneuvoja. Taloushuollossa britit lupasivat pyrkiä tukemaan mahdollisuuksiensa mukaan. Sen vuoksi osaston johtaja teki esityksen joukon varustamisesta omavaraiseksi, mikä hyväksyttiin, ja myöhemmin se osoittautui ainoaksi toimivaksi ratkaisuksi. Omavaraisuudella mahdollistettiin tehtävien täysimääräinen toteuttaminen heti alkuvaiheesta alkaen, minkä tulisi olla lähtökohtana kaikkia uusia operaatioita käynnistettäessä, tai ainakin tulisi olla täysi varmuus toisen osapuolen kyvystä tukea, mikäli muuhun päätökseen päädytään.

Osaston kalustoa ja varusteita määritettäessä perusteina olivat olleet joukolle suunnitellut tehtävät sekä vaatimus yhteensopivuudesta operaatioissa toimivien NATO-maiden kanssa. Varustaminen onnistui ensimmäisen vaatimuksen osalta hyvin, mutta NATO-yhteensopivuutta haittasi NATO-maiden kaluston erilaisuus. Suomalaiset kykenivät hyvin yhteistoimintaan kaikkien kolmen NATO-maista muodostetun taisteluosaston kanssa, mutta vain yhden kanssa kerrallaan, koska NATO-maat eivät olleet yhteensopivia keskenään. Tämä pakotti muun muassa siihen, että kansainvälisen prikaatin esikuntaan oli asetettava yhteysupseeri varustettuna suomalaisilla yhteysvälineillä. Näin suomalaiset osastot kykenivät tarvittaessa ottamaan yhteyttä yhteysupseeriin, joka välitti tarvittavat sanomat tahoille, joita sanomat koskivat.

Haasteellinen CIMIC suomalaisten tehtävänä

Suomalaisen CIMIC-osaston tehtäviksi määritettiin humanitäärisen avun tyyppisen hätäensivun käynnistäminen operaation alkuvaiheessa sekä operatiivisen toiminnan tukeminen CIMIC-toiminnan keinoin. Toiminnan käynnistämistä haittasi myöhäinen päätös operaatioon osallistumisesta. Se johti siihen, että CIMIC-toiminnaksi miellettyä toimintaa oli käynnistetty alueella jo ennen suomalaisten tuloa. Tehtävät eivät kaikin osin täyttäneet CIMIC-toiminnan määrittelyä, eikä niille ollut luotu selkeää koordinaatiomenetelmää tai organisaatiota. Lähinnä toimintaa voi kuvata mielivaltaiseksi oman toiminnan oikeutuksen vahvistamiseksi, jota toteuttivat kaikki alueella toimivat joukot ilman yhteistä johtoa.

Hyvin pian havaittiin välttämättömäksi erillisen koordinaatioelimen, CIMIC Coordination Cellin, perustaminen. Sille keskitettiin niin koordinaatiovastuu kaikista ISAF:n CIMIC-projekteista kuin myös toimintaperiaatteiden määrittäminen yhteisesti kerätyn tilannekuvan perusteella. Käytäntö sai erittäin myönteisen vastaanoton sekä ISAF-joukkojen keskuudessa että Afganistanin väliaikaishallinnon ja erityisesti alueella toimivien kansainvälisten organisaatioiden keskuudessa.

Toinen haaste syntyi siinä vaiheessa, kun ISAF-operaation johto oli brittiläisten vastuulla, mutta kansainvälisen prikaatin johtovastuu siirtyi brittiläisiltä saksalaisille maaliskuussa 2002. Se johti lukuisiin tiedonkulun katkoksiin eri johtoportaiden välillä ja osin myös erilaisiin käytäntöihin kansallisuuksien välillä. Ilman perustettua koordinaatioelintä ja perusteellisesti alkuvaiheessa tehtyä tiedonkeruuta CIMIC-toiminnan pohjaksi toimintaa ei olisi kyetty toteuttamaan kokonaisuutta palvelevana.

Kolmantena haasteena oli CIMIC-toiminnan rahoitus. Alkuvaiheessa päärahoittajana toimi brittiläinen avustusorganisaatio Department for International Development (DfID). Omaa rahoitusta ei ollut tässä vaiheessa käytössä. Brittiläinen toimintatapa ei ollut joukolle tuttua entuudestaan, joten se johti jossain määrin vääryyksiin ja viiveisiin asioiden hoitamisessa. Ajan myötä yhteistoiminta parani ja suomalaisia pidettiin luotettavina yhteistyökumppaneina, mikä helpotti asioiden hoitamista myöhemmässä vaiheessa. Suomen osaston toiminnan käynnistyttyä täysimääräisesti ryhdyttiin aktiivisesti etsimään mahdollisuuksia kansallisen rahoituksen saamiseksi, joka sittemmin myös onnistui. Jossain määrin haastavana koettiin rahoituksen painopisteen määrittäminen sellaisiin hankkeisiin, joiden toteuttaminen yhteiskunnan rakenteesta takia oli erittäin vaikeaa. Esimerkiksi naisten ja lasten aseman parantaminen on vaikeaa sellaisissa maissa, joissa kyseisten ryhmien asema on vähintäänkin kiistanalainen. Jatkossa olisikin hyvä selkiinnyttää, mitä painopisteitä eri vaiheissa toiminnalle asetetaan. Operaation myöhemmässä vaiheessa kyettiin kyseisen painopisteen mukaisia toimintoja toteuttamaan huomattavasti helpommin kuin operaation alkuvaiheessa. Mielenkiintoisen lisän tehtävien toteuttamiseen toi Afganistanissa käytössä oleva Šaria-laki. Sen vaikutus tuli ottaa huomioon kaikessa toiminnassa.

Suomen osaston kokoonpanoa määritettäessä oli perustana alun perin ollut jakaa joukko kahteen osaan: CIMIC-osiin ja kansalliseen huoltoelementtiin (National Support Element, NSE). Tarkempi tehtävänalyysi osoitti hyvin pian, että erillistä NSE:tä ei tarvittu, vaan sille suunnitellut tehtävät

kykenivät toteuttamaan osastoon kuuluva huoltopäällikkö, väepeli ja toimistoaliupseerit sekä moottorialiupseeri. Näin kyettiin lisäämään voimaa CIMIC-toimintaan muodostamalla huollon sijasta erillinen erikoisalojen osaajista koottu projektiryhmä. Projektiryhmää käytettiin tukemaan CIMIC-ryhmiä näiden alueella erityisprojekteissa, joihin asiantuntijaosaamista ei varsinaisesta ryhmästä löytynyt. CIMIC-ryhmiä käytettiin alueellisesti hajautettuina jakamalla toiminta-alue kullekin ryhmälle määritettyyn omaan CIMIC-alueeseen. Tällaisella järjestelyllä varmistettiin riittävä aluetuntemus sekä johdonmukainen toiminta projektimäärittelyissä ja toteutuksessa. Projektiryhmää käytettiin muiden ryhmien tukemisen ohella kartoittamaan ja määrittämään alueelta saatavissa olevia resursseja ja materiaalia sekä niiden hintamäärittelyä. Kaikille ryhmille oli määritetty omien tehtävien lisäksi tehtävä kerätä mahdollisimman paljon ISAF-joukon toiminnassa tarvittavaa tietoa, esimerkiksi omasuojaan liittyvistä asioita. Osoittautuikin varsin pian, että suomalainen osasto oli yksi tehokkaimmista tiedonlähteistä koko operaatiossa.

Osaston kokoonpano oli sopiva yhdistelmä ammattisotilaista koottua sotilaallista osaamista ja CIMIC-näkemyksiä sekä reserviläisistä koottua eri alojen erityisosaamista. Kokoonpanosta löytyi ammattilaisia niin rakentamiseen, lakiasioihin, terveydenhuoltoon, opetustoimeen, poliisitoimeen kuin tietojärjestelmiinkin. Se helpotti sekä projekteihin liittyviä tehtäviä että yhteydenpitoa Afganistanin väliaikaishallintoon ja kansainvälisiin avustusjärjestöihin. Onkin tärkeää määrittää joukon kokoonpano ennalta tehdyn kartoituksen perusteella ja huomioiden mahdolliset joukolle tulevat tehtävät.

Suurin tehtävien toimeenpanoa haittaava tekijä oli joukolle kuuluvan kaluston osittainen sopimattomuus paikallisiin olosuhteisiin. Joukolle kuuluvista ajoneuvoista puuttuivat ilmastointilaitteet, mikä teki toiminnan erittäin haastavaksi lämpötilan kohotessa lähelle +50 astetta ja joukkojen toimiessa raskaasti suojattuina. Toinen haaste oli alueelle ominainen erityisen hienojakoinen hiekka, joka aiheutti ongelmia sekä ajoneuvoille että käytettävissä olleille elektronisille laitteille. Erityisen haastavaa oli taata tietokoneiden, viestivälineiden ja paikantamislaitteiden toimivuus. Asioita saatiin korjattua ajan myötä toteuttamalla muun muassa ilmastointilaitteiden asennukset jälkikäteen ja käyttämällä muiden välineiden suojana esimerkiksi muovipusseja. Oman joukon suojaamiseksi käytettävät keinot perustuivat lähinnä hyvään henkilökohtaiseen varustukseen. Käytössä ei ollut alkuvaiheessa lainkaan suojattuja ajoneuvoja, joiden käyttö olisi ollut perusteltua joukkoon kohdistuneiden uhkien takia.

Oikea asenne ja kilpailukykyinen ammattitaito suomalaisten valtteina

Afganistanin operaation suurin haaste oli myöhäinen osallistumis päätös, joka johti siihen, että alueella oli käynnistetty Suomen osaston toimialaa koskevia toimenpiteitä ilman yhtenäistä johtoa ja riittäviä perusteita. Tämä johti alkuvaiheessa siihen, että suomalaisten resursseja suuntautui liiaksi toimintojen johtoon ottamiseen, ja se vei aikaa varsinaiselta tehtävien toteuttamiselta. Varsinaisen toiminnan osalta suuria haasteita ei ollut. Tämä perustui riittävän perusteelliseen toiminta-alueen tiedusteluun, alueella toimivien tahojen kartoittamiseen sekä oman toiminnan huolelliseen suunnitteluun.

Erityisen hyvänä asiana pidettiin selkeää yhteistoiminnan sovittamista eri vastuutahojen välillä sekä matalia johtosuhteita. Osallistumista koskeviin päätöksiin ja niiden valmisteluun sekä joukon tehtävien ja kokoonpanon suunnitteluun osallistuivat kaikki osapuolet niin Pääesikunnan

kansainväliseltä osastolta, Puolustusvoimien Kansainvälisestä Keskuksesta kuin lähtevästä joukostakin. Puolustusvoimien Kansainvälisen Keskuksen ollessa selkeästi vastuussa kansallisista valmisteluista ja päätöksistä operaation aikana tarvittavat toimenpiteet kyettiin toteuttamaan ilman ylimääräistä viivettä. Kalusto saatiin nopealla aikataululla täydennettyä tarpeita vastaavaksi ja johtaminen oli yksinkertaista ja selkeää.

Toiminnan käynnistämistä helpotti se, että osa henkilöstöstä suunnattiin operaatioalueelle toisesta jo käynnissä olevasta operatiosta sekä se, että kohdennetut henkilöt olivat toimineet jo edellisessä tehtävässään CIMIC-toiminnassa. Suurimman henkilöstöä koskevan haasteen muodosti palvelussuhteen ehtojen puuttuminen operaation käynnistysvaiheessa. Uusia operaatioita koskevien ehtojen tulisi olla vakiodusti määritettynä. Kaluston osalta haasteen aiheutti ylemmällä tasolla tehty päätös tukeutua kaikessa toiminnassa brittiläisiin joukkoihin. Saatujen kokemusten perusteella uuteen operaatioon lähtevän joukon tulee olla toiminnassaan mahdollisimman omavarainen.

Operaatioita käynnistettäessä tulee huomioida, että joukolla on oikein mitoitettut resurssit ja toimiva rahoitus, jotta toimintaympäristö ja siinä vaikuttavat eri tekijät kyetään tunnistamaan mahdollisimman hyvin esimerkiksi maastontiedustelun avulla tai käyttämällä alueella työskennelleitä ja asuneita henkilöitä. Lisäksi erityisesti johtosuhteiden ja vastuiden tulee olla selkeästi määritetyt ja riittävän matalat.

Kontingentin komentajan näkökulmasta tarkasteltuna suomalainen sotilaskoulutus ja ammattiosaaminen yhdistettynä osoittivat kilpailukykyä ammattiarmeijoihin nähden. Lisäksi useisiin maihin verrattuna kaikkien rasitteiden ja ennakoasenteiden puuttuminen helpotti töiden toteuttamista sekä yhteistoimintaa paikallisen väestön ja hallintoviranomaisten kanssa uudessa toimintaympäristössä ja -kulttuurissa.

BYROKRATIAA, SATOJA OPERATIIVISIA KÄSKYJÄ JA SOTASTRESSIÄ

Teksti: Jouni Laari

EUROCORPS:n mukana Ranskasta Afganistaniin

Olin komennettuna 1.3.2003–31.8.2005 EUROCORPS:n esikuntaan operatiiviselle osastolle (G3) suunnitteluryhmän apulaisjohtajaksi (G3 Plans). EUROCORPS:n esikunta sijaitsee Strasbourgissa, Ranskassa. Esikunta on tarkoitettu sekä NATO:n että EU:n käyttöön armeijakunnan esikuntana, maavoimakomponentin esikuntana tai EU:n Force Headquartersina (FHQ). Esikunnan johtovaltioina toimivat Ranska, Saksa, Belgia, Luxemburg, Espanja ja Puola. Esikunnassa on edustettuina useita muita maita, muun muassa Yhdysvallat, Itävalta, Kreikka ja Turkki. Normaalioloissa EUROCORPS:n komentajan alaisuudessa on pysyvästi ranskalais-saksalainen prikaati ja tukiprikaati.

Tulin tehtävään Pääesikunnan kansainväliseltä osastolta, mikä mahdollisti suoran yhteyden osastoon sen osastopäällikön kenraalimajuri Heikki Holman toimiessa kansallisena esimiehenäni. Jo ilmoittautuessani esikuntaan saksalainen G3-esimieheni ilmoitti esikunnan johtovaltioiden etsivän EUROCORPS:lle merkittävää kansainvälistä tehtävää. Eri vaiheiden jälkeen marraskuussa 2003 oli varsin selvää, että EUROCORPS ottaa ISAF VI -esikunnan johtovastuun Kanadan muodostamalta ISAF V -esikunnalta heinäkuussa 2004 kuuden kuukauden ajaksi.

EUROCORPS aloitti välittömästi kattavan ja nousujohtaisen Afganistan-rotatiokoulutuksen, joka lopulta kesti aina varsinaiseen operaatioalueelle siirtymiseen asti. Koulutusohjelmaan kuului viikon henkijäämisleiri, runsaasti Afganistanin olosuhteiden ja kulttuurintuntemusta, taistelukoulusta, Joint Fires -menettelytapojen koulutusta ja muuta esikuntakoulutusta, tutustumista voimassa oleviin NATO:n ja ISAF:n operaatiosuunnitelmiin ja käskyihin sekä vastaaviin Yhdysvaltain johtaman Operation Enduring Freedomin asiakirjoihin. Lähestyttäessä kesää 2004 kaikilla alkoi olla tunne, että riittää jo.

Jälkeenpäin operaatioalueelle Afganistaniin saapuessamme totesimme koulutuksen olleen erinomaista. Esikunta alkoi välittömästi toimia ammattitaitoisesti, ja viikon kestänyt tehtävien siirto kanadalaisten johtamalta esikunnalta oli vaivatonta.

Sukkulointia Suomen puolesta

EUROCORPS otti heti vuoden 2004 alusta johtovastuun Joint Forces Command Brunssumilta ISAF VI -esikunnan miehityksestä, ja sen myötä huomasin olevani miehityksen keskiössä, koska G3 Plans sai runsaasti valmisteluvastuuta yhdessä G1-osaston kanssa. Vastuunoton myötä huomasin viettäväni kaikki Afganistan-koulutuksen väliajat Brunssumissa ja Ramsteinissa neuvottelemassa operatiivisesta suunnittelusta, yhteistoiminnasta ilmavoimien kanssa ja ISAF-esikunnan miehityksestä. Jouduin selvittämään myös Suomen kontribuutiota ISAF VI -esikunnassa, koska EUROCORPS:n johtovaltioista Belgia halusi ottaa haltuunsa Suomen siihen mennessä pitämän CJ9:n osastopäällikön paikan henkilöön menevin perusteluihin. Keskustelin asiasta kansallisen esimieheni kenraalimajuri Holman kanssa, ja hän käski varmistaa Suomelle everstitasoisen paikan

ISAF:n esikunnassa. Suomi oli saanut CJ9:n osastopäällikön paikan aikanaan ISAF-operaation alussa asetettuaan CIMIC-osaston suoraan ISAF:n komentajan johtoon. Vuoteen 2004 tultaessa koko CIMIC-osasto tuntui olevan ”hukassa” ISAF:n esikunnan näkökulmasta. Kuvaavaa on se, että Suomen CIMIC-osastoa ei ollut koko ISAF:n organisaatiokaavioissa. Koska olin varsinaisen esikuntatehtävänä lisäksi Suomen kansallinen vanhin EUROCORPS:n esikunnassa ja sen myötä jatkuvassa yhteydessä EUROCORPS:n komentajaan, olin varsin hyvässä neuvotteluasemassa. Sitä tuki vielä G3-osaston saksalainen päällikkö, joka tuki voimakkaasti minua ja sen myötä Suomea neuvotteluissa. Oli vaikea osoittaa vääräksi ISAF-esikunnasta Brunssumin kautta esitettyjä henkilökohtaisia CJ9:n osastopäällikköä koskevia väitteitä, joten päädyimme lopulta kompromissiin, jossa Saksa luovutti Suomelle CJ9:n apulaisosastopäällikön tehtävän ja samalla tehtävä nostettiin everstitehtäväksi.

Ratkaisu oli itse asiassa hyvä, koska CJ9:n osastopäällikkönä ollut suomalainen eversti toimi samalla koko Suomen kriisinhallintajoukon komentajana. Siitä syystä hän myös halusi majoitua muun Suomen kontingentin mukana 10 kilometrin päässä ISAF:n esikunnasta sijainneessa Camp Warehousessa. Sen takia tosiasialliset mahdollisuudet toimia osastopäällikkönä olivat rajoitetut, ja tilanne oli aiheuttanut pahaa verta muun esikunnan ja erityisesti CJ9-osaston sisällä. Esikunnan henkilöstö teki todella pitkää päivää keskimäärin kello 7.00–23.00 joka päivä, mutta osastopäällikkö saapui Camp Warehousesta myöhemmin aamupäivällä ja poistui jo noin kello 17.00–18.00 aikaan. Apulaisosastopäällikön tehtävä tarjosi siten Suomelle everstin tasoisen tehtävän ilman tarvetta sitoutua osaston sisäiseen työskentelyyn sellaisella intensiteetillä, jota varsinainen osastopäällikön tehtävä edellyttäisi.

Kenraali Holma ilmoitti vapaaehtoiseksi Afganistaniin

Puolustusvoimien Kansainvälinen Keskus oli varustanut minut kriisinhallintatehtävän edellyttämällä tasolla (suojaliivit, kypärät yms.) jo ennen EUROCORPS-komennuksen alkua. EUROCORPS:n normaaleissa harjoituksissa ainoa, jota tarvitsin lisäksi, oli henkilökohtainen ase. Se ei kuitenkaan ollut ongelma, koska EUROCORPS:n johtovaltiot tarjosivat aseistuksen koko henkilöstölle keskinäisen sopimuksen mukaisesti. Kuittasin asean kuhunkin harjoitukseen erikseen Belgian National Support Elementiltä, joka vastasi EUROCORPS:n varustamisesta pistooleilla. (Ranskan vastuulla olivat rynnäkkökiväärit ja Saksan vastuulla konekiväärit.) ISAF VI:n osalta saksalainen osastopäällikköni ilmoitti jo marraskuussa 2003, että Saksa luovuttaa tarvittaessa käyttöni maan uuden palveluspistoolin Afganistanissa. EUROCORPS huolehti myös koko henkilöstön rokotukset Afganistanin edellyttämälle tasolle sekä teki terveystarkastukset.

Alkukeväästä 2003 Pääesikunnan kansainvälisen osaston päällikkö kenraalimajuri Holma suoritti tarkastusmatkan EUROCORPS-esikuntaan, ja siinä yhteydessä hän vieraili myös EUROCORPS:n tuolloisen komentajan, ranskalaisen kenraaliluutnantti Jean-Louis Pyn (kuvassa oikealla kättelee Afganistanin presidentti Hamid Karzaita) luona. Kenraaliluutnantti Py oli jo tuolloin määrätty heinäkuusta 2004 alkaen ISAF:n komentajaksi (ISAF VI). Osallistuin neuvotteluun, ja yllätykseni eräässä vaiheessa lähinnä tulevaa ISAF:a koskevaa keskustelua kuulin kenraaliluutnantti Pyn kysyvän kenraalimajuri Holmalta ”Entä tuo Laari, tuleeko hän meidän mukaamme?” ja Holman vastaavan saman tien ”Totta kai”. Itseltäni ei kysytty mitään, mutta ei ISAF-komennus vastenmielinenkään ollut. Muistan ajatelleeni tuolloin, että ”tässä se vapaaehtoiseksi ilmoittautuminen ja hakeutuminen kriisinhallintatehtävään sitten tapahtui kenraalimajuri Holman toimesta”. Jälkeenpäin asiasta Holman kanssa keskusteltuaamme hän ohjeisti minua, että menen

Afganistaniin osana EUROCORPS:a, kannan EUROCORPS:n tunnuksia suomalaisen kriisinhallintajoukon tunnusten sijaan ja toimin sen mukaisesti, mitä EUROCORPS edellyttää ISAF-palveluksen aikana esikuntansa henkilöstöltä.

Strasbourgigin yllättävästä ongelmasta tehtiin varasto

Kesäkuussa 2004 päätimme EUROCORPS:n koulutusvaiheen, ja henkilöstö alkoi siirtyä vaiheittain Kabuliin. Olin yhteydessä suomalaiseen kriisinhallintajoukkoon ja Puolustusvoimien Kansainväliseen Keskukseen, hoidin virkavapausasiat kuntoon ja sovin, että perillä Kabulissa minua odottaisi Sig Sauer -palveluspistooli koteloineen. Näin ollen en tarvitsisi saksalaisten tarjoamaa asetta.

Yllättäväksi ongelmaksi nousi kysymys Strasbourgissa sijainneesta asunnostani, jonka kansainvälinen osasto oli vuokrannut käyttööni EUROCORPS-komennukseni ajaksi. Koska jäisin virkavapaalle ISAF-palveluksen ajaksi, en olisi tuolloin ulkomaan komennuksella, joten tuolloisten määräysten mukaisesti en olisi ollut oikeutettu asuntoonkaan Strasbourgissa.

Mielenkiintoiseksi ongelman teki se tosiasia, että tiedossa oli jo tuolloin kenraalimajuri Holman päätös paluustani helmikuussa 2005 Strasbourgisiin ISAF-palveluksen jälkeen vielä kuuden kuukauden jaksoksi päättämään komennukseni EUROCORPS:ssa. Tarvitsisin siis asunnon taas vähän yli puolen vuoden päästä Strasbourgissa, ja vaikka muutin perheeni ISAF-komennuksen takia heinäkuussa 2004 takaisin Suomeen, jäisi Strasbourgisiin huonekaluja normaaliasumiseen edellyttämä määrä.

Onneksi kenraalimajuri Holma teki päätöksen, jonka mukaan asuntooni muuttuisi kriisinhallintapalvelukseni ajaksi Pääesikunnan kansainvälisen osaston ”varastoksi”, jossa varastoitaisiin

everstiluutnantti Laarin huonekaluja. Hallinnollisesti minulta edellytettiin kuitenkin kahden kuukauden välein tehtävä tilitys EUROCORPS-komennukseen liittyvän ranskalaisen pankkitilin käytöstä. (Tililtä maksettiin automaattisesti asunnon vuokra, sähkö, puhelin, vesi jne.) Huomaisin olevani byrokratian takia tilanteessa, jossa ranskalaisen kollegani vaimo haki kuukausittain Strasbourgin asunnostani postini ja lähetti sen saksalaisen kenttäpostin kautta Kabuliin, jossa laadin tilityksen tiliotteineen ja josta lopulta lähetin tilityksen suomalaisella huoltolennolla Pääesikuntaan. Yksinkertaisesti hallinto ei taipunut siihen, että olisin tehnyt kerralla koko kriisinhallintapalvelukseni ajan tilitykset palattuani Strasbourgiin helmikuussa 2005?!

Niinisalo halusi Cooperin testiin hinnalla millä hyvänsä

Osallistuin ensin EUROCORPS:n mukana Stavangerissa ISAF VI -rotaatiokoulutukseen, johon koottiin koko esikunnan henkilöstö, siis myös EUROCORPS:n ulkopuolinen henkilöstö. Sen jälkeen EUROCORPS komensi minut vielä kesäkuun 2004 lopussa Yhdysvaltoihin ISAF:a koskevaan konferenssiin.

Eräänä aamuyönä Washington D.C:ssä ollessani kansainvälisen osaston apulaisosastopäällikkö soitti ja ilmoitti, että minun pitäisi tulla välittömästi rotaatiokoulutukseen ja rokotuksiin Niinisaloon. Kerroin ajatuksen olevan lähinnä huvittava, koska olin tuolloin ollut yli kahdeksan kuukautta ISAF-koulutuksessa, läpikäynyt juuri koko esikunnan rotaatiokoulutuksen ja kaikki rokotuksetkin olivat kunnossa. Itse asiassa rokotukset olivat kunnossa paremmin kuin Suomi tuolloin edellytti, koska minut oli rokotettu Ranskan huomattavasti raskaamman ohjelman mukaisesti. Lisäksi huomautin olevani juuri nyt Yhdysvalloissa EUROCORPS-komennuksella ja matkan Suomeen tulevan suhteettoman kalliiksi. Asia jäi tuolloin siihen ja luulin sen olevan selvä, varsinkin kun noudatin kenraalimajuri Holman keväällä antamaa ohjeistusta.

Palattuani Strasbourgiin heinäkuussa 2004 viimeistelimme perheeni paluumuuton ja lähdimme sovittulle kahden viikon autolomalle Iberian niemimaan ympäri. Matkan toisena päivänä kesken automatkan kansainvälisen osaston apulaisosastopäällikkö soitti jälleen ja ilmoitti, että minun on tultava juoksemaan Cooperin testi Niinisaloon välittömästi. Lisäksi siirtyisin Afganistaniin Suomesta, en Ranskasta. Kerroin olevani lomalla ja esitin, että apulaisosastopäällikkö keskustelee asiasta vielä osastopäällikön kanssa. Voisin juosta Cooperin valvotusti Strasbourgissakin, mutta kenraalimajuri Holman EUROCORPS-ohjeistuksen mukaisesti kaikki järjestelyt oli jo tehty siirtymisestääni Afganistaniin muun esikunnan mukana Luftwaffen lennolla (nk. NATO-huoltolento Afganistaniin). Lento Suomeen ja edelleen sieltä Afganistaniin aiheuttaisi vain lisäkustannuksia, estäisi minua hoitamasta perheeni muuttoa, eikä järjestely toisi mitään lisäarvoa, pikemminkin päinvastoin. Suomelta jäisi saamatta kokemus NATO-huoltolentojen toiminnasta.

Lomamatkan aikana sainkin uuden puhelinilmoituksen, jonka mukaan esitykseni oli hyväksytty.

Lomamatkan jälkeen marssin EUROCORPS:n belgialaisen esikuntapäällikön luokse ja kerroin vaatimuksesta juosta Cooper. Hän katseli minua hetken ja kysyi, olenko tosissani, ja vakuutettuani sitä olevani käski hän belgialaisen majurin välittömästi valvomaan juoksusuoritukseni.

Perheeni muutto tapahtui suunnitellusti 20. heinäkuuta 2004, ja kaksi päivää myöhemmin lähdin oman kuljetuseräni kanssa kohti Kölnissä sijaitsevaa Luftwaffen tukikohtaa, joka toimi NATO-huoltolennon lähtöpaikkana. Perillä Kölnissä jouduimme saksalaisen perusteellisen teollisen joukkojen käsittelymenettelyn kohteeksi ja huomasimme siirtyvämmeproessin aikana pisteestä toiseen.

Herätys Uzbekistanissa ISAF:n taktisten lentojen todellisuuteen

Saavuimme yön yli lennon jälkeen Luftwaffen tukikohtaan Termeziin, Uzbekistaniin, ja törmäsimme ensimmäistä kertaa ISAF:n taktisten huoltolentojen todellisuuteen. Kaikki Kabulin lennot oli peruttu kahdeksi vuorokaudeksi huonon sään takia.

Ongelmana oli se, että Uzbekistanin vaatimuksesta emme saaneet poistua pienestä kiitoradan viereisestä teltoihin tukeutuvasta siirtolairistämme. Sen sijaan saman hallituksen vaatimuksesta leirin pysyvän saksalaisen henkilöstön oli pakko yöpyä kaupungilla hotellissa!

Lopulta saavuimme Kabuliin, jossa EUROCORPS:n tuttu tukipataljoonan henkilöstö oli vastassa ja briiffasi meidät pikaisesti olosuhdemuutoksista ja tulopäivän muodollisuuksista. Koska kuuluimme EUROCORPS:n pysyvään henkilöstöön, tulomuodollisuudet hoidettiin nopeasti ja pääsimme lepäämään majoitustiloihimme.

Pysyvän käytännön mukaan emme saisi tehdä mitään raskasta ensimmäiseen viikkoon tottuaksemme korkeaan ilmanalaan, joten oli hyvin aikaa tutustua kanadalaisten johdolla itse esikunta-alueeseen ja sen palveluihin sekä tilanteeseen.

Selkeät johtosuhteet, valtava työmäärä

ISAF-esikunta toimii NATO:n luokittelun mukaan taktisen tason esikuntana, jota EU-luokittelussa vastaa FHQ-esikunta. Operatiivisena johtoesikuntanamme toimi NATO:n Joint

Forces Command Brunssum (JFCB) ja strategisena johtoportaana NATO:n strateginen esikunta Supreme Headquarters Allied Powers Europe (SHAPE).

Toimin ISAF-esikunnan CJ3-osaston suunnitteluryhmän (CJ3 Plans) johtajana. Koska CJ5-suunnitteluosasto keskittyi Afganistanin road map -suunnitelman laatimiseen koko ISAF VI:n ajan, CJ3 Plans vastasi sekä Current Plans- että Future Plans -laatimisesta, toisin sanoen lyhyen, keskipitkän ja pitkän aikavälin operatiivisesta suunnittelusta. Tehtävieni vuoksi olin päivittäin yhteydessä niin ISAF:n alajohtoportaiden A/G3/5-osastojen kuin JFCB:n ja SHAPE:n suunnittelijoidenkin kanssa, ja osallistuimme niiden johtoportaiden strategisen ja operatiivisen tason operatiivisten suunnitelmien, OPLAN, laatimiseen.

Summa summarum laadimme kaikki ISAF:n FRAGO- ja OPORD-käskyt sekä OPLAN- operatiiviset suunnitelmat sekä näiden lisäksi ISAF:n johdon, JFCB:n tai SHAPE:n käskemät selvitystehtävät (tunnettiin myös nimellä ”Brownies”) ja osallistuimme johtoportaiden operatiivisten suunnitelmien laatimiseen. JFCB:llä oli vielä paha tapa perjantaisin normaalin työviikon päättyessä käskää kaikki keskeneräiset työnsä ISAF-esikunnan tehtäväksi seuraavaan maanantaihin mennessä. (JFCB noudatti normaalia työaikaa, mutta ISAF-esikunta työskenteli 24/7-periaatteella.)

Työn intensiteettiä kuvaa se, että laadin tai johdollani laadittiin kaikki ISAF:n laajentumista koskevat operatiiviset suunnitelmat. Kaiken kaikkiaan yhteensä lähes 200 FRAGO-käskyä, neljä OPORD-operatiivista käskyä, kuusi OPLAN- operatiivista suunnitelmaa, kahdeksan CONOPS-toiminnan perusajatusasiakirjaa sekä lähes 300 selvitystyötä. Lisäksi toimin ISAF:n edustajana amerikkalaisjohtoisen Operation Enduring Freedom (OEF) Bagramin lentotukikohtaan sijoitetun johto-esikunnan J35 yhdistetyssä suunnitteluryhmässä ja OEF:n erikoisoperaatio-osaston johtoelimen yhteyshenkilönä.

Kaiken kaikkiaan työtehtävä tarjosi erinomaisen näköalapaikan sekä NATO-johtoisen ISAF:n sekä amerikkalaisjohtoisen OEF:n operaatioihin ja tulevaisuuden suunnitelmiin. Vaikka työmäärä oli valtava, tehtäväalue oli mielenkiintoinen todella pitkistä päivistä huolimatta. Normaalin noin 17 tunnin esikuntapäivän lisäksi rasitusta lisäsi se, että usein öisin esikuntaa ja Kabulia kohti ammuttiin raketteja, joten osa yöstä vietettiin shelterissä, mutta se kuului vain työnkuvaan.

Helpottaviakin tekijöitä löytyi

Työmäärän takia päätin jo ensimmäisestä päivästä alkaen pidättäytyä kokonaan alkoholista, ja omalta osaltani se oli toimiva ja erittäin helposti pidetty päätös.

Työtehtäviäni helpotti huomattavasti se tosiasia, että kuuluin ISAF-esikunnan rungon muodostaneen EUROCORPS:n henkilöstöön. Kaiken lisäksi koska olin EUROCORPS:ssa Suomen kansallinen vanhin ja jo tuolloin oli tiedossa, että jatkan ISAF-palveluksen jälkeen EUROCORPS:ssa syyskuuhun 2005, suhtautui EUROCORPS:n johto ja samalla siis ISAF:n johto aivan eri tavalla kuin tavallisena vahvennuksena tulevaan suomalaiseseen esikuntaupseeriin.

Minulla oli edelleen pääsy milloin halusin niin ISAF:n komentajan, operaatioista vastaavan apulaiskomentajan (samalla EUROCORPS:n DCOS OPS) ja ISAF:n esikuntapäällikön (siis samalla EUROCORPS:n esikuntapäällikkö) luokse, ja he olivat valmiita kuuntelemaan minua. Tunsin entisestään kaikki ISAF-esikunnan osastopäälliköt ja suurimman osan sektorijohtajia ja

tärkeimmät esikuntaupseerit. Työskentely oli erittäin helppoa tutussa henkilöympäristössä ja tutuin toimintatavoin.

Kaiken kaikkiaan komennus oli erittäin positiivinen ja opettava kokemus. Tosin sen vastapainona tunsin ISAF:n esikunnan ja EUROCORPS:n sen sisällä enemmän omaksi viitekehyykseni kuin 10 kilometrin päässä erillisessä tukikohdassa olevan Suomen kontingentin, joka kaiken lisäksi keskittyi Kabulin monikansallisen prikaatin vastuualueella CIMIC-toimintaan. Toiminnallisesti se oli siis hyvin kaukana normaalista työympäristöstäni.

Oma kysymyksensä oli palvelusvapaa-asia. EUROCORPS:n komentaja teki päätöksen ennen ISAF-komennuksen alkua, että ISAF VI:n aikana EUROCORPS:n henkilöstö voi pitää lomansa (vrt. Suomen palvelusvapaa) vasta syksyn 2004 Afganistanin vaalien jälkeen. Kabuliin saavuttuani otin asian esille Suomen kontingentin komentajan kanssa, ja hänen kantansa oli, että minun pitäisi noudattaa muun kontingentin palvelusvapaarytmitystä. Kerroin kenraalimajuri Holman perusohjeesta noudattaa EUROCORPS-ohjeistusta ISAF:ssakin ja pyysin harkitsemaan asiaa. Esitin tarvittaessa voivani luopua palvelusvapaista kokonaan tai pitää joulukuussa 2004 vain kerran kahden viikon vapaan. Joka tapauksessa, vaikka perheeni olikin palannut Suomeen, kaikki tavaran ja vaatteeni olivat edelleen Strasbourgiin, joten joutuisin ostamaan siviilivaatteet Suomesta erikseen. Harkinnan jälkeen komentaja myöntyi esitykseen, ja sovimme minun pitävän yhden neljän viikon palvelusvapaan koko ISAF-palvelukseni aikana joulukuussa 2004.

Ymmärrän kenttäolosuhteissa toimivan henkilöstön palvelusvapaan kuuden viikon välein, mutta henkilökohtaisena näkemyksenäni säännöllinen ja usein toistuva palvelusvapaa ei ole järkevää esikuntatehtävissä palvelevien osalta. Suurimmalla osalla muita kansakuntia lomakäytäntö vaihtelee, mutta yleensä muiden kansakuntien (lukuun ottamatta Pohjoismaita) palvelusvapaat tai lomat ovat

harvalukuisia ja suhteellisen lyhyitä. Sen takia suomalaisten esikuntaupseerien tehtävät kaatuvat säännöllisesti muiden kansakuntien esikuntaupseerien hoidettavaksi palvelusvapaiden aikana, ja se on usein omiaan aiheuttamaan kateutta ja pahaa verta muiden maiden henkilöstön keskuudessa. Kaiken lisäksi käytännöllä on väistämättä haittaava vaikutus myös varsinaisten työtehtävien hoitamiseen.

Millaiseksi Suomen kontingentti näyttäytyi ISAF:n esikunnasta?

Tullessani Afganistaniin olin positiivisen odottavalla mielellä Suomen kontingentin suhteen, olinhan siinä vaiheessa käyttänyt pääosin vain englantia tai ranskaa työskentely- ja keskustelukielenä perhettäni lukuun ottamatta. Suomen tukikohta sijaitsi tuolloin Camp Warehousessa, johon ISAF-esikunnasta käytännössä oli pakko käyttää Route Violetina tunnettua Peshawariin johtavaa tietä. Tiellä kulkeva ISAF:n ja OEF:n liikenne oli jatkuvien iskujen kohteena ja siten hyvin riskialtis.

Hyvin pian epäsuhte Suomen kontingentin ja ISAF:n esikunnan välisessä ilmapiirissä alkoi tuntua kouriintuntuvalta. ISAF:n esikunnassa oli työteliäs, lähes ahkeralta muurahaispesältä tuntuva ilmapiiri, jota täydensi henkilöstön suorastaan aggressiivinen tarve päästä ”kentälle” tutustumaan tilanteeseen. Esikuntahenkilöstö oli aina valmis seuraamaan partioita ympäri ISAF:n vastuualuetta erittäin riskialttiille alueillekin. Suomen kontingentti varmasti toteutti tehtävänsä, mutta toisaalta ulkopuolisen silmin (siis ei kontingentin yhteisössä asuvan näkökulmasta) kontingentti tuntui eristäytyvän ISAF:n muusta yhteisöstä, eräällä lailla kätkeytyvän itseensä.

Oikein tai väärin, usein vieraillessani Suomen Camp Katariinassa tuntuivat MOT-teamit olevan tukikohdassa tai palaavan yllättävän aikaisin partiomatkoiltaan. Samoin miltei aina muissa tukikohdissa vieraillessani tapasin suomalaispartioita, joiden olisi pitänyt olla jossain muualla tehtävässä.

Korostan tämän olleen subjektiivinen tunne, joka voi olla väärinkin, ja varmasti havainto on oikea, se ei koskenut kaikkia MOT-teameja. Joka tapauksessa sisäänpäin kääntyminen toi ulkopuolisen silmin korostetusti esille suomalaisen luonteenpiirteen tyypilliset ongelmat: klikkiytymisen, henkilösuhderistiriidat ja jossain tapauksissa alkoholiongelmat. Alkoholi ei ollut pääosan ongelma, mutta joidenkin kylläkin, ja tässä suhteessa Camp Warehouse lukuisine eri kansallisuuksien baareineen tarjosi mahdollisuuden nauttia sallitut kaksi operatiivista olutta useaan otteeseen saman illan aikana. Lisäksi ainakin vielä tuolloin alkoholia oli myynnissä Kabulissa ulkomaalaisille suunnatuissa kaupoissa.

Havainnot sotastressistä

Ajan myötä ihmisten toimintaa havainnoidessani tulin siihen tulokseen, että alkoholi ja muut ongelmat sekä partioinnin suhteellinen vähäisyys olivat oire jostain muusta. Keskustellessani muussa yhteydessä OEF:n päälääkärin kanssa hän kuvaili amerikkalaisten sotastressiongelmia, ja hänen kuvattuaan tyypillisiä oireita aloin yhdistää niitä havainnoimaani käyttäytymiseen suomalaisten tukikohdassa ja mahdolliseen sotastressiongelmaan.

Oma päätelmäni oli se, että ainakin joillain suomalaisista oli sotastressiongelmia, jotka tulivat esille mielialan vaihteluina, syrjään vetäytymisenä, alkoholin väärinkäytöksiä ja pyrkimyksenä välttää partiointia tai partioiden suuntautumisenä vähemmän vaarallisille alueille.

Palattuani Suomeen helmikuussa 2005 ja ilmoittautuessani kenraalimajuri Holmalle ennen paluutani EUROCORPS-esikuntaan päättämään komennustani nostin esille sotastressikysymyksen. Tuolloin esitin omana mielipiteenäni, että puolustusvoimilla on todennäköisesti käsissään ongelma, jota ei ole vielä havaittu, ja esitin seurattavaksi, ovatko havaintoni oikeassa ja jos ovat, harkittavaksi toimenpiteitä. Ilmeisesti muillakin oli ollut samoja havaintoja, mutta valitettavasti puolustushallinto on ollut hieman hidas reagoimaan kysymykseen. Kuitenkin nyt näemme valoa tunnelin päässä.

Loppusyksystä Suomen kontingentissa alkoi ilmetä ristiriitoja komentajan ja osaston johdon ja muun henkilöstön välillä. Useammin Camp Katariinassa vierailleet ISAF:n esikunnan suomalaiset kertoivat ristiriidoista, joita kyllä havainnoin itsekin muutamilla käyntikerroillani. Ajattelin tuolloin ongelmien liittyvän kiristettyyn kuriin uuden komentajan myötä.

Pahassa välikädessä, saksalaiset laukaisivat tilanteen

Oman työni ollessa intensiivistä en kiinnittänyt Camp Katariinan ongelmiin huomiota, kunnes osaston johtaja tuli vierailemaan ISAF:n esikunnassa toimistossani ja ilmoitti, että tilanne on siinä pisteessä, että komentaja on vaihdettava. Komentaja itse oli tuolloin palvelusvapaalla Suomessa. Kerroin suoraan osaston johtajalle, että asia ei tule kyseeseenkään ja käskin lopettaa tällaiset puheet. Minulla oli käsissäni ongelma, jota en olisi halunnut hoitaa, koska olisin pahasti välikädessä ilman ylipäänsä mitään virallista asemaa tai valtuutusta asian hoitamiseksi. Asia sivuten oli ISAF:n esikuntapäällikkö, samalla myös EUROCORPS:n esikuntapäällikkö, käsenyt minut samoihin aikoihin luokseen EUROCORPS:n suomalaisen kansallisen vanhimman ominaisuudessa ja tietäen yhteyteni Pääesikuntaan. Hän toi minulle esille tyytymättömyytensä CJ9:n apulaisosastopäällikkönä olevaan suomalaiseverstiin syyttäen tätä muun muassa huonosta englannin kielen taidosta, huonosta johtamisesta ja keskittymisestä oleskeluun Camp Warehousessa esikuntatehtävien sijaan. Lupasin välittää tiedon eteenpäin Suomeen.

Minulla oli nyt käsissäni asia, jota en missään tapauksessa olisi halunnut, mutta toisaalta Suomen maine oli pahasti kyseessä. Otin yhteyttä välittömästi kenraalimajuri Holmaan ja kerroin molemmista tapauksista. Muistan korostaneeni omana mielipiteenäni osaston johtajan esityksen osalta, että molemmat osapuolet ovat käyttäytyneen ”ääliömäisesti”, toinen osapuoli ajamalla henkilösuhteet niin huonoon tilaan ja toinen ylipäänsä esittämällä komentajan vaihtoa. Jälkimmäisen osalta kyseessä oli siis lähinnä kapina, vaikka hän toimikin kontingentin muun henkilöstön puhemiehenä. Holma käski jäädyttämään toistaiseksi tilanteen ja sanoi soittavansa myöhemmin.

Sainkin jonkin ajan kuluttua Holmalta puhelun, jossa minulle annettiin kaksi tehtävää: kertoa Suomen kontingentin jäsenille, että ennen vaihdetaan kontingenti kuin tasavallan presidentin nimittämä komentaja sekä ”pelastaa kaikin mahdollisin keinoin mitä käytettävissä on” Suomen everstiasoinen paikka Kabulissa. Lisäksi hän lupasi keskustella komentajan kanssa. Otin välittömästi yhteyden osaston johtajaan ja kerroin kenraalimajuri Holman terveiset ja pyysin rauhoittamaan tilannetta ja odottamaan komentajaa, kunnes hän palaisi palvelusvapaalta.

CJ9:n apulaisosastopäällikön tehtävän osalta otin yhteyttä saksalaiseen EUROCORPS-esimieheeni eversti Leidenbergeriin (nykyisin prikaatikenraali), joka toimi Director ISAF HQ -tehtävässä. Kysyin suoraan, voiko Saksa tukea asiassa Suomea, ja hän lupasi selvittää asiaa. Muutaman päivän päästä hän palasi asiaan, ja käydyssä keskustelussa kävi ilmi ISAF:n komentajan päättäneen, että suomalainen eversti ei voi jatkaa tehtävässään. Tilanne oli mennyt lopullisesti umpisolmuun, ja kaiken lisäksi toisen kerran, tosin eri henkilön ollessa kyseessä tällä kertaa.

Lopuksi eversti Leidenberger kuitenkin totesi, että keskusteltuaan Saksan kansallisen vanhimman kanssa (kenraalimajuri Löser, ISAF:n operaatioista vastaava apulauskomentaja ja samalla EUROCORPS:n DCOS OPS, myöhemmin Führungsakademien rehtori ja nykyisin NATO Defence Collegen johtaja) Saksa tukee Suomea tarjoamalla suomalaiselle everstille saksalaisten mandaatilla olevaa paikkaa Camp Warehousessa sijaitsevan Kabulin Multinational Brigaden esikunnan G9:n osastopäällikkönä. Paikka oli tosin everstilutnanttiasoinen, mutta se muutettaisiin everstiasoiseksi, ja Saksa kotiuttaisi heti paikkaa pitäneen saksalaisen everstilutnantin. Otin jälleen yhteyttä kenraalimajuri Holmaan, ja kerrottua tilanteen hän antoi luvan toteuttaa vaihto. Onnistuimme saksalaisten tuella säilyttämään Suomella Kabulissa everstiasoisen tehtävän, mutta valitettavasti menetimme merkittävän tehtävän ISAF:n esikunnassa.

Tarkoitukseni ei ole ollut arvostella Suomen kontingenttiin kuuluneita, ja olen halunnut välttää nimien käyttämistä Suomen kontingentin osalta. Olen halunnut tuoda esille ongelmia, joita olisi voitu välttää valitsemalla henkilöstö oikein ja antamalla ulkopuolisten säännöllisesti arvioida Suomen kontingentin tehtäviä ja asemaa osana monikansallista yhteisöä.

Mitä opittiin?

Palasin Suomeen helmikuussa 2005 ja edelleen sieltä EUROCORPS:n esikuntaan, josta kotiuduinkin takaisin Suomeen syyskuun alussa 2005. Minut määrättiin Maavoimien Esikunnan Runkoon Mikkeliin vastuualueenani tulevan Maavoimien Esikunnan operatiivisen osaston ja Maavoimien Operaatiokeskuksen perustaminen. Ainakin omalta osaltani palvelus EUROCORPS:ssa ja sen mukana ISAF-esikunnassa palveli kansallista puolustusta, koska saamani opit operatiivisesta suunnitteluprosessista, esikunnan työskentelyrytmistä, operaatiokeskuksen toimintatavoista ja kokoonpanosta sekä asiakirjamuodoista siirrettiin sellaisenaan Maavoimien Esikuntaan ja Sotilasläänien Esikuntiin.

Omana johtopäätöksenäni ISAF-kokemuksen pohjalta hahmotan seuraavat johtopäätökset:

1. Kansainvälisiin esikuntatehtäviin komennetut henkilöt (kirjoittaja kuvassa viides oikealta) on varustettava mahdollisen kriisinhallintatehtävän varalta ja heiltä on edellytettävä kriisinhallintatehtävän vaatimat suoritteet ennen komennusta.
2. Komennukselta kriisinhallintatehtävään siirtyminen on tehtävä helpommaksi ja on vältettävä turhaa byrokratiaa.
3. Sotastressioireyhtymä on olemassa, ja siihen on reagoitava.
4. Henkilöstön, varsinkin johtajien, valintaan on kiinnitettävä erityistä huomiota.
5. Alkoholi ei sovi missään muodossa suomalaisille. Nollatoleranssi on paras valinta, varsinkin jos se koskee kaikkia komentaja mukaan luettuna.
6. Operaatiota pitää arvioida kansallisesti säännöllisesti ja kiinnittää erityistä huomiota tehtävien ajantasaisuuteen ja merkittävyyteen. Tarvittaessa on voitava muuttaa radikaalistikin tehtäviä ja kokoonpanoja, jos se palvelee niin kansallisia tarpeita, Suomen vaikuttavuutta kuin itse operaation onnistumistakin.
7. Kansallisesti on oltava samat esikuntatoimintatavat ja -menetelmät kuin operaatioissa. Operaatioon ei voi mennä opettelemaan, sillä tehokkaaseen esikuntatyöskentelyyn on kyettävä tarvittaessa ensimmäisestä päivästä alkaen.
8. Puolustusvoimiin on luotava järjestelmällinen Lessons learned -prosessi aikaisempien virheiden välttämiseksi.

ISAF JOINT COMMAND – OPERAATIOESIKUNNAN ARKIPÄIVÄÄ KABULISSA

Teksti: Tuomo Mero

Johdanto

Tarkastelen tässä artikkelissa kokemuksiani Afganistanin ISAF-operaatiossa. Kirjoituksen tarkoituksena on:

- toimia infopakettina kansainvälisiin tehtäviin, erityisesti Afganistaniin esikuntatehtäviin hakeutuille tai sinne valituille
- kuvata olosuhteita, toimintaympäristöä sekä esikuntaupseerin eri rooleja ISAF-operaatiossa
- selkiyttää omia ajatuksia ja tunteja nyt, kun operaatioalueelta paluusta on kulunut jo lähes vuosi.

Näkemykset ovat puhtaasti kirjoittajan omia, eivätkä ne edusta minkään organisaation virallista kantaa.

Tehtävään hakeutuminen ja motiivi

Kansainvälisiin tehtäviin hakeutuminen ja niissä toimiminen on kai luonnollisempi osa ”virkaheittorannikkotykkieupseereille” ☺ kuin esimerkiksi aluspalveluksessa oleville meriupseereille tai ilmavoimien aseveljille. Viimeksi mainitut ovat kohtuullisen sidottuja virkauransa ensimmäiset 5–10 vuotta yksityiskohtaisen osaamisen kartuttamiseen, erilaisten pätevyysien saavuttamiseen sekä esimerkiksi (ilma)aluksen päällikkönä toimimiseen, jolloin irrotettavuus kansainvälisiin tehtäviin on saattanut organisaation näkökulmasta katsottuna olla vaikeampaa. Myös maavoimissa kansainväliset tehtävät katsotaan luonnolliseksi osaksi tehtäväkiertoa, mutta ainakin myöhemmässä vaiheessa joillekuille hakeutumisen esteeksi saattaa muodostua mahdollinen ”kiitoksen pelko” kansainvälisessä operaatiossa hankitusta osaamisesta, joka huonossa tapauksessa herkemmin konkretisoituu siirtona toiselle paikkakunnalle.

Minulle tärkeimpiä hakeutumisen motiiveja olivat positiiviset mielikuvat aiemmasta operaatiosta sotilastarkkailijana UNTSO:ssa Lähi-idässä vuosina 2002–2003. Kokemus karttui, perhe viihtyi eikä vuosi ollut myöskään taloudellisesti huono. Tehtävä toteutui suunnitellusti myös silloisen joukko-osastoni, Merisotakoulun, näkökulmasta, eikä reilun vuoden ulkomaanpalvelutehtävällä ollut negatiivisia vaikutuksia jatkotehtäviin.

Kotijoukkojen merkitystä ja kotirintaman tukea korostetaan lähes joka yhteydessä kansainvälisiin tehtäviin perehdytettäessä, eikä todellakaan turhaan. Kun kotoa vilkutetaan haalean vihreää valoa, on aika ottaa asia puheeksi kehityskeskusteluissa tai avata PVAH:n avoimet kv-tehtävät -sovellus, eikä päinvastoin. On kuitenkin hyvä muistaa, että nopeimmillaankin lähtö voi tapahtua noin puolessa vuodessa hakemuksen jättämisestä ja keskimäärin prosessi on usean vuoden mittainen. Yhtenä vuonna asia sovitaan kehityskeskusteluissa, toisena haetaan ja koulutaudutaan ja vasta kolmantena toteutuu itse operaatio. Vaikka yllä mainittu liturgia kuulostaa hyvinkin viralliselta, on pointtini se, että operaatioon lähtökiimasta huolimatta paluu tulee kuitenkin tapahtumaan samaan organisaatioon nopeammin kuin lähtijä luuleekaan. Pimittämällä oma hakeutuminen esimieheltä, lähettämällä hakemukset ohi oman henkilöstökonttorin sekä informoimalla vaimoa ensikerran Säkylän rotaatiokoulutuskäsky kädessä voi todellakin varmistaa kuoppaisen paluun

reissulta. Tuolloin PVAH-kortin lisäksi myös kotiavainten toimivuudessa saattaa paluun yhteydessä ilmetä toimintaongelmia.

Toisaalta liiallinen suunnitelmallisuus vain ja ainoastaan yhteen tehtävään tähtäämiseen ei saa muodostua haittaavaksi tekijäksi, sillä operaatiot, tehtävät ja niiden luonne ovat jatkuvassa muutoksessa. Tällä hetkellä on lähes mahdotonta hakeutua varmuudella tiettyyn tehtävään tulevalle vuodelle, ja asenteen on oltava joustava jo hakeutumisvaiheessa. ISAF:n Force Generation-konferensseissa osallistujamaat ilmoittavat panostuksensa operaation komentajan esittämiin suorituskykyvaatimuksiin ja tehtäviin, jolloin kotimaassa haettavaksi avautuvat tehtävät saattavat heijastella yli vuoden vanhaa organisaatiota. Vaikka konferenssit pyrkivät vastaamaan juuri tuleviin vaatimuksiin, on voimakasta johtovaltioroolia Afganistanissa totuttavilla amerikkalaisilla taipumusta muuttaa organisaatioita paljon kiivaammassa tahdissa. Yllätyksiin on siis syytä varautua, etenkin jos tehtävä on uusi tai se on sijoitettu uuteen organisaatioon.

Vaativuutena hyvä kielitaito ja oikea asenne

Omasta mielestäni kaksi täysin ylivoimaisesti keskeisintä tekijää tehtävässä kuin tehtävässä pärjäämiseksi ovat hyvä kielitaito ja oikea asenne.

Hyvän kielitaidon merkitys esikuntatehtävissä korostuu useastakin syystä. Suurin osa tehtävistä on esikunnan rutiineja, eivätkä ne tule täysin uusina asioina organisaatiolle. Henkilökohtaisen kontaktiverkon luominen, omaan tehtävään perehtyminen sekä oman panoksen antaminen osana organisaatiota on mahdotonta ilman riittävää englannin kielen taitoa. Vastoin monia odotuksia perehtyminen toimialueella on lyhyt, ja tulokkaan (kirjoittaja kuvassa toinen oikealta) odotetaan jo viikossa tai parissa omaksuneen tehtävänsä osana kokonaisuutta ja lopettavan (turhan) kyselemisen ja tarttuvan hommiin.

Oikea asenne auttaa oleellisesti tehtävässä selviytymistä. Työpäivät ovat lyhyimmilläänkin 12-tuntisia, ja aamu kahdeksasta iltakymmeneen ei ole poikkeuksellista. Amerikkalaisten työnteon moraalit on hatunnoston arvoista. Pomomme oli itse ensimmäisten joukossa työmaalla kuuntelemassa ISAF

HQ:n aamubriiffin verkkokokouksena, jossa ISAF:n komentaja neljän tähden kenraali D. Petraeus antoi linjauksiaan. Loppupäivän pomo riensi minuuttiaikataululla kokouksesta toiseen ja johti illalla kello 21:n aikoihin koko osaston henkilöstöä koskevan vuoronvaihtokatsauksen. Vasta sen jälkeen hänellä oli aikaa purkaa päivän sähköpostitulvaa ja jakaa tehtäviä seuraavalle päivälle, jolloin päivä usein venyi pikkutunneille. Sama rumba jatkuu päivästä ja viikosta toiseen, kuitenkin perjantaisin ja sunnuntaisin oli ”Low Ops”, jolloin päivä aloitettiin vasta aamukymmeneltä. Amerikkalaiset ovat operaatioalueella vuoden, ja puolessa välissä kaikilla on kaksiviikkoinen loma. Maavoimien henkilöstö on pääsääntöisesti joutunut aina vuoden kotimaassa olon jälkeen jälleen vuodeksi operaatioon, joten työtahdissa ja rotaatioissa pohjoismaalasiin on hivenen eroa. Palkkaerokaan vastaavalla sotilasarvolla olevaan suomalaiseen virkaveljeen ei päättä huimaa. Liittovaltion veroista saatava alennus ulkomaanoperaatioissa toimiville, ulkomaanpäiväraha sekä operaatiokohtainen olosuhdekorvaus yhdessä tuovat vaikkapa majurille noin 500–700 dollaria enemmän käteen kuin kotimaassa työskentelevälle. Palkka-armeijassa ulkomaanoperaatio tai -komennus sattuu olemaan perustehtävä, josta ei tarvitse suuremmin lisiä maksaa ja johon ei houkutella palkankorotuksilla... Halukkaita löytyy aina. Kannattanee siten käyttää hieman harkintaa, ennen kuin aloittaa avautumisen henkilökohtaisista, raskaista työoloista ja omien palvelusvapaalentojen järjestelyistä. On siis valmistauduttava käärimään hihat ja aloittamaan hommat oikealla asenteella!

Asenteen pitää olla pohjimmiltaan aina positiivinen, sosiaalinen ja myönteisesti eri työryhmiin ja tukipyyntöihin suhtautuva. IDC:n¹ pomomme, Irakin molempien sotien veteraani, eversti J. Swartz jaotteli tukipyynnöt kolmeen kategoriaan:

1. Alaisilta joukoilta (RC) tulleet tukipyynnöt: Priorisoi ja toteuta heti.
2. Oman esikunnan (IJC²) sisäiset tukipyynnöt ja suunnittelukokoukset: Toteuta päivä-/viikkorutiinien mukaisesti ja pidä pomo tietoisena edistymisestä
3. Tukipyynnöt ylemmältä esikunnalta (ISAF HQ): Toteuta jos ehdit ☺.

Erityisen tarkka eversti Swartz oli alaisilta joukoilta tulleisiin pyyntöihin. Mikäli hän sai tietää jotain muuta kautta, että tukipyynnön ei ollut vastattu, sitä oli palloteltu toisille osastoille tai suhtauduttu ylemmän esikunnan perinteiseen ynseään tapaan, oli se kuuluisa P-halvaus odotettavissa. Näissä tapauksissa hän keräsi sektorijohtajat ja deskien esimiehet erilliseen tilaan ja antoi todella kaikkien kuulla kunniansa. ”If you screw up this once more, I’ll be like the white on the rice on all of you!” Asiasta ei jää epäselvyyttä, kun eversti, jolla on aiemmin mainittu kokemus ja joka itse tekee noin 14–16 tunnin työpäiviä, kertoo asiansa jätävällä äänensävyllyllä.

Asiassa oli kuitenkin vinha perä, sillä ISAF-joukkojen toteuttamien COIN-operaatioiden³ suunnittelu, seuranta ja vaikuttavuuden arviointi perustuu pitkälti alaisilta joukoilta kerättäviin raportteihin,

-
1. IDC (Information Dominance Center, ent. Joint Intelligence Center) on IJC:n tiedusteluelin, joka keskittyi erityisesti operatiivisen suunnittelun tukemiseen perinteistä sotilastiedustelua täydentämällä (ns. COIN- operaatiot) mm. seuraavilla osa-alueilla: huumekauppa, järjestäytynyt rikollisuus, korruptio, taloudelliset tekijät, luonnonvarat ja niiden hyödyntäminen, ympäristövaikutusten arviointi, Afganistanin turvallisuusjoukkojen suorituskykyarviot, etniset ja uskonnolliset analyysit.
 2. IJC (International Joint Command) on ISAF HQ:n strategiaa toimeenpaneva Joint-esikunta Kabulin kv-lentokentän yhteydessä. IJC johtaa alaisiaan ”maanpuolustusalueita” eli kuutta Regional Commandia (RC). Tehtävät: Operatiivinen suunnittelu yhdistämällä erityisesti hyvän hallinnon (GOV), Afganistanin taloudellisen kehittämisen (DEV) sekä suotuisan turvallisuustilanteen ylläpidon näkökulmasta. Esikunnan vahvuus on noin 1 300, jossa kansallisuuksia 41 mukaan luettuna yksi suomalainen upseeri.
 3. COIN = Counter Insurgency Operations tarkoittaa ns. vastakumouksellista toimintaa, jonka tavoitteena on voittaa paikallisväestön luottamus keskushallinnon puolelle alueen turvallisuutta, taloutta ja hyvää hallintoa kehittämällä ja samalla vähentää kapinallisten tukialueita.

joita onkin sitten melkoisesti. Esimerkiksi RC Northin esikunta laski lähettävänsä kuukaudessa IJC-operaatioesikuntaan yli 200 erilaista päivä-, viikko-, kuukausi- tai erikoisraporttia, puhumattakaan kymmenistä eri briiffeistä, verkkokokouksista ja Powerpoint-esityksistä. Kun tämänkaltaiseen raportointirumbaan pakotettu alajohtoporras sen harvan kerran kysyy tukeaa ylempää, on avun oltava välitöntä. Onneksi vastaavaa asennetta ei ole havaittavissa kotimaisessa esikuntatyössä ☺.

Oikeaa asennetta ja hyvää kielitaitoa täydentävät hyvin sekä Säkylässä annettava rotaatiokoulutus että ISAF:in esikuntarakenteen mukainen tehtäväkohtainen koulutus. Noin 3–4 viikkoa kestävä kotimaan koulutus- ja valintatilaisuus (rotaatiokoulutus) palauttaa hyvin ajatukset ja toiminnot jälleen kohti sotilaan perustaitoja, pois esikuntien byrokratiasta. Tukeva paketti ammuntaa ja asekäsitelyä, ensiapua ja toimialuetietoutta saattaa viikko-ohjelmaa ensi kertaa selatessa tuntua omalta kohdalta esikuntatehtäviin liioitellulta, mutta jokainen koulutuspäivä ennen lähtöä on varmasti hyödyllinen. Samalla tutustuu muihin lähtijöihin. Asenteen on oltava kaikilla rotaatiokoulutuksessa kunnossa. Vasta valintatilaisuuden päätteeksi allekirjoitetaan palvelussitoumukset, jolloin omaan napaan tuijottajat sekä tiimiin sopimattomat tulisi tunnistaa ja jättää kylmästi rannalle viimeistään tässä vaiheessa.

Tehtäväkohtainen koulutus on edellytys kaikkiin ISAF HQ:n ja IJC:n tehtäviin. Oma tehtäväkohtainen koulutukseni oli kaksiviikkoisena Nato-koulutuskeskuksessa Norjan Stavangerissa. Tehtäväkohtainen esikuntakoulutus on ehdoton edellytys operaation sujuvalle aloitukselle ja tehtävään perehtymiselle. Tehtäväkohtaisessa koulutuksessa samaan aikaan toimialueelle menevä, monikansallinen esikuntahenkilöstö harjoittelee operaatioalueen mukaisilla tietojärjestelmillä, totuudenmukaisella taistelurytmillä ja todellisuuteen perustuvilla tilannekuvauksilla. Koulutukseen on ilmoittauduttava usein jo 4–6 kuukautta ennen varsinaista tapahtumaa, joten ainakin suomalaisten esikuntaupseerien on henkilökohtaisesti pidettävä huolta ja vaadittava koulutukseen ilmoittautuminen ja pääsy. Viimeistään koulutuksen aikana on hyvä ottaa yhteyttä toimialueelle

henkilöön, jonka tehtävään on mielestään menossa. Toimialueelta on hyvä varmistaa mahdolliset viimeisimmät muutokset organisaatiossa tai tehtävässä ja huolehdittava edellä mainitun mukainen koulutuspaikka tehtäväkohtaisessa koulutuksessa. Itse sain erehdyksessä koulutuksen ISAF HQ:n mukaiseen tehtävään, vaikka päädyinkin lopulta IJC-operaatioesikuntaan.

Yksi tehtävä, monta roolia toimialueella

Luonnollisesti ensisijainen tehtävä operaatioalueella on tarkasti nimetty ja määritetty. Minulla se oli IDC / Regional Command North Desk Chief, pohjoisen operaatioalueen tiimin vetäjä. Tärkeimpinä tehtävinämme deskillä olivat erilaisten tiedusteluraporttien kokoaminen ja analysointi, operatiivisen suunnittelun tukeminen RC Northin alueen tiedoilla sekä lyhyen ja pitkän aikavälin arvioiden tekeminen pohjoisen alueen tilanteesta. Kaikessa korostui tiedon kokoaminen ja koordinointi sekä pohjoisen alueen esikunnan (RC N HQ) ja IJC:n muiden toimistojen ja yhteistyötahojen kanssa. Mielestäni tehtävässä selviämisen kannalta oleellisia asioita olivat muun muassa seuraavat:

- **Tekniset asiat:** Tietojärjestelmien ja kollaboraatiotyökalujen omaksuminen
 - Mistä löydän työni kannalta oleellisen tiedon?
 - Mitkä raportit ja milloin on ainakin luettava?
 - Mistä löydän ja miten saan yhteyden tärkeimpiin yhteistyökumppaneihin sekä esikunnan sisällä/alajohtoportaisa/ylemmässä johtoportaisa?

Esikunnan kaikissa suunnittelutehtävissä tuli tiedon koordinoinnin tarve korostuneesti esiin. Alajohtoportaiden kanssa tuli toteuttaa rinnakkaista suunnitteluprosessia samalla kuin ISAF HQ:n ylempi esikunta tuli pitää tietoisena suunnittelun edistymisestä. Huippumodernien kollaboraatiotyökalujen hyödyntäminen ja oikeiden henkilöiden luurien toiseen päähän saaminen

oli ennakkoehto kaikelle työskentelylle. Verkkokokousten järjestäminen onnistui seuraavankin kerran, mikäli osallistujat kokivat tapahtuman hyödylliseksi.

- **Toimintaperiaatteet:** Esikunnan ”taistelukellon” (kokousrytmin) ymmärtäminen
 - Mitkä бриffit ja tilannekatsaukset on ainakin seurattava?
 - Mitä tuotteita tiimiltämme odotetaan ja milloin?
 - Mikä on tiimimme rooli ja asema osana organisaatiota sekä mikä on tuottamamme lisäarvo?

Jos ei ymmärrä, mitä omalta tiimiltä odotetaan, ja toistaa vain ”aina ennenkin” tehtyjä rutiineja, on syytä katsoa syvälle peiliin. Monikansallinen esikunta toimii kuin kone, kaikkine hyvine ja huonoine puolineen. Annettu aika on aina riittävä, ja poissaolo suunnittelukokouksesta tai vaaditun arvion tekemättä jättäminen ei ole vaihtoehto. Antaessaan oman tiiminsä tilannearvion osana suunnittelehtivää on varauduttava ainakin yhteen varmaan pomon esittämään kysymykseen: ”Have you coordinated this issue with the subordinate command?” Aiemmin alajohtoportaan suuntaan tehty puhelinsoittokin riittää myöntävään vastaukseen ja pomon hyväksyntään, aikapulaan vetoaminen taas johtaa pistävään katseeseen ja myöhempään, suhteellisen yksipuoliseen keskusteluun.

- **Henkilöstö:** Oman tiimin, läheisten työtovereiden ja yhteistyökumppanien tunteminen
 - Esittäytymiskierros sopivassa yhteydessä, kuitenkin mahdollisimman nopeasti, myös ala-/yläjohtoportaisa.
 - Kuka tarvitsee ja millä kiireydellä saamani uuden tiedon/analyysin/arvion?

Tiimini kanssa suomalaisella ”syväjohtamisen” mallilla pärjäsivät vallan mainiosti. Erityisesti tiimini jenkki oli aivan ihmeissään esimiehestä, joka keskusteli vapaasti sotilasarvoltaan alemman kanssa ja jota ei tarvinnut jatkuvasti ”söörillä” tai pelätä. Kyseessä oli alansa huippuammattilaisia, jotka tarvitsivat vain oikeaa suuntaa, aikamääreitä ja positiivista palautetta, niin homma toimi varmuudella.

Suomen kansallisen vanhimman edustaja Kabulissa

Voitaneen todeta, että välit kansalliseen esimieheen olivat todellakin kunnossa, sillä Suomen kansallisen vanhimman ja samalla kontingentin (SKJA) komentajan toimipaikka sijaitsi 800 kilometriä Kabulista koilliseen Mazar-e-Sharifissa. Tästä syystä toimin hänen sijaisenaan tarpeen tullen ja pidin yhteyttä muihin Kabulissa oleviin suomalaisiin. Näistä tärkeimpinä organisaatioina mainittakoon Naton koulutusmission viestikouluttajat, Suomen suurlähetystö Kabulissa (suurlähettiläs Pauli Järvenpää kuvassa oikealla) sekä EU:n poliisimissio EUPOL, joiden kaikkien kanssa yhteydenpito oli tiivistä ja suomalaisia hyödyttävää. Oleellista oli informoida mahdollisimman nopeasti sekä kansallista vanhinta että muita suomalaisia, mikäli tarvetta ilmeni. Tämänkaltaisia tapauksia saattoivat olla esimerkiksi uudet liikkumisrajoitukset tai mahdolliset ennakkovaroitukset kapinallisten iskujen suuntautumisesta suomalaisten alueelle. Myös Porin Prikaatin tilannekeskus tuli pitää tietoisena suomalaisten tilanteesta. Erityisesti suomalaisten turvallisuuteen ja tilannetietoisuuden lisäämiseen kannatti panostaa. Ryhmätekstiviestit toimivat hyvin jopa Kabulissa. Myös kaikenlainen avustaminen matkajärjestelyissä, kansallisten juhlien valmisteluissa tai uusien suomalaisten perehdyttäminen kuului asiaan. Sanonta ”Koskaan et ole niin suomalainen kuin ulkomailla” pitää tässäkin yhteydessä hyvin paikkansa. Oli todella rentouttavaa pitkän työputken jälkeen päästä turisemaan suomen kielellä vaikkapa Kabulin parhaaseen, tosin ainoaan, saunaan EUPOL:n päämajassa ja tavata muita alueella olevia suomalaisia.

Vapaa-aika operaatioalueella, palvelusvapaat Suomessa sekä paluu operaatiosta kotimaahan

Elämä tukikohdassa on tehty todella helpoksi ja yksinkertaiseksi. Jos et ole töissä, olet 99 prosentin varmuudella joko syömässä, treenaamassa tai nukkumassa. Pyykit pestiin päivässä valmiiksi pesulassa, ruoka oli hyvää ja riittävästi ja tukikohdassa vallitsi 0-linja alkoholin suhteen. Vapaa-

ajan ongelmia ei siten ole. Vakavasti puhuen ainoastaan hyvä fyysinen kunto ja sen päivittäinen ylläpito vaikka edes puolituntisen tai kolmen vartin verran on ehdoton edellytys henkisen tasapainon säilymiselle koko operaation ajan. Aika liikunnalle on aina löydettävissä, ja siihen suhtautuminen on lähtökohtaisen myönteistä myös työteliäiden jenkkien keskuudessa, kunhan vain hommat hoituivat.

Majoitustiloista alueella oli krooninen pula, ja tästä syystä uudet tulokkaat joutuivatkin pääsääntöisesti 4–6 viikoksi telttamajoitukseen, ennen kuin lähtijöiltä jonotusperiaatteella vapautui majoitustiloja kiinteistä rakennuksista. Periaatteena oli, että everstit majoitettiin kahden hengen, everstiluutnantit kolmen hengen ja majurit neljän hengen huoneisiin. Muut olivatkin sitten 10–20 hengen ”saleissa”. Erään Etelä-Euroopan maan everstin, jonka nimeäminen jääköön tässä mainitsematta, ilme oli näkemisen arvoinen, kun hänet ohjattiin kahden hengen pieneen ja brutaaliin majoituskoppiin. Taisi olla tottunut asemassaan kotimaassa hieman erilaiseen palvelutasoon...

Yhteydet kotimaahan onnistuivat tarvittaessa päivittäin, vaikka esimerkiksi langatonta verkkoa ei ollut tarjolla kuin yleisissä ”welfare”-teltoissa ja käyttäjiä oli sen mukaisesti. Skypen puheversio oli toimiva ratkaisu, ja paikallisella kännykkäliittymällä saattoi lähettää suhteellisen huokealla tekstarin kotijoukkojen prepaid-liittymään. Myös kotijoukoille oli henkisesti tärkeää tietää, että isännän sai ainakin yhden vuorokauden kuluessa kiinni, mikäli akuuttia tarvetta ilmeni. Samoin jossain päin Kabulia isommin posahtaessa ja uutiskynnyksen Suomessa ylittyessä oli hyvä heittää myös kotiinpäin edes lyhyt viesti siitä, että asiat olivat kunnossa. Mielikuvituksen laukalle lähtö kotimaassa on hyvä estää jo alkuunsa.

Päivän päätteeksi, olipa se mihin aikaan tahansa, oli hyvä saada ajatukset hetkeksi pois esikunnan työasioista. Minulta se onnistui parhaiten kotimaista kirjallisuutta lukemalla. Useimmiten kirjaa ei muutamaa sivua pidemmälle tarvinnut käänellä, kun nukkumatti oli jo silmässä, mutta koin

lukemisen henkisesti hyvin rentouttavaksi keinoksi verrattuna esimerkiksi leffojen katseluun omalta läppäriltä. Ja pleikkaa kun en ole koskaan oppinut edes pelaamaan ☺.

Kuten mainittua, olivat kaikki amerikkalaisjohtoiset kämpit operaatiossa kuivia, eli alkoholia ei ollut missään muodossa tarjolla. Samaa periaatetta soisi noudatettavan myös koko Suomen ja pohjoismaisten joukkojen kesken. Kuten hyvin tiedämme, on vain ”kahden operatiivisen” oluen ottaminen joillekin, tosin harvalle, niin kovin vaikeaa. Niin on pärekaton kulottaminenkin. Muutammat ongelmatapaukset pilaavat sitten koko joukon maineen. Jos joku ei kestä kuutta viikkoa ilman saunaoluitaan, kannattaa jäädä kotimaahan ottamaan löylyä. Mitä vielä pitää tapahtua, ennen kuin me suomalaiset opimme virheistämme?

”You Nordic people are stuck here in Kabul between your leaves” oli usein kuultu naljailu myös suomalaisten palvelusvapaiden määristä. Kuusi viikkoa operaatiossa ja kaksi kotimaassa oli rytmi, josta pääosa muista TCC (Troop Contributing Countries) -maan edustajista saattoi vain uneksia. Yksilötasolla moinen palvelusvapaiden määrä oli loistojuttu, organisaatiolle taas konkurssi. Jos kolmasosa esimerkiksi pohjoismaisen PRT:n joukoista on lomilla, toinen kolmasosa on joko menossa tai juuri sieltä palannut ja yksi kolmasosa operatiivisesti käytettävissä, ei operaation komentaja varmaankaan hypi riemusta. Myös muissa monikansallisissa esikuntatehtävissä pohjoismaalaisten vapaiden määrä aiheutti hammasten kiristelyä sijaisjärjestelyjä sorvatesa ja poissaolevien työtehtäviä paikkailtaessa. Kuten sanottu, sekä yksilön että kotimaan toimintaan operaation jälkeen sopeutumisen kannalta nykyinen palvelusvapaajärjestely on ehdottoman kannatettava.

Kotimaahan paluu operaation päätteeksi sujui Porin Prikaatin järjestelyin mutkattomasti. Noin kuukauden tai parin kuluttua kotiutumisesta järjestetty palautetilaisuus oli hienoisesta ennakoasenteestani huolimatta tarpeellinen. Itse huomasin tuolloin edelleen käyväni operaatiossa johtuen ”kierroksilla”, eikä palautuminen suoraan viikonloppuvapaan jälkeen rauhan ajan kotimaan esikuntatyöhön ollutkaan hyvä idea. Kunnon parin kolmen viikon loma ja tilanteen nollaus on suositeltavaa kaikille palaajille. Samalla palautetilaisuus auttoi jäsentämään omia ajatuksia paluun jälkeen.

Lopuksi

Vajaa kahdeksankuukautinen komennus ISAF-operaatiossa oli upea ja opettavainen kokemus niin ammatillisesti kuin muutenkin. Jokaiselle operaatioon menijälle selviää viimeistään paikan päällä ennemmin tai myöhemmin se totuus, ettei Afganistanin kriisiin ole olemassa sotilaallista ratkaisua. Kyse on niin fyysisesti kuin henkisestikin rauniona olevan yhteiskunnan jälleenrakennuksesta, jossa hyvän hallinnon kehittäminen, talouden jaloilleen saattaminen ja omien turvallisuusjoukkojen kouluttaminen kohtaavat vuosisataiset heimoperinteet, järjestäytyneen rikollisuuden sekä naapurimaiden asioihin puuttumisen. Sanonnan mukaan korruptio ei ole Afganistanissa ongelma järjestelmälle, sillä järjestelmä on korruptio.

Suosittelen jokaiselle kansainvälisistä esikuntatehtävistä kiinnostuneelle hakeutumista ISAF-operaatioon ja annan mielelläni lisätietoja omasta näkökulmastani aiheeseen.

II SAF

SONY

SOTAPÄÄLLIKÖN MAALITTAMINEN

Teksti: Jari Rantapelkonen

Kokemuksia vaikutukseen perustuvista informaatio-operaatioista

Tämä artikkeli maalittamisesta ja informaatio-operaatioista juontaa vuosiin 2004 ja 2005¹. Kirjoittajan kokemuksiin perustuvassa kirjoituksessa tuodaan esille ISAF:n vaikutusperusteisia informaatio-operaatioita ja etenkin pyrkimyksiä vaikuttaa informaatiolla sotapäällikön (warlord) toimintaan sekä niihin liittyviä haasteita. Artikkelissa käytetään yhtä esimerkkiä.

Koska ISAF:n informaatio-operaatioilla tuetaan Afganistanin hallitusta, on haasteena se, miten ISAF:n sotilasoperaatioita tulisi parhaiten suunnitella sekä miten operaatioita tulisi arvioida, niin operaatioita suorituksina (MOP) kuin operaatioiden vaikuttavuutta (MOE)². Vuosien 2004–2005 kokemukseni mukaan yksi suurimmista haasteista asevoimien vaikutusperusteisia tehtäviä koskevassa ajattelussa ei ole pelkästään vaikutusten hahmottaminen teoreettisesti vaan käytännön tasolla: kyky ajatella eri tavalla, ryhtyä käytännön toimiin ja sitten arvioida omien toimien seurauksia afgaanien keskuudessa. Kokemukseni perusteella voidaan päätellä, että vaikutusperusteiset informaatio-operaatiot ovat vaativa taitolaji, joka on asevoimissa vielä varhaisessa kehitysvaiheessa.

Sotapäällikkyuden haaste

Afganistanilla on sekä demokraattisesti valittu presidentti että etnisesti tasapainossa oleva hallitus. Tästä huolimatta maassa kärsitään lukuisista epätasapainoa luovista tekijöistä. Palvellessani informaatio-operaatioissa vuosina 2004–2005 Theater Information Coordination (TIC) Departmentissa, joka oli itse asiassa ISAF:n esikunnan suurin osasto, luin lukuisia eri dokumentteja ja papereita. Humans Rights Watchin Rule of Gun -raportti vuodelta 2004 toteaa, että ”lukuisat aseistetut poliittiset ryhmittymät – puolisolitaalliset joukot sekä talibanien tappion myötä valtaan nousseet entisten asevoimien jäänteet – pönkittävät yhä otettaan paikallistasolla käyttäen väkivaltaa, uhkailua sekä korruptiota vaientaakseen legitiimin poliittisen toiminnan ja dominoidakseen vaaliprosessia koko maassa.”

Eräässä konferenssissa, jonka järjestelyjä olimme tukemassa, Presidentti Karzai totesi, että sotapäällikköjen lisäksi suurimpia uhkia Afganistanin turvallisuudelle on vaikutusvaltainen huumeteollisuus. Presidentin mukaan taistelu huumeopomoja sekä koko teollisuutta vastaan on, toisin kuin sota Neuvostoliittoa, maan sisäinen kamppailu. Presidentti Karzai julisti ”pyhän sodan” huumeita vastaan sanoen, että Afganistanin kansakunnan ”tulee taistella unikkoja vastaan kuten se taisteli venäläisiäkin vastaan”. Kolmas presidentin mainitsema turvallisuusuhka Afganistanissa on terrorismi.

1. Kiitän eversti Daniel Thirionia Belgian armeijasta sekä majuri Niall O’Toolea Irlannin armeijasta ISAF VI:ssa heidän arvokkaista kommentteistaan sekä ystävyystään. Kiitän myös professori Richard Andresia School of Advanced Air and Space Studiesista Yhdysvaltain ilmavoimien korkeakoulusta hänen antamastaan palautteesta. Artikkelissa ilmaistut mielipiteet ovat kirjoittajan omia, eivätkä ne välttämättä kuvasta Suomen puolustusvoimien, ISAF:n, Naton, Afganistanin hallituksen tai minkään niiden osien tai artikkelissa mainittujen henkilöiden kantoja millään tavalla. Tämä kirjoitus on julkaistu pidempänä ja tieteellisenä viitteet sisältävänä artikkelina Tiede & Ase lehdessä nro 2005.
2. MOP = Measures Of Performance, MOE = Measures Of Effectiveness. MOP:lla tarkoitetaan omaa toimintaa ja MOE:lla sitä, miten toiminta on vaikuttanut kohteeseen, esimerkiksi kuinka sen käyttäytyminen on muuttunut.

Afgaanien mielialoja on kartoitettu mielipidekyselyillä. Erään liikeyhtiön kesällä 2004 teettämä kysely osoitti, että tärkeintä kaupungissa asuville afgaaneille on rauha ja turvallinen ympäristö, mikä puolestaan vaatii laittomien asejoukkojen aseistariisumista. Kysely viittaa siihen, että vaikka kansa on huolissaan taloudesta, pitkäaikaisen vakauden riippuminen laittomien puolisoitilaallisten joukkojen ja sotapäälliköiden tukialueiden tuhoamisesta Afganistanin hallituksen toimesta ymmärretään kyllä. Kysely paljasti myös sen, että toisin kuin presidentti, tavallinen afgaani ei pidä Afganistanin huumeteollisuutta uhkana yhteiskunnalle.

Sotapäälliköt ovat vastuussa monista epävakautta synnyttävistä tekijöistä Afganistanissa. He ovat suoraan kytköksissä mielivaltaisiin pidätyksiin, sieppauksiin, kiristykseen ja rikoksista epäiltyjen laittomiin teloituksiin. Paikallisia sotapäälliköitä ja heidän pienoisarmeijoitaan on myös syytetty naisiin, tyttöihin ja poikiin kohdistuneista seksuaalirikoksista. Syytettynä sotapäälliköt turvautuvat murhiin, laittomiin pidätyksiin sekä pakkosiirtoihin hankkiutuakseen eroon syyttäjistään. Sotapäälliköitä on myös syytetty osallisuudesta ihmiskauppaan. Heidän alaisensa ovat takavari-koineet perheiden omaisuuksia ja keränneet laittomia veroja paikallisväestöltä. Human Rights Watchin mukaan ”joillain syrjäisillä alueilla ei ole hallinnollisia rakenteita tai toimintaa lainkaan, vain ryhmittymien väärinkäytöksiä tai rikollisuutta”.

Useimmat Afganistanissa vallitsevista uhista ovat toisistaan riippuvaisia, ja ne luovat siten harvinaislaatuista ongelmaa, kun niihin liittyviä turvallisuuskysymyksiä yritetään ratkoa. Financial Timesin journalisti kuvaili Yhdysvaltojen sekä Naton kohtaamia ongelmia todeten sotilaskomentajien ”pelkäävän, että laajoissa osissa maata turvallisuutta hallinnoivat sekä usein huumeteollisuudesta suuria tuloja käärivät sotapäälliköt saattaisivat kääntyä keskushallitusta vastaan, mikäli unikkojen tuhoamista ajetaan liian voimakkaasti”. Tämä ei tosin pidä täysin paikkansa, sillä sotilaallisesti näillä sotapäälliköillä ei ole kapasiteettia haastaa kansainvälisiä sotilasjoukkoja.

Afganistanin sotapäällikkyyden ongelmat ja niiden seuraukset eivät rajoitu vain turvallisuusasioihin, vaan ne vaikuttavat myös kaikkiin yhteiskunnan osa-alueisiin. Turvallisuuden hajoaminen voi johtaa YK:n ja muiden humanitäärisien kansalaisjärjestöjen operaatioiden lakkauttamiseen, kuten Heratin kaupungissa tapahtui syyskuussa 2004, jolloin avustuskuljetukset ja kehitysohjelmat keskeytettiin.

Afganistanin hallitus on kansainvälisen yhteisön tuella ratkonut useimpia turvallisuusuhkia, mukaan luettuna sotapäällikkyyden ongelma. Uhkia vastaan on ryhdytty moniin eri toimiin, mutta kuitenkin kaikki käytetyt menettelytavat ovat jossain määrin toisistaan riippuvaisia. Esimerkkinä tästä on aseistariisumis-, demobilisaatio- ja uudelleenintegroitiohjelma DDR (Disarmament, Demobilization and Reintegration programme), raskaiden aseiden luovutusohjelma HWC (Heavy Weapons Cantonment) sekä Afganistanin turvallisuusjoukkojen ANA:n ja ANP:n kehittäminen. Toivottu lopputulos on vakaa ja turvallinen Afganistan, jonka keskushallinto ylittää maan kaikkiin kolkkiin.

Kuka hallitsee informaatiota?

Afganistanilla ei ole koskaan ollut itsenäistä järjestäytyntä mediaa. ”Median tila on Afganistanissa tällä hetkellä nollassa, se on alta nollan”, sanoi kuuluisa kirjailija sekä teosten *Jihad* ja *Taliban* kirjoittaja Ahmed Rashid vuonna 2002. Taliban-hallinnon aikana suuri osa Afganistanin tiedonvälityksestä tuhottiin ja kutistettiin yhdeksi ainoaksi radiokanavaksi nimeltään Shariat, jossa esitettiin vain Koraanin säkeitä. Pitkän linjan afgaanitoimittaja Habibullah Rafie sanoo, että talibanien ”mediakehitys on ollut ennennäkemätöntä historiassamme”. Talibanien kukistumisen

jälkeen viestintää dominoivat ryhmittymiin jakautunut lehdistö. Lehdistöryhtymällä oli vahvat siteet Pohjoiseen liittoon.

Suurimmalle osalle afgaaneista radio on pääsääntöinen uutislähde, varsinkin syrjäseuduilla. Siksi voidaan väittää, että Afganistanin viestintäverkkoa hallitsee radiokulttuuri. Kuitenkin talibanien kukistuttua vuoden 2001 lopulla yhä useammat kaupungeissa asuvat afgaanit ostavat televisioita ja satelliittiantenneja. Afganistanin tietoverkko on kehittymässä, ja se tarjoaa vaihtoehtoja kuluttajille. Tietotoimisto Internewsin mukaan Kabulissa on vuoden 2004 syksyn jälkeen ollut seitsemän radiokanavaa.

Radio Kabul lähettää ohjelmaa muutaman tunnin ajan aamuisin ja iltaisin. Kansainvälisiä sekä kotimaan uutisia sisältävä uutislähetys on kerran tunnissa. Uutislähetykset kirjoittaa valtion uutistoimisto Bakhtar News Agency, ja ne nauhoitetaan lähetystä varten. Tämän lisäksi on kaksi itsenäistä radiokanavaa sekä joukko kansainvälisiä radiokanavia, mukaan lukien BBC, Deutsche Welle, Voice of America ja Radio Free Afghanistan.

Afganistanin valtion rahoittama televisiokanava RTA Kabulissa esittää ohjelmaa joka ilta usean tunnin ajan. Vuoden 2004 loppupuolella mukaan tuli myös yksityinen televisiokanava Tolou, ja siitä tuli afgaanien ykkössuosikki. Afganistanissa ilmestyy myös erilaisia julkaisuja. Jo pelkästään Kabulin kaupungissa on tiedotus- ja kulttuuriministeriössä rekisteröity yli 200 lehtijulkaisua.

Afgaanimedialla on vielä paljon haasteita kohdattavanaan, kuten vanhentuneen kaluston uusiminen sekä ammattitaitoisen työvoiman ja investointien hankkiminen, päästäkseen vauhtiin tiedonvälitystoiminnassa. Muihin haasteisiin kuuluu mediasensuurin selättäminen, vaikka lehdistönvapautta koskeva laki tulikin voimaan huhtikuussa 2002. Lain olisi pitänyt tehdä loppu sensuurista sekä sananvapauskiellosta, jotka olivat voimassa talibanien aikana.

Kilpailu kansallisen ja paikallisen tason poliitikkojen välillä tuottaa huomattavia ongelmia journalistille: eri ryhmittymät kamppailevat vallasta ja käyttävät toisiaan journalisteja syntipukkeina tai pelottelevat heidät hiljaisiksi... Monet julkaisut pidättäytyvät kajoamasta politiikkaan pelätessään suuttuttavansa jonkun merkkihenkilön, olipa kyse sitten keskushallinnosta, alueellisista asevoimista tai paikallisesta sotapäälliköstä. Epävarmuuden ja pelon ilmapiirissä toimittajat huomaavat sensuroivansa omia ajatuksiaan pysyäkseen poissa ongelmista ja koko maan laajuisista valtakamppailuista epävakaiden ja vihamielisten ryhmittymien välillä.

Afganistanilaisessa tiedonvälityksessä on äärimmäisen vaikeaa tietää, mikä on totta ja mikä ei ole. Afganistan on monien vuosien ajan kokenut painostusta monelta suunnalta, mukaan luettuna kansainväliset tahot, naapurimaat, eri heimot, etniset ryhmät sekä sotapäälliköt. Tämä kuuluu afganistanilaiseen elämäntapaan, jossa on tehtävä erilaisia ”kompromisseja” selvittääkseen päivystä toiseen. Toinen haaste on lukutaidon heikko taso Afganistanissa. Afganistan on hedelmällistä maaperää juoruille.

Kenraali Dostum, sotapäällikkö ja sankari?

Kenraali Abdur Rahim Dostum on yksi Afganistanin sotahistorian lähimenneisyyden värikkäimpiä ja monille myös vaarallisimpia hahmoja. Kenraali Dostum tunnetaan häikäilemättömyydestään, ja

hänen tiedetään olevan vastuussa paitsi satojen talibanien, myös omiensa murhista. Häntä pidetään eräänä niistä harvoista jäljellä olevista sotapäälliköistä, jotka pitävät valtaa koko maakunnassaan. Hän vierastaa sotapäällikön titteliiä ja käyttääkin mieluummin nimeä *Dostum* ('sinun ystäväsi'). Kenraali Dostumilla on monia vihollisia, jotka mieluummin hankkiutuisivat hänestä eroon. Kun palvelin Afganistanissa näissä informaatio-operaatioissa tehtävissä 2004-2005, tapahtui viimeisin isku ennen kotiutumistani Dostumia vastaan 20. tammikuuta 2005, jolloin itsemurhapommittaja yritti surmata hänet.

Dostumista on monia tarinoita, joiden mukaan hän johtaa omaa pienoisvaltiotaan Pohjois-Afganistanissa. Väitteet saattavat olla liioiteltuja, mutta hänellä on kieltämättä paljon vaikutusvaltaa alueellaan, eikä hän toimi keskushallituksen alaisuudessa. Dostumin tiedetään olevan brutaali tarvittaessa. Philp kirjoitti vuonna 2004: "Kenraali määräsi toistuvasti julkisia teloituksia rikollisille sekä vastustajilleen muista etnisistä ryhmistä. Monet heistä murskattiin hengiltä hänen venäläisten tankkiensa alle. Hiljattain hänen on syytetty antaneen tukehduttaa satoja talibanvankeja kontteihin. Hän kieltää syytöksen."

Vuoden 2004 presidentinvaaleista lähtien hallitus on päättäväisesti pyrkinyt ulottamaan valtansa suurien kaupunkikeskusten ulkopuolelle ja aina maakuntien syrjäseuduille asti. Onnistuessaan se itsessään rajoittaisi Dostumin valtaa sekä hänen armeijansa osallisuutta rikollisessa toiminnassa. Vaikka Dostum oli mukana Yhdysvaltain johtamassa liittoumassa talibaneja vastaan, se ei estänyt häntä tekemästä mielensä mukaan omien toimien suhteen. Väitetään, että Yhdysvallat itse asiassa tuki sotapäällikköä, kun siitä oli sille etua taistelussa talibaneja vastaan.

Dostumin julkisen kuvan kääntöpuoli on kansallissankari, joka kävi väkivaltaiseen kampanjaan talibaneja vastaan ja vapautti ihmiset häikäilemättömältä hallinnolta. Myös elämä Dostumin kotikaupungissa Sherberghanissa on vaurasta verrattuna muihin Afganistanin kaupunkeihin. Epäillään, että vaurauden taustalla piilevät Dostumin rikolliset toimet, kuten huumeet.

Dostumin kyky selviytyä jatkuvasti vaihtelevassa turvallisuusympäristössä on ilmeinen, kuten afganistanilainen sanomalehti *Anis* toteaa: "Dostum osoitti olevansa hyvin taitava mitä tulee vaihtuviin käytäntöihin, takinkääntöihin, liittolaisiin sekä liittoutumiin."

Yritykset vaikuttaa sotapäällikköön

Kun presidentti Karzai valittiin vuonna 2002 väliaikaishallituksen presidentiksi, hän aloitti virkakautensa aikomuksenaan laajentaa hallituksen valtaa Kabuln ulkopuolelle. Ensitöikseen presidentti loi kytköksiä sotapäälliköiden sekä hallituksen välille poliittisen yhteistyön avulla. Tämän seurauksena kenraali Dostum nimitettiin vuonna 2002 puolustusasiain varaministeriksi sekä presidentin sotilas- ja turvallisuusneuvonantajaksi vuonna 2003.

Presidentinvaalikampanjan aikana kansalaisjärjestö Human Rights Watch yritti vaikuttaa poliittiseen areenaan ottamalla esille sotapäällikkyyden ongelman. Julkaisussaan se totesi: "JEMB:lle ei olisi ollut teknisesti hankalaa tehdä huomioita siitä, että osa kandidaateista, kuten kenraali Dostum, Yunis Qanooni, Mohammed Mohaqqiq sekä Karim Khalali, on puolisolitaallisten joukkojen todellisia johtajia tai että heillä on kytköksiä sellaisiin joukkoihin." Järjestö yritti eristää sotaherrat poliittiselta kentältä.

Vaalien jälkeen presidentti muutti taktiikkaansa sotaherrojen suhteen haastamalla heidän arvovaltansa suoraan. Hän antoi täyden kannatuksensa kansainvälisen yhteisön ohjaamalle aseistariisumisohjelmalle sekä raskaiden aseiden keruulle. Reuters kirjoitti vuonna 2005 puolustusministeri

Rahim Wardakin julistaneen, että ”sotapäälliköille uskollisten puolisosilaallisten joukkojen aseistariisuminen sujuu suunniteltua nopeammin”. Vaalikampanjan aikaisen lupauksensa mukaisesti Karzai erotti puolustusministerin paikalta erään kuuluisimmista sotapäälliköistä, marsalkka Mohammad Qasim Fahimin, joka oli Pansjirin laaksosta kotoisin oleva tadžikki.

Human Rights Watch ylisti presidenttiä tämän syrjäytettyä toisen sotaherran, Ismael Khanin, maakuntahallinnollisesta virasta Heratissa 2004 lopulla. Tämä ”herätti toivoa siitä, että Presidentti Karzai sekä kansainvälinen yhteisö ovat luopumasta sotaherrojen käytöstä turvallisuuden takeina”. Keskushallinto halusi Heratiin kuvernöörin, johon se voisi luottaa ja joka toteuttaisi sen harjoittamaa politiikkaa. Myöhemmin hallituksen oli pakko tehdä Ismael Khanille myönnytys nimittämällä hänet energiaministeriksi, kun uusi hallitus esiteltiin joulukuussa 2004.

Presidentti Karzai muutti kurssia myös kenraali Dostumin suhteen vuonna 2004 eristämällä hänet mahdollisesta paikasta keskushallinnossa. Tämä puolestaan johti siihen, että uzbekkeilla ei ollut edustajaa hallituksessa. Kenraali Dostumin tukijat kritisoivat uuden kabinetin rakennetta ja sanoivat ”Karzain hallituksen valvovan vain yhden etnisen ryhmän, pataanien, etuja”, kerrottiin paikallisessa Erradassa.

Informaatiokontrolli Pohjois-Afganistanissa

Sotapäälliköt manipuloivat laajalti Afganistanin tiedonvälitysympäristöä vaikuttaakseen suoraan omalla alueellaan asuvaan väestöön. Sherberghanin kaupungissa, joka on Jowzjanin maakunnan pääkaupunki sekä kenraali Dostumin kotikaupunki, on mahdotonta liikkua kaupungilla näkemättä Dostumin kuvaa sekä kasvoja. Ajaessamme kaupungin halki näimme erään tällaisen maalauksen (kuvassa sivulla 73), joka kuvasi Dostumia rauhanrakentajana ja julisti: ”Nyt ei ole panssareiden aika. On tiedon aika ja meidän on käytettävä kynää.”

Lontoolaisen *Timesin* journalisti kuvaili Sherberghanin näkymiä näin: ”Julisteet hänen vankoisista, raskaskulmaisista kasvoistaan koristavat jokaista kaupanikkunaa ja tuulilasia hänen valtansa pölyisessä pohjoisessa linnakkeessa, missä lukemattomat Saddam-tyyliin maalatut muotokuvat pahamaineisesta mujahideen-sissipäälliköstä katselevat hänen kansaansa. Julisteita muista 17 ehdokkaasta, jotka kilpailevat hänen kanssaan Afganistanin presidenttiydestä, ei näy...”

Kenraali Abdul Rashid Dostumin spekuloidaan rahoittavan Pohjois-Afganistanin kahta televisiokanavaa, varsinkin AINA-televisiota Sherberghanissa. Televisiokanavan tilat omistaa hänen veljensä Qadir Dostum. Paikallislähteiden mukaan televisiokanavan käyttämä kalusto on uusinta tekniikkaa ja arvoltaan useita tuhansia Yhdysvaltain dollareita, mihin kahdella serkuksella ei olisi varaa ilman Dostumin valtaisa omaisuutta.

Taistelussa mediaympäristöstä sotapäällikön alueella itsenäinen journalisti joutuu tukijoiden uhkailun ja häirinnän kohteeksi. Näin ollen sotapäällikkö hallitsee tiukasti alueellista ja paikallista mediaa. Mazar-i-Sharifin *Andesha-e-Nowin* toimittaja Pohjois-Afganistanissa väittää sotaherrojen painostaneen häntä. Kuukausittain ilmestyvän satiirisanomalehden *Kalak-e Rostgoin* toimittaja kertoo Internews-julkaisun mukaan ”alueellisten johtajien Mohammed Attan ja Abdul Rashid Dostumin... uhkailleen ja häiriköineen sekä häntä että alueen muidenkin lehtien toimittajia”.

Hallituksen rahoittamien julkaisujen on myös vaikea löytää pohjaa, jolta toimia Pohjois-Afganistanissa. Mazar-i-Sharifin kaupungin *Bedar*-lehden toimittaja neiti Sazawar sai tappouhkauksia,

koska hän oli julkaissut artikkelin naisten oikeuksista *Jumbishissa*, Dostumin puolueen *Jumbish-e Millin* -lehdessä. Artikkelit suututti myös Dostumin ja hänen poliittisia aikeitaan vastustavat paikalliset mullahit Jamit-E Islami -puolueesta. Jamiat-E Islamilla on myös oma Dostumia vastustava sanomalehtensä *Fayad-e Qalam*. Internewsin mukaan ”tämä sanomalehti julkaisi fatwan, jossa neiti Sazawar julistettiin kaffiriksi (vääräuskoiseksi), ja häntä kutsuttiin Mazar-i-Sharifin Salman Rushdieksi, huolimatta *Jumbishin* selvennyksestä ja korjauksesta”.

Sotapäällikköjen ”sotapeli”

Kenraali Dostum ymmärtää ympäristön vaihtelevuuden, ja hän ilmoittautui ehdokkaaksi presidentinvaaleissa. Journalisti Philpin mukaan tästä herää kysymys siitä, ”miksi maan pahamaineisin sotapäällikkö on ehdolla vaaleissa ja miksi, tosiaankin, viranomaiset sen sallivat”. Philp uskoi, että asettumalla ehdolle ”kenraali Dostum sekä muut samalla lailla ihmisoikeuksia polkeneet mujahideen-päälliköt yrittävät hankkia lainsuojaa itselleen sekä saada poliittista valtaa, jolla käydä kauppaa tulevista valta-asemista”. Se seikka, että kukaan ei uskalla vastustaa sotaherroja, demonstroi selvästi, että ”sotapäällikkyyden kulttuuri, joka on vaivannut maata melkein kolmen vuosikymmenen ajan” ei tule muuttumaan, ja on vahva.

Kenraali Dostum yrittää legitimoida itsensä luomalla poliittisen suojakilven. Hänen poliittiset pyrkimyksensä ovat ristiriidassa häntä vastaan esitettyjen sotapäällikkyyssyytösten kanssa. World Report 2005 toteaa, että ”sotapäälliköt ja aseistautuneet ryhmittymät, mukaan luettuna taliban-joukot, hallitsevat suurinta osaa maata ja loukkaavat rutiininomaisesti ihmisoikeuksia, varsinkin naisten ja tyttöjen oikeuksia”. Kenraali Dostum julisti puheessaan vuonna 2004, että hän on ”aina yrittänyt puolustaa maan sekä kansan etuja” ja vakuutti eräässä presidentinvaalipuheessaan, että ”en ole koskaan toiminut kansani ja maani etujen vastaisesti”.

Kenraali Dostum teki selväksi presidentinvaalikampanjansa aikana, että hän ajaisi kahta asiaa, mikäli hänet valittaisiin presidentiksi. Ensimmäinen oli aseistariisumis-, demobilisaatio- sekä jälleentegrointi-ohjelma (DDR) ja toinen naisten oikeudet. Tukemalla naisten oikeuksia Dostum yritti peitellä sitä, että häntä itseään epäiltiin naiseen ja tyttöihin kohdistuneista rikoksista.

Yllättävää kyllä, presidentinvaalien aikaan syksyllä 2004 turvallisuusongelmia ei juuri ilmaantunut. Yhtenä syynä tähän oli ihmisten halukkuus muutokseen ja myös kansainvälinen tuki. Silti päälliköiden raportointiin harjoittaneen poliittista sortoa, ja paikallisten sotapäällikköjen sekä ryhmittymien johtajien harjoittama painostus oli ilmeistä. Monissa tapauksissa afgaanit ”joutuivat sotaherrojen uhkailemiksi äänestysasioissa”. ”Ryhmittymiin tai puolisoitilaallisiin joukkoihin kuulumattomat itsenäiset poliittiset organisoijat saivat tappouhkauksia ja kohtasivat häirintää, ja monilla alueilla pelkkä organisoituminen oli vaikeaa.” Kenraali Dostumin kommentit ”uhkailivat paikallisia johtajia varmistaakseen, että paikallisväestö äänesti kuten käskettiin”, mutta harvat uskalsivat puhua asiasta kostotoimien pelossa. ”Julkisesti kaikki sanovat kannattavansa Dostumia”, eräs aktivisti kertoi. ”Yksityisesti he tietävät hänen tehneen monia rikollisia asioita... todellisuudessa he inhoavat häntä.”

Kansalaisjärjestö IWPR väitti vaalien jälkeen vuonna 2005, että ”pohjoisen alueen asukkaat väittävät paikallisen sotilaskomentajan ryhtyneen kostotoimiin siksi, että he olivat äänestäneet presidentti Hamid Karzaita”. ”Yli 200 kyläläistä pohjoisen Faryabin maakunnan syrjäseudulta ovat paenneet kodeistaan ja hakeneet turvaa Mazar-i-Sharifin kaupungista väittäen joutuneensa paikallisen sotapäällikön vainoamiksi. Kyläläiset sanovat, että äänestettyään presidentti Hamid Karzaita viime lokakuun vaaleissa heidän kotinsa ryöstettiin ja he joutuivat paikallisen komentajan Najibin kiristyksen kohteeksi. Najib kannatti hävinnyttä ehdokasta kenraali Abdul Rashid Dostumia, jonka kannatus on voimakkainta Afganistanin pohjoisosissa. Lisäksi he väittävät Najibin vanginneen laittomasti 20 heidän lapsistaan.”

Vaalien jälkeen kenraali Dostum yritti vaatimalla ja painostamalla saada korkea virkanimitystä kabinetissa. Henkilökohtaisesti hän pyrki puolustusministerin virkaan, jonka hän odotti saavansa saatuaan vaaleissa melkein 10 miljoonaa ääntä, lähinnä pohjoisen alueen uzbekeilta. Presidentti Karzai turvautui kuitenkin ”eristystaktiikkaansa” ja kieltäytyi nimittämästä Dostumia.

Dostum yritti vaikuttaa Karzaihin Yhdysvaltain suurlähettilään Zalmay Khalilzadin kautta. Paikallisen sanomalehden mukaan osapuolten välillä alkoi kiivas kaupankäynti, jossa Yhdysvaltain suurlähettiläs toimi välittäjänä. ”Abdul Rashid Dostumin johtaman Jonbesh Millie Islami -puolueen jäsenet kertoivat Zalmay Khalilzadille kokouksessa Jowzjanin maakunnassa, että uzbekkivähemmistöllä ei ollut edustajaa keskushallinnossa ja että Dostumille on annettava ministerinvirka. Khalilzad vastasi, että ministerien valinta on Afganistanin presidentin oikeus ja lisäsi, että Yhdysvallat tulee rakentamaan 100 miljoonaa Yhdysvaltain dollaria maksavan vesivoimalan Jowzaniin.”

Tuleva vesivoimala ei mitä todennäköisimmin tule tyydyttämään kenraali Dostumin poliittiseen valtaan tähtääviä pyrkimyksiä. Liennyttääkseen Dostumin suuttumusta presidentti tarjosi hänelle paikkaa kabinetissaan, mutta Dostum kieltäytyi, koska hän halusi suuremman roolin hallituksessa, jossa hänellä olisi enemmän valtaa Afganistanissa joko puolustusministerinä tai puolustusjoukkojen johtajana.

ISAF:n ei-tappava maalittaminen

ISAF:n missio ja rooli on tukea Afganistanin hallitusta palauttamaan järjestys Afganistaniin. ISAF:n pääasiallinen tehtävä on turvata ympäristö operaatioalueillaan (AOO, area of operations), joihin kuuluvat Kabul sekä Afganistanin pohjoiset maakunnat. Pohjoiset alueet ovat Dostumin vankkaa tukialuetta. ISAF toimii pohjoisissa maakunnissa jälleenrakennusryhmien (PRT, Provincial Reconstruction Teams) kautta. Vuosi 2004 oli menestyksenkäs ISAF:lle, jolloin maan ensimmäiset presidentinvaalit käytiin suhteellisen rauhallisessa ilmapiirissä. ISAF:lla oli myös tärkeä rooli YK:n ja Afganistanin hallituksen avustajana näiden vaalitedotuskampanjassa, jonka seurauksena 80 % äänioikeutetuista kävi uurnilla. Mielenkiintoista kyllä, Human Rights Watch väitti, että ”kansainvälinen yhteisö ei ole lähettänyt tarpeeksi joukkoja tai resursseja tilanteen hoitamiseksi”, varsinkaan Kabulin ulkopuolelle. On hyvä pitää mielessä, mitä ISAF:n komentaja (COMISAF) kenraali Py kertoi lehdistölle 2004: ”ISAF:n missio on tukea keskushallitusta. Kyse ei ole taistelutehtävästä. Me olemme maakunnallisten jälleenrakennusryhmien itsepuolustusjoukkoja. Maakunnissa me tuemme kuvernööriä, paikallista kuvernööriä, poliisipäällikköä sekä heidän väkeään, kohottaaksemme alueen turvallisuustasoa.” Puhuttaessa huumeiden valmistuksesta ja salakuljetuksesta Afganistanissa kenraali Py lisäsi: ”ISAF tukee ihmisten asenteiden muuttamista, sillä kuten ehkä tunnettua, monet paikalliset saattavat joskus sortua salakuljettamiseen.”

Ei-tappava maalittaminen on siis yksi niistä monista menettelytavoista, jolla ISAF pääsee haluttuun päämäärään. Ei-tappavalla maalittamisella ISAF vaikuttaa tiettyihin yksilöihin sotilaallisella toimintatasolla. Vaikuttaakseen turvallisuusympäristöön ISAF:lla on käytössään joukko informaatiokeinoja, kuten esimerkiksi psykologiset operaatiot (PSYOPS, psychological operations), julkinen tiedonvälitystoiminta ja vielä joukkojen asetelma (force posture). Informaatio-operaatiot eivät rajoitu maalittamiseen, mutta ne ovat silti hyvin tärkeä osa maalittamisen prosessia.

ISAF:n ei-tappava maalittaminen keskittyy vaikutusperusteisiin monitieteellisiin systemaattisiin menettelytapoihin. Tässä prosessissa on ensiarvoisen tärkeää ymmärtää Afganistanin hallituksen päämäärät, voimavarat, tarkoitukset sekä ISAF:n missio itsessään. Operaation avain on tuottaa tarvittavat vaikutukset COMISAF:n päämäärien saavuttamiseksi ja samalla välttää epätoivottuja vaikutuksia. Kenraali Dostum on yksi monista ISAF:n vaikutuslistalla luetelluista tärkeistä kohteista. Dostum on ratkaiseva maalituskohde toimintansa takia. Koska hänellä on paljon vaikutusvaltaa alueensa turvallisuusympäristöön, hän on tärkeä ISAF:n tehtävälle sekä hallituksen päämäärille Pohjois-Afganistanissa.

Tavallisesti ISAF yrittää päästä tavoitteeseensa aiotun kohteensa suhteen kahdella tavalla, informoimalla ja vaikuttamalla. Kenraali Dostumin tapauksessa informoinnilla pyritään tekemään hänet tietoiseksi hallituksen politiikasta sekä ISAF:n aikomuksesta tukea harjoitettua politiikkaa turvallisuuden alolla, kuten aseistariisumisessa, turvallisuusinstituutioiden rakentamisessa sekä huumeidenvastaisessa työssä.

Dostumiin vaikuttaminen on yksi vaikeimpia operaatioita, johon ISAF on ryhtynyt. Turvallisuustilanteen sekä Dostumin poliittisen toiminnan takia ISAF ei peittele sitä, että se pitää Dostumia silmällä. Tämä itsessään on yksi tärkeimpiä tehtäviä ei-tappavassa maalittamisessa. Sitä hoitavat ISAF:n tiedusteluyksiköt sekä brittien johtama maakunnallinen jälleenrakennusryhmä Mazar-i-Sharifissa. Dostum on myös informaatio-operaatioiden kohteena, ja niitä hoidetaan käytännössä muun muassa paikallisissa tapaamisissa (ao. kuva, kirjoittaja viides vasemmalta Dostumin olan takana) hänen kanssaan. Näiden informaatio-operaatioiden tarkoitus on tukea vakaan ja turvallisen ympäristön luomista.

Yksi sotapäällikköön vaikuttamisen haasteista on oikeiden menettelytapojen käyttäminen häntä vastaan informaatio-operaatioissa. Naton joukkojen komentaja James Jones selventää tätä toteamalla: ”Jo tämän bisneksen osuus bruttokansantuotteesta on niin suuri, että siihen puuttumisella voi olla arvaamattomat seuraukset.” Ei-tappavan maalittamisen käyttö on harmoninen vaikutuskeino hauraassa turvallisuusympäristössä, jossa Afganistanin hallituksen tukeminen on ISAF:lle haaste. Tällainen pulmatilanne synnyttää kritiikkiä niissä, jotka suosisivat suurempaa toimintaa. ”Armeijan ohjesäännön ei pitäisi sallia sitä, että sotilaat ummistavat silmänsä unikonkasvatukselta, niin kuin he tällä hetkellä paljolti tekevät”, kirjoittaa *Financial Timesin* journalisti.

Toinen haaste ISAF:lle on vaikutusten arviointi ja mittaaminen. Ei ole niinkään tärkeää määritellä, onko ISAF saavuttanut aiotun tavoitteen, kuin arvioida laadullisia seikkoja, esimerkiksi sitä, missä määrin ISAF on onnistunut vaikuttamaan Dostumiin. Kenraali Dostum hallitsee propagandan taidon, ja koska hän pohjimmiltaan hallitsee ”vastuualueensa” mediaa, hän voi vapaasti levittää

minkäläistä viestiä haluaa yhteisössään. Dostumilla ei ole operaatioiden toimeenpanon hetkellä mitään virallista asemaa Afganistanissa, ja silti hänen puolueensa Jumbesh, jota ei ole virallisesti tunnustettu, on suuri poliittinen toimija Pohjois-Afganistanissa. Tapaaminen kenraali Dostumin sekä brittiläisen jälleenrakennusryhmän komentajan kesken käytiin ystävyyden ja ymmärtävyyden hengessä. Jowzjanin televisio lainasi komentajaa paikallisella kielellä seuraavasti: ”Ylistämme teitä, kenraali Abdorrashid Dostum, tulevien vaalien presidenttiehdokasta, ponnistuksistanne ikuisen rauhan ja turvallisuuden vahvistamiseksi kaikkialla Afganistanissa. Olette tunnettu sekä merkittävä poliittinen henkilö Afganistanissa. Teillä on ollut tärkeä ja aktiivinen rooli Afganistanin kaikkien tärkeiden asioiden hoidossa. Roolinne ja osanne kaikkien ongelmien käsittelyssä sekä al-Qaida-hallinnon ja terrorismiverkoston kukistamisessa Afganistanissa ovat olleet huomattavat ja vaikuttavat. Kansakunnat ympäri maailman ovat tietoisia roolistanne.”

Jowzjanin televisiossa kerrottiin jälleenrakennusryhmän komentajan sanoneen myös seuraavaa: ”Huomasimme uskollisuutenne sekä halunne säilyttää rauhan ja vakauden sekä lain ja demokratian toteuttamisen maassanne. Samaan aikaan pohjoisessa on paljon pahamaineisia ja aggressiivisia henkilöitä, jotka haluavat luoda jännitteitä sekä horjuttaa rauhaa ja turvallisuutta pohjoisilla alueilla, aivan kuin heillä olisi useiden keskushallinnon virkamiesten tuki takanaan. Olemme ehdottomasti tällaista liikehdintää vastaan, se on kuin tulella leikkimistä.”

Kokouksen kommentista on selvää, että ISAF:n rooli on suuntautunut ennemminkin vaikuttamis- ja suostuttelutekniikoihin informaatiokentässä kuin sotilaskampanjan käymiseen. Kenraali Dostum on hyvin tietoinen ISAF:n maineesta paikallisten afgaanien keskuudessa, ja tämä herättääkin kysymyksiä tämän kaltaisen tapaamisen hyödyllisyydestä informaatio-operaationa. Dostum itse on tietoinen siitä, että ISAF tukee hallitusta. Tapaamisen tarkoitus ISAF:n näkökulmasta on tiedonvaihto sekä suhteiden ylläpito. Dostumille kerrottiin ISAF:n tehtävän prioriteeteista (informointivaikutus) ja Dostumia suostuteltiin olemaan turvautumatta väkivaltaan ”bisneskäytäntönä”. Tulosten saavuttaminen on kyseenalaista, jos lukee Human Rights Watchin raportteja, joiden mukaan yli 50 % valituksista ihmisoikeusrikkomuksista on tehty kenraali Dostumia vastaan.

”Monet valittivat hänen selkeästi rikkoneen lakia, joka kieltää puolisolitaallisten joukkojen pitämisen presidenttiehdokkailta. Ihmisoikeusjärjestöt ja vaalitarkkailijat sanovat hänen olevan yksi neljästä sotapäällikköehdokkaasta, jotka olisi pitänyt sulkea pois vaaleista. Se, että näin ei tehty, luo huolestuttavan ennakkotapauksen.” ”Hallituksen ei olisi pitänyt antaa heille tilaisuutta lainkaan”, sanoi Saeed Mohammed Afghan Independent Human Rights Commissionista. ”Mutta näitä ihmisiä ei ole vielä riisuttu aseista. Jos heidän vaalikelpoisuutensa olisi evätty, he olisivat voineet aiheuttaa lisää ongelmia.”

Toinen pohtimisen arvoinen kysymys on, kuinka hyödyllisiä tapaamiset ISAF:n, Afganistanin hallituksen, Dostumin tai paikallisväestön välillä ovat. Aluksi Karzai halusi liittää kenraali Dostumin poliittiseen kampanjaansa, mutta Dostum päätti asettua Karzain vastaehdokkaaksi presidentinvaaleissa. Paikallistelevision kanta oli se, että Dostum tunnustettiin julkisesti tärkeäksi henkilöksi ja avaintekijäksi Pohjois-Afganistanissa. ISAF:n taktisen tason operaatiot saavuttivat halutun lyhyen tähtäimen tulokset saadessaan Dostumin ”teltan ulkopuolelta sisäpuolelle” ja siten häneen vaikutettiin informaatio-operaatioilla eikä sotilasvoiman käytöllä.

Oli kannattavaa saada Dostum osaksi demokraattista presidentinvaalia, sillä jo hänen osallistumisensa osoitti hänen tukevan demokraattista prosessia. Kaikkia vaikutukset, kuten psykologiset tulokset, eivät ole nähtävissä informaatiokentillä. Näin ollen informaatio-operaatioiden onnistumista ei tule

mitata tapaamisen järjestymisellä, vaan paikallisväestön keskuudessa ja sillä, miten väestö kokee Pohjois-Afganistanin turvallisuusympäristön. On myös mielenkiintoista pohtia, miten ISAF nostaa joukkojen pelotetasoa (deterrence posture), jos turvallisuustilanne Pohjois-Afganistanissa huononee.

Lopuksi

ISAF:n ei-tappava maalittaminen on teoriassa hyvin suunniteltu prosessi, mutta käytännössä se on hyvin monimutkainen, perussotilaille vaikea ymmärtää ja myös vaikea toteuttaa. Ei-tappava maalittaminen on informaatio-operaatioiden rajoissa vaikutusperusteinen operaatio, johon punoutuu toimintaa politiikan, armeijan, talouden, sosiaalisen ympäristön sekä tiedustelun saralla. Sitä, että informaatiokenttä on toimintaympäristönä erilainen kuin perinteinen sotilaallisen toiminnan kenttä, ei ole korostettu tarpeeksi.

Toiseksi informaatio-operaatiot ovat monitieteinen vaikuttamistapa. ISAF:n ei-tappava maalittaminen painottaa poliittisen, taloudellisen, sosiaalisen sekä sotilaallisten sodankäyntitasojen synkronoimista, eikä pelkästään vain esimerkiksi taktisella tasolla. Afganistanin poliittisessa ja taloudellisessa ilmapiiirissä tämä on ideaalinen, mutta haastava tavoite. Sen tähden keskitetyt ja määrätietoiset vaikutusyritykset hallituksen taholta ovat lähes mahdottomia toteuttaa monisyisessä turvallisuusympäristössä, jossa ei ole vahvaa keskushallitusta. Lisäksi monitahoinen yhteistyö on samoista syistä vaikeaa, joskin hiukan paremmin jäsentynyttä motivoituneiden kansainvälisten toimijoiden, kuten Ison-Britannian sekä Yhdysvaltain suurlähetystöjen, Yhdysvaltain johtaman liittouman joukkojen sekä Naton joukkojen, ansiosta. Silti sekä sisäiset että ulkoiset tekijät, kuten ulkovaltojen sekä paikallisten heimojen ja etnisten ryhmien intressit, sanelevat poliittisen vaikuttamisen ja sotilasoperaatioiden maalittamisen prosessin.

Sotapäälliköt ovat Japanin johtaman asestariisumis-, demobilisaatio- sekä jälleenintegrointi-operaation (DDR) maalittamisen kohteena, millä pyritään hankkiutumaan eroon laittomista puolisolitaallisista joukoista ja korvaamaan ne Afganistanin kansallisarmeijalla (ANA). Niihin kohdistetaan myös lainvalvojen yritykset tuhota rikollinen infrastruktuuri. Afganistanin hallituksen linjaus on taivutella laittomat puolisolitaalliset joukot lopettamaan kaikki laittomat toimet, kuten bisnes huumeilla. Jos tällainen maalittaminen pohjautuu kapeakatseisuuteen, eikä oteta selvää mahdollisista oman vastuualueen ulkopuolelle ulottuvista seurauksista, voi koko sotilaallinen käytännön tason maalittamisprosessi kärsiä tahattomasti. Oikean tasapainon saavuttaminen löytämällä sopivat vaikuttamisen metodit tekee maalittamisesta taitoa vaativan prosessin. Sotapäälliköiden pitäminen mukana dialogissa, samalla kun heitä yritetään taivutella lopettamaan kaikki laittomat toimet, on jatkuva haaste. Rikollisten voimarakenteiden noidankehä on mahdollista rikkoa päättäväsillä teoilla, kuten tuhoamalla unikkopellot, mutta tällainen toiminta voisi johtaa turvallisuus- ja taloustilanteen huonontumiseen, mikäli viljelijöille ei tarjota vaihtoehtoja tapaa ansaita elantonsa, ja lisäksi oopiumin hinta nousisi rajoittuneen tuotannon takia.

Yksi ISAF:n vaikutusperusteisista informaatio-operaatioista opittu asia on se, että afganistanilainen elämäntyyli tulee huomioida kaikissa toimintasuunnitelmissa, jotta operaatio menestyisi. Tieto afganistanilaisesta elämäntyylistä ja sen ymmärtäminen on haaste taktisella tasolla, sillä esikunnan suunnittelu-upseerit vaihtuvat puolen vuoden välein. Demokratian tukeminen on Afganistanissa erilaista kuin länsimaissa. Esimerkiksi islamin usko on yksi tärkeimpiä jokapäiväiseen elämään vaikuttavia tekijöitä afgaaniyhteiskunnassa. Myös erilaiset konseptit voidaan ymmärtää eri tavalla Afganistanissa. Esimerkiksi presidentti Karzai yritti selittää toimittajalle afganistanilaista

demokratiaa, jossa suhtaudutaan myönteisesti sotapäälliköiden mukaan ottamiseen eristämisen sijaan: ”Voimme helposti toteuttaa demokratiaa Afganistanissa, sillä kaikki heimomme sekä siviili-instituutiomme ovat yksimielisiä demokratisoimisproessin suhteen ja tukevat sitä. Kylissä ja syrjäseuduilla kansamme ratkaisee riita-asiansa ja tekee päätöksensä kansallisten neuvostojen kautta. Kylänvanhimmat sekä uskonoppineet tarjoavat kansalle neuvoja ja apua. Suurin osa afgaaneista asuu syrjäseuduilla ja kylissä. He ovat eläneet demokratiassa vuosisatoja.”

ISAF:n maalittamistoimet ovat hyvin herkkiä monille toimintaympäristöstä nouseville haasteille, joilla voi olla esimerkiksi poliittisia vaikutuksia ja jotka eivät ole pelkästään ISAF:n vaikutuksen alaisia. Sen tähden informaatio-operaatioiden arviointi on sitäkin tärkeämpää tällaisessa kansainvälisille joukoille monimutkaisessa ympäristössä. Samaan aikaan arviointeja on yhä vaikeampaa tehdä.

Uskottavat informaatio-operaatiot vaativat uudenlaista ajattelua: vaikutusperusteista suunnittelua, toteutusta ja arviointia koko sotilaallisen joukon ja esikunnan sisällä. Yhteistyö ulkopuolisten toimijoiden kanssa on ratkaiseva etu ei-tappavassa maalittamisprosessissa asevoimissa. Suurin haaste yhteistyössä on se, että kaikki tiedonvälitysvaltit eivät saa olla kohdetoimijan käsissä, kuten kenraali Dostumin tapaus mediaympäristön manipuloinnista omaksi edukseen osoittaa. Joka tapauksessa haluttuihin tuloksiin – jotka ovat maalittamisproessin sekä informaatio-operaatioiden ydin – on päästy sotapäälliköiden maalittamisessa sekä poliittisella että sotilaallisella käytännön tasolla Pohjois-Afganistanissa. Pohjoisella alueella ei ole käynnissä jokapäiväistä aseellista konfliktia. Mitä tulee kenraali Dostumiin, vaikutukset, kuten hänen käyttäytymisensä hillitseminen, hänen henkilökohtaisten joukkojensa riisuminen aseista ja hänen siirtymisensä poliittiselle areenalle, on saavutettu. Silti joitain epätoivottuja vaikutuksia ilmeni, sillä huumetalous saavutti huippunsa vuonna 2004. Pohjois-Afganistanin pitää pysyä Afganistanin hallituksen, kansainvälisen yhteisön sekä asevoimien hallinnan ja valvonnan alaisena, sillä sotapäälliköt alueella harjoittavat yhä paljon korruptiota, laittonta toimintaa sekä ihmisoikeuksien loukkauksia. Tämä muiden muassa on haaste yhteistyölle. Siten se on haaste myös vaikutusperusteisille informaatio-operaatioille, sillä niissä on kyse tietojen yhteen sovittamisesta ja vaikutuksista ennemminkin kuin perinteisestä sotilaallisen voiman käytöstä.

ARMEIJAKUNNAN JOHDON MENTORINA

Teksti: Tapio Niitynperä

Tasavallan presidentti päätti alkuvuodesta 2008, että Suomi osallistuu Afganistanin kansallisen armeijan kehittämistä tukeviin operatiivisiin ohjaus- ja yhteydenpitoryhmiin (Operational Mentor and Liaison Team, OMLT) eli operatiiviseen mentoritoimintaan¹ Pohjois-Afganistanissa.²

Mentorit eli tässä tapauksessa sotilasneuvonantajat kuuluvat YK:n mandaatilla Afganistanissa operoivaan kansainväliseen kriisinhallintajoukkoon ISAF:een (International Security Assistance Force), joka on jaettu viiteen maantieteelliseen alueeseen ja niiden johtoesikuntiin (Regional Command, RC). Afganistanin kansallinen armeija (Afghan National Army, ANA) muodostuu vastaavasti viidestä armeijakunnasta, joiden vastualueet yhtyvät ISAF:n aluejakoon.

Pohjois-Afganistanin alueesta vastaava 209. Armeijakunta operoi yhteistoiminnassa alueen johtovaltio Saksan johtoesikunnan (RC North) kanssa. RC North sijaitsee Mazar-e-Sarifin itäpuolella olevassa Camp Marmalin tukikohdassa ja 209. Armeijakunnan esikunta Mazar-e-Sarifin länsipuolella Camp Shaheenin afgaanivaruskunnassa. Esikuntien yhteistoiminnasta vastaa armeijakunnan toiminnan ohjaukseen perustettu monikansallinen noin 60 sotilaan OMLT-esikunta, joka sijaitsee afgaanivaruskunnan sisällä olevassa amerikkalaisessa Mike Spannin tukikohdassa.

Mentorit

Keväällä 2008 Suomi varautui lähettämään afgaaniarmeijakuntaan kymmenen sotilasneuvonantaja ja näille kuusi tukihenkilöä. Sittemmin ulko- ja turvallisuuspoliittinen ministerivaliokunta (UTVA) vielä vahvensi optiota. Toiminta alueella käynnistyi syksyyn 2008 mennessä kahdeksan henkilön voimin: neljä mentoria ja kaksi tilannekeskusupseeria sekä kaksi ajoneuvonkuljettajaa.

Suomalaiset mentorit palvelivat 209. Armeijakunnan johdon ja tiedustelupäällikön neuvonantajina sekä 1. Prikaatin henkilöstöpäällikön ja tykistöpäällikön neuvonantajina. Tukihenkilöt palvelivat OMLT:n tilannekeskuksessa (Movement Control Center, MCC) ja ajoneuvonkuljettajina 1. Prikaatissa. Monikansallista (Saksa, Suomi, Norja, Ruotsi, Kroatia, Makedonia ja Albania) OMLT-esikuntaa johti saksalainen eversti apunaan suomalainen esikuntapäällikkö.

1. *Mentorointi* on menetelmä, jossa tietoa ja osaamista – myös niin sanottua hiljaista tietoa – siirretään kokeneemalta kokemattomammalle. Osaava, arvostettu ja kokenut asiantuntija (mestari, mentori) neuvoo, tukee ja edistää kahdenkeskisessä vuorovaikutussuhteessa kehityshaluista mutta kokemattomampaa henkilöä työssä tai opiskelussa. Suhde perustuu avoimuuteen, molemminpuoliseen luottamukseen ja tasa-arvoisuuteen. Mentorointi on kuin kisälli, oppilas, valmennettava tai ystävä. Mentori on vastaavasti mestari, (sotilas-) neuvonantaja, opettaja, valmentaja, kannustaja tai ystävä. – Mentoroinnin juuret juontuvat Kreikan mytologiasta. Ithakan kuningas Odysseus pyysi ennen sotaan lähtöään ystäväänsä Mentoria huolehtimaan pojastaan Telemakhoksesta. Mentor kasvatti, neuvoi ja opetti poikaa sitten useiden vuosien ajan.
2. Puolustusvoimien Kansainvälinen Keskus selvitti syksyllä 2007 Suomen mahdollista osallistumista monikansalliseen mentoritoimintaan Afganistanissa. Everstit Timo Ekdahl ja Tapio Niitynperä kutsuttiin valmistelevaan uuden toiminnan Suomen vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia Afganistanissa, mikä johti mm. Fact Finding-tehtävään paikan päälle marras-joulukuussa 2007. Selvitystyön perusteella Utva päätti alkuvuodesta 2008 Suomen osallistumisesta mentoritoimintaan ja tämän artikkelin kirjoittaja kutsuttiin suomalaisryhmän johtajaksi aloittamaan uudenlainen tehtävä Afganistanissa.

Palvellessani elokuusta 2008 toukokuuhun 2009 armeijakunnan esikuntapäällikön mentorina tehtäviini kuului myös OMLT-esikunnan esikuntapäällikkyyttä sekä armeijakunnan komentajan mentorin (OMLT Senior Mentor ja 209. Corps OMLT Team COM) sijaisuus. Suomalaiset ovat kuitenkin menettäneet viimeksi kuluneen vuoden aikana nämä merkittävät tehtävät takaisin saksalaisille. Lisäksi olin suomalaisen OMLT-ryhmän vanhin.

Kaikki muutkin mentorit palvelivat mentoritoimensa ohessa myös OMLT-esikunnassa tehtävänä mukaisessa esikuntaupseerin roolissa. Pääsääntöisesti mentorit palvelivat alueella noin 6–8 kuukautta. Joidenkin saksalaisten rotaatio oli vain neljä kuukautta, mikä johtui heidän useista Afganistan-komennuksistaan, ja joidenkin suomalaisten taas noin vuosi, mikä johtui omista rekrytointiongelmistamme. Pääsääntöinen noin puolen vuoden palvelusaika on kuitenkin tehtävien ja olosuhteiden vaatavuus huomioon ottaen sopivin. Todettakoon, että muiden maiden mentorit olivat lähes poikkeuksetta palveluksessa olevia, kun taas Suomi lähetti tehtäviin myös evp-upseereita ja tukitehtäviin reserviläisiä.

Operatiiviset mentorit ovat aseistettuja ISAF:n organisaatioon kuuluvia sotilaita. He liikkuvat mentoroitavien ja heidän johtamiensa joukkojen ja esikuntien mukana tarvittaessa 24/7 koko laajalla toiminta-alueella: operaatioissa, maastontiedusteluissa, joukkojen tarkastusmatkoilla ja yhteydenpidossa sekä neuvotteluissa alue- ja paikallishallintoviranomaisiin, eri turvallisuus- ja avustusviranomaisiin ja uskonnollisiin johtajiin.

Valitettavan usein suomalaiset tiedotusvälineet ja poliittinen johtomme kuitenkin sekoittavat mentorit Afganistanissa oleviin aseistamattomiin ja varuskuntien sisällä palveleviin kouluttajiin. Nämä kuuluivat Afganistanin armeijaa kouluttavaan MPRI-organisaatioon (Military Professional Resources Inc.).

Afganistanissa palveli yli 500 amerikkalaisen MPRI-organisaation kouluttajaa puolustusministeriön tasolta aina pataljooniin asti. Kouluttajat olivat Yhdysvaltain asevoimien palveluksesta siirtyneitä sotilaita. He palvelivat amerikkalaisissa maastopuvuissa ilman asetta tukikohtien sisällä pitäen perusoppitunteja ja -harjoituksia. Tällaisia olivat muun muassa alokaskoulutus armeijakunnan perustamille pataljoonille sekä eritasoisten kurssien järjestäminen: tietokone-, M 16 kivääri-, Humvey taisteluajoneuvo-, aliupseeri-, tiedustelu-upseeri-, esikuntaupseerien suunnittelu- ja maalittamisprosessin kurssit. Koulutus eteni yhteisesti (OMLT, 209. AKE ja MPRI) vahvistetun koulutus suunnitelman mukaan, ja sitä tarkistettiin viikoittain kolmikantaneuvotteluissa: afgaanit, mentorit ja MPRI:n kouluttajat.

Operatiiviset mentorit ohjaavat Afganistanin armeijan upseereita entistä paremmin organisoituihin ja johdettuihin ”parhaisiin käytäntöihin ja menetelmiin”. Painopiste on operatiivisessa suunnittelussa ja sodankäynnin johtamisessa. Tavoitteena on afgaanien oman armeijan rakentaminen ja kasvattaminen kansansa luottamusta nauttivaksi, ammattitaitoiseksi ja itsenäisesti yhdessä muiden turvallisuusviranomaisten kanssa alueen tulevasta vakaudesta vastaavaksi armeijaksi.

Armeijakunnan tehtävä

Armeijakunta toimii noin puolen Suomen kokoisella alueella (1 300 km × 400 km), jossa on yhdeksän maakuntaa ja noin seitsemän miljoonaa asukasta. Armeijakuntaan kuului palvelusaikanani aluksi yksi ja sittemmin kaksi prikaatia ja erillisyyksiköitä, yhteensä yli 8 000 taistelijaa. Samalla

kun toista prikaatia perustettiin, varustettiin ja koulutettiin, suunnittelimme jo kolmannen prikaatin perustamisjärjestelyjä ja tulevaa operatiivista käyttöä. Tämäkin prikaati on jo palveluksessa.

Pohjoisen Armeijakunnan tehtävänä on johtaa operaatioita kapinallisia vastaan tavoitteenaan keskushallituksen tukeminen, vihollisen joukkojen lyöminen ja tuhoaminen sekä alueellisen vakauden ylläpito vastuualueellaan Pohjois-Afganistanissa yhdessä muiden turvallisuus-viranomaisten kanssa.

Armeijakunnan joukot sijoitettiin laajalle vastuualueelle tehtävän edellyttämällä tavalla lännen Ghwormachista idän Feyzabadiin. Vastuualueella on RC Northin johdossa myös viisi niin sanottua maakunnallista jälleen rakennusryhmää (Provincial Reconstruction Team, PRT) Saksan, Norjan, Unkarin ja Ruotsin johdossa. Suomalaisen kriisinhallintajoukon (SKJA) pääosa toimii osana Ruotsin PRT:a.

Toiminnan luonne

Armeijakunnan toiminnalle ovat tyypillisiä Afganistanin puolustusministeriön (MOD) käskemät ja toinen toistaan seuraavat yhteisoperaatiot (joint-operation). Ne suunnitellaan, valmistellaan ja toteutetaan yhdessä omien joukkojen, ISAF-johtoisen RC Northin ja sen joukkojen sekä tuolloisen alueen amerikkalaisesikunnan (ARSIC North) ja alueen muiden turvallisuusviranomaisten kanssa: poliisi (ANP), turvallisuuspoliisi (NDS), rajapoliisi sekä alue- ja paikalliskubernöörin virastot.

Yhteisoperaatioihin liitetään yleensä myös kansalaisten avustustoimintaa muun muassa ruoan, juomaveden ja lääkinnän avustuskeluna sekä rikollistoiminnan torjumista muun muassa aseiden takavarikointina ja huumeviljelmien sekä -varastojen tuhoamisena.

Samanaikaisesti armeijakunnan organisaatiota ja koko vastuualuetta kehitetään voimakkaasti yhdessä alue- ja paikallishallintoviranomaisten sekä kansainvälisten avustusjärjestöjen kanssa. Rakennetaan sotilasinfrastruktuuria, perustetaan jatkuvasti uusia joukkoja ja johdetaan MPRI:n toimesta annettavaa uusien aseiden, taisteluaajoneuvojen ja muun materiaalin sekä esikuntapalvelun, tietotekniikan ja taktiikan ja operaatiotaidon koulutusta joukoille ja esikunnille.

Mentoritehtävään valmistautuminen

Tehtävään kysyttäessä ilmoitettiin samalla siihen sisältyvästä Nato- ja OMLT-koulutuksesta kevään 2008 kuluessa. Ne eivät kuitenkaan toteutuneet puolustusvoimien tiedon katkosten takia. Sen sijaan kävin testeissä ja rokotuksissa kesäkuussa ja lisäksi päivän rotaatiokoulutuksessa heinäkuussa.

Olin kuitenkin perehtynyt OMLT-toimintaan Afganistanissa jo loppuvuodesta 2007 Fact Finding tiedustelutehtävässä. Tällöin selvitettiin tulevia päätöksiä silmälläpitäen Suomen mahdollisuuksia osallistua operatiiviseen mentoritoimintaan. Minusta paikan päällä tehty Fact Finding -matka korvasikin pääosin puuttuvan OMLT-koulutuksen, jota muutoin pidän tarkoituksenmukaisena sekä koulutuksen että tuleviin palvelustovereihin tutustumisen osalta.

Naton esikuntakurssi olisi myös ollut paikallaan, joskaan ei välttämätön, koska muun muassa operatiivinen suunnitteluprosessi MDMP (Military Decision Making Process) oli tuttu. Armeijakunnan koko operatiivinen toiminta, johon synkronoitiin kaikki muukin toiminta, eteni nimittäin tämän suunnitteluprosessin sykleissä.

Tehtävästä palattuani laadin Porin Prikaatin Kriisinhallintakeskuksen pyynnöstä suomalaisille sopivan OMLT-koulutusohjelman kesän 2009 aikana. Se sisältää Naton OMLT-konseptin (CONOPS, Operational Mentor and Liaison Teams' Concept of Operations) edellyttämän kolmivaiheisen koulutuksen. Kansainvälinen Nato-koulutusosuus suoritetaan joko Saksan Hofenfeldissa (joukko-yksikkötaso eli Kandak-level: at the Joint Multinational Readiness Centre, JMRC) tai yhtymätason osalta Puolan Bydgoszczissa (Joint Force Training Centre, JFTC). Kansallinen rotaatiokoulutus on Säkytän Kriisinhallintakeskuksessa ja tehtävään perehdyttämisjakso toimialueella Afganistanissa. Lisäksi luotiin ulkolaista Nato-koulutusta korvaava OMLT-kurssi Puolustusvoimien Kansainväliseen Keskukseen Tuusulaan, johon voivat osallistua sotilaiden lisäksi myös siviiliviranomais- ja avustusorganisaatioiden edustajat.

Esikuntapäällikön mentorina (COSMentor/209. ANACorps)

Ilmoittauduttuani OMLT:n komentajalle eversti Uchtmannille (SrMentor) osallistuin kolmen päivän perehdytysjaksoon yhdessä tulevan komentajani eversti Peter Steinertin kanssa. Sitä seurasi tehtävien vastaanotto sen ensimmäiseltä haltijalta saksalaiselta everstilutnantti Willdauerilta.

Syyskuun lopulle mentoroin armeijakunnan tuolloista esikuntapäällikköä kenraalimajuri Afzalia. Hän oli ikäiseni, ja hänellä oli jo pitkäaikainen kokemus toiminnastaan esikuntapäällikkönä. Johtaminen perustui maan tavan mukaan pääosin suoraan henkilöjohtamiseen ja koko esikunnan päivittäisiin aamu- ja viikkokatsauksiin. Operaatioiden suunnittelu ja valmistelu sekä joukkojen johtaminen perustui Naton TLP- ja MDMP-prosessin (Troop Leading Procedures and the Military Decision Making Process) mukaisiin suunnitelmiin ja käskyihin. Se mahdollisti erinomaisesti samanaikaisen rinnakkaisen suunnittelu-, valmistelu ja käskytyksen etenemisen armeijakunnasta aina prikaatin pataljooniin asti.

Kenraalimajuri Afzalin siirryttyä Kabuliin puolustusministeriön operatiiviselle osastolle (Debuty J3) tuli hänen seuraajakseen Kiinan sotilasasiamiehen tehtävistä kenraalimajuri Abdurahman Rahmani. Hänellä ei ollut aiempaa kokemusta esikuntapäällikön tehtävistä, mutta hän osoittautui aivan erinomaiseksi sotilaaksi. Abdurahman oli jo 15-vuotiaasta alkaen palvellut mujahideen-taistelijana ja sittemmin Pohjoisen liiton esikunnassa J3-sektorilla, ja hän oli 43-vuotias voimakastahtoinen ja lahjomaton ”kenttämies”. – Hän pyrki silloin, kun se oli mahdollista, pois esikunnasta joukkojen pariin. Tällöin hän usein osallistui henkilökohtaisesti joukkojen ja yksittäisten taistelijoittenkin koulutukseen ja ohjaamiseen siellä, missä hän kulloinkin liikkui. Tarkastusmatkoillaan hän valvoi toimintaa ja myös puuttui havaitsemaansa korruptioon. Puhuessaan joukoille hän aina selvitti muun muassa talebanien toiminnan ja koraani-tulkinnan olevan tosiasiallisesti koraanin vastaista.

Saavutin mielestäni nopeasti molempien mentoroitavieni luottamuksen, mikä onkin ehdoton edellytys ohjaus- ja neuvonantajatehtävän onnistumiselle. Samoin syntyi vastaava suhde armeijakunnan komentajaan kenraalimajuri Murat Ali Muratiin, jota mentoroin aina esimieheni poissa ollessa ja tehtäviini kuuluvissa projekteissa. Varakomentaja prikaatikenraali Sakhia ohjattiin satunnaisesti eri asioissa, sillä hänellä ei ollut omaa mentoria. Hänen tehtävänsä armeijakunnassa näytti olevan enemmänkin yhteydenpito eri alueiden uskonnollisiin johtajiin ja kylien vanhimpiin varakomentajan tehtävien lisäksi.

Pääosa mentoroinnista tapahtui reaaliaikaisesti osallistumalla mentoroitavan päivittäin meneillään oleviin palvelustapahtumiin. Muiden todettujen ohjaustarpeiden osalta ylläpidin esikuntapäällikön

ja esikunnan yleisempää mentorointisuunnitelmaa. Tätä toteutin kulloinkin meneillään olevien palvelustehtävien antaessa siihen mahdollisuuden. Varsinainen ohjaustyö tapahtui keskustelun, neuvon ja kysymyksiin vastaten tai tilanteisiin sopivin esimerkein. Aihepiirit ulottuivat johtamiskäytännöistä esikuntapalveluun ja -tekniikkaan sekä operaatiotaitoon ja taktiikkaan niin joukkojen ja esikuntien käytännön harjoituksissa kuin operaatioissa ja neuvotteluissakin turvallisuus- ja paikallisviranomaisten kanssa.

Ominaista kaikelle toiminnalle oli sen nivoutuminen koko ajan jatkuvaan yhteisoperaatioiden suunnitteluun ja toteutukseen, erillisprojektien toteuttamiseen sekä armeijakunnan koko infrastruktuurin rakentamiseen. Armeijakunnan esikunta oli tullessani juuri siirtynyt pääosin ”parakkikylästä” vastavalmistuneeseen esikuntarakennukseen, jonka viereen rakennettiin uusi tilannekeskus (TOC).

Toinen merkittävä ja myös koko Afganistania kosettava projekti oli turvallisuusviranomaisten yhteisten alueellisten ja paikallisten joint-tilannekeskusten suunnittelu ja rakentaminen kaikkiin maakuntiin (OCC R/P). Pohjoisessa se tarkoitti armeijakunnan johtoon tulevaa alueellista johdokeskusta Mazar-e-Sarifiin ja sen alaisuuteen yhdeksää maakunnallista tilannekeskusta.

2. Prikaatin joukkojen perustamisen ja koulutuksen seuranta sekä Camp Shaheenissa että Kabulin koulutuskeskus Phoenixissa ja niiden valmistuttua rintamavastuuseen siirron johtaminen oli haasteellinen operaatio. Näin siksi, että jatkossa tuli molemmissa operaatiovastuussa olevissa prikaateissa olla sekä taistelukokemusta omaavia pataljoonia että vastaperustettuja taistelukokemusta omaamattomia joukkoja. Tällaista joukkojen ristiin alitusta kuitenkin edesauttoi kuhunkin joukkoyksikköön sijoitettu niin sanottu Kandak OMLT -ryhmä.

Erillisiä projekteja, joista COS Mentor vastasi OMLT:ssä ohjaten myös komentajaa, varakomentajaa ja muuta esikuntaa, olivat aikanaan jo mainittujen tilannekeskusten (OCC-R/P-projekti ja armeijakunnan TOC:n palveluskäyttöön saattaminen) lisäksi esikunnan työjärjestys, noin kolme kertaa vuodessa tapahtuneet CPA-esittelyt (Combat Power Assisment) yhdessä Arsic Northin kanssa MOD:n ja ISAF:n johdolle sekä CPX-harjoitus (Combat Power Exercise) yhdessä MPRI:n kanssa. Viimeksi mainittu harjoitus oli armeijakunnan osalta myös sen validiontiharjoitus, jonka tuloksena se nousi niin sanottuun ensimmäiseen luokkaan. Myös joukkojen kehittymistä seurattiin omalla kuukausittaisella validiointiprosessilla.

Armeijakunnan johto, komentaja, esikuntapäällikkö ja varakomentaja johtivat edestä. He liikkuiivat kukin vuorollaan aktiivisesti vastuualueella tarkastaen joukkoja ja pyrkien samalla rakentamaan ja kehittämään niitä sekä niiden puutteellista varustusta ja infrastruktuuria. Kaikkialla he lisäksi pitivät tiivistä yhteyttä alue- ja paikalliskubernööreihin, poliisiin, turvallisuuspoliisiin ja rajapoliisiin alueelliseen johtoon sekä kylien vanhimpiin.

Armeijakunnan jatkuvan kehittämisen, rakentamisen ja yhteisoperaatioiden sekä muslimikulttuurin edellyttämän henkilökohtaisen tapaamisen johdosta olivat avainhenkilöiden ja sidosryhmien tapaamiset sekä aivan välttämättömiä että hyödyllisiä. Siten esikuntapäällikkökään ei voinut työskennellä vain esikunnassa, kuten mentorimaiden armeijoissa on pääsääntönä.

Paikalliseen johtamiskulttuuriin kuului myös se, että armeijakunnan komentaja päätti lähes kaikesta. Tällöin koko esikuntaa ja/tai armeijakuntaa koskettavien uusien asioiden ja toimintatapojen käytäntöön saattaminen edellytti useimmiten kaikkien mentorien samanaikaista yhteistyötä ja ”työntöä” kaikilla tasoilla ja sektoreilla.

Yhtenä esimerkkinä kerrottakoon pyrkimys esikuntapalvelun uudistamiseen. Tapana oli ollut lähes koko esikunnan osallistuminen kaikkiin vakiotilannepalaverihin. Esitettiin, että päivittäisiin aamun tilannekatsauksiin (kulunut ja tuleva 24 h) osallistuisi johdon lisäksi vain tiedustelu- ja operatiivinen sektori (J 2 ja J 3) sekä muut toimialat, mikäli olisi jotain erityistä. Viikonlopun (torstai) viikkopuhutteluun (kulunut ja tuleva viikko) osallistuisivat kaikki toimialajohtajat. Lisäksi uutena tulisi viikon alussa (lauantai) esikuntapäällikön palaveri esimerkiksi toimistopäälliköilleen (J–Head) toiminnan ja kalenterien synkronoimiseksi. Esikuntapäällikkö ymmärsi tarkistetun esikuntapalveluohjeen tarkoituksenmukaisuuden ja hyväksyi uuden ”taistelurytmin”, mutta armeijakunnan komentaja ei hyväksynyt siitä esikuntapäällikön viikkopalaveria. Hän ilmeisesti epäili menettävänsä otteensa yksityiskohtien hallinnasta ja johtamisesta eli osan vallastaan. Vasta Senior Mentorin samanaikaisella toistuvalla komentajan ohjauksella asia saatiin sittemmin käytäntöön useamman viikon jälkeen.

Toiminta edellytti kiinteää yhteistyötä myös RC Northin johtoon. Yhtäältä komentajat keskenään ja vastaavasti esikuntapäälliköt, saksalainen eversti Hellvig ja sittemmin unkarilainen eversti Fucsku, tapasivat säännöllisesti armeijakunnan esikuntapäällikköä. Useimmiten aiheina olivat yhteistoimintaan liittyvät asiat sekä joskus myös siinä esiintyvät kitkat. Varsinkin joukkojen polttoaine- ja vesihuollossa oli usein erimielisyyksiä. Ne kärjistyivät useimmiten Kunduzin alueella, jossa afgaanipataljoona tukeutui huollossa saksalaiseen PRT:iin. Saksalaiset eivät voineet ymmärtää afgaanien heihin nähden moninkertaista vedenkulutusta. Se johtui kuitenkin osaltaan afgaanien yhden vaatekerran aiheuttamasta jatkuvasta pesutarpeesta ja viidesti päivässä uskonnollisiin seremonioihin liittyvästä peseytymisestä sekä välinpitämättömästä asenteesta. Polttoainetta afgaanit taas täydensivät aina myytyään saamansa edellisen erän kylällä. Näin ollen aina PRT:n saksalaiskomentajan vaihtuessa oli sama kiista pian päällä. Muitakin ”väärinkäsityksiä” ajoittain sattui, ja useimmiten ne johtuivat toimintatapa- ja kulttuurieroista.

Mentorin päivä

Mentorin normaali peruspäivärytmi oli ”varuskuntapalvelussa” melko vakio. Aamutoimien jälkeen aamiaisen ruokalassa (DVAC) amerikkalaisten puolella. Palvelus alkoi kello 07.00 (talvella 07.30) OMLT-majoituksen (Connex) käytävällä 5–10 minuutin tilannekatsauksella ja päivän tapahtumainfolla (Morning Update). Sen jälkeen kävin toimistossa pikaisesti tarkistamassa tietokoneelta (ISAF-Security), onko välittömiä toimenpiteitä aiheuttavaa sähköpostia.

Sitten armeijakunnan esikuntaan Camp Shaheeniin, jossa koko esikunnan tilanneselostus (ANA–Morning brief) alkoi kello 07.30 (talvella 08.30) ja kesti noin 30–40 min. Viikonlopun alkaessa eli torstaisin oli menneen ja tulevan viikon tilannekatsaus (weeklybrief) kello 10, ja se kesti noin kaksi tuntia. Sitä seuranneen lounaan jälkeen afgaanit vähitellen ”hävisivät” esikunnasta viikonlopun viettoon viimeistään kello 15:een mennessä.

Pyhäisin eli perjantaisin armeijakunnan esikunnassa ei yleensä ollut palvelusta. Tuolloin mentorit siivosivat majoitus- ja työskentelytilojaan, kävivät lenkillä ja rentoutuivat, jos muu palvelus sen mahdollisti. Viikko alkoi lauantaisin Camp Shaheenissa olevien armeijakunnan ja 1. Prikaatin joukkojen paraatikatselmuksella kello 08 (kesto noin 30 min.), mikä myös siirsi vastaavasti armeijakunnan aamun tilannekatsausta, sillä armeijakunnan komentaja osallistui paraatiin.

Aamun tilannekatsausten jälkeen mentorin palvelus jatkui yleensä esikuntapäällikön työhuoneessa, jossa keskusteltiin meneillään olevista tapahtumista ja toimenpiteistä, mahdollisista uusista

toimintatapamalleista ja ideoista, operaatioista ja niiden kulloisenkin vaiheen toteutuksesta, eri projektien edistymisestä ja niin edelleen. Päivittäin esikuntapäällikön luo saapui aamupäivän lopulla myös MPRI:n johtaja, Irakin sodan pataljoonan komentaja, everstiluutnantti Chris Ir-ring, jonka kanssa sovittiin MPRI-koulutuksen toteutuksesta, uusista koulutustarpeista ja hänen näkemyksistään näiden asioiden toteutuksessa.

Esikuntatyöskentelyä häiritsi melkoisesti paikalliseen kulttuuriin kuuluva tapa, jonka mukaan alaiset jatkuvalla syötöllä pyrkivät esimiehensä luokse asioissaan. Työhuoneen ovi kävi ”kuin apteekissa”. Saatuaan asialleen hyväksynnän ja allekirjoituksen alainen siirtyi seuraavaksi jonottamaan komentajalle, joka päätti kaikesta. Tätä tapaa yritettiin sitten kitkeä vaihtelevalla menestyksellä, eikä siinä saatukaan pysyvää aikaa kuin hetkittäin.

Iltapäivällä mentorointi jatkui armeijakunnan puolella esikuntapäällikön eri työtehtävien mukana: esikunnan toimistoissa, neuvotteluissa ja seremonioissa, ampumaradoilla, maastossa sekä ajoittain operaatioissa, maastontiedustelu- ja tarkastus- sekä neuvottelumatkoilla.

OMLT-esikuntapäällikkö (Chief of Staff / 209.ANACorps OMLT RC N)

Monikansalliseen OMLT-esikuntaan kuuluivat 209. Armeijakunnan esikunnan ja sen 1. Prikaatin esikunnan mentorit sekä näiden tukihenkilöt ja saksalainen NSE (National Support Element). Henkilöstövahvuudesta oli noin puolet saksalaisia. Samoin olivat tietokoneet, tietojärjestelmä ja sen ylläpito sekä viestivälineet. Vaikka OMLT:n työskentelykieli oli englanti, niin toimistossamme sekä komentaja että esikuntaväepeli puhuivat maanmiestensä kanssa pääsääntöisesti saksaa sovittuaan siitä kanssani.

Mentorien ajankäytöstä mentorointi vei pääosan (noin 60–70 %). Sitä palvelevaan OMLT-esikuntatyöskentelyyn käytettiin muu aika, lukuun ottamatta kunkin jäsenmaan pienehköä kansallisen toiminnan edellyttämää ajankäyttöä. Toimintaa vaikeuttivat yhtäältä palvelusvapaat ja toisaalta jatkuvan rotaation periaate, jossa osa henkilöstöstä vaihtui kuukausittain. Pohjoismaalaisista melkoinen osa oli jatkuvasti vuorolistan mukaisella palvelusvapaalla, muunmaalaiset harvemmin.

Palvelustehtävien suorittamisen kannalta koin palvelusvapaakäytännön ongelmaksi ja palvelusmoraalia koettelevaksi, eritoten suomalaisten osalta. Kun afgaanimentoroivat kävivät sotatoimia käytännössä joka päivä (24/7), olivat suomalaiset palvelusvapaiden ja niiden lentojen takia läsnä kuuden kuukauden palvelusjaksolla vain noin kolme ja puoli kuukautta. Lentojen siirryttyä Kabulista Mazar-e-Sarifista lennettäviksi ongelma hieman helpottui, mutta edelleen suomalaisilla oli yksi palvelusvapaa enemmän kuin norjalaisilla ja ruotsalaisilla vastaavana ajanjaksona. Saksalaisista vain osa piti puolen vuoden aikana yhden tai kahden viikon loman, ja kroaatit, makedonialaiset ja albaanit eivät pitäneet lomaa ollenkaan.

Yhtäältä henkilöstön vähyys ja toisaalta ajankäytön jakautuminen mentoroinnin ja OMLT-esikuntapalvelun kesken sekä rajalliset viestiyhteydet (eritoten ISAF-Security-tietokoneiden vähyys) eivät mahdollistaneet varsinaisena esikuntana työskentelyä, mitä OMLT-Team nimikekin kuvasti. Ylemmät esikunnat (ISAF, DATES/OMLT, RC North), joissa oli esikuntamiehitys, eivät tätä kuitenkaan huomioineet, vaan edellyttivät OMLT-henkilöstön olevan aina tavoitettavissa niin kuin esikuntaupseerit heidän esikunnissaan. Se aiheutti jossain määrin kitkaa esikuntien välille, kun OMLT-Teamiltä lisäksi edellytettiin säännönmukaista raportointia ja erilaisia tilastoja

koko armeijakunnan muiden OMLT-ryhmien (prikaati- ja pataljoona OMLT:t) toiminnasta, varustuksesta ja niiden kehityksestä.

Merkittävimmissä kysymyksissä asioita käsiteltiin myös eräänlaisessa johtoryhmässä, jonka muodostivat OMLT:n Senior Mentor (ev Steinert), allekirjoittanut ja Arsic Northin komentaja (ev Haigen Yhdysvalloista) sekä 1. Prikaatin Senior Mentor (ev Dahl Norjasta). Tärkeimmät päätökset ja toiminnan muutokset Senior Mentor yleensä vielä hyväksytti RC Northin komentajalla Camp Marmalissa.

OMLT-työskentelyn merkittäviä osa-alueita oli armeijakunnan vastuualueen afgaanijoukkoyksiköiden ja niitä tukevien OMLT-ryhmien aluejaon ja joukkojen käytön suunnittelu, jonka mukaan ohjattiin armeijakunnan johtoa ja niissä asioissa tehtiin esityksiä RC Northille. Tähän liittyivät osaltaan myös operaatioiden suunnittelu ja alueen sotilasinfrastruktuurin sekä joukkojen varustuksen suunnittelu, kehittäminen, rakentaminen ja koulutus.

OMLT-esikunnan henkilöstön OMLT-työskentely ajoittui pääosin iltapäivän lopun ja illan aikaan, jolloin olivat eri toimialojen ja prikaati- sekä armeijakunta-OMLT:ien erilliset ja yhteiset neuvottelut ja kokoukset keskenään sekä eri sidosryhmien kanssa.

OMLT-esikunnan omia vakioalavereja oli kolme: sunnuntaisin oli armeijakunnan mentori-palaveri (Corps BUB), keskiviikkona armeijakunta- ja prikaatimentorien yhteispalaveri (Big BUB) ja torstaina Arsic Northin komentajan johdolla amerikkalaisten ETT-ryhmien ja MPRI-kouluttajien yhteispalaveri (USBUB), johon osallistui OMLT:stä komentaja, esikuntapäällikkö ja operaatiopäällikkö sekä prikaatin Senior Mentor. Lisäksi jokainen OMLT-upseeri osallistui oman alansa neuvotteluihin ja meneillään olevien projektien palavereihin viikoittain.

Armeijakunnassa oli MPRI-organisaation lisäksi muitakin kouluttajia. Amerikkalaiset ETT-ryhmät (Embedded Training Team) olivat muutaman sotilaskouluttajan ryhmiä niissä joukko- tai erillisyyksiköissä, joilla ei ollut vielä omaa OMLT-ryhmää. Niistä yhtenä esimerkkinä voi todeta muun muassa tulitukikandakin (CSS-kandak) ETT:n. Se antoi muun muassa tykistö-koulutusta heille vieraalla 122H 63 -kalustolla suomalaisen prikaatin tykistöpäällikön mentorin ohjauksessa. Sittemmin tämän ETT:n tehtävät vastaanotti kroatialainen kaluston tunteva pataljoona-OMLT. Muutamat brittikouluttajat taas kävivät kouluttamassa lyhyitä erikoiskursseja Camp Shaheenissä. Alueelle perustettiin myös Pioneerikoulu.

OMLT-vierailuja oli keskimäärin pari kertaa kuukaudessa. Kansalliset vanhimmat vastasivat omiensa vierailuista. Muista vastasivat tapauskohtaisesti komentaja tai esikuntapäällikkö. Afganiarmeijakuntaan merkittäviä vierailuja tai tarkastuksia oli noin kerran kuussa. Niitä tekivät palvelusaikanani muun muassa parlamentin jäsenet, puolustusministeriön ja ISAF:n johto, NATO-Council ja monien osallistujamaiden puolustusvoimien komentajat. Vierailut valmisteltiin hyvin yhdessä armeijakunnan johdon kanssa.

Kaksi kertaa vuodessa järjestettiin Kabulissa muutaman päivän OMLT-konferenssi. Siihen osallistuivat kaikkien viiden armeijakunnan OMLT Senior Mentorit, esikuntapäälliköt sekä prikaatien Senior Mentorit ja heidän mentoroitavansa palveluksen sallimissa rajoissa sekä DATES OMLT:n ja ISAF:n johtoa. Tilaisuudessa jokainen armeijakunta selvitti toimintansa vaihetta, ongelmia ja mahdollisuuksia toiminnan kehittämiseen. DATES antoi ohjeita lessons learned raportoinnista ja ISAF sekä MOD tulevasta toiminnasta.

Senior Mentorin sijainen (Debuty SrMentor / 209. ANACorps)

Senior Mentorin ollessa joko tehtäviensä tai palvelusvapaansa johdosta poissa oli ajankäytön painopiste armeijakunnan komentajan ohjaamisessa, mutta esikuntapäällikköä unohtamatta. Se oli mahdollista, koska komentajan rooli armeijakunta- ja varuskuntarutiinien päättäjänä vei hänen ajastaan huomattavan osan. Muutoin mentorointi oli vastaavaa kuin esikuntapäällikön ja varakomentajan kanssa.

Esimerkiksi meneillään olevan operatiivisen suunnittelun osalta sen taitekohdissa ja esittelyissä komentaja aina ensin kysyi mentorin mahdollisia kommentteja ennen omaa päätöstään. Muutoinkin hän aika ajoin kysyi mentorin mielipidettä. Esimerkiksi kiivaimman taistelualueen Gwormachin alueelle mahdollisesti lähetettävien lisäjoukkojen johtamisesta ja johtosuhteista tai vaikkapa NATO Councilin vierailujärjestelyistä. Sijaisena vastasin myös OMLT-esikunnan päivärytmin ja kokousten sekä yhteistoiminnan johtamisesta kaikkiin sidosryhmiin.

Suomalaisen OMLT-ryhmän vanhin

Kullakin kansallisella ryhmällä oli OMLT:ssä myös kansalliset tehtävänsä. Suomalaiset (kirjoittaja viides oikealta) kokoontuivat yleensä maanantai-iltaisin Suomi-briefiin, jossa selvitettiin SKJA:n hallinnollisten ohjeiden ja käskyjen vaikutusta palveluksemme sekä omia toiminnallisia tarpeita. Tiistaiamuisin toimitettiin viikkoraportti SKJA:lle toiminnastamme.

Palvelusjaksoni aikana alueen ulkoisesti näkyvin suomalaisten aikaansaannos oli sauna. Tykistömentori kapteeni Janne Pekkalan johdolla sen rakentamiseen osallistui eri tavoin koko OMLT.

Lisäksi varusteltiin prikaatitasolle sijoitetut suomalaiset ajoneuvot myös saksalaisilla viestivälineillä ja molempien taistelukelpoisuutta parannettiin saatujen palveluskokemusten perusteella.

Suomeen tehtiin useita esityksiä. Laadittiin henkilöstön tehtävänkuvaukset, joiden perusteella tukihenkilöiden vaatiluokkia tarkistettiin. Henkilöstö- ja ajoneuvotarve-esitykset, koulutuksen lisätarvemateriaaliesitykset ja afgaanien materiaalitukiesitykset eivät kuitenkaan johtaneet tuloksiin. Myöskään amiraali Kaskealan vierailunsa aikana kenraalimajuri Muratille esittämä kutsu lähettää 209. Armeijakunnan tykistöupseereita ja esikuntapäällikkö koulutusvierailulle Suomeen ei toteutunut suunniteltuna ajankohtana. Syynä olivat jälleen kotimaan tiedonkulun ongelmat. Afganistanista käsin katsottuna virkatie OMLT:stä SKJA:n kautta Porin Prikaatiin ja edelleen Maavoimien Esikunnan kautta Pääesikuntaan vaikuttikin kovin moniportaiselta.

Eniten palveluksen suorittamista vaikeutti kuitenkin ajoneuvojen puute. Molemmat suomalaiset ajoneuvot oli jo ennen varsinaisen toiminnan aloitusta sijoitettu prikaatitasolle. Armeijakuntatasolla oli vain saksalaisia ajoneuvoja, niitäkin riittämättömästi. Kun Suomi ei ollut kirjannut MOU:iin kuljetustukitarvetta Camp Mike Spannin osalta, niin tarkka saksalaiskomentaja ei antanut ajoneuvotukea päivittäisiin tarpeisiin, vain operaatioihin. Siten maastontiedustelu- ja neuvottelu- ynnä muihin matkoihin oli anottava tukea prikaatitason suomalais-ruotsalais-norjalaisesta kuljetuskalustosta, mitä ei aina saanut. Tällöin oli ajettava afgaaniesikuntapäällikön tavallisella Toyota-pickupilla.

Palvelusaikanani pohjoisen ISAF-joukoille tuli myös tappioita. Ne kohdistuivat Kunduzin ja Camp Marmalin varuskuntien saksalaisiin ja norjalaisiin. Omassa tukikohdassamme Camp Shaheenissa afgaanivartiomies ampui lenkillä olleet kaksi amerikkalaista mentoria ja haavoitti kolmatta, joka kuolleeksi tekeytymällä pelastui vartiomiehen ammuttua lopulta itsensä.

Lopuksi

Palvelukseni loppuajan ehdin palvella vielä seuraavan komentajan eversti Altmeyerin kanssa. Kun Fact Finding -komennuksella eversti Krogmann oli perehdyttänyt OMLT-toimintaan, niin sain tavallaan tuta neljän saksalaiskomentajan johtamistyyliä. Persoonallisista eroistaan huolimatta komentajien yhteisenä tekijänä oli uupumaton työskentelytehokkuus 24/7, voimakas tahdonvoima ja peräänantamaton tehtävien täyttämisen Befehl ist Befehl -hengessä. Heidän motivaatiotaan lisäsi vielä mahdollisuus osoittaa tehtävissään pätevyytensä kenraalin tehtäviin. Suomalaisen yleisesikuntaupseerin koulutustaustalla yhteistyö näiden komentajien kanssa oli sekä saumatonta että tehokasta.

Armeijakuntatason mentoreille pidänkin koulutustasovaatimuksena kokemusta armeijakunnan sotatoimien suunnittelusta ja johtamisesta eli yleisesikuntaupseerikurssia ja prikaatitasolla esiupeeerikurssia. Tehtäviin tulisi lähettää upseereita, jotka voisivat hyödyntää saamaansa kansainvälisen esikunnan sodanaikaisen suunnittelun ja johtamisen kokemusta vielä palvelusaikanaan. Lisäksi tarvitaan varttuneemman upseerin otetta ja käyttäytymistä, riittävää ikää sekä sopivaa sotilasarvoa suhteessa mentoroitaviin, jotka kohdallani olivat kenraaleita.

Valitettavasti seuraajilleni ei annettu everstin palvelusarvoa, kuten muun muassa norjalaiset antoivat prikaatin Senior Mentorilleen. Rekrytointikin epäonnistui siten, että seuraajani piti palvella lähes puolitoista vuotta tehtävässään. Ehkä nämäkin tekijät osaltaan vaikuttivat siihen,

että suomalaiset sittemmin menettivät arvostetun OMLT-esikunnan esikuntapäällikkyiden ja armeijakunnan Senior Mentorin sijaisuuden takaisin saksalaisille.

Mentorien tarve Afganistanissa lisääntyy edelleen afgaaniarmeijan kasvun myötä, sillä jokainen erillisyyksikkö ja vähintään pataljoonan (Kandak) suuruinen joukkoyksikkö tarvitsee mentoriryhmän (noin 20–40 henkilöä) pitkäaikaista ohjausta toiminnassaan. Mentorien rooli myös korostuu lähitulevaisuudessa varsinaisten ”taistelujoukkojen” poistuessa alueelta lähivuosina, mikä on mahdollista vain Afganistanin armeijan ohjaus- ja sotilasneuvonantajatoimintaan sijoitettujen mentoriryhmien avulla. Mentoritoiminnan on arvioitu jatkuvan eri tasoilla ja eri turvallisuusorganisaatioissa aina vuoteen 2019 asti.

Parasta mentoritehtävässä oli yhtäältä ammatillisesti haastavat monipuoliset tehtävät ja toisaalta monikansallisen esikunnan ja afgaaniesikunnan persoonalliset ja kirjavan ammattitaidon omaavat sotilaat. Palvelusaika muodostui erittäin mielenkiintoiseksi, vaikka työpäivät olivatkin pitkiä ja usein erilaisia yllätyksiä täynnä. Kahdeksan kuukautta meni kuin siivillä. Yhteistyö muiden kansallisuuksien kanssa oli erinomaista kaikissa esikunnissa ja joukoissa. Merkillepantavaa oli myös se, että afgaanit tuntuivat pitävän suomalaisten rauhallisesta ja toisen huomioon ottavasta tyylistä asioiden hoidossa.

”KETJU ON YHTÄ VAHVA KUIN SEN HEIKOIN LENKKI”

Sotilasjohtamisen kokemuksia Kabuln Viestikoulusta

Teksti: Jari Rantapelkonen

Päivät olivat yllätyksiä täynnä, siitä hetkestä alkaen kun minut määrättiin lokakuussa 2010 mentoriksi Afganistanin armeijan Viestikouluun. Samalla huomasin johtavani amerikkalaista merivoimien joukkoa, jolla tuettiin koulun toimintaa. Kirjoitan tehtävistä ja johtamisen haasteista, joihin törmäsin Kabulissa ennen kuin kotiuduin huhtikuussa 2011.

Saapuessani Kabuliin, oli Naton läsnäoloa kestänyt Afganistanissa kymmenkunta vuotta. ISAF-operaation (International Security Assistance Force) tärkeimmiksi tehtäviksi oli muotoutunut väestön suojaaminen, kapinallisten toiminnan tukahduttaminen sekä turvallisuusvastuun siirtäminen eli transitio. Turvallisuusvastuun siirtämisen yhdeksi tavoitteeksi oli asetettu lähes 200 000 miehen vahvuinen ja itsenäisesti toimiva armeija Afganistaniin. Mahdollisuus mentoroida paikallisia upseereita ja sotilaita, joista osalla oli huikea kokemus Afganistanin sotien menneisyydestä, oli suomalaiselle upseerille kokemus, joka opetti ja jota ei koskaan unohda.

”Mis sie tarvitset oikei hyvää miestä. Tässä siul on sellane.”

Ensimmäinen yllätys oli komennukseni Afganistaniin. Sähköpostiini tupsahti keskikesällä 2010 kysymys, haluaisinko lähteä viestimentoriksi Afganistaniin, vaikka en ollut edes hakenut tehtävään. Nato kaipasi johtamisjärjestelmien asiantuntijoita ISAF-operaatioon tukemaan Afganistanin armeijan perustamista ja kehittämistä. Minulle kerrottiin, että amerikkalainen kenraali oli pyytänyt puolustusvoimain komentajalta, kuten muiltakin Pohjoismailta, lähettämään muutaman viestiupseerin Afganistanin armeijan Viestikouluun.

Vastasin jossain vaiheessa viestiin varovaisen myöntävästi, vaikka tiesin ensimmäisen Afganistanin komennukseni perusteella, että herkkua ei ole tiedossa. Kapteeni Juha Leppänen sen sijaan ei arkaillut. Hän oli kuullut, että minut komennettaisiin Afganistaniin ja halusi vaativampiin tehtäviin. Kapteeni ilmoittautui minulle Riihimäellä Viestikoulun johtajan huoneessa Tuntematoman sotilaan hengessä: ”Mis sie tarvitset oikei hyvää miestä. Tässä siul on sellane.” Ja minähän tunsin miehen. Toivoinkin, että saisin rinnalleni kokeneen suomalaisen viestiupseerin. Pidin sitä tärkeänä, koska tehtävä oli suomalaisille uusi, ja sitä se oli myös koko ISAF:lle.

Yllättäen amerikkalaisen joukon johtajaksi

Ennen kuin lentokone nousi Tampereen taivaalle suuntanaan Kabul, oli muutama este ylitettävä. Ensimmäinen epäselvyys koski lähtöpäivämäärää. Mitä nopeammin, sitä parempi. Lokakuun puoliväli osoittautui ajankohdaksi, joka soveltui kaikille osapuolille Natosta Afganistanin armeijaan.

Pahin epäselvyys koski tehtävän sisältöä. ”Mentoriksi Viestikoululle”, tarkempaa tietoa ei Suomesta tahtonut löytyä. Sähköinen maailma pelasti meidät tietämättömät. Verkostoiduimme Norjaan, jossa innokas everstiluutnantti valmisteli norjalaisten lähtöä Kabuliin. Sitä kautta pääsimme sähköpostiyhteyden myös Afganistanin Viestikoulussa palvelevan amerikkalaisen upseerin kanssa.

Laskeuduimme lokakuussa 2010 Mazar-e-Sharifiin ja tapasimme lentokentällä varusteita jatkolennolle lajitellessamme ensimmäistä kertaa kaksi norjalaista viestiupeerikollegaa. Ruotsalaisia ei näkynyt missään, ja erään huhun mukaan he olisivat jo jossain päin Afganistania koulun tehtävissä. Tanskalaiset eivät olleet edes luvanneet henkilöitä Viestikouluun, sillä eteläisessä Afganistanissa oli kai tarpeeksi muita tehtäviä.

Varuste- ja informaatiomylläkkän jälkeen jatkoimme Kabuliin, jonka lentokentällä meidät otti vastaan amerikkalainen merivoimien upseeri. Hän kysyi illan hämärtäessä, kuka meistä on vanhin sotilas. Vilkaisimme helikopterien täyttämien äänien pauhatessa toisiamme, vierelläni oli suomalainen kapteeni, norjalainen majuri ja vänrikki. Näin sain yllättäen johtooni amerikkalaisen merivoimien yksikön – noin 40 upseeria ja sotilasta sekä kaksi norjalaista ja yhden suomalaisen – vaikka olin tullut ”vain” mentoroimaan afgaaniupseeria. Yllätykset eivät loppuneet tähän, vaan ne olivat vasta alkamassa. Ehkäpä oli vain hyvä, että en niistä siinä vaiheessa osannut edes aavistaa mitään.

Tehtävänä Viestikoulun perustaminen

ISAF-operaatioon oli perustettu marraskuussa 2009 NTM-A (Nato Training Mission-Afghanistan), jonka esikunnasta saimme tehtävät. NTM-A:n tehtävänä oli luoda Afganistanin armeijalle (Afganistan National Army, ANA) kyky kehittää, varustaa, kouluttaa ja ylläpitää itsenäisesti toimiva asevoima.

Meidän tehtävänäme oli tukea Afganistanin armeijan Viestikoulua siten, että koulu saadaan ensin perustettua. Jatkossa koulun oli kyettävä tuottamaan viesti- ja johtamisjärjestelmälän henkilöstöä armeijakuntiin, prikaateihin ja pataljooniin. Tiimimme ja NTM-A:n välissä oli CTAG-A:n (Coalition Training Advisory Group-Army) esikunta. Ehdimme työskennellä siellä pari viikkoa. Paikka ei ollut kentämiehille oikea, joten tein päätöksen, että siirrymme sinne,

missä Viestikoulu on. Käytännössä majoitumme amerikkalaiseen Camp Alamon tukikohtaan, jonka ympärillä oli Kabulin sotilaskoulutuskeskus KMTC (Kabul Military Training Center). Varuskunnassa oli päivittäin koulutuksessa yli 10 000 afgaanisotilasta – aikamoinen paikka siis!

Ensimmäiset Viestikoulun toimintaa tukeneet amerikkalaiset olivat saapuneet kouluun kesällä 2010. He olivat perustaneet Viestikoulun kehittämistiimin nimeltä SSIDT, Signal School Institutional Development Team. Amerikkalaiset upseerit ja sotilaat oli komennettu Afganistaniin Yhdysvaltain merivoimista ympäri maapalloa Hawaijilta, Alaskasta, Amerikan mantereelta, Napolista ja Japanista saakka. Osa tunsi toisensa, mutta suurin osa näki palvelustoverinsa ensimmäistä kertaa. Eräälle upseerille reissu oli jo kuudes Afganistanissa, toiset olivat palvelleet Irakissa ja nuorimmalle sotilaalle tehtävä sotatoimialueella oli ensimmäinen. Parhaimmillaan tiimimme vahvuus oli reilusti yli 40 henkilöä.

Saapuessani Kabuliin Viestikoulussa oli hieman alle 20 paikallista henkilökuntaan kuuluvaa. Osalla oli kokemusta sotimisesta jo Neuvostoliiton miehityksen ajoilta, kaikilla talibaneista. Koululla pyöri jo pari vanhamuotoista kurssia: Viestimiesten peruskurssi ja Upseerien viestikurssi, jotka kumpikin kestivät kahdeksan viikkoa. Viestikoulua ei kuitenkaan virallisesti ollut vielä perustettu.

Viestikoulun uusi alku

Viestikoulun uuden alun päivä oli näyttävä. Koulun perustamispäiväksi päätettiin 6. marraskuuta 2010. Samana päivänä aloitti uusimuotoinen Viestimiesten peruskurssi vahvuutenaan sata sotilasta. Afganistanin armeijan kakkosmies, neljän tähden kenraali, avasi virallisesti Viestikoulun yhdessä CTAG-A:n brittiläisen prikaatikenraalin kanssa. Viestikoulun kokoonpanoksi oli vahvistettu johtaja, esikunta, kurssiosasto sekä doktriini- ja kehittämisosasto. Avajaisia oli juhlistamassa kenraaleita niin Afganistanin armeijasta kuin Naton operaatiostakin ja viestialan

keskeisimmät sotilaat molemmista organisaatioista. Kun neljän tähden kenraali saapui hieman yllättäen paikalle, suunniteltu juhlaohjelma meni samalla uusiksi. Kaikki olivat tyytyväisiä, kun korkea-arvoinen kenraali saapui juhlapäivänä paikalle – mitä nyt suunnittelussa mukana olleet länsimaiset henkilöt hieman ihmettelivät tätä iloista suunnitelmiin kuulumatonta yllätystä.

Viestikoulun kehittämisessä päätimme keskittyä henkilöstön ja kaluston rekrytointiin sekä toiminnan organisointiin. Tärkeintä oli kuitenkin asevoimien suorituskyvyn kehittämisessä koulutus eli kurssitoiminnan pyörittäminen ja kehittäminen.

Tärkein Viestikoulun kehittämistä määrittävä asiakirja oli puolustusministeriön hyväksymä Tashkil 1389. Henkilöstön määrävahvuudeksi käskettiin 48. Käytännössä henkilöstöä saatiin rekrytoitua siten, että lokakuussa 2010 koossa oli noin 18 henkilöä ja huhtikuuhun 2011 mennessä vahvuus oli kasvanut lähes 40 henkeen. Tashkilissa numero 1390 määrävahvuus oli saatu nousemaan jopa 110:een. Kesällä 2011 Viestikoulun kirjavahvuus oli jo yli 60 henkilöä. Määrällisesti kehitys näytti hyvälle, mutta laadullisesti tilanne oli huomattavasti monivivahteisempi. Yksi esimerkki: Koululle saatiin Venäjän miehityksen aikainen eversti opettamaan radioasioita. Virka oli kuitenkin kapteeniin tehtävä. Tehtävän täyttäminen edellytti opetustaitoja ja radiotietämystä, joita henkilöllä ei välttämättä heti alkuun ollut siinä määrin kuin toiveissa oli.

Kalustotilanne oli huolestuttava. Koululle oli saatu kesän 2011 alussa noin 12 prosenttia kaluston määrävahvuudesta. Kalusto ei ollut myöskään laadullisesti parasta a-luokkaa, vaan varastossa makasi vanhan tekniikan kenttäpuhelin kalustoa, jolla ei käytännössä tehnyt mitään. Yhden kalustoon liittyvän yksityiskohdan muistan hyvin: kun kansliapäällikkö Arto Rätty ja suurlähettiläs Pauli Järvenpää vierailivat Viestikoulussa maaliskuussa 2011, saimme kuulla suurlähettiläältä, että myös Suomi oli tukenut Afganistanin armeijaa luovuttamalla sille yli 1 000 kenttäradiota.

Arjen haasteissa näkyi kulttuurien erilaisuus

Viestikoulun mentorointia ohjasi slogan ”shoulder-to-shoulder” (shohna ba shohna). Toimimme yhdessä siten, että afgaanit tekivät päätökset ja suunnitelmat ja toteuttivat ne itsenäisesti tiimimme tukemana. Kun löimme perustamisen jälkeen vaihdetta kakkoselle, niin aloimme viimeistään huomata, millaisten haasteiden kanssa painimme: päätöksiä tehtiin ja toimeenpantiin, mutta suunnitelmien laatiminen ei ollut afgaanien vahvuus.

Jo pelkkä turvallisuustilanne teki tehtävästä poikkeuksellisen. Toinen suuri tekijä oli Afganistanin verinen historia, joka löi leimansa jokapäiväisestä elämästä selviämiseen. Itsemurhapommi-iskuja oli pelkästään Kabulissa palvelusaikanani lähes kymmenkunta. Yksi niistä kohdistui esikuntamme portille ja toinen Afganistanin armeijan bussiin, jossa oli myös koulumme upseereita johtajasta alkaen. Arjen haasteita on vaikea kuvata ja niistä on vaikeaa kirjoittaa, sillä ne kai on sitten itse koettava.

Ajan ymmärtäminen ja sen synkronoiminen oli suuri haaste. Aika on käsitteenä ja käytännöllitään Afganistanissa toinen. Nyt tai huomenna kello 15 voidaan ymmärtää monin tavoin. Näkyvin ero on kalentereissa: Lännessä vuosi vaihtuu 1. tammikuuta. Afganistanissa eletään aurinkokalenterin mukaan, jossa vuosi 1389 vaihtui 22. päivä maaliskuuta vuodeksi 1390. Mentorit elivät lähes poikkeuksetta vuoden 2011 kalenteria, kun taas afgaanit elivät vuotta 1390. Kalenterien vertailu ja synkronointi eivät toden totta käyneet kuten elokuvissa. Esimerkiksi oppilaita tuli koululle usein täysin yllättäen. Ehkä vielä suurempi aikaan liittyvä haaste varsinkin afgaaneille oli tulevaisuuden ajattelu.

Lännessä suunnittelu (”planning is everything”) on tärkeää kun taas Afganistanissa toimeenpano oli (”action is everything”), ja voin taata, että toimeen ryhdyttiin ilman syvällistä suunnittelua.

Kielimuuri vaikeutti myös monin tavoin mentorointia. Mentorit puhuivat englantia ja käyttivät tulkkia, sillä afgaanit puhuivat pääosin daria ja paštua, eivät juurikaan englantia. Viestikoulun pääkieli on dari, jota käytettiin muun muassa opetuskelmuissa. Paštunkieliset eivät kuitenkaan daria välttämättä ymmärtäneet. Mentorit eivät myöskään voineet koskaan olla varmoja siitä, mitä mentoroitavat puhuivat, mitä siitä käännettiin ja mitä tulkki käänsi mentoroitavalle. Suuri kieleen liittyvä haaste näkyi myös tietokoneiden tulon myötä. Paikallinen kieli näyttäytyi kovin toisenlaiseksi myös tietokoneiden peruskurssilla, jonka ajatusmaailma on englanninkielinen. Se oli iso haaste afgaaneille.

Oppimisen ja opettamisen kannalta yksi suurimmista haasteista on lukutaidottomuus. Afganistanissa se on jopa 40 prosentin luokkaa. Armeijaan värväytyi tätäkin lukutaidottomampaa ainesta. Keskimäärin lukutaitoisia oli noin 14 prosenttia. Hankalimmillaan tilanne oli eräällä Viestikoulun kurssilla, jolla vain yksi yli 80 oppilaasta osasi lukea ja kirjoittaa. Siksi NTM-A panosti erityisesti lukutaidon opettamiseen, joka luonnollisesti vei aikaa varsinaisilta viestimiestaidoilta. Lukutaidon opiskelu armeijassa oli kuitenkin rekrytointivaltti.

Afganistanin armeijan kehittämistä haittasivat myös luvattomat poissaolot. Karkuruusprosentit pyörivät jopa yli 20:ssä. Viestikoulun tilanne oli hyvä, sillä parhaimmillaan rivistä puuttui vain kolme prosenttia oppilaista sekä pari kolme opettajaa. Viestikoulun uusi johtaja, eversti K tunki keinoit porukan pitämiseksi rivissä. Asia valkeni minulle erään aamupalaverin yhteydessä. Sotilas koputti johtajan huoneeseen oven, astui sotilaallisesti sisään ja pyysi vapaata päästä kotitöihin. Eversti sanoi lyhyesti, että ei onnistu. Sotilas kääntyi ympäri, poistui huoneesta ja sulki oven. Homma oli käsitelty. Kokemus oli valttia.

Käytännön harjoitteilla parhaat tuotokset

Afgaanisotilaiden opetuksen mallit oli kopioitu Yhdysvaltain asevoimista. Opetussuunnitelmat olivat hyvin perusteellisia, joskin teorian ja käytännön suhde oli ensimmäisillä kursseilla liian teoriapainotteinen. Kieli- ja lukutaito-ongelmat teorian opetuksessa kyettiin ohittamaan nerokkailla Powerpoint-kelmuilla, joista klikkaamalla kone luki tekstin lauseet ääneen.

Opetusta kehitettiin sekä refleктоimalla omaa toimintaa että keräämällä palautetta oppilailta. Käytännön harjoitukset, joissa afgaanisotilaat pääsivät itse tekemään, olivat niin mentorien kuin afgaanienkin mielestä kurssien parasta antia. Myös oppilasaineksen analysointi tuki lisäksi sitä, että opetuksessa kannatti siirtyä käytännönläheisiin opetusmalleihin. Itsenäiseen toimintaan kykenevän Viestikoulun kannalta tarkasteltuna ja koulutuspäällikön mentorina toimineen kapteeni Juha Leppäsen roolia ei helpottanut se, että Viestikoululta puuttui useita avainhenkilöitä, joista yksi tärkeimmistä oli juuri koulun oma koulutuspäällikkö. Onneksemme jokaisella kurssilla oli kuitenkin kurssinjohtaja opettajineen.

Samalla kun armeija oli sodassa ja taisteli talebania vastaan, joukkojen johtamis- ja viestiosaamista kehitettiin. Yhteistyö armeijakuntien kanssa oli kuitenkin vasta aluillaan. Sen sijaan ylijohdon viesti- ja johtamisjärjestelmien kehittämisessä oli päästy parempaan alkuun. Ajatuksena oli perustaa viestipataljoonia. Työtä tehtiin lähinnä NTM-A:ssa, sillä Afganistanin armeija oli vielä kaukana tavoitteestaan kehittää itsenäisesti omia joukkojaan. Monien värikkäiden vaiheiden

jälkeen käytännön työhön pääsi osallistumaan Viestikoulun johdon ohjauksessa myös suomalainen kapteeni, joka oli alan asiantuntija.

Johtamisen monet haasteet

Johtamiskulttuuriin liittyvät erot ja yhtäläisyydet olivat sekä mahdollisuus että haaste. Mentoroitavat, afgaanit, arvostivat tekijöitä, toimeenpanijoita. Huomasimme pian, että todellinen osaaminen sekä oikeanlainen suhtautuminen edesauttoivat Viestikoululle tärkeiden asioiden eteenpäin viemistä. Ongelmallista mentorin ja mentoroitavan luottamuksellisen suhteen luomisessa oli se, että mentori vaihtui noin puolen vuoden ja pahimmillaan kolmen kuukauden välein. Yksi suurimmista NTM-A:n haasteista on johtajien kehittäminen Afganistanin armeijaan. Emme tuntuneet ymmärtävän ollenkaan afgaanien johtamiseen liittyviä ”pelejä”. Armeijan kehittämisessä määrä meni laadun edelle. Se oli alkuun valitun kehittämisstrategian sanelemaa. Suunnitelmat ja tilanteet muuttuivat päivittäin, ja jatkuvat yllätykset turhauttivat aika ajoin. Joka ikinen päivä sisälsi yllätyksiä, joihin useimpiin oli vain sopeuduttava. Afgaanijohtajien mentorien oli oltava päättäväisiä, mutta toisaalta samalla myös hyvin joustavia.

Yksi koulun opetuksen ja koko Viestikoulun kehittämisen esteistä oli huoltojärjestelmän toimimattomuus. Asian haasteellisuutta selvittää erään amerikkalaisupseerin kertoma esimerkki Kabulista etelän Kandahariin lähetetyistä kenttäradioista, joista kirjoihin ja kansiin pääsi lopulta vain noin 13 prosenttia. Loput olivat vain kadonneet jonnekin.

Johtamiskulttuurien sillat

Monet onnistumiset ja epäonnistumiset kulminoituivat johtamiseen. Mielenkiintoista suomalaisen upseerin kannalta oli päästä johtamaan noin 40 hengen 95 prosenttisesti amerikkalaisista

muodostettua mentoritiimiä (SSIDT). Sotilaskulttuureissa on paljon samaa, mutta toki myös eroja. Sotilasjohtamisen peruseriaatteita toimeenpanemalla onnistuu, joskin eri maiden kulttuurien ymmärtäminen ja tunteminen on tärkeää. Johtamisessa on yhteistä se, että johtajan tulee aina ottaa johtajan paikka, mutta kulttuurien kohdatessa on erinomaista tärkeää pohtia, miten ja kuka joustaa. Päätäväisyyden ja joustavuuden paikkojen ja aikojen tunnistaminen on johtamiskulttuurien siltojen rakentamisen taitoa parhaimmillaan.

Erityisesti vaativassa kansainvälisessä tehtävässä on keskeistä, että tiimin jäsenillä on selkeät roolit ja osaaminen. Juuri osaaminen ja oikea asenne ratkaisevat lopulta sen, kuinka hyvin tehtävät tulevat täytettyä. ”Luottopakien”, jollainen suomalainen kapteeni minulle oli, merkitystä ei voi liiaksi korostaa. Jos uusi tehtävä ei kuulunut tai sopinut kenenkään muun toimenkuvaan, tehtävän pystyi aina delegoimaan hänelle – ja homma hoitui. Tärkeää oli niin ikään edistää hyvää ilmapiiriä ja saada tiimiin hyvä henki. Tällöin vaikeidenkin tehtävien täyttämisen edellytykset ovat olemassa. Yhdessä on tärkeä puuhailta esimerkiksi jouluna ja uutenvuotena.

Henkilöjohtamisessa oli suuria eroja eri maiden välillä. Johtamisen ehkä vaikeimpia hetkiä oli toimeentulo ylemmän esikunnan tai paremminkin muutaman yksittäisen henkilön kanssa. Esimerkkinä mainittakoon erään sotateollisen kompleksin edustaja, joka pyrki kuukausia ”mikrojohtamaan” Viestikoulun toimintaa. Ilmiselvästi hän oli saanut sellaisen vallan esikunnan muilta sotilasjohtajilta. Johtamisongelma ratkesi vasta, kun firma irtisanoi tämän korkea-arvoisen evp-upseerin sopimattoman käytöksen vuoksi. Ylemmän esikunnan johtamista vaikeutti myös se, ettei siellä ollut viesti- ja johtamisjärjestelmäalan asiantuntemusta. Tuimme johtoporrasta komentamalla pari henkilöä yhteysupseereiksi.

Johtamisen vaativuutta lisäsi yleisesti se, ettei Viestikoululla ollut niin sanottua sponsorivaltiota, joka tukisi henkilöstöllä, materiaalilla ja osin myös huollolla. Lähes kaikilla muilla kouluilla oli

sponsorimaat nimettyinä. Esimerkiksi Pioneerikoulun sponsorimaa oli Saksa. Viestikoulu sai vuoden 2011 lopulla sponsorimaaksi Kanadan.

Osaaminen ja sosiaaliset taidot, ei teknologia

Toinen palveluskerta afganieverstien mentorina ja tiimin johtajana Afganistanissa oli hyvin erilainen kokemus ensimmäiseen ISAF:n esikunnan informaatio-operaatiotehtävään verrattuna. Näkökulmia sotaan ja eri maiden sotilaskulttuureihin avautui monia. Uskon ja tiedän, että meidän suomalaisten käten jälki näkyi Afganistanin armeijassa ja sen Viestikoulussa. Kokemus amerikkalaisvaltaisen tiimin johtajana ja jäsenenä rikastutti uraa sotilasjohtajana samalla kun työskentely Afganistanin armeijan upseerien kanssa avasi näkymää Afganistanin sotaan ja lisäsi uskoakseni osaamistamme armeijan kehittämisessä.

Suomalaisten roolista Afganistanissa en halua tässä sen suurempia kirjoittaa. ISAF-operaation luonne on aikojen saatossa selvästi muuttunut, pirstaloitunut tehtävien ja vaikeutunut olosuhteiden myötä.

Tehtävä Kabulissa vahvisti uskoa kotimaiseen puolustusjärjestelmään. Sen tärkein kulmakivi on eittämättä yksittäinen ihminen sekä hänen osaamisensa ja toimintatapansa, ei teknologia. Kansainvälisessä ympäristössä on toki tärkeää hallita asiasisältö, mutta myös sosiaaliset taidot nousevat tärkeiksi sillä joukkoon mahtuu monenlaista toimijaa. Johtamiskokemukseni kertoo, että jokaisella sotilaalla on oma rooli. Jokainen sotilas on tiimin jäsen ja siten yhtä arvokas tiukassa paikassa. Tulee väistämättä mieleen suomalaisen sotilasjohtamisen teoksen kultainen slogan: ketju on yhtä vahva kuin sen heikoin lenkki.

ARMEIJAKUNNAN OPERATIIVINEN TOIMINTA AFGANISTANISSA

Teksti: Pekka Toveri

Johdanto

NATOn ISAF-operaation pohjoisen johtoportaan rakenne muuttui merkittävästi kesällä 2010. Siihen asti Regional Command North (RC North) oli ollut prikaatikenraalin johtama prikaatiin tai divisioonaan verrattava yhtymä, johon kuului hieman yli 5 000 sotilasta 19:stä eri maasta. Käytännössä kaikki taistelujoukot olivat RC Northin alajohtoportaina toimivien, aluevastuussa olevien Provincial Reconstruction Teamien (PRT) johdossa. RC North ei käytännössä itse johtanut operaatioita, vaan se antoi tehtäviä alajohtoportaille. Komentajaa tuki hieman yli sadan henkilön vahvuinen esikunta.

Vuoden 2010 alkupuolella alueelle alettiin keskittää merkittävästi lisää joukkoja ja suorituskykyä. Joukkojen määrä kaksinkertaistui, ja samalla saatiin myös kyky aloittaa aktiiviset pataljoonaprikaati -tason operaatiot. Näin suuri muutos edellytti myös johtamisrakenteen muuttamista. RC Northin esikuntaa vahvennettiin huomattavasti ja siitä luotiin kenraalimajurin arvoista komentajaa tukeva armeijakuntatason johtoporras. Samalla esikunnan kokoonpanoa muutettiin ja siihen liitettiin suurlähettilään johtama siviilikomponentti.

Palvelin ISAF-operaatiossa Afganistanissa heinäkuusta 2010 helmikuuhun 2011. Toimin RC Northin esikunnassa apulaisoperaatiopäällikkönä. Pääosan ajasta vastuullani oli operaatioiden suunnittelun ja toteuttamisen johtaminen esimiesten antamissa raameissa. Osan aikaa vastasin Afganistanin turvallisuusviranomaisten suorituskyvyn kehittämisestä mukaan luettuna Operational Mentoring and Liaisoning Team (OMLT) -toiminnan ohjaaminen.

Tässä artikkelissa kuvaillaan RC Northin operatiivista toimintaa aikana, jolloin palvelin operaatiossa. Painopiste on operaatioiden suunnittelussa ja operaatioiden toteuttamisessa. Artikkelissa esitetty esikunnan organisaatio ja toimintatavat, samoin kuin myös RC Northin käytössä olevat joukot ja suorituskyvyt, ovat kuitenkin jo muuttuneet merkittävästi, joten artikkeli ei kuvaa RC Northin nykytoimintaa.

RC Northin vastuualue ja tilanne 2010

RC Northin vastuualueella asuu arviolta lähes 10 miljoonaa asukasta. Heistä yli 80 prosenttia asuu yli 9 000 pikkukylässä. Muusta Afganistanista poiketen väestö on pääosin tadžikkeja ja uzbekkeja ja paštut ovat vähemmistönä. RC Northin vastuualue onkin pääosin vanhaa Pohjoisen liiton aluetta, jota talebanit eivät kyenneet valtaamaan pitäessään Afganistanissa valtaa 2000-luvun alussa. Väestö on pääosin köyhää ja huonosti koulutettua, ja se saa elinkeinonsa lähinnä maataloudesta.

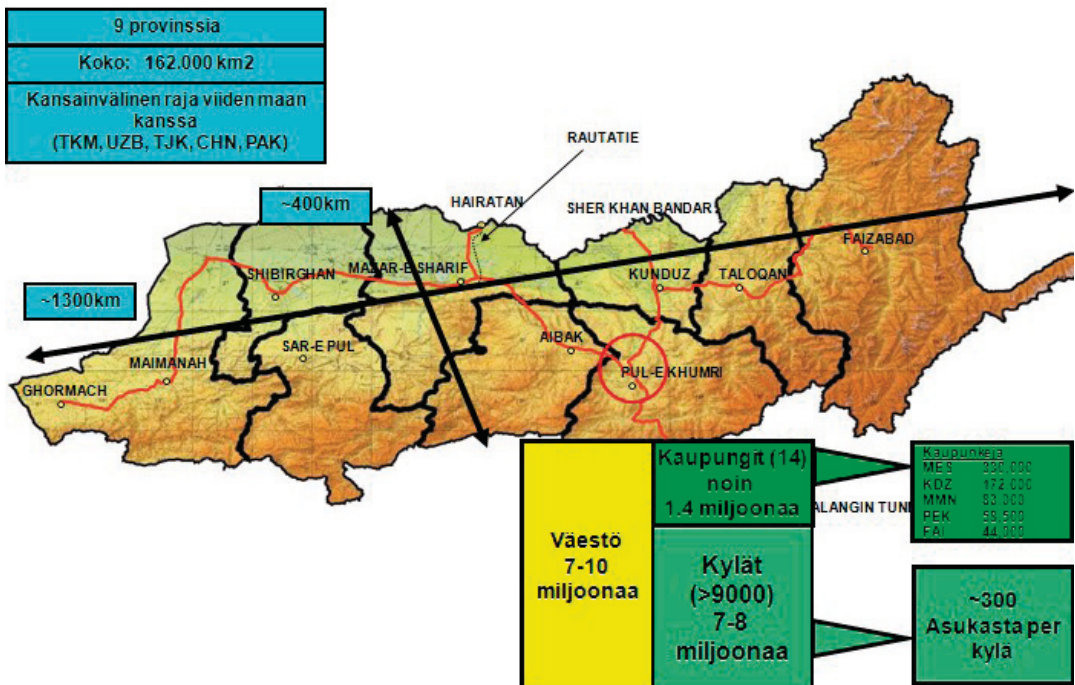
Vastuualue on noin puolen Suomen kokoinen, suurimmillaan 1 300 kilometriä lännestä itään ja 400 kilometriä pohjoisesta etelään. Puolet vastuualueesta on mäkimaastoa ja vuoristoa, noin kilometristä aina lähes 7,5 kilometrin korkeuteen asti. Maasto ja sääolot aiheuttavat suuria liikumisrajoituksia etenkin talvikuukausina, jolloin sateet ja lumi kanalisivat liikkeen harvalle ja

huonokuntoiselle tiestölle. Huonon tiestön takia vastualueen läpi ajaminen itä-länsisuunnassa kestää toista vuorokautta.

Vaikka RC Northin vastuualue onkin köyhää ja alikehittyynyttä, on se silti Afganistanin kehittyneintä aluetta. Alueella on luonnonvaroja, kuten kaasua, öljyä ja mineraaleja, sekä jonkin verran myös teollisuutta. Alueen tekevät erityisen merkittäväksi liikenneyhteydet pohjoiseen. Alueella on kaksi merkittävää rajanylityspaikkaa Tadžikistaniin sekä Afganistanin ainoa toimiva rautatie. Tämä 70 kilometrin rautatie johtaa Hairatanin rajanylityspaikalta Mazar-e-Sarifin kaupunkiin, alueen merkittävimpään asutuskeskukseen. Mazar-e-Sarifista johtaa valtatie 1 Salangin tunnelin kautta Kabuliin. Tieyhteys on strategisesti merkittävä, ja rautatien valmistuminen operatiiviseen valmiuteen keväällä 2011 lisäsi tieyhteyden merkitystä entisestään. Etenkin valtateiden 1 ja 3 risteysalue Baghlanin maakunnassa lähellä Pul-e-Khumrin kaupunkia on keskeinen alue, koska sen hallussapitäjä kykenee valvomaan pohjoisesta etelään suuntautuvaa liikennettä.

Vaikka talebanien vaikutusvalta alueella on rajoitettua, oli talebaneilla kuitenkin vuoden 2010 alussa vahvat tukialueet paštu-alueilla keskisissä Baghlanin ja Kunduzin maakunnissa sekä läntisessä Faryabin maakunnassa. Näiltä tukialueilta talebanit pyrkivät levittämään vaikutusvaltansa laajemmalle. Alueet ovat valitettavasti myös tärkeimpien liikenneyhteyksien varrella. Talebaneilla oli alueella joitakin tuhansia taistelijoita. Rivitaistelijoiden määrällä ei kuitenkaan ole suurta merkitystä, koska paikallisia taistelijoita on palkattavissa tykinruoaksi hyvinkin halvalla. Haasteena on vaikuttaa talebanien johtoon. Niin kauan kun talebaneilla on alueilla jonkinlainen toimiva poliittisten, uskonnollisten ja sotilaallisten johtajien muodostama johto-organisaatio, joka kykenee värväämään paikallisia taistelijoita riviinsä, taistelut jatkuvat.

RC NORTH VASTUUALUE

Talebanien tukialueet ovat hyvin puolustettuja. Alueille suuntautuvat tiet on sulutettu tienvarsipommeilla ja miinoilla ja niitä valvotaan tähystysverkolla. Tukialueelle tunkeutuvia turvallisuusjoukkoja hidastetaan ja kulutetaan käsiaseilla, konekivääreillä, singoilla ja kevyillä heittimillä varustetuilla pienillä liikkuvilla ryhmillä. Sitä mukaan kun tiestöä saadaan raivattua, talebanit pyrkivät soluttautumaan tiestölle korvaamaan raivatut sulutukset uusilla. Tukialueella on yleensä ”pidettävä maastonkohta”, keskeinen kylä, jota on valmistauduttu puolustamaan linnoitetuista asemista hyvinkin sitkeästi. Muilta tukialueilta suunnataan tarvittaessa alueelle lisävoimaa, niin että tukialueen puolustukseen saattaa osallistua satojakin taistelijoita.

Talebanien lisäksi vastuualueella toimii erilaisia rikollisryhmittymiä sekä paikallisten johtajien yksityisarmeijoita, jotka toimivat välillä myös ISAF-joukkoja ja Afganistanin turvallisuusviranomaisia (Afghan National Security Forces, ANSF) vastaan. Nämä joukot eivät kuitenkaan ole suuri ongelma. Ne pyrkivät lähinnä suojaamaan omia hämäreitä liiketoimiaan ja tukialueitaan, kun talebaneilla on sen sijaan selkeä agenda sekä pyrkimys laajentaa valtaansa vastuualueella.

Kesällä 2010 turvallisuustilanne RC Northin vastuualueella oli Afganistanin oloissa kuitenkin kohtuullisen hyvä, etenkin suurissa asutuskeskuksissa ja pääteiden suunnissa. RC Northin vastuualue olikin ISAF:lle economy-of-force-alue. Tällä voiman taloudellisen käytön alueella joukkojen tiheys oli väestöön nähden vain kymmenesosan siitä, mitä se oli ISAF:n painopistealueilla etelässä. Turvallisuustapahtumien määrä oli 2010 aikana kuitenkin hiljalleen lisääntymässä, ja syyskuun parlamenttivaalien odotettiin lisäävän vastapuolen iskuja merkittävästi loppuvuonna.

Afganistanin turvallisuusviranomaiset (ANSF) 2010

ANSF:n puolelta tärkein toimija vuonna 2010 oli Afganistanin puolustusministeriön alainen Afganistanin kansallisen armeijan (Afghan National Army, ANA) 209. Armeijakunta. Sillä oli kolme prikaatia sekä armeijakuntajoukkoja ryhmitettynä pataljoonan-prikaatinkokoisiin varuskuntiin eri puolille vastuualuetta. Vuoden 2010 kesällä armeijakunnan kirjavahvuus oli noin 8 000 sotilasta, mutta rivivahvuus oli useimmiten selvästi pienempi sotilaiden pitkien lomien ja luvattomien poissaolojen takia. Lisäksi armeijakunnalta puuttuivat lähes kokonaan aselajijoukot. Valtaosa joukoista oli jalkaväkeä. Pioneereja, tykistöä ja huoltojoukkoja oli aivan liian vähän operaatioiden tukemiseen. Joukkojen koulutustaso oli myös puutteellinen, ja jalkaväkipataljoonien (kandak) suorituskyky oli suoraan riippuvainen komentajan henkilökohtaisista ominaisuuksista. Puutteista huolimatta ANA edusti selvästi Afganistanin turvallisuusviranomaisten merkittävin suorituskykyä alueella. Suorituskykyä paransi se, että pääosa kandakeista oli RC Northin Operational Mentoring and Liaisoning Team (OMLT) -ryhmien tukemia. Nämä mentorointi- ja yhteysryhmät mahdollistivat ANA:n joukkojen tehokkaamman koulutuksen lisäksi ISAF:n ilmatulituen saamisen kandakien operaatioiden tueksi. Pääosin ANA nautti myös paikallisen väestön luottamusta, ja joukot oli rekrytoitu etnisesti suhteellisen tasapuolisesti.

Toinen merkittävä toimija oli sisäministeriön alainen Afganistanin virkapukuinen poliisi (Afghan Uniform Police, AUP), jonka alueellisena johtoportaan oli 303. Alue. Sen kirjavahvuuteen kuului noin 10 000 poliisia, jotka oli pääosin ripoteltu pieninä osastoina kaupunkeihin, kyliin ja pääteiden varteen. Rivivahvuudesta ei ollut tarkkaa tietoa, mutta se oli oletettavasti suhteessa pienempi kuin ANA:lla. Poliisit olivat huonosti koulutettuja ja heikosti varustettuja. Raskaiden aseiden puutteen vuoksi poliisit eivät kyenneet vastustamaan talebaneja ilman ANA:n tai RC Northin tukea. Poliisia mentoroitiin ja tuettiin RC Northin joukkojen toimesta, mutta joukkoja

riitti tukemaan vain pientä osaa poliiseista. Poliisit olivat lisäksi etnisesti epätasaisesti rekrytoituja ja korruptoituneita, eivätkä he nauttineet paikallisen väestön luottamusta.

Kolmas merkittävä toimija oli sisäministeriön alainen Afganistanin rajapoliisi (Afghan Border Police, ABP), jonka alueellisenä johtoportaana oli 5. Alue. Sillä oli noin 3 000 rajapoliisia, jotka olivat ryhmitettyinä ryhmän-joukkueenkokoisina osastoina pitkin tuhansia kilometrejä pitkää raja-alueita. Pieniä reserviyksiköitä lukuun ottamatta rajapoliisin ryhmitys vaikeutti sen käyttöä kapean rajavyöhykkeen ulkopuolella.

Edellä mainittujen lisäksi alueella toimi joitakin tuhansia sisäministeriön alaisen Afganistanin turvallisuuspoliisin (NDS) ja santarmin (Afghan National Civil Order Police, ANCO) joukkoja. ANSF:n kirjavahvuus oli kesällä 2010 kaikkiaan noin 24 000 sotilasta ja poliisia. ANSF:n joukkojen määrä ja suorituskyky oli selvästi kasvamassa. Etenkin 209. Armeijakunnan joukkoja ja suorituskykyä kehitettiin voimakkaasti, ja sen vahvuus on lähes kaksinkertaistumassa muutamassa vuodessa.

Vaikka jatkossa Afganistanin turvallisuusviranomaisista käytetään nimitystä ANSF, ei se kuitenkaan tarkoita sitä, että kyseessä olisi ollut yhtenäinen ja kiinteä organisaatio. Eri turvallisuusjoukoilla oli kullakin omat tehtävänsä ja johto-organisaationsa sekä usein eriävät intressit.

RC Northin joukot, esikunta ja tehtävä 2010

Vuoden 2010 alkupuoliskon aikana RC Northille keskitettiin lisäjoukkoina yli 5 000 sotilasta, etupäässä amerikkalaisia. Yhdysvaltain maavoimien vahvennuksiin kuuluivat pääosat 10. Vuoristodivisioonan 1. Prikaatista käsittäen esikunnan, yhden jalkaväkipataljoonan ja yhden jalkaväkenä toimineen tykistö patteriston sekä kaksi tukipataljoonaa. Lisäksi alueelle keskitettiin pääosat 4. Lentoprikaatista sekä yksi pioneeripataljoona. Joukot tulivat suoraan RC Northin johtoon. Samalla saksalaisia joukkoja vahvennettiin ja ne organisoitiin uudelleen siten, että RC Northin komentajan johtoon tuli kaksi pataljoonan taisteluosastoa. Nämä olivat Taisteluosasto Kunduz (Task Force Kunduz, TF KDZ) ja Taisteluosasto Mazar-e-Sarif (Task Force Mazar-e-Sarif, TF MES). RC North sai myös uusia suorituskykyjä, kuten Panzerhaubitze 2000 panssarihaupitseja, taisteluhelikoptereita, raskaita kuljetushelikoptereita sekä raivauskykyä. Vahvennusten myötä RC North sai kyvyn toteuttaa aktiivisia operaatioita riittävillä suorituskyvyillä tuetuilla neljällä pataljoonalla. Aluevastuu jäi viidelle PRT:lle, joille jäi rajoitettu kyky toteuttaa omia operaatioita noin komppanian vahvuisilla osastoilla.

Operatiivisten joukkojen ja PRT:ien lisäksi RC Northin johdossa oli noin 600 sotilasta, jotka toimivat OMLT-tehtävissä kouluttamassa ja tukemassa ANA:n joukkoja. Lisäksi sotilaita ja poliiseja toimi jonkin verran AUP:n mentoroinnissa. Kesällä 2010 RC Northin komentajan suoranaudessa johdossa oli yhteensä noin 11 000 ISAF-sotilasta. Lisäksi alueella toimi noin 2 000 sotilasta, jotka olivat suoraan kansallisessa johdossa. Näistä tärkeimpiä olivat eri maiden erikoisjoukot, erityisesti amerikkalaiset, joilla oli usein merkittävä tehtävä talebanien lyömisessä.

RC Northin johtovaltiona on Saksa, joten komentajana oli saksalainen kenraalimajuri. Komentajan alaisuudessa oli amerikkalainen varakomentaja sekä norjalainen tai ruotsalainen esikuntapäällikkö. Esikuntapäällikön alaisuudessa oli puolestaan operaatiopäällikkö ja huoltopäällikkö sekä joukko erillisiä toimistoja.

RC Northin operaatiopäällikkö oli saksalainen prikaatikenraali. Hänen alaisuudessaan oli kolme everstin arvoista apulaisoperaatiopäällikköä, joista yksi vastasi operatiivisista asioista (kirjoittaja kuvassa oikealla) ja toinen tiedustelusta. Operatiivisista asioista vastaavasta apulaisoperaatiopäälliköstä käytettiin lyhennettä DIR OPS (Director of Operations). Kolmas everstin tehtävä oli ANSF:n kehittämisen ja OMLT-toiminnan koordinointi.

Kesällä 2010 käyttöön otetussa organisaatiossa DIR OPS:n johtoon kuuluivat esikunnan operatiivinen toimisto (CJ3), suunnittelutoimisto (CJ5), koulutustoimisto (CJ7), pioneeritoimisto (CJ ENG), vasta-IED-toimisto (CJ CIED), ANSF-yhteissuunnittelutoimisto (Forward Planning Cell), yhteisen tulenkäytön toimisto (Joint Fires) ja siviili-sotilasyhteistyöalan toimisto (CJ9) sekä operaatiokeskus (Combined Joint Operations Center, CJOC). Toimistojen määrävahvuus oli noin 130 upseeria ja aliupseeria 11 maasta. Pääosa alaisista oli saksalaisia ja amerikkalaisia. Heidän lisäksi joukkoon mahtui norjalaisia, ruotsalaisia, unkarilaisia, puolalaisia, bosnialaisia, makedonialaisia, albaaneja, belgialaisia sekä kolme suomalaistakin.

RC Northin tehtävä oli määritetty ylempänä johtoportaana toimineen ISAF Joint Commandin (IJC) hyväksymässä pitkän tähtäimen suunnitelmassa. Se laadittiin yhteistyössä Afganistanin turvallisuusviranomaisten kanssa Combined Team North (CT North) -suunnitelmana. Tämän kaksi vuotta tulevaisuuteen tähtävään operaatiosuunnitelman mukaan RC Northin tehtävänä oli tukea turvallisuutta, hallintoa ja kehitystä vastuualueella niin, että Afganistanin kansa kykeni suojaamaan itsensä, estämään vihollisen vapaan liikkumisen ja kiistämään viholliselta tukialueet. Painopistealueilla pyrittiin tuhoamaan vastapuolen organisaatio ja takaamaan väestölle liikkumisen vapaus. Muilla alueilla pyrittiin estämään vastapuolta laajentamasta toimintaansa ja vaikutus-alueitaan. Pitkän tähtäimen suunnitelma pilkottiin noin 4–6 kuukauden pituisiin keskipitkän tähtäimen suunnitelmiin, joissa lähinnä määritettiin ne alueet, joissa CT Northin toiminnan painopiste oli kussakin vaiheessa.

Suunnitelmat oli laadittu Yhdysvaltain asevoimien vastakumouksellisen sodankäynnin (Counter-Insurgency warfare, COIN) strategian hengessä. Strategian mukaan vihollinen lyödään ja alueet otetaan haltuun kolmessa vaiheessa. Ensiksi häiritään (Disrupt) vihollista ja estetään sen vapaa toiminta ja voiman kasvattaminen samalla kun muokataan taistelukenttää itselle edulliseksi. Seuraavaksi puhdistetaan alue vihollisesta (Clear) joko tuhoamalla tai pakottamalla vihollinen väistymään. Lopuksi pidetään alue (Hold) riittävällä voimalla niin kauan, että saadaan käyntiin tarvittavat kehitysprojektit alueen väestön elinolojen parantamiseksi. Kun väestön elinoloja saadaan parannettua riittävästi ja alueelle saadaan luotua hallinto ja toimivat turvallisuusviranomaiset, väestö yleensä lopettaa hallituksen vastaisen aseellisen taistelun tukemisen.

Käytännössä keskipitkän tähtäimen suunnitelmaa toteutettiin siten, että painopistesuunnissa toteutettiin RC Northin yhteisoperaatioita yhdessä ANSF:n kanssa talebanien hallussa pitämien alueiden puhdistamiseksi ja väestön liikkumavapauden takaamiseksi. Sivusuunnissa pyrittiin vakauttamaan tilanne ja estämään talebaneja laajentamasta vaikutusvaltaansa PRT:ien ja RC Northin johtamien joukkojen pienemmillä operaatioilla sekä tukemalla ANSF:n omia operaatioita tarvittavilla suorituskyvyillä. Operaatioihin liittyen pyrittiin kehittämään Afganistanin turvallisuusviranomaisten suorituskykyä koulutuksen ja mentoroinnin avulla.

Kolmenlaisia operaatioita

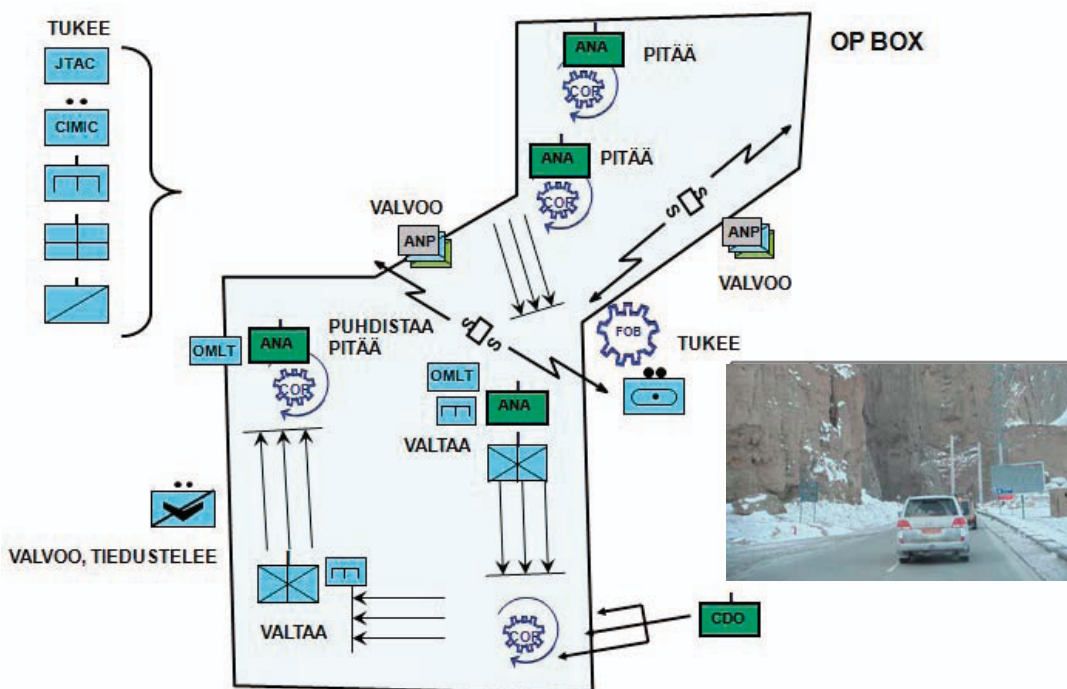
RC Northin operatiivisen toiminnan voi karkeasti sanoa jakautuneen kolmeen osaan. Ensinnäkin RC Northin aluevastuussa olevat alajohtoportaavat toteuttivat jatkuvasti vastuualueillaan partiointia ja määräalueiden hallussapitoa yhdessä ANSF:n joukkojen kanssa. Partiot olivat uhkatason mukaan ryhmän- tai komppaniansuuruisia. Tällä pyrittiin turvallisuustilanteen ja tilannetietoisuuden ylläpitämiseen ja ANSF:n tukemiseen.

Toiseksi toteutettiin ajallisesti rajoitettuja keskitettyjä operaatioita, joilla pyrittiin tietyn taalebanien hallussa olevan alueen puhdistamiseen ja haltuunottoon. Tällaiset operaatiot olivat joko RC Northin omia operaatioita, CT Northin yhteisoperaatioita tai ANSF:n operaatioita. RC Northin operaatioissa suunnittelu ja valmistelu tapahtuivat RC Northin esikunnan tai alajohtoportaan johdolla. Pääosa joukoista oli RC Northin joukkoja. Operaatiot olivat yleensä komppanian tai pataljoonan/taisteluosaston suuruusluokkaa ja ANSF:n joukot osallistuivat operaatioihin noin komppanian kokoisilla osastoilla. Operaation johti yleensä aluevastuussa oleva PRT, Taisteluosasto, 1. Prikaati tai 1. Prikaatin alainen pataljoona/patteristo. Operaatioiden suunnittelu toteutettiin viikoissa, itse aktiivinen vaihe kesti yleensä muutaman viikon ja pitämisvaihe jopa kuukausia. Operaatiot olivat yleensä varsin suoraviivaisia ja vain muutamia vaiheita käsittäviä.

CT Northin yhteisoperaatioissa suunnittelu toteutettiin RC Northin esikunnan tasolla yhdessä ANSF:n johtoportaiden kanssa. Yhteisoperaatiot olivat useimmiten joukkojen ja käytettävien suorituskykyjen osalta prikaatitason operaatioita. RC North asetti operaatioihin useimmiten vahvennetun pataljoonan/taisteluosaston sekä erilaisia suorituskykyjä. Lisäksi aluevastuussa oleva PRT ja erikoisjoukot tukivat operaatioita. ANSF osallistui operaatioihin useimmiten useamman pataljoonan voimin. Yhteisoperaatio johdettiin yleensä RC Northin etukomentopaikasta, jossa toimi RC Northin apulaisoperaatiopäällikkö ja everstitason edustus ANSF:n joukoista. Operaatioiden suunnittelu kesti yleensä kuukausia, aktiivinen vaihe noin kuukauden ja pitämisvaihe jälleen kuukausia. Operaatioissa oli tyypillisesti useita eri vaiheita alavaiheineen.

ANSF:n omat operaatiot olivat yleensä pataljoona- tai prikaatitason operaatioita, joiden suunnittelu tapahtui useimmiten ANA:n johdolla. RC Northin alajohtoportaat osallistuivat operaatioihin

ESIMERKKI CT NORTHIN YHTEISOPERAATIOSTA

useimmiten joukkueen tai komppanian osastoilla ja suorituskyvyillä. Operaatioiden suunnittelu tapahtui yleensä viikoissa, aktiivivaihe kesti joitakin viikkoja ja pitämisvaihe kuukausia.

Pääoperaatiot toteutettiin yleensä samalla periaatteella. Tulevan operaatioalueen läheisyyteen rakennettiin tarvittaessa etutukikohta (Forward Operating Base, FOB), joka tarjosi joukoille riittävän logistisen tuen ja epäsuoran tulen tuliasemat. Yleensä pyrittiin siihen, että pääosa toiminta-alueesta kyettiin kattamaan panssarihaupsien ja kranaatinheittimien tulella. Valmistelujen jälkeen alue, joka haluttiin ottaa haltuun ja puhdistaa talebaneista, pyrittiin eristämään ainakin tärkeimpien tieurien suunnissa. Tämän jälkeen tunkeuduttiin alueelle pääurien suunnissa raivaten sulutteen ja tienvarsipommit sekä lyöden hidastava ja kuluttava vihollinen. Välillä käytettiin yllätykseen pääsemiseksi myös helikopterimaanlaskuja vastustajan selustaan tai joukkojen suuntaamista tiestön ulkopuolelta tavoitealueelle. Tavoitteena oli yleensä keskeinen asutuskeskus, jota puolustava vihollinen lyötiin keskitettyllä tulenkäytöllä. Epäsuoran tulen lisäksi operaatiota tuettiin taisteluhelikoptereilla ja ilmatulituella. Tulenkäyttö oli tarkkaan rajoitettua, ja kaikessa pyrittiin oheisvahinkojen minimoimiseen ja siviiliuhrien välttämiseen.

Kokemukset osoittivat, että talebanit kykenivät pidettävässä maastonkohdassaan yleensä noin kahden vuorokauden kiivaaseen vastarintaan. Tämän jälkeen talebaneilta loppuivat sekä ampu-
matarvikkeet että joukot, jolloin jäljelle jääneet talebanit joko pyrkivät pakenemaan alueelta tai painuivat maan alle. Kun vastustaja oli lyöty, rakennettiin keskeisiin maastonkohtiin noin joukkueen vahvuisia tukikohtia (Combat Outpost, COP), joihin ryhmitettiin ANA:n ja AUP:n joukkoja. Samalla aloitettiin alueella kehittämishankkeet ensin taktisten siviili-sotilasyhteistyöryhmien (Tactical Civil-Military Team, TCT) ja myöhemmin siviilitoimijoiden ja siviiliviranomaisten toimesta. Sitä mukaa kuin väestön mielialat muuttuivat ja turvallisuustilanne parani, alettiin ohentaa ensin RC Northin joukkojen läsnäoloa ja sitten ANA:n läsnäoloa, niin että loppuvaiheessa alueelle jäi vain poliisin joukkoja.

Edellä mainituilla toimilla pyrittiin alueen turvallisuustilanteen parantamiseen keskipitkän tähtäimen suunnitelman raamissa. Lisäksi pyrittiin ANSF:n suorituskyvyn kehittämiseen pitkällä aikavälillä. Tätä toteutettiin etupäässä koulutuksen, mentoroinnin ja kumppanoinnin avulla. Päävastuu oli OMLT-ryhmillä, mutta sen lisäksi muutkin RC Northin joukot osallistuivat ANSF:n joukkojen kouluttamiseen järjestämällä erillisiä koulutustilaisuuksia ja suorittamalla partiointia ja operaatioita yhdessä. Sen lisäksi RC North pyrki kehittämään ANSF:n infrastruktuuria, koulutusedellytyksiä ja materiaalista valmiutta. ANSF:n joukkojen suorituskykyä ja sen kehittymistä seurattiin ja evaluoitiin jatkuvasti tavoitteena suorituskyvyn suunnitelmallinen ja nousujohtainen kehittäminen.

Operatiivinen suunnittelu

Operatiivisen suunnittelun perusteet saatiin pitkän ja keskipitkän aikavälin suunnitelmista sekä RC Northin komentajalta. Pitkän ja keskipitkän aikavälin suunnitelmat määrittivät operaatioiden alueet, tavoitteet sekä toteuttamisajankohdan muutaman kuukauden tarkkuudella. Suunnitteluvastuu oli jaettu siten, että suunnittelutoimisto (CJ5) vastasi suunnittelusta aikavälillä kahdesta kuukaudesta kahteen vuoteen, operatiivinen toimisto (CJ3) aikavälillä kolmesta vuorokaudesta kahteen kuukauteen ja operaatiokeskuksen Current Ops -ryhmä aikavälillä nykyhetkestä kolmeen vuorokauteen. Käytännössä CJ5 vastasi pitkän ja keskipitkän tähtäimen suunnittelusta. CJ3 vastasi puolestaan operatiivisesta suunnittelusta, erityisesti operaatiokonseptien (Concept of Operations,

CONOPS) ja operaatiosuunnitelmien laatimisesta. Current Ops laati operaatiosuunnitelmiin liittyviä erilliskäsäkyjä (Fragmentation Order, FRAGO).

Operaation suunnittelu käynnistyi operaatiopäällikön tai DIR OPS:n käsäkyllä ja se noudatti löyhästi NATO:n operatiivista suunnitteluprosessia. Operaatioiden suunnittelun johti operatiivinen toimisto, ja kaikki esikunnan toimistot osallistuivat suunnittelukokouksiin. Suunnitteluun vaikuttavia asioita olivat vihollinen ja etenkin sen suluttaminen, paikallisväestö, väestön etniset suhteet sekä väestön suhtautuminen turvallisuusviranomaisiin ja ISAF-joukkoihin. Maasto ja sää vaikuttivat suunnitteluun etenkin talvisaikaan, kun tiestön kunto vaikeutti etupäässä pyöräajoneuvoilla liikkuvien joukkojen toimintaa ja sääolosuhteet rajoittivat helikopterien ja lennokkien käyttöä. Suunnittelussa oli myös huomioitava paikalliset juhlapyhät. Esimerkiksi pyhän Ramadan-kuukauden, pyhiinvaelluskauden ja muiden islamilaisten juhlien aikana ei sallittu suuria aktiivisia operaatioita.

Keskeinen suunnitteluun vaikuttava asia oli käytössä olevat ISAF:n ja ANSF:n joukot ja suorituskyvyt. RC Northin jäsenmaiden joukot rotatoivat eri aikoihin, ja mailla oli erilaisia kansallisia rajoituksia, jotka oli otettava huomioon. ANSF:n joukkojen suorituskyky vaihteli huomattavasti, esimerkiksi sadonkorjuuajoina sotilaita ja poliiseja oli paljon luvallisilla ja luvattomilla lomilla kotikylänsä sadonkorjuussa. Suorituskykyjen osalta RC Northin joukkojen käyttäminen edellytti, että niitä voitiin tukea riittävällä ilmatulituella ja epäsuoralla tulella, pioneerien raivausvoimalla, lääkintäkyvyillä, ilmaevakuointikyvyillä ja informaatio-operaatiokyvyillä. Operaatioiden logistista tukea vaikeuttivat pitkät etäisyydet ja heikko infrastruktuuri. Laajan ja pitkäaikaisen operaation toteuttaminen edellytti useimmiten etutukikohdan (FOB) perustamista, ja sen rakentaminen saattoi kestää maanomistusoloista riippuen jopa kuukausia.

Kaiken kaikkiaan suunnittelujänne oli useita kuukausia pitkä. Kun aikautus ja käytössä olevat joukot ja suorituskyvyt oli saatu selvitettyä, laadittiin joukkojen liikesuunnitelmat ja tehtävät.

Lisäksi suunniteltiin huolella operaatiota tukevat informaatio-operaatiot, mukaan luettuna paikallisten johtajien tapaamiset väestön informoimiseksi ja sitouttamiseksi. Keskeinen suunniteltava asia oli myös operaation johtaminen ja viestiyhteydet.

Kussakin operaatiossa lopullinen tavoite oli saada turvallisuustilanne tasolle, joka mahdollisti paikallisen väestön elinolosuhteiden kehittämisen aloittamisen. Tähän pyrittiin sekä kehittämällä paikallista siviilihallintoa että alueen taloutta. Tavoitteena oli mahdollisimman saumaton siirtyminen sotilaallisista turvallisuusoperaatioista siviilien johtamaan kehitys yhteistyöhön. ”Aukon paikkaajana” käytettiin sekä alajohtoportaiden että RC Northin taktisia sotilas-siviiliyhteistyöryhmiä (TCT). TCT:t pyrittiin aina työntämään heti taistelujoukkojen perässä toiminta-alueelle aloittamaan tilanteen kartoittamisen ja paikallisväestön avustamisen mahdollisimman nopeasti.

Suunnittelun yhteydessä arvioitiin myös sotilaalliset ja poliittiset riskit sekä oletettu voimankäytön aste. Näiden perusteella määritettiin operaation hyväksymistaho. Matalimman riskin ja voimankäytön operaatiot sai hyväksyä alajohtoportaan komentaja. Keskitasolla hyväksyjä oli RC Northin komentaja. Suurimman riskin ja voimankäytön operaatiot piti hyväksyttää IJC:n komentajalla.

Operatiivisen suunnittelun tärkein tuote oli operaatiokonsepti (CONOPS), jossa määritettiin operaation tavoitteet, toteutus, aikataulut, käytettävät joukot ja tukevat resurssit. Oman haasteensa toi pitkä esittelyketju, koska konsepti piti esitellä koko komentoketjulle, eli operaatiopäällikölle, esikuntapäällikölle, apulaiskomentajalle ja lopulta RC Northin komentajalle. Onneksi esimiehet suostuivat poikkeuksetta siihen, että pidettiin vain yksi yhteisesittely kaikille kenraaleille. Hyväksytyn konseptin pohjalta laadittiin sitten operaatiosuunnitelma ja tarvittavat käskyt.

CT Northin yhteisoperaatioiden suunnittelu aikataulua venytti osapuolten suuri määrä ja eri viranomaisten tavoitteiden, tarpeiden ja resurssien yhteensovittaminen. Kaikilla ANSF:n viranomaisilla oli hyvin johtajakeskeinen järjestelmä, joka edellytti esimiehen hyväksynnän useaan otteeseen suunnittelun eri vaiheissa. Etenkin Afganistanin armeijalla ja poliisilla oli usein eriäviä mielipiteitä ja intressejä, jolloin RC Northin suunnittelijat joutuivat toimimaan sovittelijoina. Lisäksi ANSF:llä ei ollut juurikaan suunnittelukulttuuria, mikä vaikeutti suunnittelua sekä johti siihen, että ANSF:n joukot eivät yleensä syventäneet omia suunnitelmiaan yhteisen operaatiokonseptin valmistumisen jälkeen. Etenkin huollon suunnittelu oli heikkoa. Toisaalta etenkin ANA:n suunnittelutaito kehittyi mentoreiden avustuksella jatkuvasti. Ajan säästämiseksi yhteisoperaatioita suunniteltaessa RC Northin esikunnassa oli aina käynnissä rinnakkainen suunnitteluprosessi, niin että kun yhteinen CONOPS oli saatu valmiiksi, RC Northin omat yksityiskohtaiset operaatiosuunnitelmat ja käskyt saatiin viimeistelyä nopeasti.

Operaatioiden johtaminen

RC Northin operaatioiden johtamisen hermokeskus oli esikunnassa oleva operaatiokeskus (CJOC). DIR OPS:n alaisuudessa olevaa operaatiokeskusta komensi everstiluutnantin arvoinen saksalainen tai norjalainen upseeri. Operaatiokeskuksen tärkein tehtävä oli luoda mahdollisimman reaaliaikainen yhteinen tilannekuva resurssien käytön pohjaksi. Tämä luotiin keräämällä tietoa alajohtoportailta, yläjohtoportaalta, yhteistyökumppaneilta, naapureilta, RC Northin esikunnan osilta, ANSF:ltä sekä suoraan johdossa olevilta joukoilta, käsittelemällä kerätty tieto ja jakamalla luotu tilannekuva edelleen. Luodun tilannekuvan perusteella CJOC koordinoi ja synkronoi alajohtoportaiden toimintaa lähinnä suorituskykyjen käytön osalta.

Koska RC Northin vastuualueella toimi joukkoja, jotka olivat eri johtoportaiden alla, määritettiin operaatioihin aina ”Taistelutilan haltija” (Battlespace Owner, BO). Perustilanne oli se, että aluevastuussa oleva PRT:n komentaja oli taistelutilan haltija. Kaikki vastuualueelle tulevat ISAF-joukot ilmoittautuivat aina taistelutilan haltijalle, joka vastasi joukkojen liikkeen ja tulenkäytön koordinoinnista alueellaan omien tulittamisen estämiseksi. Tämä oli tärkeää, koska PRT:n alueella saattoi toimia sen omien joukkojen lisäksi OMLT-ryhmiä, RC Northin johdossa olevia joukkoja, jonkin maan kansallisessa johdossa olevia joukkoja tai IJC:n johdossa olevia erikoisjoukkoja. Jos PRT:n vastuualueella toteutettiin RC Northin johdossa olevaa operaatiota, sitä toteuttavalle joukolle lohkaistiin PRT:n vastuualueesta oma operaatioalue (Operation Box, OP BOX), jonka taistelutilan haltijaksi määrättiin kyseisen joukon komentaja.

Varsinainen operaatioiden johtaminen toteutettiin aina kentällä joko PRT:n, 1. Prikaatin, pataljoonan/taisteluosaston tai RC Northin etukomentopaikan komentajan johdolla tehtävätaktiikan periaatteella. RC Northin etukomentopaikkaa käytettiin RC Northin pääoperaation johtamiseksi. Etukomentopaikka perustettiin RC Northin esikunnan upseereista ja sinne asetettiin joku apulaisoperaatiopäälliköistä RC Northin maavoimakomponentin komentajaksi. Etukomentopaikalla pidettiin päivittäin kokous, johon osallistui Afganistanin armeijan, poliisin ja turvallisuuspoliisin everstitason komentajat. Kokouksessa suunniteltiin ja sovittiin päivittäin joukkojen tehtävät, käyttö ja yhteistoiminta. Tarvittaessa järjestettiin myös operaatiovaiheen vaihtuessa maastolaatilla käskynantoharjoitus, jossa kaikkien joukkojen komentajat ja päälliköt harjoittelivat yhdessä operaation toteutuksen.

Kentällä olevilla komentajilla oli lähes täysi vapaus toteuttaa operaatio parhaaksi katsomallaan tavalla. Jos alajohtoporras tarvitsi tukea, kuten ilmatulitukea, evakuoititukea tai tiedustelulennokkia, CJOC johti tuen antamisen. Sama koski tilanteita, joissa ANSF pyysi tukea omiin

operaatioihinsa. Koska pataljoonan/taisteluosaston operaatioita oli yleensä käynnissä useita samanaikaisesti, tuli usein tilanteita, joissa tukitarvetta oli enemmän kuin resursseja. Tällöin asia tuotiin DIR OPS:lle, joka päätti tuen priorisoinnin. Tarvittaessa alajohtoportaille annettiin myös käskyjä toisen alaisen tukemisesta joukoilla tai suorituskyvyillä.

Pääosa tukitarpeista tuli tilanteissa, joissa jouduttiin yllättäen taisteluun vastapuolen aktiivisen toiminnan takia. Tilanteet vaihtelivat aina tienvarsipommista ja muutaman taistelijan ylläköstä suurimittaiseen usean sadan talebanin toteuttamaan hyökkäykseen alueen valtaamiseksi. Pieni-
muotoisia ylläköitä ja iskuja oli useita päivässä, laajamittaisempia hyökkäyksiä sen sijaan harvoin.

Voimankäyttö edellytti joskus DIR OPS:n tai ylemmän esimiehen lupaa, etenkin tilanteissa, joissa alajohtoporras pyysi tykistön tulta tai ilmatulitukea ja oli olemassa vaara siviiliuhreista. Kenraali Petraeuksen tullessa ISAF:n komentajaksi vuonna 2010 voimankäytösäännöksiä selkiytettiin ja kiristettiin. Pääsääntönä oli voimankäytön minimointi ja rajoittaminen, jos oli olemassa minkäänlaista vaaraa siviiliuhreista. Toisaalta voimaa voitiin käyttää runsaastikin, jos se oli välttämätöntä oman joukon pelastamiseksi. Päätöksenteon tukena oli aina RC Northin oikeusupseeri sekä Alueellisen ilmaoperaatiokeskuksen (Regional Air Operation Center, RAOC) asiantuntija, joiden tuella päätöksenteko oli suhteellisen helppoa. Asiantuntijat kykenivät ilmoittamaan selkeästi, oliko voimankäyttöön edellytyksiä ja mitä voimaa kyseisessä tilanteessa voitiin käyttää. DIR OPS antoi yleensä vain luvan voiman käyttöön, lopullisen päätöksen tulittamisesta teki lähes aina kentällä oleva komentaja.

Operaatiot kesästä 2010 kevääseen 2011

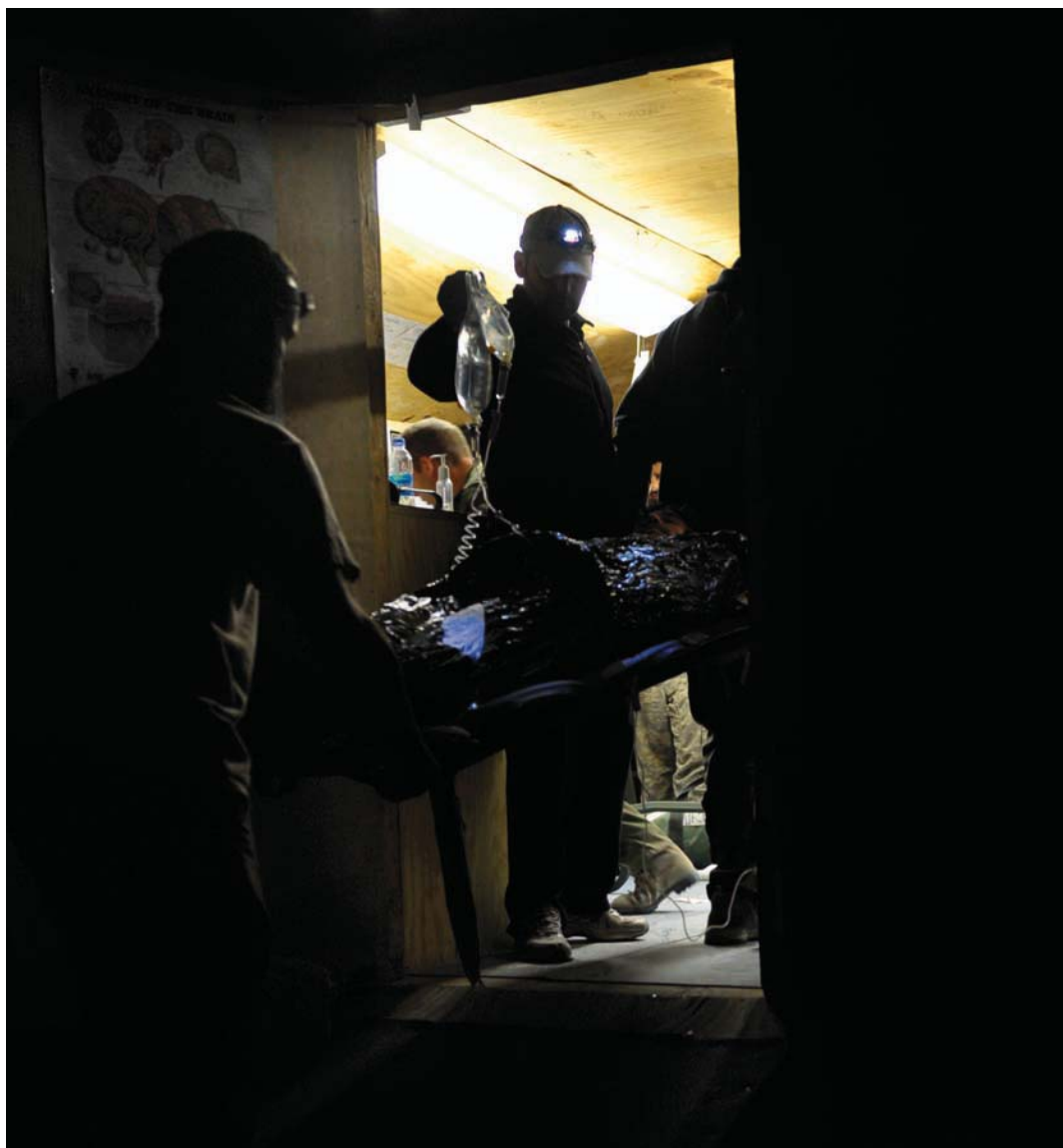
Kun otin DIR OPS:n tehtävät vastaan heinäkuussa 2010, heti alkuun kävi selväksi, että vastustajaa ei kannattanut aliarvioida. RC North pyrki vahvistamaan asemiaan ennen pyhän Ramadan-kuukauden mukanaan tuomaa taistelutaukoa. Läntisessä Faryabin maakunnassa amerikkalainen jalkaväkenä toiminut 6. Tykistörykmentin 3. Patteristo (3-6) toteutti ANSF:n tukemana operaation erään talebanien hallussa olevan kylän haltuun ottamiseksi. Vastarintaa oli odotettu, mutta sen rajuus yllätti kaikki. Talebanien erittäin kiivas tulitus aiheutti tappioita ja pakotti amerikkalaisten tukena olleen ANA:n kandakin ja AUP:n poliisit vetäytymään. Koska talebanit taistelivat siviiliväestön joukossa, ei 3-6-patteristoa voitu tukea raskaalla tulenkäytöllä. Lopulta yksin jääneen patteriston komentaja totesi jatkamisen olevan turhaa, koska kylän valtaus olisi aiheuttanut siviiliuhreja. Yhdeksän haavoittuneen tappiot kärsinyt patteristo vetäytyi taistelusta. Vastaavanlainen amerikkalaisen 87. Rykmentin 1. Jalkaväkipataljoonan (1-87) operaatio Kunduzin maakunnassa jouduttiin puolestaan keskeyttämään raivauskaluston loppuessa kesken lukuisten tienvarsipommien takia. Kaikille kävi selväksi, että vastassa oli sitkeä ja taitava vihollinen, jonka lyöminen edellytti huolellisempaa suunnittelua ja valmistelua.

Ramadanin alkaessa elokuussa sekä ISAF että ANSF pyrkivät minimoimaan aktiiviset operaatiot. Onneksi talebanit tekivät samoin, ja RC North kykeni keskittymään syyskuussa pidettävien parlamenttivaalien tukemisen valmisteluun. RC North tuki Afganistanin viranomaisia vaalimateriaalin kuljetuksissa sekä varautumalla tukemaan ANSF:ää, jos äänestyspaikkoja ja vaaliorganisaatiota vastaan toimittaisiin. Kyseiseen tehtävään keskitettiin RC Northin kaikki voimat ja suoraan RC Northin johtoon varattiin muun muassa ilmakuljetteiset reserviüksiköt. Vaalipäivästä tulikin varsin vilkas. Talebanit pyrkivät sabotoimaan vaaleja toteuttamalla lukuisia iskuja ympäri vastuualuetta. Iltapäivän lopulla oli koossa jo lähes 30 yhteenottoa satunnaisista

taistelukosketuksista ja äänestyspaikkojen häirinnästä poliisin tarkastusasemien valtaamiseen. Kokonaisuutena talebanit eivät kuitenkaan kyenneet häiritsemään vaalien toteutusta muutamaa syrjäistä ja vähäväkistä aluetta lukuun ottamatta.

Talebanit ilmeisesti uskoivat, että RC Northin ja ANSF:n voimavarat sitoutuisivat vaalien tukemiseen, koska vaalipäivän iltapäivän lopulla talebanit aloittivat sarjan iskuja Baghlanin provinssissa sijaitsevalla strategisestikin tärkeällä valtateiden 1 ja 3 risteysalueella, Pul-e-Khumrin kaupungin lähellä. Talebanien iskut kohdistuivat valtatiellä oleviin poliisin tarkastusasemiin, paikallisten taistelujoukkojen miehittämään taistelutukikohtaan (COP) ja Afganistanin armeijan aseisiin. Tavoitteena näytti olevan risteysalueen haltuunotto ja siellä olevan keskeisen COP:n valtaus.

Kyseessä oli hyvin koordinoitu, suunniteltu ja valmistelu valtausoperaatio, johon osallistui satoja talebaneja. Hyökkäystä tuettiin kevyillä heittimillä ja lukuisilla RPG-singoilla ja siihen liittyi taistelualueen eristäminen siltoja tuhoamalla ja väijytyksiä järjestämällä. Apuun pyrkineet

TF MES:n yksiköt sekä OMLT-ryhmien tukemat Afganistanin armeijan joukot sitoutuivat taisteluihin, ja talebanit pystyivät valtaamaan paikallisten taistelijoiden miehittämän COP:n, jolle ei saatu riittävän nopeasti vahvennuksia.

Koska paikalla olevat joukot eivät kyenneet lyömään talebaneja takaisin, alueelle keskitettiin lentotulitukea ja vahvennuksia muun muassa TF KDZ:sta. Alueella toimineet taistelu- ja kuljetushelikopterit joutuivat useita kertoja tulituksen kohteeksi ja saivat usein osumia, mutta tappioilta säästyttiin. Ilmatilan käytön koordinointi olikin haastava tehtävä. Samalla suhteellisen pienellä alueella toimi pahimmillaan RC Northin ja saksalaisen taisteluosaston lennokkeja, taistelu- ja kuljetushelikoptereita ja rynnäköhävittäjiä. Lisäksi alueella käytettiin raskaiden ja kevyiden heittimien tulta. RC Northin operaatiokeskuksen RAOC selvisi tehtävästään kuitenkin hyvin ja lentotoiminta kyettiin toteuttamaan ilman vahinkoja.

Taistelujen kulminaatiovaiheessa, toisen päivän aamupäivän lopulla, helikopteriresurssit alkoivat käydä vähiin. Pelkästään taistelualueelle siirtyminen vaati puolitoista lentotuntia, ja helikopterilentäjien sallitut lentotunnit alkoivat olla lopussa. Saksalaiset joukot olivat samaan aikaan kiivaissa lähitaisteluissa käsikranaattiheittoetäisyyksillä, ja ne ajoivat välillä Marder-rynnäköpanssarivaunuilla röyhkeästi suoraan talebanien ryhmytykseen. Hävittäjäkoneiden lentotulitukea ei voinut käyttää lyhyiden etäisyyksien vuoksi. Onneksi amerikkalaisten säännökset mahdollistivat säännöistä poikkeamisen lentoprikaatin komentajan luvalla. 4. Lentoprikaatia komentava eversti, joka itsekin lensi taisteluhelikopteria, kysyi, tarvittiinko tukea edelleen. Kun sanoin, että tarvittiin, hän totesi lentäjiensä jatkavan lentämistä ilman lepoa niin pitkään kuin se vain oli tarpeen. Kaksi päivää kestäneiden kiivaiden taisteluiden jälkeen talebanit vetäytyivät raskaita tappioita kärsineenä takaisin tukialueelleen valtatie 1:n eteläpuolelle ja kaikki menetetyt asemat vallattiin takaisin. RC Northille ei tullut tappioita muutamaa lievähköä haavoittumista lukuun ottamatta, mutta taistelu osoitti talebanien kykenevän myös laajoihin hyökkäyksiin, jos talebaneille jätettiin toiminnan vapaus pitemmäksi aikaa.

Vaalipäivän taisteluiden jälkeen RC North otti aloitteen takaisin haltuun toteuttamalla syysmarraskuun aikana Kunduzin maakunnassa sarjan pataljoonan/taisteluosaston operaatioita. Tavoitteena oli puhdistaa Kunduzin kaupungin lounais- ja luoteispuolella olevat vahvat talebanien tukialueet. Vastarinnan oletettiin olevan kiivasta.

Ensimmäisenä iski saksalainen Taisteluosasto Kunduz (TF KDZ), jota vahvennettiin 1-87:n joukoilla ja ANSF:n yksiköillä. Kunduzin lounaispuolella marraskuun alussa toteutettu operaatio HALMAZAG (Salama) oli menestyksenkäs. Joukot kohtasivat kiivasta vastarintaa, mutta kahden päivän taisteluiden jälkeen talebanit oli lyöty ja jäljelle jääneet talebanit pyrkivät pakenemaan pohjoiseen. TF KDZ:ä tuettiin taisteluiden aikana useilla lentorynnäköillä, taisteluhelikoptereilla sekä panssarihaupitsien tulella. Tarkan tulenkäytön ansiosta siviilivahingoilta vältyttiin. Jälkipuhdistus kesti viikon, minkä jälkeen vallatun alueen keskelle rakennettiin COP, joka miehitettiin ANSF:n joukoilla. Muutamassa kuukaudessa alueella oli saatu jo hyvin käyntiin kehittämishankkeita muun muassa parantamalla tiestöä ja avaamalla terveysasemia. Väestön suhtautuminen oli loppuvuodesta jo hyvin positiivista.

TF KDZ:n menestyksen jälkeen vahvennettu 1-87 toteutti uudestaan operaation Kunduzin luoteispuolella. Tällä kertaa vältettiin pääteitä ja liike suunnattiin maastoitse ja ilmoitse tavoitealueille. Talebanien vastarinta oli paikka paikoin kiivasta, mutta varsin nopeasti talebanit luopuivat asemistaan ja vetäytyivät edelleen pohjoiseen. Operaatio HALMAZAGin tapaan vallattu alue turvattiin rakentamalla alueelle COP, sijoittamalla sinne ANSF:n joukkoja ja aloittamalla

kehittämishankkeet. Kummassakin operaatiossa päästiin selvästi taktiseen yllätykseen. Talebanit eivät olleet odottaneet näin nopeaa ja voimakasta hyökkäystä. Kummassakaan operaatiossa ei kärsitty omia tappioita muutamia haavoittumisia lukuun ottamatta.

Loppuvuoden suurin ponnistus oli CT Northin yhteisoperaatio Baghlanissa olevan valtatieysteysalueen turvaamiseksi. Kyseessä oli sama alue, jolla oli taisteltu kiivaasti vaalien aikana. Tavoitteena oli aluksi varmistaa valtateiden 1 ja 3 välinen alue ja sen jälkeen laajentaa operaatio valtatie 1:n eteläpuolelle. Valtatien eteläpuolinen Gor Tepahin alue oli talebanien tukialuetta, jolla ANSF ei ollut operoinut kuukausiin ja josta käsin oli toteutettu vaalipäivän hyökkäys. Operaatio JADIDin (Uusi) suunnittelu alkoi heti vaalien jälkeen syyskuun puolessa välissä, ja yhteinen CONOPS oli valmis kaksi kuukautta myöhemmin. Marraskuun lopussa alkaneeseen operaatioon osallistui vahvennettu TF MES, osia 1-87 pataljoonasta, RC Northin suorituskykyjä, kaksi ANA:n kandakia ja satoja AUP:n poliiseja. Vastassa tiedettiin olevan useita satoja talebaneja.

Pitkällisten valmistelujen takia tiedostettiin, että vastapuoli osasi odottaa operaatiota. Yllätykseen pyrittiin lähinnä joukkojen suuntaamisella, operaation vaiheiden rytmittämällä sekä ANA:n erikoisjoukkojen iskulla vastustajan syvyyteen. Operaatiossa oli varauduttu parin viikon taisteluvaiheeseen. Yllättäen vastarinta olikin lähes olematonta. Muutamaa häirintäammuntaa ja useita epäonnistuneita tienvarsipommi-iskuja lukuun ottamatta ei kohdattu vastarintaa. Talebanit vetäytyivät suosiolla alueelta tai painuivat maan alle. Operaation vaiheita nopeutettiin ja tavoitteet saavutettiin huomattavasti suunniteltua nopeammin. Tämän jälkeen alkoi vakauttamisvaihe, joka jatkui useamman kuukauden.

Valtatiekolmion ja Kunduzin alueiden menestyksekkäiden operaatioiden jälkeen huomio kiinnitettiin kyseisten kaupunkien välialueelle, valtatie 3:n suuntaan. Siellä talebaneilla oli edelleen valtatie 3:n länsipuolella vahva tukialue. Suunnittelu ja valmistelu alueen puhdistamiseksi ANSF-johtoisella operaatiolla vielä alkukeväästä aloitettiin 2011 alussa. Palasin kuitenkin Suomeen ennen kuin operaatio alkoi.

Painopistesuunnan operaatioiden aikana talebanit pidettiin sivusuunnissa aisoissa PRT:ien jatkuvalla partioinnilla, avainkohteiden pitämällä ja pienemmillä komppania- tai pataljoonatasoilla sekä erikoisjoukkojen iskuilla. Amerikkalaiset erikoisjoukot olivat avainasemassa talebanien voiman kasvun estämisessä sivusuunnissa. Keskittämällä erikoisjoukkojen iskut tietyille alueilla saatiin talebanien paikallinen johto-organisaatio yleensä lamaautettua, jolloin vastapuolen toiminta lamaantui jopa kuukausiksi. Erikoisjoukot antoivat myös erinomaista tukea RC Northin pääoperaatioihin osallistumalla usein taistelutilan muokkaamiseen ennen varsinaisen maaoperaation alkua.

ANSF suorituskyvyn ja aloitteellisuuden kehittymistä kuvaa se, että joulukuun puolessa välissä ANSF toteutti Mazar-e-Sarfin länsipuolella operaatio EBTEKARin. Operaatioon osallistui lähes 1 000 ANSF:n sotilasta ja poliisia. Operaatio oli täysin ANSF-vetoinen ja PRT MES tuki operaatiota vain hyvin vähäisin joukoin. Vastaavanlaisia operaatioita toteutettiin talven ja seuraavan kevään aikana useita eri puolilla vastuualuetta.

Operatiivisen toiminnan haasteita

Vastustaja oli RC Northin alueella pahimmillaan erittäin ammattitaitoinen, joustava, alueensa erinomaisesti tunteva sekä täysin häikäilemätön ja raaka. Talebanit muuttivat toimintatapojaan ja taktiikkaansa nopeasti, jos totesivat RC Northin toiminnan olevan menestyksellistä. Alueilla, joilla menetettiin jalansijaa, luovuttiin nopeasti avoimesta aseellisesta toiminnasta turvallisuusjoukkoja

vastaan ja siirryttiin terroritoimintaan siviiliväestöä vastaan. Kaukotähysteisellä tienvarsipommilla voitiin iskeä naisista koostuvaa hääseuruetta vastaan, vain jotta paikallisväestölle voitaisiin todistaa, etteivät turvallisuusviranomaiset kyenneet suojaamaan sitä. Toisaalta vastapuoli oli välillä myös ammattitaidoton ja kaavamainen. Käsiaseiden ja sinkojen tuli ei aina ollut onneksi tarkkaa, samoja tuliasemia käytettiin toistuvasti ja aika ajoin tienvarsipommikurssit onnistuivat räjäyttämään itsensä taivaalle.

RC Northin operatiivinen toiminta oli haastavaa, ja se poikkesi selkeästi ”perinteisestä” armeijakuntatason toiminnasta. Toisaalta vastattiin pitkän tähtäimen suunnittelusta ja ANSF:n kehittämisestä jopa kahden vuoden aikajänteellä, toisaalta osallistuttiin taktisen ja taisteluteknisen tason toimintaan minuuttiluokan aikajänteellä. Valtavaan vastuualueeseen nähden resursseja oli hyvin vähän, ja käytössä olevat joukot tulivat useista eri maista, mikä asetti usein rajoitteita joukkojen käytölle. Vastuualueella oli lukuisia eri toimijoita ja johtosuhteet olivat usein sekavia.

Lisäksi toimittiin kokoajan siviiliväestön keskuudessa, jolloin voimankäytölle asetettiin suuria rajoitteita. Periaatteessa kaikki, mikä tuhottiin taisteluissa, piti olla valmis jälleenrakentamaan. Koko ajan tuli muistaa, että oltiin Afganistanissa vain vieraina. Ja kun oltiin Afganistanissa, politiikka vaikutti myös operatiiviseen toimintaan. Maakuntien kuvernöörit olivat Afganistanin presidentin tehtävään asettamia, ja he pyrkivät usein vaikuttamaan presidenttiin vedoten ANSF-joukkoihin saadakseen turvallisuusoperaatioita ja -joukkoja omiin maakuntiinsa. Välillä nämä toimet viivästyttivät RC Northin operaatioiden toteuttamista. RC Northin komentaja ryhtyikin järjestämään kuvernöörien ja turvallisuusviranomaisten johdon tapaamisia, joilla oli positiivinen vaikutus yhteisymmärryksen paranemiseen.

RC North joutui ottamaan jatkuvasti suuria riskejä operatiivisella tasolla. Tiettyjä alueita vain valvottiin ja sivusuunnissa pyrittiin estämään vastustajan voiman kasvattaminen pienten joukkojen liikkuvilla operaatioilla, tulenkäytöllä ja erikoisjoukoilla, samalla kun käytettävissä olevat voimat keskitettiin voimakkaasti painopistesuuntiin. Vastuualueen koon takia tärkein reservi olivat lentävät suorituskyvyt. Kiinteäsiipisillä hävittäjillä, taisteluhelikoptereilla ja lennokeilla tulenkäytön ja tiedustelun painopistettä kyettiin siirtämään nopeasti, mikä mahdollisti pientenkin osastojen toimimisen uhanalaisilla alueilla. Toisaalta taktisella tasolla ei voitu hyväksyä liian suuria riskejä, jolloin operaatioita ei toteutettu, jos ei saatu käyttöön tiettyjä kriittisiä suorituskykyjä, kuten ilmatulitukea tai evakuointihelikoptereita.

Operatiivisella tasolla yllätykseen pääseminen suurissa yhteisoperaatioissa ei ollut helppoa. Ne edellyttivät aina valmisteluja, jotka saattoivat paljastaa vastapuolelle tulevan toiminnan. Lisäksi ANSF:n operaatioturvallisuudessa oli yleensä parantamisen varaa. Siksi CT Northin yhteisoperaatioita ei juurikaan salattu viimeisten viikkojen aikana, vaan niiden toteutuksesta ja tavoitteista kerrottiin varsin avoimesti paikallisväestön johtajille väestön sitouttamiseksi. Operaation aikana taktiseen yllätykseen pyrittiin eri vaiheiden aikautuksella sekä joukkojen suuntaamisella yllättävistä suunnista. Vastapuoli ei enää loppuvuodesta 2010 alkaen asettunut voimakkaaseen vastarintaan operaation alettua. Talebanit yleensä vain jättivät tienvarsipommeja alueelle ja väistyivät uusille tukialueille lähes ilman vastarintaa. Talebanien väistymisen estäminen oli vaikeaa suurten vastualueiden ja vähäisen oman voiman takia. Toisaalta uusille alueille siirtyvät ja liikkeessä olevat talebanit olivat alttiimpia etenkin erikoisjoukkojen iskuille. Talebanien poistuttua teiden raivaaminen oli helppoa ja jälleenrakentaminen pääsi nopeasti käyntiin koska infrastruktuuri säilyi ehjänä.

RC Northin omissa operaatioissa sen sijaan päästiin usein yllätykseen. Suunnittelu kesti vain lyhyen aikaan ja operaatiot toteutettiin yleensä lähellä omia tukikohtia, jolloin ei tarvinnut toteuttaa paljastavia valmisteluja. Operaatiot johtivat yleensä loukkuun jääneiden talebanien kiivaaseen vastarintaan. Talebanit kärsivät yleensä suuria tappioita ja heidän sotilaallinen voimansa kului, mutta toisaalta myös paikallinen infrastruktuuri kärsi vahinkoja, mikä asetti korkeita vaatimuksia jälleenrakennustyön nopealle aloittamiselle.

ANSF:n omissa operaatioissa tulokset olivat yleensä rajoitettuja, koska niissä päästiin harvoin yllätykseen, taistelualuetta ei kyetty eristämään ja pitämisvaihe jäi usein lyhyeksi samalla kun resursseja ei varattu jälleenrakennukseen. Toisaalta positiivista oli se, että ANSF kehittyi jatkuvasti. Johtajat oppivat virheistään ja ANSF:n operaatiot alkoivat yhä enemmän muistuttaa RC Northin operaatioita.

Vaikka RC Northilla ei ollut eri maiden erikoisjoukkoihin suoranaista johtosuhdetta, oli yhteistyö erikoisjoukkojen kanssa pääosin erinomaista. Suunnittelua tehtiin yhdessä ja erikoisjoukkojen operaatiot sidottiin RC Northin operaatioihin varsin saumattomasti. Erikoisjoukkojen iskuilla muun muassa muokattiin taistelulenttää ennen RC Northin joukkojen operaatioita, ja tuloksena oli usein lamautettu vihollinen, joka ei tarjonnut suurempaa vastarintaa. Erikoisjoukoilla oli myös tärkeä rooli turvallisuustilanteen hallussa pitämisessä niillä alueilla, joihin ei riittänyt RC Northin joukkoja. Tietyillä painopistealueilla erikoisjoukot kouluttivat myös paikallisia taistelijoita turvallisuusjoukoiksi erinomaisin tuloksin.

Jatkuviin yllätyksiin oli syytä varautua. Vain harvoin operaatiot menivät täysin suunnitellulla tavalla. Joskus ne oli keskeytettävä resurssien kulumisen ja vastarinnan takia, välillä tavoitteisiin päästiin yllättävän nopeasti. Ennakointi ja varautuminen sekä oletettua huonompaan että parempaan tilanteen kehittämiseen oli tärkeää.

Aina piti miettiä, mistä ja miten saatiin muodostettua uusia reservejä, sekä pohtia suorituskykyjen kulumista. Yksi menestyksenkäs operaatio saattoi kuluttaa pioneerien raivausvoiman niin, että tarvittiin useita viikkoja kyvyn palauttamiseen. Lentävien resurssien osalta esimerkiksi taisteluhelikopterien suuntaaminen tukitehtävään usean lentotunnin matkan päähän kulutti merkittävästi koneiden käytössä olevaa toiminta-aikaa tulevina päivinä.

Pitkien etäisyyksien takia yhteistoiminta alaisiin ja ylempiin esikuntiin tapahtui valtaosin viestivälillä, sähköpostitse, verkkoneuvotteluissa ja videokonferensseissa. Tekniset työvälineet olivat hyviä ja toimivia, mutta ne eivät korvanneet henkilökohtaista tapaamista. Aina kun ylemmissä tai alemmissä esikunnissa yhteistyöosapuoli vaihtui, pyrin käymään henkilökohtaisesti tapaamassa uusia yhteistyökumppaneita. Kun ihmisen oli tavannut silmästä silmään ja verkkotunnukselle oli saatu ”kasvot” ja luotu yhteisymmärrys, oli yhteistoiminta verkossa paljon helpompaa. Komentajat ja päälliköt pyrkivät käymään myös kentällä tutustumassa joukkojen toimintaan paikan päällä aina kun mahdollista. Keskustelu kolme kuukautta yhteen menoon maastossa olleen saksalaisen taisteluosaston komentajan kanssa antoi runsaasti näkökulmia muun muassa joukkojen käytettävyyteen ja suorituskykyyn.

Yksi suuri haaste oli ylemmän esikunnan (IJC) saaminen samalle ”viivalle” RC Northin tilanteesta. Alussa tilannekuva ei Kabulissa todellakaan ollut sama kuin Masar-e-Sarifissa. ”Rauhalliselta” RC Northilta vietiin usein resursseja etelän taisteluiden tukemiseen, samalla

kun esitettiin kohtuuttomia vaatimuksia alueiden nopeasta puhdistamisesta. Tämä korjaantui ajan myötä lukuisten vierailujen, tapaamisten ja videoneuvottelujen kautta, kun IJC:lle kyettiin osoittamaan, kuinka vähäisillä resursseilla RC North vastasi neljänneksestä Afganistanin pinta-alasta ja kolmanneksesta sen väestöstä.

Seitsemän kuukauden aikana tuli selväksi, että vastapuoli on Afganistanissa sotilaallisesti lyövässä, jos resursseja on kohtuullisesti käytössä. Pysyvän rauhan luomisessa avainasemassa on kuitenkin paikallisen väestön elinolojen kehittäminen, johon pystyvät vain siviilit, sotilaiden luotua riittävän siihen riittävän turvallisen ympäristön. Muutos on mahdollista, mutta se on hidasta ja se vaatii paljon resursseja.

Lopuksi

Palvelus apulaisoperaatiopäällikkönä RC Northin esikunnassa oli ammatillisesti erinomaisen opettavainen kokemus, vaikka armeijakunnan operaatiot olivatkin maksimissaan vain prikaatitason operaatioita. Noin seitsemän kuukauden ajan sai tehdä kovaa operatiivista suunnittelua ja johtamista korkeatasoisten ammattilaisten kanssa. Saksalaisjohtoiseen esikuntaan oli helppo asettua. Esimiehet johtivat tehtävätaktiikalla, alaisille annettiin valtaa ja vastuuta ja heitä tuettiin tarvittaessa. Pikku yksityiskohtiin ei puututtu valmisteluvaiheessa, vaan luotettiin alaisten ammattitaitoon. Omat alaiset olivat valtaosin hyvin ammattitaitoisia ja aikaansaavia upseereita. Etenkin saksalaisten yleisesikuntaupseerien kanssa oli helppo päästä samalle aaltopituudelle.

Kuten aiemmin on kuvattu, RC Northin tehtävät ja resurssit eivät olleet tasapainossa, mikä edellytti välillä melkoista riskin ottamista. Hallitun riskin ottaminen sekä operaatioiden ajoittaminen ja rytmittäminen siten, että tarvittavat minimiresurssit saatiin käyttöön oikeaan aikaan ja oikeaan paikkaan olikin yksi tärkeimpiä saamiani oppeja. Vähemmälläkin pärjää, kun uskaltaa painopisteyttää rohkeasti ja ottaa riskiä sivusuunnissa.

Operaatioissa tärkeää oli aloitteen hallussa pitäminen. Vaativiakin hyökkäystehtäviä kyettiin toteuttamaan, kun niihin saatiin keskitettyä riittävät resurssit ja ennen kaikkea saatiin aloite tempaamalla pidettyä vastustaja altavastajana. Operaatiossa ei yleensä kärsitty juurikaan tappioita aktiivisessa vaiheessa. Tappioita alkoi tulla vasta kun siirryttiin pitämisvaiheeseen ja aloite siirtyi vastapuolelle omien joukkojen sitoutuessa rutiinipartioihin ja avainmaastojen hallussa pitämiseen. Jotain mitä uudessa taistelutavassammekin kai haetaan?

Toisaalta näki myös sen, mitä täydellinen ilmanherrsuus merkitsee. Jokainen taistelu oli ratkaistu viimeistään siinä vaiheessa, kun saatiin lennokit ja taisteluhelikopterit paikalle. Tämän jälkeen alkoi vastustajan ankara kuluttaminen ylivoimaisen tilannekuvan ja ”korkeusedun” turvin. Kotimaan puolustukseen tästä voi ottaa opiksi sen, että hajautettukaan taistelu ei onnistu, jos ei kyetä estämään vastustajan tärkeimpien tiedustelujärjestelmien käyttöä ja kiistämään sen ilmavoiman ja taisteluhelikopterien käyttöä.

Afganistanissa oppi myös toimimaan siviiliyhteiskunnan keskellä ja ehdoilla. Kotimaan puolustuksessakaan ei Suomessa toimita tulevaisuudessa tyhjiössä, vaan siviilien keskellä. Afganistanissa tätä pääsi harjoittelemaan päivittäin. Infrastruktuuri-vahinkojen ja siviiliuhrien välttäminen yhteistoiminnassa paikallisten viranomaisten ja toimijoiden kanssa tuli tutuksi.

Tärkeä oppi oli myös informaatiokentän hallinta. Talebanit olivat mestareita käymään informaatiosotaa ja hyödyntämään ANSF:n ja ISAF:n virheitä mediassa. Kaikki omat toimet piti harkita myös informaatiosodankäynnin kannalta ja tilanteet piti pyrkiä ennakoimaan mahdollisimman hyvin. Kohdeyleisö tuli löytää ja oma sanoma piti saada esille nopeasti. Painopiste oli paikallisissa ihmisissä, joiden asenne oli avainasemassa operaation tavoitteiden saavuttamisessa. Ilman paikallisväestön tukea ei tehtävää kyetty täyttämään – sama pätee varmaan kotimaassakin.

Tehtäväkentän laajuus toi myös omat haasteensa, kun suunnittelun ja päätöksenteon aikajänteet vaihtelivat minuuteista vuosiin. Päätöksiä piti tehdä yhtenä päivänä lennokin tulenkäytöstä tienvarsipommia viritteleviä talebaneja vastaan tai taisteluhelikopterien lähettamisestä saarretun ANA:n komppanian tueksi. Seuraavana päivänä voitiin pohtia, miten saadaan resursseja seuraavassa kuussa alkavaan hyökkäysoperaation. Kun taas kolmantena päivänä tehtävänä saattoi konseptin rakentaminen siitä, miten valtatie 1:n kunnostaminen turvataan ja talebanit lyödään vastuualueen tietyissä osissa joskus parin vuoden kuluttua.

Yleensä aikaa suunnitteluun ja päätöksentekoon oli vähän ja tietoa riittämättömästi. Nopeasti oppi senkin vanhan totuuden, että paras on hyvän vihollinen. Useimmiten oli parasta tehdä oikea-aikainen päätös vähäisellä tiedolla ja vatsanpohja-tunteella kuin odottaa tilannekuvan selkiytymistä. Tärkeää oli myös uuden tehtävän saatuaan nopeasti tunnistaa olennaisin asia, mitä oli saatava aikaan, ja aloittaa nopeasti johdonmukainen työskentely tavoitteena yksinkertainen ja pelkistetty ratkaisu. Monimutkaiset ratkaisut eivät johtaneet yleensä hyvään tulokseen.

Kokonaisuutena voi todeta, että suomalainen yleisesikuntakoulutus antaa kaikkeen edellä mainittuun hyvät perusteet.

TAISTELU MAIMANASTA

Teksti: Jari Lindholm¹

Helmikuun 7.päivänä suomalaiset sotilaat kävivät afganistanilaisessa pikkukaupungissa kiivaan tulitaistelun kymmenkertaista ylivoimaa vastaan. Jari Lindholm kertoo, mitä kuusi tuntia kestäneessä kahakassa tapahtui.

Siinä se on, Sotamuseon pöydällä. Valkoinen pohja, merensininen risti. Kaukaa katsoen tavallisen näköinen lippu.

Kun silmä tottuu huoneen hämääseen, alkaa kankaasta erottaa yksityiskohtia. Lippu on nähnyt maailmaa. Lumenvalkoinen polyesteri on pölystä laikukas.

Ja sitten reiät. Ne eivät ole suuren suuria. Silti silmä pysähtyy.

Jostain syystä mieleen välähtää uutiskuva, jolla ei pitäisi olla mitään tekemistä siniristilipun kanssa: kranaattitulessa haavoittuneen ihmisen kasvot, ruvista täplikkäät.

Tällaisia kuvioita, vaarattoman näköisiä mutta kuolettavia, roiskaisevat sihisevänkuumat sirpaleet lävistäessään kudoksen tai kankaan.

Äkkiä lippu ei näytäkään kovin tavalliselta.

Silmä alkaa muodostaa järjestystä palkeenkielten kaaokseen. Mieli hahmottelee suuntaa, josta väkivaltaiset iskut ovat tulleet: alhaalta päin, hieman viistosti.

Tuosta ja tuosta.

Helmikuun 7. päivä 2006 oli tiistai. Etelästä, ruskean tasangon yli, puhalsi leppeä, pölyinen tuuli.

Pienen sotilastukikohdan pihalla 4 000 kilometrin päässä Suomesta hulmusi kaksi lippua, sini-punainen norjalainen ja sinivalkoinen suomalainen.

Muurien sisällä valmistauduttiin työpäivään. Keittiössä porisi kaurapuuro kymmenen litran kattiloissa. Saunalla joku väänsi hanasta ja kirosi jääkylmää suihkua. Takapihalla kolisivat rynnäkkökiväärin, kun sotilastarkkailuryhmät tarkistivat varusteitaan ennen partiomatkaa.

Aamu oli sotilaskielellä "normi" – tavanomainen.

Suomalaiset olivat olleet Maimanassa melkein kaksi vuotta. Kun Afganistanin taleban-hallinto oli kaatunut joulukuussa 2001, Naton johtaman ISAF-operaation rauhanturvaajat olivat levittäytyneet viemään naapurisopua maan kaikkiiin kolkkiin. Myös Maimana, luoteisen Faryabin maakunnan pääkaupunki, oli ihmetyksekseen saanut oman PRT:n, jälleenrakennusyksikön.

1. Artikkelin on julkaistu aiemmin Suomen Kuvalehdessä nro 51-52/2006 sivuilla 24-33. Tämän artikkelin kuvia ei ole aiemmin julkaistu, ja ne on ottanut Tuomas Muraja/PV.

Hampaisiin asti aseistautuneet valkoiset sotilaat olivat asettuneet taloksi uzbekkikaupungin keskelle, toimintansa lopettaneen pankin tontille. Piikkilangalla päällystettyjen muurien taakse oli syntynyt viidenkymmenen skandinaavitaistelijan etuvartioasema.

PRT Maimana ei ollut mikään tavallinen rauhanturvaoperaatioista tuttu konttikaupunki. Pitkemminkin se muistutti villin lännen linnaketta. Suoraan edessä etupihan laidalla oli keltainen päärakennus, entinen pankkikonttori, johon oli sijoitettu PRT:n hermokeskus. Katutasossa oli toimistoja ja neuvotteluhuoneita, vapaa-ajan käyttöön tarkoitettuja internet-koppeja ja kolme puhelinkarsinaa, joista sai soittaa kotivälille Norjan valtion laskuun.

Kellarissa tiilisten holvikaarten alla sijaitsivat tilannekeskus, tiedustelutoimisto, jalkahien hajuiset majoitustilat sekä kapean käytävän päässä koruton messi, jonka seinällä keikkui lentokentältä raahattu neuvostohävittäjän siivenkärki.

Päärakennuksen takana levisi konttien sokkelo. Täällä, kapeiden kujien varrella, olivat ruokala, keittiö, kuntosali, kahteen kerrokseen nostetut körmymy eli asuinkontit, huoltotilat ja asetarvikevarasto sekä Jukola, suomalaisten sauna.

Ahdashan leiri oli, talvisin kolea ja tietysti likainenkin, mutta kun sen kujia talsi vuoden, koti siitä väistämättä tuli.

Sääntöihin tottui nopeasti. Pese kädet, kuivaa ne, desinfioi. Vedä vessa, käytä harjaa, vedä uudelleen. Pura kivääri, puhdista paineilmalla, kokoa.

Mutta ei elämä pelkkää rutiinia ollut.

Oli myös aikoja, joita myöhemmin kaiholla muisteltaisiin: yhteiset räkänaurut Kummelille saunan dvd-huoneessa, aamukahvi partioleirissä Kohistanin lumisilla vuorilla, viimeinen hetki ennen nukahtamista oman körmyn kerrossängyssä, päässä iPodin luurit, korvissa Egotripin Unihiekkaa.

Everstiluuantti Jari Vaara seisoi vartioasemassa tukikohtansa etumuurilla ja katseli mietteissään etelään.

Muutaman sadan metrin päässä, sypressien reunustaman pääkadun toisella puolen ruskeankuivassa Keskuspuistossa, liikehti väkijoukko.

Vaara oli saanut vihiä mielenosoituksesta edellisiltana. Tanskalaiset Muhammad-pilakuvat olivat raivostuttaneet muslimit myös Afganistanissa. Maimanassa kaupunkilaiset olivat aamutuimaan kokoontuneet sinikupoliselle päämoskeijalle kuuntelemaan mullahin paheksuntaa. Mutta tilaisuuden piti olla rauhallinen – niin kaupunginisät ainakin olivat Vaaralle luvanneet.

Kaitakasvoinen 51-vuotias jyvaskyläläinen oli tänä aamuna yksin vastuussa PRT Maimanasta. Tukikohdan norjalainen komentaja Bjørn Siljebråten oli lähtenyt lomalle, ja suomalainen varakomentaja oli jäänyt leiriin 35 sotilaan kanssa.

Miehitys oli tavallistakin kevyempi. Väkeä oli palvelusvapaalla, ja kaksi sotilastarkkailuryhmää, norjalainen MOT-K ja suomalainen MOT-L, oli juuri kaasuttanut partioon.

Nyt Vaara katsoi Keskuspuiston aidan takana kasvavaa ihmismassaa ja mietti, olisiko ryhmät pitänyt varmuuden vuoksi sittenkin pitää leirissä.

Keittiön takaovella kaksi talousaliupseeria hörppi kahvia pähvimukeista.

Oululainen vääpeli Timo Kaikkonen oli herännyt viideltä valmistamaan leirille aamupalan. Katettuaan munakokkelin, pekonin, juustot ja leikkeleet ruokasaliin hän oli ammattimiehen ottein paiskonut kokoon lasagnen ja työntänyt sen monitoimiuuniin. Siitä tulisi nälkäisille sotilaille hyvä lounas. Kaikkosen vieressä kuopiolainen kersantti Mikko Smolander hieroi rähmää silmistään. Hänellä oli tänään iltavuoro, mutta koska kaksi muuta suomalaiskokkia oli lomalla, hän oli herännyt varhain auttamaan kaveriaan. Miehet olivat ylpeitä keittiöstään. Maimanassa oli Afganistanin paras muona, sen tiesivät kaikki.

Itsenäisyyspäivänä Smolander ja Kaikkonen olivat somistaneet ruokasalin sinivalkoiseksi, sytytäneet pöytiin kynttilät ja tarjoilleet karjalanpaistia ja lohen mätiä. Se oli ollut hyvä ilta.

Kuten useimmat Maimanan suomalaiset, 28-vuotias Smolander oli reserviläinen. Hän oli saapunut Afganistaniin elokuussa 2005. Hän oli toista kertaa rauhanturvaajana. Opiskeltuaan kokiksi hän oli palvellut runsaan vuoden YK-miehenä suomalaisessa vartiokomppaniassa Eritreassa. Se oli ollut Maimanaan verrattuna lepokoti. Mutta olivat kehityksensä hajut sentään tulleet Smolanderille tutuiksi. Päällimmäisin niistä oli täälläkin ”jalla”, paska.

Kellarissa, vanhassa pankkiholvissa, istui radion takana vakava nuorimies. Luutnantti Mikko Rintala oli aloittanut päivystysvuoronsa tilannekeskuksessa ennen seitsemää. Nyt, kellon lähestyessä puolta kymmentä, hän hörpisti korviaan. Muurin ulkopuolelta kuului lähestyvän väkijoukon hälinää.

Pöydällä 23-vuotiaan pietarsaarelaisen edessä olivat PRT Maimanan viestilaitteet: HF-lyhytaalloilla toimiva Motorolan pöytäradio, käsiradio, Iridium-satelliittipuhelin ja hännän huippuna tavalinen suomalainen kännykkä. Näillä hän piti yhteyttä tukikohdan puolustusasemiin, maastossa liikkuviin sotilastarkkailuryhmiin, ISAF-joukkojen pohjoiseen esikuntaan ja suomalaisen kriisinhallintajoukon johtoon Kabulissa.

Rintala oli Suomessa saanut kiväärimiehen koulutuksen, mutta rauhanturvaajana hän oli nopeasti oppinut ”tiken topin”, tilanpäivystäjän niksit. Hän ei koskaan antanut tunteidensa kuulua radiokutsuissaan. Hänen viestinsä olivat ytimekkäitä, ja hänen englantinsa oli yksinkertaista mutta täsmällistä.

Rintala hörppäsi kahvia ja vilkaksi seinälle tilannekeskuksen tussitauluun. Se oli toistaiseksi melkein tyhjä. Tauluun kirjattiin tukikohdan radioliikenne, jota sinä aamuna oli ollut vähän. Mutta jos ulkoa kuuluvista äänistä saattoi jotain päätellä, tilanne muuttuisi pian.

Tommi Sutela seisoi etupihalla aamuauaringossa ja esitteli Maimanaa latvialaisille vieraille: tuolla on poliisiasema, tuolla päin hotelli, tuolla pitivät talebanit hirttäjäisiä.

Sutela tunnettiin tukikohdassa miehenä, joka ei jättänyt mitään sattuman varaan. 28-vuotias imatralaissyntyinen luutnantti oli jo edellisenä iltana varannut RK95-rynnäkkökivääriinsä ylimääräisen tuliannoksen, kolme lippaallista patruunoita. Telineessä odottivat vihreä suomalainen

Kevlar-kypärä ja 10-kiloinen, sirpaleenkestävä luotiliivi. Lisäksi Sutela oli pakannut valmiiksi brittiläisvalmisteisen varusteliivin, jossa oli hyvin tilaa kaikille kuudelle lippaalle, pistoolin patruunoille ja ensisiteille. Suomen valtio ei ollut antanut rauhanturvaajilleen varusteliivejä, joten miehet olivat ostaneet niitä itse kuka mistäkin, osa Suomesta ja osa paikalliselta räätäiltä 12 dollarilla.

Kapeakasvoinen ja hiljainen Sutela oli säntillinen opistoupseeri, joka oli Santahaminassa Kaartin Jääkärirykmentissä kouluttanut tarkka-ampujia. Hän piti aseensa hyvässä kunnossa ja harjoitteli säännöllisesti. Vaikka hänen toimipaikkansa Maimanassa oli tiedustelutoimistossa, hänen esimiehensä Jari Vaara tiesi, että tarpeen vaatiessa hänet saattoi sijoittaa luottavaisin mielin mihin tahansa asemaan.

Muurin ulkopuolelta kuuluva meteli ei yllättänyt Sutelaa. Hän oli pitänyt mellakkaa mahdollisena ja ollut maanantai-iltana mukana, kun messistä oli kannettu kaiuttimet yläkertaan siltä varalta, että väkijoukkoa jouduttaisiin puhuttelemaan.

Silti Sutela oli rauhallinen. Tiukan paikan tullen hän ei epäonnistuisi ainakaan huolimattomuuttaan.

Ensimmäinen kivi lensi muurin yli kello 10.10. Hetki kirjattiin ylös sotilaallisen tarkasti, ja myöhemmin se toistui muistioissa ja raporteissa kuin pysäytyskuva, viimeinen välähdys viattomuuden ajasta PRT Maimanassa.

Tuolla kellonlyömällä seitsemäntoista norjalaista, kymmenen suomalaista, viisi ruotsalaista ja kaksi latvialaista sysättiin varoittamatta uuteen todellisuuteen, vaistoja ja sotilastaitojensa varaan.

Sodan käyneillä on sellaiselle hetkelle nimi: tulikaste.

Ensimmäistä kiveä seurasi toinen, sitten kymmenen ja sitten sata lisää, kunnes ulkosalla olleet rauhanturvaajat huomasivat hämmästykseseen juoksevansa pakoon uutta luonnonilmiötä, kivisadetta. Samaan aikaan kadulle kerääntynyt joukko, joka kuulosti jo monisatapaiselta, ryhtyi takomaan murskaksi peltistä etuporttia. Jyskeen seasta oli vaikeata erottaa sanoja, mutta yksi iskulause kohosi rytmikkäästi yli muiden: ”Allahu akbar!” – ”Allah on suurin!”

Muurien sisäpuolella sotilaat säntäsivät toimintaan niin nopeasti, etteivät myöhemmin muistaneet kahakan ensi minuuteista kuin sumeita, toisiinsa liimautuneita heijastumia.

Mikko Smolander syöksyi körmyynsä, sieppasi varusteensa ja pinkaisi asemapaikkaansa takamuurin harjalle leirin oikeaan peräkulmaan.

Tilannekeskuksessa Jari Vaara kiskoi ylleen suojaliiviä ja jakeli englanniksi lyhyitä ohjeita Mikko Rintalalle: ”Yhteys MOT-tiimeihin, pyytäkää kääntymään takaisin.” ”Etupiha, ajakaa auto portille tukkeeksi.”

Ruokalan nurkalla Timo Kaikkonen oli juoksemassa asemaansa, kun hän tajusi unohtaneensa jotain. Hän kääntyi kannoillaan, ryntäsi keittiöön ja väänsi uunin pois päältä. Taistelu tai ei, lasagnea ei polteta pohjaan.

Kivisateen murjoessa pääarakennusta valmistautui kellarikäytävän päässä yksinäinen suomalainen kolkkoon tehtävään.

Luutnantti Antti Tanninen rakensi sidontapaikkaa kulmat kurtussa. Mielessä rullasi lääkintämiehen muistilista: Paarit lattialle. Nesteet valmiiksi. Letkut roikkumaan ilmastointiputkista. Tuossa ovat siteet, tuossa ompelutarpeet. Suolaliuos, plasma, intubaatiovälineet. Mitä puuttuu?

Käsien askarrellessa korva seurasi radiosta Rintalan ja etupihaa suojaavien norjalaisten rätisevää keskustelua:

”Mike 1-0, tässä Mike 3-0, vetäydymme asemasta, kiviä liian paljon.”

”Mike 3-0, nosta naamaria, en saa selvää.”

”Mike 1-0, portti murtunut, polttopulloja, auto tulella.”

Tanninen tiesi, että hänen sidontapaikkansa oli vaatimaton. Hän joutuisi pärjäämään kahdestaan norjalaisen lääkärin kanssa, ja kaiken kukkuraksi lääkäri oli koulutukseltaan psykiatri. He eivät pystyisi hoitamaan kuin yhden haavoittuneen, jos tällä olisi vaikkapa päävamman aiheuttama massiivinen verenvuoto.

Tanninen jatkoi työtään rauhallisesti. Tilannehan oli tuttu kenelle tahansa 28-vuotiaalle savonlinnalais miehelle. Ei tosin elävästä elämästä, vaan sotaelokuvista

Auringonpaisteessa päärakennuksen bitumikatolla makasi hiekkasäkkien takana kolme miestä. Tommi Sutela ja kaksi norjalaista tiedustelu-upseeria oli lähetetty tarkka-ampujaryhmäksi suojaamaan tukikohtaa ylhäältä käsin.

Alhaalla etupihalla tuho oli jo pelottava. Hyökkääjät olivat hakanneet pääportin palasiksi. Portin tukkeeksi ajettu norjalaisten ilmatulenjohtajien Toyota Land Cruiser roihusi ilmiliekeissä. Takakonttiin jääneet patruunat räskähtelivät pätsissä kuin ilotulituspaukut.

Muurin juurella nakuttivat rynnäkkökiväärit.

Naapuritalon seinästä napsui laasti, kun norjalaisen MOT-ryhmän kuusi miestä, osa jo kivien osumista verissä päin, ampui AG3-kivääreillään varoitustulta portin vasemmalle puolelle.

Kaikilla oli kasvoillaan kaasunaamarit, sillä mellakoitsijoiden karkottamiseksi ammuttu kyynelkaasu oli etelätuulella ajautunut sisään tukikohtaan.

Jari Vaara oli antanut luvan varoituslaukausten ampumiseen, ja Sutelan vieressä norjalaiset olivat avanneet tulen. Käsiradiosta kuului kohinan ja paukkeen seasta hengästyneitä tilanneilmoituksia ja Mikko Rintalan viileänrauhallinen ääni.

Sutela arvioi tilannetta tynnosti. Hän tiesi joutuvansa kohta tekemään historiallisen ratkaisun. Suomalainen rauhanturvaaja ei ollut vuosiin laukaissut asettaan taistelutilanteessa, eikä Afganistanissa kertaakaan. Sellaista päätöstä ei tehdä kevyesti, vaikka adrenaliini kuohuisi suonissa.

Sutela nosti RK95-kiväärinsä hiekkasäkin päälle. Hän tuki taittoperän kainalooaan vasten ja suuntasi piipun alaviistoon. Hän katsoi tähtäimen läpi. Sitten hän painoi liipaisinta. Ensimmäinen laukaus surahti maahan portin eteen.

Sen jälkeen kivääri hajosi. Sutelan huomaamatta aseeseen oli osunut kivi, joka oli rikkonut kaasuportin säätimen. Koska kaasu ei päässyt virtaamaan koneistoon, hylsy ei tullut ulos eikä uusi patruuna kulkenut sisään.

Nuori luutnantti toimi niin kuin koulutuksessa oli opetettu. Hän tempaisi lippaan irti, teki kolme latausliikettä, läimäytti lippaan takaisin ja latasi aseensa.

Seuraava laukaus lähti kuten pitikin. Sitten kivääri jumittui jälleen. Sutela tajusi, että hänen moderni automaattiasensa, Suomen armeijan ylpeys, ei enää toiminut automaattisesti. 2000-luvun rauhanturvaaja oli kesken tulikasteensa joutunut sata vuotta ajassa taaksepäin.

Harva heistä oli tiennyt, mitä odottaa.

Niinisalossa Puolustusvoimien kansainvälisessä keskuksessa heidät oli koottu lyhyeen rotaatiokoulutukseen, jossa Afganistanista oli kerrottu perusasiat sotilaallisen nasevassa PowerPoint-esityksessä. Kolmekymmentä vuotta sotaa. Maailman miinoitetuin maa. Kukoistava huumekauppa. Kaukana Suomessa ne olivat olleet pelkkiä sanoja.

He olivat silittäneet tyttöystävän kättä Porin lentoaseman kahvilassa, hörpänneet viimeisen pullon Karhua ja nousseet turkkilaiseen Boeingiin, joka lentäisi heidät Kabuliin. Koneessa he olivat yrittäneet hajamielisesti lehteillä Remes-jännäreitään, mutta tuon tuosta katse oli harhailnut ihailemaan ruskettuneita veteraaneja, jotka olivat vajonneet tyytyväiseen horrokseen, ennen kuin pyörät olivat irronneet kiitoradasta.

Yön pitkinä tunteina joku uneton oli ehkä avannut Rauhanturvaajan oppaan ja kääntänyt sivulle 44, jossa lueteltiin ”turvallisuuteen vaikuttavia uhkatekijöitä”: ”Räjähtämättömät miinat, improvisoidut tienvarsi-pommit, raketti-iskut, autopommi-iskut, itsemurhaiskut, väijytykset, kidnappaukset, avainhenkilöstön murhat...”

Selvästikään tässä ei oltu menossa loikoilemaan uima-altaalle ja odottamaan verovapaata Mersua. Heidän allaan Euroopan valot olivat häipyneet horisonttiin, ja uuden päivän valjetessa maisema oli muuttunut ruskeaksi. He olivat katselleet mykistyneinä Turkmenistanin hiekkadyynejä, jotka taivaanrannassa iskeytyivät Hindukushin vuoriin kuin kahviset mainingit.

Sitten he olivat Kabulissa. Heidät oli pakattu panssarituihin maastureihin, ja kypärien tömähdellessä kattoon he olivat yrittäneet tirkistellä rapaisista ikkunoista kuoppaiselle tielle saadakseen edes jonkin käsityksen uuden kotinsa elämästä. Se oli ollut turha toive, sillä pian he olivat löytäneet itsensä jälleen lentokentältä, tällä kertaa amerikkalaisesta Hercules-kuljetuskoneesta, jonka hallimaiseen ruumaan heidät oli pakattu kuin postisäkit.

He olivat tunkeneet tulpat korviinsa ja nojautuneet kovilla penkeillään kangasverkkoa vasten rynnäkkökiväärin polviensa välissä kuin laskuvarjojääkärit vanhoissa sotaelokuvissa, ja sitten jättiläiskone oli ampaissut turbiinit ulvoen yläilmoihin, kohti Maimanaa.

Elekää tulko lähemmäs.

Mikko Smolander seiso i takamuurin harjalla hiekkasäkkien takana ja ampui ilmaan. Pari metriä alempana muurin juurella väkijoukko heristi nyrkkiä ja karjui taisteluhuutoja.

PRT Maimana oli nyt kokonaan piiritetty. Ilma oli sakeana kivistä ja polttopulloista. Ensimmäiset käsikranaatit olivat jyshtäneet etupihalle hetkeä aikaisemmin. Ja nyt Smolanderin takaa, tukikohdan toiselta puolen Keskuspuistosta päin, kuului vieraiden rynnäkkökiväärien kalkatusta. Smolanderin vieressä ruotsalaisen sotilastarkkailuryhmän luutnantti kiskaisi sokan irti ja nakkasi painekranaatin mellakoitsijoiden keskelle. Kuului tömähdys. Sen jälkeen huuto jatkui.

Smolander laskeutui kyyryyn, nosti kaasunaamariaan ja hörppäsi vettä. Hän tuns i sulavansa. Hänellä oli suojaliivin alla vain armeijan vihreä poolopaita, mutta hänen päänsä oli hiestä märkä, ja naamarin takia kirvelevät pisarat valuivat otsalta suoraan silmiin.

”Takamuuri, päätä alemmas, edestä ammutaan.”

He tajusivat heti, mitä radioviesti tarkoitti. Hyökkääjät ampuivat rynnäkkökivääreillä Keskuspuistosta, ja etuportin hajottua he olivat suoraan tulilinjalla.

Smolander ja ruotsalaisluutnantti ryhtyivät paiskomaan hiekkasäkkejä selustansa suojaksi. Pian ensimmäiset osumat tussahtivat säkkeihin heidän selkensä takana.

Tilannekeskuksessa Jari Vaara kävi mielessään läpi tukikohtansa tilaa. Etuportti tuhottu. Vartiokopit tulussa. Yksi maasturi palanut, toinen tuhoutunut osittain. Tulitusta rynnäkkökivääreillä, haulikoilla, singoilla. Radioyhteydet katkeamaisillaan. Kuvernööriltä ja poliisipäälliköltä pyydetty

turhaan apua. Evakuointi mahdoton. Taivaalla kaksi hollantilaista F-16-hävittäjää kaartoi kohti Maimanaa. Ne olivat lentäneet kahdesti matalalla yli mellakoitsijoiden, mutta ensi säikähdyksen jälkeen väkijoukko oli vain hurrannut villisti.

Nyt koneet odottivat tulilupaa. Sitä Vaara ei ollut valmis antamaan. Yksikin harhaan osunut konetykin sarja tappaisi kymmeniä viattomia. ”TACP kysyy, mitä tehdään”, Rintala välitti viestin norjalaiselta ilmatulenjohtajalta. ”Odotetaan.”

Noin kello 10.30 jämäkän, punatukkaisen naisen kännykkä pirahdi soimaan Roomassa. ”Halonen.” Jari Vaaran tilanneraportti oli kulkenut mutkaista tietä. Ensimmäisenä sen oli vastaanottanut Puolustusvoimien kansainvälisessä keskuksessa päivystysvuorossa ollut majuri Rolf Helenius. Myöhemmin Helenius muistelsi, että Vaara kuulosti yhtä kiireettömältä kuin olisi puhunut lasten koulunkäynnistä.

Niinisalosta tieto oli jatkanut matkaansa Helsinkiin Fabianinkadulle Pääesikunnan tilannekeskukseen. Sieltä päivystäjä oli protokollan mukaisesti ottanut yhteyttä valtion johtoon. Kun presidentti Tarja Halosen ensimmäinen adjutantti Kim Mattsson oli saanut tiedon suomalaisjoukkojen ahdingosta, hän oli heti tarttunut puhelimeen. Ylipäällikkö oli pidettävä ajan tasalla. Aurinkoisessa Roomassa Halonen nyökkäili vakavana. Lomamatka näytti alkavan synkästi.

Anna lääke. Sido haava. Valmista tippa.

Antti Tannisen ympärillä sidontapaikalla vallitsi kaaos: aseita, letkuja, lääkepakkauksia. Ja kaiken keskellä makasi paareilla kaksi haavoittunutta. Lääkintämiehen ensimmäiset asiakkaat olivat kävelleet sisään verta vuotavina heti kivisateen alettua. Etupihaa suojaannut norjalainen rannikkojääkäri oli saanut nyrkinkokoisesta murikasta päähänsä. Hänen toverinsa nenänvarressa oli avohaava, ilmeisesti kranaatinsirpaleesta.

”Pannaanko teippi?”

”Pane mitä panet, minä menen takaisin ylös.”

Seuraavaksi kellariin kompuroi toisiaan tukien kaksi tyrmistyneen näköistä norjalaista. Miesten välissä vain muutaman metrin päässä oli räjähtänyt käsikranaatti, ja sirpaleet olivat lävistäneet toiselta nivuset, toiselta reiden ja säären.

Tanninen toimi ripeästi. Hän leikkasi jalkavammaiselta lahkeen halki traumasaksilla ja teki painesiteen. Sitten hän iski miehen reiteen autoinjektoriruiskun ja painoi lihakseen morfiniannoksen. Haavoittunut nosti kättään. ”Missä mun aseet on?”

”Laitoin ne tuohon nurkkaan.”

”Tuo ne tänne. En jää tänne viimeiseksi ilman aseitani.”

Tanninen nosti pistoolin ja rynnäkkökiväärin norjalaisen viereen.

”KRANAATTI, SUOJAAN!”

Ilmanpaine jysähti Jari Vaaran rintaan, kun kellarikäytävässä räjähti. Kaksi norjalaista rannikkojääkäriä lensi toistensa päälle tilannekeskuksen oviaukkoon. Päivystäjien kannyköitä varten rakennettu puulaatikko räsähti palasiksi lattialle.

”Jos ihmiset tulevat sisään”, Vaara sanoi Rintalalle, ”ammutaan ensin jalkoihin.”

Sidontapaikalla jalkapotilas kävi yhä kipuisammaksi. Tanninen ryhtyi valmistelemaan suonihteyden avaamista. Kääri hiha, kanyyli kyynärtaipeeseen, muista katetri... Äkkiä hän jähmettyi. Hän tajusi unohtaneensa morfiinipakkaukset ambulanssiin. Hän pamautti kypärän päähänsä, nappasi rynnäkkökiväärinsä ja pinkaisi ulos.

Ruokalan kulmalla kokki Timo Kaikkonen ja mediaupseeri Tuomas Kainulainen kurkistelivat etuportille. Kaikkonen piteli kädessään laukaisinta, josta kiemurteli johto portin esteeksi asennettuun viuhkamiinaan. Jos väki tunkeutuisi sisään, räjähdys tappaisi ainakin ensimmäiset.

Tanninen työnsi päänsä kulman takaa. Suoraan edessä savusi norjalaisen maasturin mustunut ruho. Sen tuolla puolen sankan savun takana riehui turbaanipäisten hyökkääjien etujoukko. Ja heidän tulilinjallaan, kivien ja kranaattien ulottuvilla, seisoivat vihreä Mercedes-Benz GL, jonka takaovissa oli punainen risti.

Tanninen säntäsi juoksuun. Matkaa oli vain viitisen metriä, muutama harppaus. Hän riuhtaisi kuljettajan oven auki ja sujautti avaimen virtalukkoon. Mersulla oli juuri ajettu, ehkä diesel starttaisi ilman hehkutusta. Tanninen käänsi avainta. Moottori ulisi väsyneesti. Takaa kuului jysähdys, kun auton muoviseen perään osui kivi.

Hehkuta, hehkuta!

Tanninen käänsi uudelleen avainta. Mersu murahti käyntiin. Käsi haroi pakkia silmään. Lyhyt peruutus, kaasua pohjaan, ja ambulanssi kurvasi suojaan päärakennuksen taakse soraa sylkien.

Taistelu jatkui.

Etupihaa puolustaneet norjalaiset olivat vetäytyneet kellarin oviaukolle ja ampuivat varoitustulta eri suuntiin. Kun hylsyet myöhemmin laskettiin, kävi ilmi, että he olivat tyhjentäneet 17 lipasta.

Kattoasemassa Tommi Sutela pyyhki hikeä otsaltaan. Hän oli juuri taluttanut sidontapaikalle tiedustelu-upseerin, jonka päähän oli kypärän läpi osunut kadun toiselta puolelta ammuttu luoti. Norjalainen oli kuin ihmeen kaupalla selvinnyt pelkällä pintanaarmulla ja jäänyt kalmankalpeana potemaan päänsärkyä nuuskapaukku huulessa.

Nyt Sutela valmistautui ampumaan Tanniselta lainaamallaan ehjällä kiväärillä varoituslaukauksia Keskuspuiston valkoisiin aidanpylväisiin, joiden takaa vilahtelivat AK-47-rynnäkkökiväärien piiput. Sutelan vieressä makasi norjalainen luutnantti tarkkuuskiväärin takana. Tiedustelu-upseerin haavoituttua Vaara oli määrännyt tämän räjähdde-ekspertin kattoasemaan, sillä miehellä oli tehokas MSG-90-kivääri, ja omien sanojensa mukaan hän myös osasi käyttää sitä.

Seuraavista hetkistä ei ole täyttä varmuutta. Sutela kertoi myöhemmin tähystäneensä kiikareilla toiseen suuntaan, kun norjalainen ampui. Luutnantti itse ei puhunut tapahtuneesta mitään.

Varmaa on, että norjalainen painoi liipaisinta, että MSG-90 sylki sisältään tappavan luodin ja että tuo luoti osui noin 50 metrin päässä pylvään takana piileskelleeseen kiväärimieheen.

Osuman seurauksista on vain toisen käden tietoja. Joidenkin kertoman mukaan kiväärimiehellä lensi turbaani päästä ja hän kaatui selälleen. Poliisin ottamia valokuvia nähneet ovat kuvailleet lopputulosta tuhoisaksi. Yksi asia on joka tapauksessa kiistaton. PRT Maimanan puolustajat olivat ampuneet yhden hyökkääjistä kuoliaaksi.

Kello 14.41. Taistelua oli käyty neljä tuntia 31 minuuttia. Tämäkin hetki kirjattiin myöhemmin sotilaallisen säntillisesti muistioihin, joita kahden maan virkamiehet kiikuttivat hallintorakennuksesta toiseen 4 000 kilometrin päässä kriisinhallinnan ruudinkatkusta. Tällä kellonlyömällä saapuivat apujoukot Maimanaan.

Takamuurin harjalla Mikko Smolander käänsi katseensa kohti lentokenttää ja katseli ihmeissään, kuinka vuorten takaa lähestyi taisteluhelikopterien parvi. Pian tasangolla kaikui kuljetuskojen jyrinä.

Tilannekeskuksessa Mikko Rintala laski mikrofonin kädestään. Ensimmäistä kertaa päivän aikana hän oli varma, että koettelemuksesta selvittäisiin. Lentokenttää suojannut suomalainen sotilastarkkailuryhmä oli juuri ilmoittanut, että Mazar-e-Sharifista lähtenyt brittiläinen nopean toiminnan osasto oli vihdoinkin laskeutunut.

Rintalan niskaa kivisti. Hän ei ollut hievahtanut paikaltaan radion äärestä neljään tuntiin.

Viisitoista minuuttia myöhemmin brittiläisen jalkaväkijoukkueen Land Roverit kurvasivat sisään takaportista.

Kun Maimanan miehet pian tämän jälkeen vapautettiin asemista, he olivat puolustaneet tukikohtaa yhtäjaksoisesti lähes kuusi tuntia.

Alkoi jälkipuinti.

Sotilaat purkivat sydäntään kuka mitenkään. Saunottiin ja juteltiin. Jotkut nököttivät hiljaa omissa oloissaan. Adrenaliinin haihduttua taistelustressi iski varoittamatta.

Norjalaisen papin vetämässä debriefing tilaisuudessa kuohuivat tunteet. Tommi Sutela ja kaksi kovimmassa paikassa ollutta norjalaista, päähän haavoittunut luutnantti ja tappavan laukauksen ampunut räjähdde-ekspertti, itkivät väsyneinä.

Tekstarit lensivät. ”Onko kaikki ok? Pidä pää alhaalla!” luki Smolanderin kännykässä. Vastaus avovaimolle lähti heti: ”Pakko pitää, ujeltaa ympärillä, raportoin kun voin! Ratsuväki paikalla. Rakastan.”

Jari Vaaran puhelin kilisi lakkaamatta. Kaikki vaativat tietoa – ISAF, pohjoinen esikunta, Suomen-osaston johto, valtioneuvoston kanslia. Ja tietysti perhe kaukana Suomessa.

Tupakkaa paloi ja kahvia kului. Ja juuri kun toivo illallisesta oli heitetty, kannettiin keittiöstä ihme, Timo Kaikkosen lasagne.

Tommi Sutela kuunteli Egotriippiä ja mietti ihmismielen sitkeyttä. Vaikka taistelu oli ottanut koville, hän oli varma, että Maimanan puolustajat olisivat kestäneet vielä toisenkin päivän. Mutta puhua heidän pitäisi, siitä Sutela oli vakuuttunut – eikä vain kiväärien jumittumisesta ja ihmepestumisista vaan myös tunteistaan. Muuten heistä tulisi samanlaisia kuin isoisoisistään, jotka olivat palanneet Kannakselta myykinä ja kantaneet kauhunäyt mukanaan hautaan.

Sutela latasi aseensa, asetteli luotiliivinsä kontin seinää vasten yläruumiinsa suojaksi ja nukahti vaatteet päällä.

Viisaat miehet alkoivat pohtia syitä ja seurauksia. Kaikkein viisaimpia olivat ne, jotka eivät olleet itse paikalla.

Jotkut syyttivät sotilaita paikallisväestön provosoimisesta. Joidenkin mielestä kysymys oli valtapolitiikasta: paikalliset sotapäälliköt olivat käyttäneet pilakuvakohua hyväkseen päästäkseen eroon kiusallisista rauhanturvaajista.

Erimielisiä oltiin myös siitä, oliko sotilaiden toiminta ollut rauhan turvaamista, rauhaan pakottamista, kriisinhallintaa vai sen syventämistä.

Jari Vaaran johtamistaitoja kiitettiin laajasti. Neljästä kuolonuhrista ja tukikohdan vaurioista huolimatta sotilaiden ja kaupunkilaisten välit eivät olleet katkenneet. Hyökkäys oli torjuttu,

vaikka puolustajilla oli ollut kymmenkertainen alivoima ja vaikka suomalaisilla ei ollut kunnollisia tähtäimiä eikä mellakantorjuntaan tarvittavia välineitä.

Kotimaassa ei sinnikkästä kamppailusta tosin tiedetty mitään. ”Suomalaiset eivät osallistuneet puolustustoimiin”, totesi Helsingin Sanomat.

Vihdoin tuli loma.

Kotona Savonlinnassa Antti Tanninen istui kavereidensa kanssa torin kupeessa Happytime Barissa ja kumosi kaljan toisensa jälkeen.

Vasta nyt, pakkasiltana oman kantakapakan vakiopöydässä, hän tunsi jännityksen laukeavan. Samalla hän tajusi, ettei hänellä sillä hetkellä ollut ketään, kenelle avautua, sillä siinä pöydässä ei kukaan voinut ymmärtää, mitä Tannisen Antille oli maailmalla tapahtunut.

Toukokuussa Mikko Smolanderin kännykkä pirisi. Tuntematon numero soittaa. Smolander oli avovaimonsa kanssa lomalla Sardiiniassa ja juuri lähdössä rannalle, eikä häntä huvittanut vastata. Kännykkä soi uudelleen. Kolmannella kerralla Smolander antoi periksi. Soittaja oli Suomesta, Vapaudenristin Ritarikunnasta. Tasavallan presidentti oli myöntänyt Smolanderille 1. luokan Vapaudenmitalin kunnostautumisesta Maimanan yhteenotossa.

“Olisi suotavaa, että olisitte paikalla. Tumma puku.”

Myös Jari Vaaran, Mikko Rintalan ja Tommi Sutelan puhelimet soivat. Vaara oli kotiutunut Suomeen maaliskuussa, Rintala ja Sutela olivat vielä Maimanassa.

Puolustusvoimien lippujuhlapäivän iltana 4. kesäkuuta Rintala ja Sutela saapuivat Kabuliin rytisevällä Herculeksella, joka oli tuttuun tapaan myöhässä. Suomalaisten leirissä Camp Katriinassa juhlallisuudet olivat ohi ja kutsuvieraat lähteneet. Nuoret luutnantit seisoivat hikisinä asennossa, kun puolustusvoimien apulaishenkilöstöpäällikkö, lippueamiraali Hanno Strang

luki omistuskirjan: ”Minä, Tarja Kaarina Halonen, Tasavallan Presidentti, Vapaudenristin Ritarikunnan Suurmestari, annan Teille ansioistanne kansainvälisessä kriisinhallinnassa 4. luokan Vapaudenristin miekkoineen...”

Toisen maailmansodan jälkeen vastaavia kunniamerkkejä ei ole myönnetty konfliktissa kunnostautumisesta, Strang sanoi. Sotilaat kiittivät. Sitten syötiin.

Helsingissä kesäkuu oli kolea. Mikko Smolander jätti Mitsubishi Carismansa Erottajan parkkiin. Pääesikunnan vartiutuvassa juhlavieraat odottivat jo. Takan edessä seisoivat Vapaudenristin Ritarikunnan kansleri, amiraali Jan Klenberg. Pöydällä Marskin kuvan alla olivat kunniamerkit ja omistuskirjat. Smolander nielaisi. Hän tajusi olevansa Maimanan miehistä ainoana paikalla. Tumma puku tuntui yhtäkkiä liian pieneltä.

Seremonia alkoi. Ritarikunnan sihteeri poimi pöydältä omistuskirjan ja Vapaudenmitalin. Varakansleri luki tekstin. Sitten Klenberg ojensi kunniamerkin ja kätteli Smolanderia.

Kahvipöydässä kersantti istui kenraalien keskellä puolustusvoimain komentajan Juhani Kaskealan vieressä ja vastaili kohteliaasti kysymyksiin. Onneksi tilaisuus oli sotilaallisen lyhyt.

Ulkona puhalsi viima mereltä. Smolander käänteli hopeista mitalia kädessään. Takapuolella olivat laakerisepeleen sisällä sanat ”Suomen kansalta”. Etupuolella oli Suomen leijonan pää ja teksti: ”Urheudesta – För tapperhet.”

Smolander työnsi kunniamerkin taskuunsa. Taivaalta pilkisti heikko aurinko.

KOLME PÄIVÄKIRJASIVUA AFGANISTANIN SODAN ARJESTA: ITSEMURHAISKUSTA LUOTTAMUSKYSYMYKSEEN

Teksti: Jari Rantapelkonen

Palvelin Kabulissa lokakuusta 2010 huhtikuuhun 2011. Yllätyksekseni huomasin, että toimiessani afgaanieverstin mentorina johdin myös amerikkalaisia upseereita ja sotilaita. Tehtävänä oli tukea Afganistanin armeijan Viestikoulun perustamista. Kerron tässä artikkelissa kolmesta arkipäivästä, joita sitoo yhteen sota talibaneja vastaan, afgaaniarmeijan kehittämisen valtavat haasteet ja lopulta kysymys luottamuksesta.

Kiinnitin U.S. Army -malliseen varustereppuun paikallisilla teettämäni tarramerkin. Se oli Afganistanin lippu, jonka päälle oli kirjailtu kirjaimet VET. Sille tuntui löytyvän paikka sotilasrepusta, jollainen palvelustovereilleni oli jaettu.

Olin päättämässä toista komennustani Afganistanissa keväällä 2011. Enää muutama päivä. Aika oli lentänyt kuin siivillä. Paljon oli tapahtunut, mutta toisaalta ei mitään. Aika ajattomuudessaan sai uusia merkityksiä, kun pohdin tämänkertaisen palveluskokemuksen merkityksiä.

Puolikas vuosi amerikkalaisvaltaisen joukon sotilasjohtajana Kabulissa oli mielenkiintoinen matka tuntemattomaan. En todellakaan väitä, että tuntisin, mitkä ovat Afganistanin voiton avaimet. Saimme kuitenkin jotain näkyvää afgaaniarmeijassa aikaan. Tehtävän vaihe ”Afganistanin maavoimien Viestikoulun perustaminen” oli täytetty. Afgaaniarmeijan kehittäminen NATO-joukkomme sloganin ”shoulder to shoulder”, yhdessä afgaanien kanssa, oli sotilaallisesti tarkasteltuna vielä aluillaan. Poliittisesti asia näytti toiselta, sillä vastuunvaihdon lopullinen aika alkoi jo hämmöttää, kun keskustelu vuodesta 2014 ulkomaalaisten joukkojen kotiinlähetyvuotena oli käynnissä.

Kriisinhallintatehtävä Kabulissa

Toinen kerta Afganistanissa sai pohtimaan identiteettiäni kulttuurien sekamelskassa. Mietin sotilaallisia käytäntöjä ja poliittisia realiteetteja.

Suomalaisessa kielenkäytössä minut määriteltiin rauhanturvaajaksi. Joku toinen veli kertoi minun palvelleen suomalaisena upseerina kansainvälisessä kriisinhallintaoperaatiossa. Tehtävänkuvassa minut nimettiin mentoriksi, jollaista tehtävää lähdin sotilaana täyttämään. Käsitteiden määrittely ja tehtävä näytti paperilla pelkistetyltä ja selvältä, mutta käytännössä kaikki osoittautui operaatiossa kovin monitahoiseksi ja kompleksiseksi.

Eittämättä palvelin sotatantereella, vaikka suomalaisessa politiikassa Suomi ei käynyt sotaa. Lähimmät alaiseni, amerikkalaiset upseerit ja sotilaat, pitivät itsestään selvänä, että he olivat sodassa, osana turvatonta uhkaympäristöä, jossa paikalliset eivät erottaneet meitä ulkomaalaisia, edustamiamme maita tai niiden poliitikoita toisistaan. Myös mentoroitavamme, afgaaniupseerit, totesivat lähes poikkeuksetta käyvänsä sotaa talibaneja vastaan. Minä toimin heidän tukena, vieraana. Lähempänä sodankäyntiä en juuri voisi olla muualla kuin täällä Afganistanissa, jossa kansainvälisestä ISAF-joukostamme kaatui tilastojen mukaan keskimäärin päivittäin joku sotilas

tai joitakin sotilaita. Tappiotilastot osoittivat, että turvallisuustilanne oli kuudessa vuodessa täällä heikentynyt. Minusta, suomalaisesta upseerista ja Golanin rauhanturvaajasta, myöhemmin ”kriisinhallitsijasta” oli tätä logiikkaa noudattaen tullut Afganistanin sodan osallinen, nyttemmin veteraani, jolla tosin on niin ladattu ja tarkasti määritelty sisältö suomalaisessa kulttuurissa, että veteraaniksi minua voi Suomessa olla vaikea kutsua.

2010: Afganistanin armeijan neuvonantajaksi

Toinen komennus Afganistaniin tuli odottamatta. Puolustusvoimilta kaivattiin johtamisjärjestelmien asiantuntijoita tukemaan Afganistanin armeijaa (ANA). Olin palvellut yli kolme vuotta Maavoimien Viestikoulun johtajana Riihimäellä. Yllätyin kun sähköpostiini tupsahti kysymys, haluaisinko mentoriksi Viestikouluun Kabuliin. Vastasin varovaisen myöntävästi, kun taas kolme muuta upseeria kieltäytyivät mahdollisuudesta kokea jotain toisenlaista.

Suomessa ei tarkalleen tiedetty, mitä tehtävä pitäisi sisältää. Tärkeimmät tiedot tehtävistä ennen Kabuliin lähtöä sain sähköpostitse Norjasta, jossa innokas everstiluutnantti valmisteli norjalaisten lähtöä Kabuliin, sekä erältä aktiiviselta amerikkalaiselta upseerilta, joka palveli jo Afganistanin armeijan Viestikoulussa. Olin mitä ilmeisimmin siirtymässä pikavauhtia seuraavaan tehtävään.

Laskeuduimme lokakuussa 2010 Kabuliin toisen suomalaisen, kapteeni Juha Leppäsen sekä kahden norjalaisen kanssa. Ruotsalaisia ei näkynyt missään. Tanskalaiset eivät edes luvanneet lähettää paikalle ketään. Lentokentällä meidät otti vastaan amerikkalainen merivoimien upseeri, joka kysyi, kuka meistä on vanhin sotilas. Näin sain yllätyksekseni johtooni amerikkalaisen merivoimien yksikön, noin 40 upseeria ja sotilasta sekä kaksi norjalaista upseeria ja yhden suomalaisen.

Hallinnollisesti minut kirjattiin myös suomalaisen rauhanturvajoukon riveihin, jotka olivat muutaman sadan kilometrin päässä Pohjois-Afganistanissa. Tämä johtosuhde oli koko puolen vuoden aikana lähinnä nimellinen, sillä varsinaiset tehtävät tulivat NTM-A:sta (NATO Training Mission-Afghanistan). Tehtävämme oli tukea Afganistanin armeijan Viestikoulua siten, että koulu ensinnäkin saadaan perustettua. Sen jälkeen koulua tulee kehittää siten, että se kykenee tuottamaan henkilöstöä Afganistanin armeijan riveihin. Ajattelimme kapteeni Juhan sekä joidenkin muiden NTM-A:sta kiinnostuneiden suomalaisten kanssa heti alkumetreillä suuria: suomalaisten kannattaisi Afganistaniin perustaa oma koulutusmissio. Se sopisi luonteeltaan sekä maamme poliittiseen rooliin että reserviläistemme osaamiseen kuin ”nenä päähän”.

Kolme päiväkirjalehteä Kabulissa

19. joulukuuta 2010 – Kadonnut ase ja itsemurha-isku

Norjalainen vänrikki Trond oli tilannut meille, kolmelle amerikkalaiselle kapteeniluutnantille ja minulle, kuljetuksen Kabulin toiselle laidalle Darulamamiin. Tarkoituksena oli käydä esikunnassamme neuvottelemassa Viestikoulun kehittämiseen liittyvistä asioista.

Sunnuntaiaamu sarasti ja joku koputti konttini ovelle. Nousin nitisevästä rautasängystäni, ja Trond kertoi, että erältä amerikkalaiselta joukkomme jäseneltä oli ase hukassa. Pistooli oli kadonnut aamuyöstä. Asiaa oli hoidettu amerikkalaisen tukikohtamme amerikkalaisin voimin. Operaatio aseensa etsimiseksi oli ollut käynnissä parisentoa tuntia.

Me neljä kiirehdimme täysissä varustuksissa, raskaine luotiliiveinemme ja kypärinemme sekä kaksine aseinemme ja patruunoinemme, aamun käskytilaisuuteen. Tukikohtamme ulkopuolelle ei ollut mitään asiaa ilman tilanneselostusta, tietoja siitä, mitä uhkia ja riskejä kaupungissa ja mahdollisen siirtymisreitillä varrella voisi ilmaantua. Samalla kuulimme tarkat määräykset siitä, miten kuljetuksen aikana toimitaan ja miten toimimme, jos joku iskee kolonnaamme. Paikalla oli vain amerikkalaisia sotilaita, itse kuljetusjoukko ja me kuljetettavat. Seisoimme siinä kartan edessä, noin parikymmentä Yhdysvaltain maavoimien sotilasta, neljä Yhdysvaltain merivoimien sotilasta ja minä suomalaisena upseerina. Briefing kesti parikymmentä minuuttia. Tehtävänä oli siirtyä meidän kuljetettavien CTAG-A (Coalition Training Group-Army) esikuntaan, jossa sijaitsi samalla sen mentoroitava esikunta ANATC (Afghanistan National Army Training Center). Suunnitelmana oli ajaa Kabulin halki kolmella amerikkalaisella panssaroidulla ajoneuvolla. Luutnantti, kuljetuksen johtaja, kertoi tilanteesta. Matkan varrella voi olla ”fucking suicide bombers” täällä ja siellä sekä kaikenlaisia ”fucking explosives” tuolla ja täällä. Lähtisimme ulos ”fucking Camp Alamosta”, leiristämme, heti kun saisimme siihen luvan. Kukaan ei mene ilman lupaa ulos eikä kukaan tule sisälle Camp Alamo. Koko leiri oli suljettu kadonneen aseiden vuoksi.

Kadonnut ase oli suurempi asia kuin alkuun kuvittelinkaan. Pahimpana painajaisena ajattelimme, että ase olisi voinut joutua leirimme paikallisten työntekijöiden käsiin – vaikka heitä pidettiinkin silmällä jatkuvasti. He eivät päässeet minnekään ilman valvontaa. Yhdellä aseella voisi joukossamme saada paljon pahaa jälkeä aikaan. Pienen tuumaushetken jälkeen käskin, että meidän on peruttava tapaamisemme, luonnollisesti koko kuljetus, johon amerikkalaiset sotilaat olivat valmistautuneet. Meidän oli keskityttävä täysin kadonneen aseiden tapaukseen. Pyysin amerikkalaisia ilmoittamaan päätöksestä sekä yhteysupseerillemme ylempään esikuntaamme että tukikohtamme operaatiokeskukseen. Samalla jossain lähitöillä ammuttiin ja kuului räjähdys. Se ei juuri hetkauttanut, emmekä miettineet sitä sen enempää, vaikka läheltä nouseva savu Kabulin keskustan suunnasta näkyikin leiriimme.

Saimme vielä aamupäivällä kutsun tukikohtaan operaatiokeskukseen, erään amerikkalaisen majurin luokse. Vain hetkeä aiemmin sain kuulla, että ase oli onneksemme jo löytynyt. Majuri halusi tapahtuneesta täydellisen selvityksen. Espanjaa mitä ilmeisimmin pääkielenään puhuva upseeri vastasi tukikohtamme turvallisuudesta. Majuri pyysi meiltä myös suosituksia siitä, mitä aiomme tehdä, ettei sama toistuisi uudelleen.

Ennen paluuta toimistollemme pidimme palaverin kahden lähimmän alaisen kapteeniluutnantti Daltonin ja Anthonyn kanssa. Sovimme, että Dalton kaivaa esille Yhdysvaltain merivoimien ohjeet tällaisista tilanteista. NATO:n mahdolliset määräykset eivät käyneet edes mielessä, sillä kyse oli ennen kaikkea kansallisesta asiasta. Kapteeniluutnantti Anthony sai tehtäväksi otattaa aseiden kadottaneelta sotilalta tapahtuneesta kirjallisen lausunnon. Annoin ohjeeksi, että laadimme pyydetyt raportit sekä suositukset.

Tiimimme toimistolla kiersi jos minkälainen huhu. Aseesta ei enää kohistu, sen sijaan itsemurhapommittajasta sekä talibaneista, jotka ovat jälleen aktivoituneet Kabulissa. Osa leirimme uusista amerikkalaisista maavoimien sotilasta halusi päästä kaupungille kosketuksiin heidän kanssaan. Tiimimme merivoimien sotilaat eivät sen sijaan asiasta innostuneet. Eräs sotilasta tuumasi, että aina kun hän on lähdössä liikkeelle, joutuu tapahtuu.

Siinä yhdentoista maissa keskustelimme lähitiimini kanssa kadonneesta aseesta. Se oli nyt hallussamme. Kapteeniluutnantit suosittelivat, että luovuttaisimme aseiden sen kadottaneelle saman

tien. Taivuin pienen pohdinnan jälkeen, sillä olihan kysymys meidän kaikkien, myös aseensa kadottaneen turvallisuudesta. Annoin käskyn palauttaa ase sen kadottaneelle henkilölle. Olimme saaneet leiristämme selkeät hallinnolliset ja johtosuhteisiin liittyvät ohjeet siitä, miten koko asia kannattaa hoitaa. Se, millaisia seuraamuksia tällaisista tapauksista tulee, vaihtelee amerikkalaisenkin joukossa suullisesta huomautuksesta erottamiseen.

Afgaaniarmeijan rivit olivat jälleen harventuneet. Aamukahdeksan paikkeilla tapahtunut ammunta ja räjähdys oli ollut itsemurhapommi-isku. Läheisellä Jalalabad-tiellä kaksi itsemurhapommittajaa iski linja-autoon, jota kohtaan he avasivat ensin käsiasetulen. Paikalliset turvallisuusjoukot vastasivat tiellä heti tuleen, minkä jälkeen toinen itsemurhapommittajista laukaisi itsensä. Linja-auto kuljetti Afganistanin armeijan sotilaita. Lopulta itsemurhapommittajat saivat tavalla tai toisella surmansa.

Linja-autossa oli istunut myös Viestikoulumme henkilökuntaa. Sain kuulla, että mentoroitavani eversti N oli ollut kyydissä. Kuulin myöhemmin, että eversti oli viety iskun jälkeen paikalliseen sotilassairaalaan. Hänellä ei ollut hengenvaaraa. Bussi-iskussa kuoli viisi ja haavoittui yhdeksän afgaaniarmeijan sotilasta.

19 December 2010 Last updated at 12:51 GMT

Afghanistan attacks target army bases, killing 13

Quentin Sommerville in Kabul says the Taliban has claimed responsibility

Suicide attackers have targeted Afghan military bases in two cities, leaving 13 members of the security forces dead, along with at least five assailants.

In the northern city of Kunduz, suicide bombers stormed an army recruitment centre, sparking a long gun battle.

On the outskirts of Kabul, attackers ambushed an army bus outside the country's main recruitment centre.

The Taliban claimed responsibility for the attacks, which President Hamid Karzai called "criminal".

Correspondents say the attacks were clearly aimed at deterring Afghans from joining the huge drive currently under way to build up the domestic security forces.

Taliban Conflict

[Life after Nato in wild east](#)

[Rogue soldiers](#)

[▶ Nato's exit strategy](#)

[Taliban strength](#)

Spekulointi jatkui. Yksi tiimimme amerikkalaisista upseereista totesi, että osa oppilaista oli jäänyt opetuksesta aamulla pois. Joku arveli joidenkin afgaanivaruskunnan – varuskunta oli valtava koulutuskeskus ja ympäröi tukikohtaamme – oppilaista, myös koulumme oppilaista kuuluvan edelleen talibaneihin. Eräs huhu kertoi toisen aamuisen bussi-iskun takana olleista henkilöistä olleen afgaanivaruskunnan oppilaista. Tiedä mikä sitten on totta ja mikä huhua, mutta huhut kiersivät, tosin yllättävän vähän niillä spekulointiin.

Julkisuudessa talibanit ottivat afgaaniarmeijan bussiin kohdistuneesta itsemurhaiskusta vastuun. Lähes samaan kellonaikaan talibanit iskivät itsemurhapommittajalla myös Pohjois-Afganistanissa, Kunduzin maakunnassa. Siellä tulitaistelu oli jatkunut tuntikausia.

Illalla keskustelimme toimistossamme pienellä porukalla, minä, kaksi kapteeniluutnanttia ja aseene kadottanut upseeri, kadonneen aseene tapauksesta. Tilaisuus oli avoin, vuoropuheleva ja hyvähenkinen. Kadonneen aseene tapaus oli loppuun käsitelty. Ehkä huomenna pääsisimme leiristämme takaisin Afganistanin armeijan Viestikouluun mentoroimaan.

25. joulukuuta 2010 – Kenraalien murheet

Tapasin pitkästä ajasta koulun johtajan, tarkemmin virkaatekevän johtajan, eversti N:n. Hän oli päässyt juuri sairaalasta. Kättelimme ja olimme iloisia jälleennäkemisestä. Kysyin everstin vointia. Käsi oli kuulemma ihan ok lukuun ottamatta kipuja. Eversti ei ollut bussi-iskussa haavoittunut ampumisesta tai räjähdyksestä vaan saanut ruhjeita bussin kaatuessa. Everstin vieressä istunut sotilas oli kuollut.

Tulkkimme Mohammad oli nähnyt kaiken aitiopaikalta. Itsemurhapommittajat olivat olleet vain noin 30 metrin päässä. Kun Mohammedille oli selvinnyt ”liivimiesten” aikeet, hän oli juossut paikalta karkuun niin kovaa kuin oli päässyt.

Kenraalimajuri K, Afganistanin armeijan koulutuskeskuksen johtaja, oli antanut everstillemme kolme viikkoa sairauslomaa. Siitä eversti N:llä oli dokumentti mukanaan. Eversti N:n oli pitänyt käydä kenraalin luona näyttämässä kuntonsa. Länsimaissa sairausloman määrää lääkäri, mutta Afganistanissa esimies tietää kuulemma paremmin.

Ihmettelimme Kabuln sotilaskoulutuskeskuksen käytävillä, miksi eversti oli sairauslomallaan tullut Viestikouluun töihin käsi kantositeessä. N kertoi, että hän ei viihdy kotona juomassa teetä. Käsi oli mitä ilmeisimmin kipeä. Eversti pyysi, olisiko meillä hyviä kipulääkkeitä tai voisiko hänet viedä hyvälle lääkärin vastaanotolle. Eversti näytti pillereitään, joita löytyi kolmesta eri paperikääröstä. Amerikkalainen kapteeniluutnantti totesi, että sotilasvastaanotolla hekin saavat vain aspiriinia, vaikka olisi mikä vaiva. Saa olla kuolemankielissä ennen kuin saa jotain muuta hoitoa. Hymyilimme kaikki.

Pyysin everstin luokkaan, sillä koulun käytävällä oli melkoinen hässäkkä. Oppilaita siirtyi luokasta ulos ja mentorit mukana. Oli aika puhua jälleen koulun kehittämisestä: johtamiseen liittyvistä asioista, kuten henkilöstö- ja kalustoresurssista. Eversti ei ollut tietoinen siitä, että henkilöstö- ja kalustoresurssit määrittävä asiakirja tashkil astuisi uutena versiona 1390 voimaan viikon päästä tammikuussa. Hän pitäytyi vanhassa 1389 tashkilissa. Koululta puuttuu ratkaisevia voimavaroja, olipa kumpi hyvänsä asiakirja voimassa.

Annoin everstille mietittäväksi, mitkä ovat viisi tärkeintä virkaa, jotka Viestikoulussa pitäisi ensi tilassa täyttää. Minun oli omaa virkatietäni pitkin vastattava ylemmälle NATO-esikunnalle. En halunnut määrittää vastausta yksin, sillä olinhan neuvonantaja, mentori, enkä koulun johtaja. Halusin kuulla Viestikoulun johtajan kannan. Olisi hyvä, että molempia johtosuhteita, afgaanien ja NATO:n virkateitä pitkin menisi sama tieto. Eversti aikoi miettiä asiaa. Palaisimme asiaan päivän päätteeksi.

Keskustelu kääntyi radiokalustoon. Tavoitteena oli edelleen noutaa lisää radioita koululle yhdeltä varastolta Kabulista. Varasto ei ollut kaukana, noin kolmen, ehkä viiden, kilometrin päässä korkeintaan. Viestikoulussa oli koulutuskalustoa korkeintaan 30 % tarpeesta.

Kuukausien saatossa ongelmaksi oli muodostunut se, että kukaan ei tuntunut antavan valtuuksia koulun henkilöstölle itse kalustoasian hoitamiseksi, vaikka radiot oli selvästi määritetty ministeriön allekirjoittamassa tashkil-asiakirjassa koulun kalustoksi. Henkilöstöön ei luotettu. Muutama päivä aiemmin ylemmän esikunnan viestieversti oli allekirjoittanut väliaikaisen luvan eräälle E8-arvoa kantaneelle afgaanisotilalle. Kyseinen sotilas, jonka upseerikoulutuskurssi oli vielä kesken, käskettiin koulun kalustonhakijaksi upseerikurssilta. Koulun varsinainen kalustovastaava, kapteeni E ei omannut oikeuksia hakea tarvitseviamme radiota Viestikouluun. Jostain syystä papereissa luki, että kapteeni E:lla oli oikeus hakea kalustoa vain kahdelle kandakille, pataljoonalle, jotka eivät olleet missään tekemisissä Viestikoulun kanssa. Kapteeni E:lle ei myöskään haettu tällä kertaa – syystä tai toisesta joista en ainakaan vielä ollut tietoinen – oikeuksia.

Everstin kanssa keskusteltaessa selvisi, että nyt suurin ongelma oli ajoneuvon saanti tästä varuskunnasta. Sillä haettaisiin lisää radiokalustoa. Tiimimme amerikkalainen kapteeniluutnantti oli yrittänyt tukea useamman päivän ajan, jotta ajoneuvo saataisiin käyttöön kyseisille kalustohenkilöille. Yritykset eivät olleet kuitenkaan tuottaneet tulosta.

Eversti N otti lopulta asian itse hoitaakseen, koska afgaanikapteeni ei saanut, eivätkä muutkaan sitä saaneet, hoidettua. Eversti pyysi minut mukaansa. Kävelimme varuskunnan, Kabuln Afganistanin armeijan koulutuskeskuksen, esikuntaan. Sieltä saisimme kuulemma allekirjoituksen paperiin, jolla ajoneuvo liikahtaisi varuskunnasta varastolle. Kävellessämme esikuntaan näimme pihoilla useita ajoneuvoja. Niillä ei ollut käyttöä, ainakaan sillä hetkellä. Kuorma-autot vain seisoivat jouten aitojen reunustoilla. Mutta ne eivät olleet niin vain lainattavissa parin kolmen tunnin kaluston noutoa varten.

Juttelimme kävellessämme vielä bussi-iskusta. Kysyin everstiltä, mitä mieltä hän on, olivatko talibanit iskun takana. Eversti sanoi, että ei, eivät ne talibaneja olleet. Ne olivat terroristeja. Tulkki selitti minulle, että talib on oppilas. Kaikki koululaiset ovat oppilaita. Ovatko myös Viestikoulussa kaikki talibaneja? Tulkki pyöritti hymyillen päätään ja sanoi, että ei, ei niitä talibaneja, mutta talibaneja kuitenkin.

Päästessämme esikuntaan, astelimme yllätyksekseni suoraan varuskunnan päällikön, prikaatikenraalin, toimistolle. Odottelimme noin kymmenen minuuttia. Kenraali otti meidät vastaan afgaanilipuun koristellussa suuressa huoneessa. Hän oli kiireisen oloinen ja olikin vielä puhelimessa. Samalla kenraali käveli huoneestaan ulos. Hetken päästä kenraali tuli takaisin ja kättelimme. Mikä murheena, hän kysyi. Eversti N selvitti ongelmaa: yhden ajoneuvon lainaan saaminen muutamaksi tunniksi. Juttelu kesti muutaman minuutin. Kenraali luki paperin, jonka eversti oli valmistellut. Lopuksi hän allekirjoitti sen ja lähdimme matkoihimme. Tarvittiin kenraalin allekirjoitus ennen kuin Viestikoulu sai ajoneuvon kaluston noutoa varten. Kenraali johti yli 10 000 sotilaan koulutuskeskusta. Mahtoi olla kiireinen mies, kun otti näinkin pieniä asioita hoidettavakseen. Luottamuksen rakentaminen tähän armeijaan taitaa olla suuremman työn takana kuin olen ymmärtänytään. Ilman sitä ei organisaatioilla ole juuri suurempaa merkitystä, ajattelin hiljaa mielessäni. Luottamus on suomalaisen sotilasjohtamisen perusta.

Tällä kertaa radiokaluston nouto kaatui toiseen dokumenttiin. Radiokalustoa ei luovutettu varastolta ylemmän esikunnan viestijohtajan, everstin, nimellä varustetulla dokumentilla. Tarvittiin

koko Afganistanin koulutuskeskuksen, kenraalimajurin, nimi. Sitä ennen oli vielä hankittava pari muutakin nimeä. Tämä oli kai afgaanien tapa varmistaa, että kaluston haku on auktorisoitu ja radiot menevät juuri sinne, minne ministeriö on niiden tarkoittanutkin. Onnistuukohan länsimaista mallia olevan armeijan rakentaminen näihin olosuhteisiin ja millä aikataululla?

Siirryimme everstin kanssa vielä hänen toimistolleen. Se oli kuin varusmiestupa, mutta sinne mahtui vain kahdesta neljään petiä. Eversti oli tehnyt päätöksen viidestä virasta, jotka tulisi tärkeimpinä ensin täyttää. Tärkeintä olisi saada pysyvä S4 eli kalustovastaava, jolla on oikeudet hakea kalustoa päävastaavasta. Toiseksi tärkein on finanssi-ihminen, jotta koulun henkilöstö ja kurssilaiset saavat palkat. Kolmanneksi tärkein on S1 eli henkilöstöasioista vastaava. Neljänneksi tärkein on S3, joka vastaa koulutuksen koordinoinnista ja kurssien suunnittelusta. Viidenneksi tärkein on koulun kersantti, joka pyörittää kurssilaisten asioita tyynyistä yleiseen järjestykseen. Olimme everstin kanssa tyytyväisiä listaan.

Päivä oli päätöksessään. Moni toimivan armeijan perusasia oli vielä hakusessa. Viestikoululta puuttui vielä paljon tietoa ja osaamista. Ennen sitä NTM-A eli NATO:n koulutustehtävä Afganistanissa ei voi hyvällä omalla tunnolla alkaa siirtää resursseja koulutuksen tukemisesta muualle.

3. huhtikuuta 2011 – Eversti K: ”En luota keneenkään.”

Nelisen kuukautta myöhemmin istuin Viestikoulun johtajan huoneessa. Huone oli vaihtunut, mutta niin oli johtajakin. Eversti K oli Viestikoulun johtajana kolmatta kuukautta, kun eversti N siirrettiin tammikuussa 2011 täysin sivuun, kuuleman mukaan mitä ilmeisimmin hyvistä syistä. Moni vastusti eversti N:n johtamista koululla, ja nyt eversti K:n hyppysissä tilanne näytti toiselta. Viikkopalaveri Viestikoulussa oli alkamassa. Tukikohtamme Camp Alamo oli päivän kiinniolon jälkeen jälleen auki, ja pääsimme afgaanien koulutuskeskukseen tekemään työtämme. Koolla olivat kaikki eversti K:n lähimmät alaiset sekä heidän mentorinsa. Viime päivien väkivalta oli keskusteluttanut ja keskustelutti edelleen.

Tiimiämme kuohutti tapahtuma, jossa toissapäivänä Mazar-e-Sharifissa, Pohjois-Afganistanissa YK:n tukikohtaan oli raastasti isketty. Iskussa kuoli useita YK:n työntekijöitä ja muutama mielenosoittaja. Kyse oli koraanipolttokohun aiheuttamista seurauksista, mutta koraanin polton aikaa sitten järjestänyt amerikkalaispastori Terry Jones ei kokenut olevansa vastuussa näistä iskuista. Myös Kabulissa osoitettiin mieltä.

Eilen itsemurhapommittajat olivat iskeneet naapuritukikohtamme Camp Phoenixiin, muutaman kilometrin päähän meistä. Joku afgaani heitti, että eilisessä iskussa Phoenixiin itsemurhapommittajat olisivat pukeutuneet burkiin.

Nämä kaksi olivat tapahtumia, joista Suomessakin uutisoitiin. Minulla on puolisen vuotta tilannetta seuranneena ja osissa mukana olleena sellainen tuntuma, että suurinta osaa ISAF:n sotilaiden surmista ei uutisoida. Olipa kyseessä amerikkalaisten maasta pois ajo tai kaikkien ulkomaalaisten, olimme kaikki Afganistanissa palvelevat samassa veneessä – eli paitsi tukemassa yhteiskunnan rakentamista myös maaleina.

Aloitimme palaverin. Afgaanit puhuivat ensin kukin vuorollaan. Upseerikurssien johtajamajuri selvitti kurssinsa tilannetta. Talousupseeri paini edelleen Etelä-Afganistaniin tehdyn koulutusmatkan palkkojen tai paremminkin maksamattomien palkkojen kanssa. Samalla hän toi esille huolensa turvallisuudesta, joka hänen mielestään paheni päivä päivältä. Sotilaskurssien johtajakapteeni oli myös huolissaan

turvallisuudesta ja vaati meiltä toimenpiteitä henkilökohtaisten aseiden saamiseksi jokapäiväiseen käyttöön. Huoltokapteeni oli käynyt taksilla hakemassa seitsemän tietokonetta koululle. Myös hän vaati aseita suojaksi. Samaa sanomaa julisti henkilöstöpäällikkönä toimiva upseeri. Henkilöstöpäällikön tilastojen mukaan koululta oli luvatta pois yhteensä kymmenen oppilasta, myös joku henkilökuntaan kuuluva. Pari muutakin sotilasta puhui. Koulun johtaja käytti viimeisen puheenvuoron. Hän nosti myös esille kysymyksen aseista ja totesi, että Tykistökoulunkin upseereilla on aset.

Afgaaniupseerit ja sotilaat eivät tosiaan kantaneet Viestikoulussa henkilökohtaisia aseita. Emmekä me olleet halukkaita niitä heille toimittamaan. Osa meistä pelkäsi tilannetta, jossa myös mentoroitavat kantaisivat aseita. Turvallisuusriskit nousisivat tässä vaiheessa liian suuriksi. Kävimme mentorikierroksen läpi. Jokainen puhui vuorollaan. Lopuksi käytin puheenvuoron, jossa toin esille keskeisimmät toimenpiteemme ja osaa asioista kommentoin. Ensinnäkin lupasimme selvittää kysymystä aseista.

Toiseksi toin esille kenraali Petrauksen viestin muutaman päivän takaisesta viestialan konferenssista, jossa olin päässyt itsekkin puhumaan, ei pelkästään NATO:n Afganistanin operatiiviselle

viestijohdolle vaan viestihenkilöstölle Norfolkista Brysseliin. Petraeus piti Viestikoulua kriittisenä instituutiona Afganistanin armeijalle. Me teimme siis tärkeää työtä.

Kolmanneksi annoin palautetta eversti K:n organisoimasta johtamisjärjestelmästä tai sen tästä osasta. Viikkopalaveri johdettiin ja toimeenpantiin jokaisen siihen osallistuneen toimesta ammattimaisesti. Afgaanit saivat positiivista palautetta ja syytä.

Lopuksi kerroin, että olen kotiutumassa. Kiitin kaikkia kovasta ja tärkeästä työstä Afganistanin rakentamiseksi. Tulevaisuus on parempi, kun jokainen jaksaa uskoa ja tehdä parhaansa.

Jäin palaverin jälkeen jo tottuneesti keskustelemaan eversti K:n kanssa. Kuulin mielelläni, mitä hänellä oli sydämellään. Eversti K oli ryhtynyt pyynnöstäni kertomaan tarinoita niin menneestä kuin nykypäivästä, siitä mitä Afganistanin armeijassa ja yhteiskunnassa on nähnyt ja kokenut. Eversti K oli viidenkymmen ohittanut upseeri, jolla oli kokemusta venäläisistä maassa, talibanien ajasta ja nyt useista eri maiden mentoreistakin.

Eversti K innostui kertomaan tällä kertaa, kuinka hän oli Pakistanin ja Afganistanin rajaseudulla aikaa sitten ollut taistelussa. Eräänä päivänä joukko oli pahassa pulassa, sillä 20 päivään ei huolto ollut toiminut. Vihollinen oli blokanut huollon. Ruoka oli lopussa. Maassa oli hieman ruohoa sekä satunnaisia eläimiä. Lopulta yksi kameli oli teurastettava, puukolla. Sitä syötiin kolme päivää. Joka yö taisteltiin vihollisen ja mujahideenien kanssa. Myös ammukset olivat lopussa. Prikaatista pyydettiin ruokaa ja ammuksia lisää. Helikopteri luvattiin lähettää. Se kävikin lähellä, mutta alueella ei ollut tarpeeksi turvallista laskeutua. Helikopteri palasi takaisin. Jouduin taistelemaan myös prikaatin kanssa, koska emme saaneet apua, kertoi eversti. Olimme nälissämmme, saarroksissa ja vihollinen ampui meitä, eversti kertoi. Prikaatin komentaja antoi valtuudet tehdä mitä tahansa näimme tarpeelliseksi. Olimme pahassa pulassa ja paikassa. Se oli kovaa aikaa. Olimme ihan lopussa. Moni kuoli ja haavoittui. Prikaatin komentaja itki tilannetta, mutta yritti auttaa. Meitä ei montakaan jäänyt henkiin. Sota on ollut läsnä Afganistanissa kolmisenkymmentä vuotta jo muodossa tai toisessa.

Kysyin nykytilanteesta ja vihollisesta. Vihollinen on edelleen niin Gulbuddin, Sayyaf, Massoud kuin taliban, mutta silti kukaan ei voi vastata kysymykseen kuka vihollinen lopulta on. Toisaalta olemme nyt yhdessä, mutta tilanne on paha, koska taistelemme toisiamme vastaan, sain kuulla. Kysyinkin everstiltä, kuinka hän voi luottaa ja keneen hän luottaa. Ei ole mitään mahdollisuuksia luottaa kenenkään, vastasi eversti, jonka tilalle oltiin jonkun toimesta jo puuhaamassa vain neljä kuukautta sitten majuriksi ylennettyä entistä everstin alaista.

Uutisia Afganistanista kotisuomeen

Päättäessäni kolmen päivän päiväkirjasivujen kopiointia tähän kirjoitukseen selailen vielä kesän 2011 nettiiutisia Afganistanista. Kuulin huonoja uutisia. Sain sähköpostiini tiedon, jonka mukaan eversti K on siirretty toisiin tehtäviin. Netissä tuttua jo seitsemän vuoden takaa ovat korruptio, huumeet ja turvattomuus, jotka hallitsevat informaatiovirtaa Afganistanista. Pakistanista on tulitettu Afganistania. Presidentin veli on etelässä tapettu. Itsemurhapommi-iskuja on Kabulissa edelleen tehty. Mikä turvallisuusympäristössä muuttuu ja mihin suuntaan, kysyn itseltäni.

Ei pitäisi vaipua epätoivoon ja ajatella kyynisesti, mutta jotenkin mieleeni tulee erään korkearvoisen suomalaisen upseerin toteamus ennen komennustamme kapteeni Jussille, että ”Kabul

on ihan pimeä paikka”. Tuntematon kulttuuri on uskomaton, sitä on vaikea ymmärtää, ainakin täältä Suomesta maalta, nojatuolista lähes mahdoton. Koulutustehtävä ei ole helppo keskellä erilaisia kamppailuita ja taisteluita. Mutta se on tehtävä, jonka sotilas täyttää parhaalla mahdollisella tavalla.

No hyviäkin uutisia on. Siirtyessään CIA:n johtajaksi kenraali Petraeus uskoo, että tilanne Afganistanissa on mennyt parempaan. Afganistanin turvallisuusjoukoissa, poliisissa ja armeijassa on yhä enemmän henkilöstöä. Viholliselle ei kuulu hyvää: eräässä uutisessa todetaan kuinka 20 talibania on tapettu paikallisten ja ISAF:n yhteisoperaatioissa Kapisan provinssissa. Yhteensä 24 panttivankeina ollutta miinanraivaajaa on vapautettu. Vuoden 2014 transformaatio on vaarassa, toteaa amerikkalainen senaattori raportissaan senaatille.

Kuinka luoda uutta maailmaa Afganistanissa, jonka tunnemme mediasta vaarallisena, on yhä ajankohtainen. Päiväkirjasivuilla piirtämäni kokemus voi kertoa myös toivosta, jossa oppimiselle annetaan tilaa. Sen sijaan keskeisesti suomalaisen sotilasjohtamisen kulmakivistä tuttu, miten rakennetaan luottamusta, saattaa olla avainkysymys, kysymys, jolle ei löydy vastausta, mutta joka riippuu ajasta, joka tuntuu ajattomassa Afganistanissa olevan loppumassa.

”NO, SE OLI NYT SITTE SE, ...SE MISTÄ OLLAAN PUHUTTU... SE IIEDEE”

Räjähdeisku johtamisen näkökulmasta

Teksti: Mikko Kurko

Kirjoitus liittyy suomalaista joukkoa kohtaan suunnattuun räjähddeiskuun Afganistanissa kesällä 2009. Taphtumaa tarkastellaan iskun kohteena olleen joukon näkökulmasta. Kirjoituksessa on keskitytty erityisesti joukon johtamiseen sekä erilaisiin tapahtumasta aiheutuneisiin lieveilmiöihin. Teksti perustuu kirjoittajan kriisinhallintapalveluksen aikana tekemiin päiväkirjamerkintöihin.

Yleistilanne ennen iskuä

Keväästä syksyyn 2009 johdin omassa erillistukikohdassaan ollutta, noin joukkueen suuruista suomalais-ruotsalaista osastoa. Joukkomme vastasi kaikesta ISAF-operaation toiminnasta Samanganin maakunnassa, joka on pinta-alaltaan suurin piirtein Kosovon kokoinen. Kun pidetään vielä mielessä, että operaation alussa Kosovossa oli yli 50 000 sotilasta – ja meitä pari vuotta sitten Samanganissa vajaa joukkueellinen – syntyy ainakin jonkinlainen ajatus siitä, että toimintamahdollisuutemme olivat rajalliset. Tämä ei kuitenkaan ollut varsinainen haaste, vaan jokaiselle sotilaille tuttu tilanne – resurssipula. Haasteellisin tilanteemme tapahtui eräänä heinäkuisena perjantaina ollessamme siirtymässä koko Pohjois-Afganistanin suurimmasta ISAF-tukikohdasta takaisin omaan tukikohtaan Samanganiin.

Aamuurinko poltti jo kuumasti hieman ennen puolta yhdeksää, kun seisoin muutaman alaiseni kanssa Mazar-e-Sharifin lentokentän laidalla. Olimme tuoneet kentälle kaksi palvelusvapaalle lähtevää rauhanturvaajaamme ja odottelimme Suomesta palaavia joukkomme jäseniä saapuvaksi takaisin. Lentokoneen ilmestyttyä toivotimme kotiin lähteville mukavaa palvelusvapaata ja toivottimme vapaansa viettäneet takaisin yhteen maailman oudoimmista maista sekä takaisin keskiajalle. Lähdimme liikkeelle normaalissa kahden panssaroidun maastohenkilöauton kokoonpanossa, kolme miestä molemmissa autoissa, minä johtajana etuajoneuvon apukuljettajan paikalla. Pääsytämme Mazar-e-Sharifin lentokentältä valtatielle kiihdytimme normaaliin maantienopeuteen. Afganistania kiertävällä, erinomaisessa kunnossa olevalla kehätiellä oli pyhäpäivän takia tavallista vähemmän liikennettä, mutta silti liikenne oli suomalaisittain vilkasta. Kohdatessamme taas yhden vastaantulevan ajoneuvon tapahtui varsin vaikuttavan oloinen räjähdys. Kelloni näytti 08.41.

Olimme valmistautuneet tilanteeseen hyvin, mutta jälkeenpäin ajateltuna iskun jälkeisessä toiminnassa oli paljonkin sellaista, jota en ollut koskaan ajatellutkaan. Kirjoituksessa kerron kokemuksiani iskun jälkeiseen toimintaan ja sen johtamiseen sitoen – ensimmäisestä minuutista aina Suomeen saakka jatkuneen debriefingin loppuun asti.

Toiminta välittömästi iskun jälkeen (isku + 0–60 sekuntia)

Koulutuksessa tilanne käynnistyy aina sillä, kun kouluttaja toteaa lakonisesti: ”IED, ajoneuvo vaurioitui, apukuljettaja loukkaantui – toimikaa!” Harjoitustilanteessa joukko pysäköi hallitusti ajoneuvonsa pientareelle, varsinainen tilanteenmukainen toiminta alkaa partionjohtajan

tehtävienjaolla – ja lopulta kaikkien huomio keskittyy lähes yksinomaan lääkintämiehen toimintaan ”joutomiesten” suojatessa sivummalta. Koko urani ajan olen osallistunut erilaisiin tilanneharjoituksiin enkä siltikään ollut koskaan miettinyt, miten esimerkiksi tällainen tapahtuma oikeasti alkaa. Tapahtuman alkamisella tarkoitan vaihetta, jolloin ei vielä tiedetä, onko joku haavoittunut vai ei, eikä ole aikaa tai mahdollisuutta pysäköidä tien varteen selvittämään asiaa.

Räjähdyks tapahtui kärkiajoneuvomme vieressä etuvasemmalla, ja olin itse ns. ringside-paikalla kuljettajan vieressä. Kirkasta välähdystä saattoi kovin koskaan kuulemani ääni, vaikka olen kuunnellut esimerkiksi 20 kilon putkiraivaimen soundia muutaman metrin etäisyydeltä, pioneeri kun olen. Paine kohotti panssarimersumme hetkeksi oikeanpuoleisten renkaiden varaan. Maaailma muuttui mustaksi, kun näkyvyys eteen hävisi kokonaan räjähdysliekin poltettua karstan kiinni rikkoutuneeseen useiden senttien paksuiseen tuulilasiimme. Räjähdysten jälkeen kuulosti siltä kuin ulkona olisi ollut metallinen rankkasade, koska ympärillä ropisi erikokoisia kappaleita ajoneuvomme päälle. Vilkaisin vasemmalle ja taakse ja näin, että taistelutoverini olivat edelleen siinä, missä heidän kuuluikin olla, toinen kuljettajan paikalla ja toinen hänen takanaan – ja kummallakin silmät kokolailla auki. Kaikki oli siis toistaiseksi hyvin?

Ensimmäisten iskun jälkeisten sekuntien mieleen jäävin kokemus oli nimenomaan kauhun tunne siitä, että emme nähneet enää etemme, mutta ajoneuvo eteni tuulilasi mustaksi pala-neena edelleen 80 kilometrin tuntivauhtia. Oli kuin olisimme ajaneet yllättäen tunneliin ilman valoja, mutta sivuikkunoiden alareunasta näkyi kuitenkin sentin levyinen kaistale päivänvaloa. Jokainen muisti, että lähestulkoon samalla paikalla edellisen rotaation partio oli vastaanlaisella ajoneuvolla suistunut tieltä. Tällöin ajoneuvo meni kattonsa kautta useita kertoja ympäri sillä seurauksella, että ajoneuvon kori irtosi kokonaan alustastaan ja kolme suomalaista jouduttiin

evakuoimaan Suomeen. Olimme puhuneet tästä dramaattisesta onnettomuudesta lähes joka kerran niitä seutuja ohittaessamme.

Ensimmäisenä suunsa sai auki kuljettaja, joka tokaisi: *”No, se oli nyt sitten se, ... se mistä ollaan puhuttu... se iieedee”* jarruja pumpaten. Näin oikealle katsoessani, että olimme aivan tien reunassa, ja huusin kuljettajaa korjaamaan suuntaa nopeasti vasemmalle. Heti kuljettajan korjattua kurssia ohitimme muutaman sentin päästä tien varteen pysähtyneen kuorma-auton. Yhdessä sivuikkunoiden alareunoista molemmille sivuille tähystäen saimme pidettyä auton tiellä kuin ihmeen kaupalla. Vauhdin hidastuessa kuulin, että ainakin yksi rengas oli puhjennut. Käskin kuljettajan pitää ajoneuvon liikkeessä, koska en halunnut joutua tilanteeseen, jossa joutuisimme pysähtymään sokeina, näkemättä lainkaan, millaiseen tilanteeseen olimme pysähtyneet.

Noin kymmenen sekuntia iskun jälkeen kuulin taaemman ajoneuvon johtajan huutavan lähi-radioverkossa savupatsaaseen kadonneeseen etuajoneuvomme: *”Onko siellä kukaan hengissä?”* Huomioni oli tähän saakka keskittynyt täysin tahtomattani ainoastaan nopeaan vilkaisuun oman ajoneuvoni henkilöstöön, tähystämiseen oikealle tienpientareeseen ja korjauskomentojen antamiseen kuljettajalle. Partion johtajana itselleni ei tullut tuolla hetkellä mieleenikään, että 100 metriä takanamme seurasi partiomme toinen ajoneuvo, joka oli niin ikään vaurioitunut. Vauriot aiheutuivat ajoneuvon keulaan ja tuulilasiin iskeytyneistä raskaista esineistä sekä siitä, että ajoneuvo joutui ajamaan tieltä ulos väistäessään suoraan kohti lentänyttä vastantulleen ajoneuvon hylkyä. Huomioni oli niin keskittynyt oman ajoneuvomme tilanteeseen, että havahduin toisen puoliryhmän olemassaoloon vasta kuultuani edellä mainitun yksinkertaisen kysymyksen. Ainoat mieleeni tulleet sanat, jotka olivat samalla vastaus varajohtajan esittämään aiheellisen huoleen, olivat: *”Eteenpäin – suojaan.”* Löysimme käyttökelpoisen suojan muutaman sadan metrin päästä tienvarresta olevasta aidatusta alueesta. Käytännössä vasta pysähdyttyämme alkoi ennalta opetettu automaatiotoiminta. Olimme juuri eläneet elämämme pisimmän minuutin.

Toiminta tilapäisellä johtamispaikalla ja haastavin tempu (isku + 1–180 minuuttia)

Selvitin ryhmän tilanteen. Henkilöstö oli päällisin puolin kunnossa, mutta molemmat ajoneuvot olivat vaurioituneet. Kolme miestä siirtyi käskemättä suojaamaan tilapäistä johtamispaikkaani, viestimies alkoi korjata iskussa vaurioitunutta viestivälinettä poliisiyhteysupseerin ja minun ottaessa yhteyttä tilannekeskukseen kahdella eri varavälineellä. Mielenkiintoista oli, että toiminta alkoi käytännössä ilman tehtävienjakoa, mutta se oli tietysti ollut äksiisikoulutuksen tarkoituksin. Suojauksesta toimintatapojemme mukaisesti vastannut toisen ajoneuvon johtaja totesi lähiradiossa muille suojaustehtävää tehneille: *”Ampukaa suoraan läpi, jos joku yrittää sisään.”* Vilkaistessani suojamiesten suuntaan näin heidän vastaavan käskyyn nyökkäämällä, katse etumaastossa ja vaihdin alhaalla. Käsky oli mielestäni erinomainen, enkä muuttaisi siitä tänä päivänäkään kirjaintakaan. Miesten ilmeistä aavistin jo, että jokainen hoitaisi oman tonttinsa korkeimmalla mahdollisella vakavuudella.

Ilmoittaessamme tilannetietoja tilannekeskukseen paikalle saapui kroatialainen ryhmä, joka oli ollut partioimassa aavikolla tien eteläpuolella, kuullut räjähdysten ja suunnistanut paikalle satametrisen savupatsaan perusteella. Annoin kroatialaisille nopean tilanneselvityksen ja pyysin heitä tukemaan meitä kiertämällä pohjoisen kautta räjähdysalueen länsipuolelle ja eristämään alueen sieltä. Kroatialaisten lähdettyä saimme tilannekeskuksesta odottamani käskyn siirtyä takaisin räjähdyspaikan läheisyyteen suojaamaan tapahtumapaikkaa ja odottamaan lisäjoukkoja.

Kerrottuani ryhmälle, että olemme lähdössä takaisin sinne, mistä juuri äsken ajoimme suojaan, kukaan ei ollut erityisen halukas lähtemään. Käyttämäni ilmaus on tarkoituksellisen lievä, koska en pidä tarpeellisena vaivata lukijaa tässä yhteydessä suoralla lainauksella sen alatyylisyyden vuoksi. Lyhyesti sanottuna inhimillinen mekanismi vaati jokaista jäämään nykyisille sijoilleen, varsinkin kun ajoneuvomme olivat vain vaivoin liikuteltavissa. Päätin kuitenkin, että lähdemme takaisin – kolmesta syystä. Ensinnäkin, koska olimme saaneet selvän käskyn, toisekseen, koska se oli opettelemamme toimintatavan mukaista ja kolmanneksi, koska tiesin sen todennäköisesti helpottavan asiasta ylipääsemistä joskus tulevaisuudessa. Tiedän, että tein ainoan oikean ratkaisun toistaessani ryhmälleni, että lähdemme liikkeelle – ja että lähdemme heti.

Lähdin jalkaisin kärkeen tarkastamaan tienvarsia, takanani nilkutti kovia kokenut karkiajoneuvomme kyydissään kuljettaja sekä viestiyhteyttä ylläpitävä viestimies. Sen takana tuli toinen ajoneuvomme ja hännillä toisen ajoneuvon johtaja taistelijaparinsa kanssa pitäen aseillaan liikenteen takanamme. Johtamispaikkamme kohdalle oli kerääntynyt jo noin sadan ajoneuvon jono, ja paikalliset olivat kovin kärsimättömiä joutuessaan odottamaan. Kaikki kuitenkin ymmärsivät suojamiesten yksiselitteisiä eleitä, ja ohitusta yrittäneet löysivät nopeasti takaisin omalle paikalleen jonoon. Joissain tilanteissa tulkki on tarpeeton, koska viesti menee perille elekielelläkin. Kävellessäni joukon kärjessä askeleet olivat tavallista raskaammat ja tahti – sekä tunnelma – kuin legendaarisessa Narvan marssissa. En katsonut lainkaan taakseni, tulivatko muut perässäni vai eivät. Näinä hiljaisina minuutteina ryhmämme näytti vahvuutensa, ja se koitui kaikkein keskeisimmäksi hyödyksi palautumisessamme – ja samalla yhdisti joukon lopullisesti taistelutovereiksi.

Päästyämme räjähdyspaikan tuntumaan näimme iskun valtavan voiman. Jälkeenpäin amerikkalainen räjähdeseasiantuntija arvioi räjähteen määräksi noin 100 kiloa kotitekoista räjähdysainetta. Vastaan tulleen ajoneuvon keula oli lentänyt räjähdyspaikalta yli sadan metrin päähän ja pienempiä kappaleita oli joka suunnassa 200–300 metrin etäisyydellä. Siinä vaiheessa meille alkoi lopullisesti hahmottua, että räjähdysten aiheutti nimenomaan vastaan tullut räjähteillä lastattu ajoneuvo, eikä esimerkiksi miina, tienvarsipommi, sinko, raketti tai jokin muu. Lukijasta saattaa tuntua hullulta, mutta tieto oli hyvinkin helpottava, sillä palatessamme kohti tapahtumapaikkaa tätä tietoa ei ollut. Olimme varautuneet jokaisella askeleella uuteen iskuun meitä kohtaan.

Käskin ryhmän jäädä niille sijoilleen suojaamaan paikkaa idästä sekä ohjaamaan liikenteen räjähdyspaikan ohi erämaan kautta samaa reittiä, jota kroatialaiset olivat jo käyttäneet. Itse lähdin lääkintämiehen kanssa kiertämään jalan räjähdysalueen länsipuolelle kroatialaisten luokse samalla tarkistaen, oliko alueella muuta vaarallista tai loukkaantuneita. Käveleminen siinä ympäristössä juuri sillä hetkellä ei ollut mukavinta mitä olen tähänastisessa elämässäni tehnyt, mutta muistan sen varmasti niin pitkään, kuin ylipäätään muistan mitään. Saavutettuaamme länsipuolen paikalle saapuivat pian ensimmäiset ruotsalaisvahvennuksat, jotka ottivat meidät heti suojaansa. Ruotsalaisen komentajamme käskystä koko ryhmämme vapautettiin välittömästi tehtävistään, ja jokainen ryhmän jäsen tarkastettiin silmämääräisesti ruotsalaisen lääkintäryhmän toimenpitein. Tarkastuksen jälkeen annoin tilanneraportin paikalle saapuneelle ruotsalaiselle raivaajaosastolle, jotta he pääsivät aloittamaan oman työnsä. Nyt emme enää olleet yksin enkä minä vastuussa tilanteen johtamisesta.

Vahvistusten asetuttua suojaamaan aloimme vaihtaa etummaiseen ajoneuvon rengasta ja nostaa toista ajoneuvoamme paikalle saapuneelle lavetille, jotta alueelta päästäisiin pois. Tässä vaiheessa ryhmän jäsenten pulssi laski jo hieman, tupakoitiin poikkeuksellisen ankarasti ja kerrottiin (tai

oikeammin kerrattiin) sotajuttuja, naurettiinkin. Pian kaikki oli kuitenkin valmista ja oli taas lähdettävä liikkeelle. Oli ihmeen voimakas kokemus päästä liikkeelle kovia kokeneella mutta uudelleen kokoon parsitulla ajoneuvollamme. Ajoneuvon mustunut keula ja kylki yhdessä rikkoutuneiden panssarilasien ja katolta repsottavien taakkatelineen ja lisävalojen jäänteiden kanssa aiheuttivat melkoisia ilmeitä ajaessamme ruotsalais-suomalaisen joukon päätukikohdan portista sisään noin kolme tuntia iskun jälkeen. Suomen kontingentin komentajan sijainen oli vastassa lippukentällä, lyötiin kättä ja sain ohjeet jatkosta. Päästin ryhmän syömään ja lähdin ilmoittautumaan ruotsalaiselle komentajallemme.

Debriefing -toiminta (isku + 1–200 vuorokautta)

Arvostan kovasti sitä, että ruotsalainen komentajamme halusi tavata lääkärintarkastuksen jälkeen koko partion ja kuulla jokaisen selostuksen tapahtumasta eri näkökulmien saamiseksi. Komentaja kuunteli tapahtumakuvaukset vakavana, kääntyi puoleeni ja sanoi: *”Mikko. Nyt on tärkeintä, että saat ryhmän takaisin täyteen toimintakuntoon mahdollisimman nopeasti. Operatiivista tehtävää ei tarvitse toistaiseksi hoitaa. Saat kaiken tuen mitä voin antaa. Jos joku esikunnassa tai varastoilla vastustaa, soita heti minulle.”*

Komentajan tapaamisen jälkeen jouduimme luonnollisesti selittämään tapahtunutta jokaiselle vastaantulijalle uudestaan ja uudestaan. Jatkuva ”haastattelukierteessä” oleminen olisi varmasti muodostunut raskaaksi, ellei eräs kokenut kuljetusupseeri olisi järjestänyt meitä

sen kummemmin kyselemättä sivuun koko hässäkästä. Kuljetusupseeri junaili ryhmällemme kuljetuksen takaisin lähtöpaikkaamme, Mazar-e-Sharifin lentokentän reunalla olevaan saksalaiseen tukikohtaan, jossa käytännössä kukaan ei ollut kuullutkaan koko tapahtumasta. Näin pääsimme puimaan tapahtunutta kuusistamme ilman ulkopuolisten aiheuttamaa tarpeetonta ryhmään kohdistuvaa kiinnostusta.

Illalla kuulimme, että talibanit olivat ottaneet vastuun iskusta ja julkaissut tiedotteen radiossa siitä, että isku oli onnistunut hyvin ja että kaksi ulkomaalaista oli saatu tapettua iskussa. Suoritin tämän jälkeen saunassa vielä tarkistuslaskennan, ja kyllä meitä oli siellä kuusi.

Saunassa kertosimme lähinnä sitä, mitä oli tapahtunut. Tämän ns. defusingin tarkoituksena oli, että kaikille syntyi mahdollisimman kokonaisvaltainen käsitys tapahtumista aikajärjestyksessä.

Nukuin kuin tukki ja heräsin kiitollisena siitä, että olin hengissä. Oli epätodellinen tunnelma, kun katselin Afganistanin aamutaivasta ja nukkuvia taistelutovereitani. Päätin, että lähdemme uudestaan partioon siitä huolimatta, että komentaja antoi meille mahdollisuuden pidättäytyä operatiivisesta toiminnasta. Ajattelin, että työ olisi sittenkin parasta lääkettä. Ensimmäisenä piti tietysti päästä jatkamaan edellisenä aamuna keskeytynyttä siirtymistämme Samanganiin. Kerroin päätöksestäni ryhmälle heidän herättyään, ja tällä kertaa kaikki olivat heti samaa mieltä. Jokainen halusi ”kotiin”. Saatuamme kuljetusupseerilta sijaisajoneuvot iskussa vaurioituneiden tilalle pakkasimme varusteemme kyytiin ja lähdimme taas ajamaan tuttua reittiä. Räjähdyspaikkaa ohittaessamme kukaan ei puhunut mitään, vaikka lähiradioverkossa kävi normaalisti aikamoinen pulina. Kohtaamamme kokemus alkoi hahmottua vasta kun pääsimme perille omaan pikkuruiseen tukikohtaan niin tutuksi tulleen joukkomme keskelle. Vasta oman joukon parissa ymmärsimme, kuinka raskas huoli heillä oli ollut meistä. Jälkeenpäin koin kuin oma joukkomme olisi käyttäytynyt meitä iskussa olleita kohtaan eräällä tavalla suojelevasti. Omassa joukossa kaikki asiat näyttävät aina paremmilta – mutta vain jos joukko on äärimmäisen yhtenäinen. Keskiwertotyöporukkaan tämä huomio ei päde.

Debriefing-ohjeistuksen mukaan varsinainen istunto pitäisi järjestää 2–4 vuorokautta traumatisoivan tapahtuman jälkeen. Tilaisuuden pitäisi olla ulkopuolisen asiaan perehtyneen henkilön pitämä keskustelu tuntemuksista, joita tapahtuma on aiheuttanut. Koska kriisitukiryhmän saaminen etäiseen tukikohtaan viivästyi operatiivisista syistä, päätin, että pidämme tilaisuuden omin päin – aikaa kun oli kulunut jo ohjeellinen neljä vuorokautta. Valjastin asiaan sopivimman mieheni, joka oli Suomessakin debriefing-toimintaan ammattinsa kautta perehtynyt, kaiken nähnyt ja suuresti arvostamani lääkintämies. Jonkinlainen ongelma oli se, että hän oli etummaisena ajoneuvon kuljettajana toimittuaan itsekin debriefingin tarpeessa ja sen kohde. Tilaisuus oli heikohkosta lähtöasetelmasta huolimatta todellinen menestys, ja saimme selvän kuvan siitä, että jokainen oli kokenut samanlaisia tunteita muutamien ensimmäisten päivien aikana iskun jälkeen. Kaikki kertoivat käytännössä samoilla sanoilla siitä, miten koki, että istuu *”uudestaan ja uudestaan siinä mersussa ja aina tulee se kirkas välähdys”*, jos hetkeksikin unohtui ajatuksiinsa tai viimeistään, jos yritti ummistaa silmänsä. Oli hyvä huomata, että myös tuntemukset olivat yhteisiä, olimme kaikki yhtä vähän tai paljon sekaisin. Sisäistimme, että asiasta ylipääsemistä helpotti poikkeuksellisen voimakas yhteenkuuluvaisuuden tunteemme ja ennen kaikkea se, että jatkoimme tehtäväämme palaamalla tapahtumapaikalle heti. Kriisitukiryhmä piti varsinaisen istunnon meille kahdeksantena päivänä, mutta tilanne alkoi jo olla hallinnassa ja töitäkin oli tehty jo käytännössä viikko.

Psykososiaalinen tuki jatkui Suomessa rotaatiomme kotiuduttua, ja kaiken keskustelun jälkeen alkoi lopulta tuntua siltä, ettei enää tarvitsisi tuijotella jokaista vastaantulevaa autoa sillä mielellä, josko se nyt juuri olisi räjähtämässä silmille. Aika ja saamamme tuki oli tehnyt tehtävänsä, ja olimme palanneet normaalielämään.

“Meanwhile in Finland” eli vaikutus tuhansien kilometrien päässä (isku + 60 minuuttia – seuraavat viikot)

Tapahtumapäivän iltana isku oli pääuutinen kaikilla Suomen televisiokanavilla. Se oli ensimmäinen suomalaisia vastaan ajoneuvoa käyttäen tehty itsemurhaisku tuolloin reilut 53 vuotta kestäneen rauhanturvahistoriamme aikana. Tätä ennakkoiden Suomen kontingentin komentajan sijainen käski meitä olemaan yhteydessä lähiomaisiimme jo tapahtumapaikalta, ettei missään tapauksessa syntyisi tilannetta, jossa lähiomaiset kuulevat asiasta ensi kertaa mediasta. Jokainen onnistuikin viestittämään itse lähiomaisilleen tiedon heti iskun tapahduttua (isku + 60 minuuttia), minkä jälkeen uutinen jo julkaistiinkin mediassa. Jokaisen pääsanoma kotiin oli karkeasti se, että ”olimme iskussa, turvassa ollaan ja televisiouutisia ei tarvitse säikähtää”.

Omalla kohdallani seuraava palvelusvapaa koitti onneksi jo muutamaa viikkoa myöhemmin, ja pääsin kotiin keskustelemaan asiasta nokikkain perheeni kanssa. Vähitellen kaikki alkoivat

ymmärtää, mitä oli tapahtunut. Kuolema raapaisi niin läheltä, etten juuri välittäisi enää tuon lähempänä ollakaan – nähty on. Ajattelin silloin ja ajattelen yhä tänäkin päivänä, ettei isku ollut varsinaisesti suunnattu juuri minua ja partiotamme vastaan. Iskun tekijä vain halusi niin kiihkeästi tappaa ”väärauskoisen”, että oli valmis uhraamaan sitä yrittäessään oman henkensä. Kohtasimme Afganistanin kehätiellä, ja me jäimme henkiin. Meidät pelasti onni, hyvä kalusto ja oikea toiminta. Loppujen lopuksi tällä tavalla yksinkertaistettuna asia on helppo selittää itselleen.

Viimeisenä palvelusvapaapäivänä olin taas aavikkopuvussa lähdössä vielä viimeisen kerran Afganistaniin, kun pieni tyttäremme takertui itkien jalkaani ja huusi ”*isi – mä kiellän sulta Afganistanin*”. Tytöllä oli tietysti suuri huoli siitä, että isille tapahtuisi jotain ikävää palveluksen viimeisenä kuukautena. Itsekään en voinut mitään ajatukselle siitä, ettei salama sittenkin voisi iskeä kahdesti samaan paikkaan. Aikuisena ja vanhempana tyttärelle piti tietenkin toistaa sitä irrationaalista mantraa, että ”*ei ole mitään hätää*” ja naurahtaa rohkaisevasti päälle, niin lattealta kuin se omissakin korvissa kuulosti. Kotoa lähtiessäni lupasin vaimolleni, että ”*tulen kotiin elokuun lopussa, tapahtui mitä tahansa*”. Kotioven sulkeminen ja lähtö lentokentälle olivat yllättävän vaikeat toimenpiteet.

Pohjois-Afganistanin tapahtumat vain vilkastuivat viimeisinä, presidentinvaalien aikaisina, palveluviikkoinani, mutta oman joukkoni kohdalle ei osunut enää sen suurempaa dramatiikkaa, vaikka kolme melko kiperää tilannetta vielä koimmekin. Kotona jännitettiin koko loppuaika aina siihen saakka, kunnes ilmestyin elokuun lopussa Pirkkalan lentokentän ovista. Vaimo oli vastassa, ja sitten halattiin normaalia pidempään. Vaimoni sanoi pelänneensä viimeisen jakson aikana jatkuvasti, että jotain järkyttävää vielä kuitenkin tapahtuisi alkaen aseellisesta toiminnasta päättyen lento-onnettomuuteen unohtamatta trooppisia tautejakaan. Kotiin jäävän osa on ehkä kuitenkin kaikkein vaikein. Hoidimme reissun jälkeisen palautumiseni loppuun lähtemällä heti palattuani perhelomalle Turkkiin, joka on niin maantieteellisesti, kulttuurisesti kuin henkisestikin suurin piirtein Suomen ja Afganistanin puolivälissä. Turkki oli siis minulle ns. pehmeä lasku.

Mitä jäi käteen?

Pyrin aina ajattelemaan asioista positiivisesti ja mietin sitä, miten kääntäisin kokemukseni vahvuuksiksi.

Sotilasuran alussa minulle opetettiin kolme aforisminomaista perustotuutta: 1) köydellä ei voi työntää, 2) vesi virtaa alaspäin ja 3) p...a kelluu. Olen muistanut tuon loitsun, vaikka uran alkuvaiheessa se ei vielä tuntunut sen keskeisemmältä helmeltä kuin Kadettikoulun Perinteiden isän ikivihreätkään. Vuosien aikana olen suomentanut edellä mainitut perustotuudet itselleni ymmärrettävämpään muotoon: 1) johda aina esimerkillä, 2) maailmassa on tietyt lainalaisuudet ja 3) joillekin asioille et vaan voi mitään. Samat perustotuudet palautuivat hieman erinäköisinä mieleeni tässä artikkelissa kuvatun kokemukseni myötä.

Esimerkin voima: Nyt ymmärrän konkreettisesti sen, ettei köydellä tosiaan voi työntää. Johtajan on käytännössä pakko kulkea fyysisesti joukkonsa kärjessä, koska muussa tapauksessa kukaan ei liiku haluttuun suuntaan tai ei liiku lainkaan. Nopeasta päätöksenteosta ja tehdyn päätöksen noudattamisesta jopa jääräpäisyyttä hipovalla tavalla ei yleensä ole haittaa, koska viimeistään jälkeinpäin kaikki ymmärtävät, että aina ei voida pysähtyä rupattelemaan. Opin sen, että pystyn johtamaan joukkoani mukiinmenevästi hieman paineistettunakin. Paineensietokyky on toki meiltä kaikilta erilaisissa psykologisissa testeissä joskus uran alkumetreillä testattu, mutta on hyvä saada

ikiomat parametrit siitäkkin. Sanotaan, ettei salama iske kahta kertaa samaan paikkaan, mutta olen miettinyt sitä mahdollisuutta, että se kuitenkin iskisi. Seuraavassa iskussa olen valmiimpi johtaja – tapahtui se sitten normaali- tai poikkeusolojen tehtävässä.

Lainalaisuudet: Kaikkea, minkä todella aikoo osata tositilanteessa, on harjoiteltava vimmatusti. Tilanteen alkuvaiheen mahdollisesti aiheuttaman yllätyksen jälkeen ryhmä toimii juuri niin hyvin kuin on kouluttautunut. Enää en luota muuhun joukkoon kuin sellaiseen, jonka kanssa olen itse harjoitellut. Mielestäni ”suomalaisessa rotaatiojärjestelmässä”, jossa joukosta vaihdetaan rotaatioittain noin puolet, on kaksi hyvinkin vastakkaista näkökulmaa. On totta, että tällä menettelyllä joukossa on aina kokeneempia ohjaamassa uusia tulokkaita, mutta toisaalta joukon koulutustaso on aina hyvin epäyhtenäinen. Jos ryhmä on kouluttautunut edes kahdella eri tavalla, lopputulos on se, että se ei toimi yhdenmukaisesti. Huomasin myös, että debriefing-järjestelmä on hyvä ja toimiva, kunhan vaan ymmärtää lakata väheksymästä sen arvoa. Debriefing on osa kruunun huolenpitoa.

Asiat, joille ei voi mitään: Havaitsin, että ensi sekuntien toiminta menee selkäytimellä kenellä mitenkään, enkä usko, että sitä voi loppujen lopuksi opettaa. Vaikka kuinka paljon olisi harjoiteltu, tositilanteessa on kuitenkin jokin sellainen tekijä, esimerkiksi mustunut tuulilasi, johon kukaan ei ollutkaan varautunut ja joka aiheuttaa kitkaa suunniteltuun toimintaan. Tilanteen aikana jokainen pelkäsi – tai valehtelee – sillekään ei voinut mitään. Pelolle ei kuitenkaan annettu sellaista valtaa, että toimintamme olisi herpaantunut hetkeksikään, vaan me olimme niskan päällä alusta loppuun. Selätimme pelon palatessamme tapahtumapaikalle, vaikkemme siinä vaiheessa tienneet lainkaan, millaisesta iskusta oli kyse ja oliko alueella vielä jotain odottamassa meitä.

Ja lopuksi synkkään tarinaan kevennys: Käytössämme ollut ajoneuvokalusto osoittautui lujarakenteiseksi. Puolisen minuuttia iskun jälkeen, ajoneuvon vielä liikkeessa tuulilasi mustuneena, takapenkillä istunut kaveri huusi korvat lukossa meille etupenkkiäisille ”Mersulle ylävitokset”, ja löimme kättä ja hurrasimme. Olimme juuri saaneet varsin kouriintuntuvasti kokea, että johdotähti oli lujuudeltaan hyvinkin maineensa veroinen. Se selvisi ylivoimaisena voittajana tästä räjähteillä ryyditetystä kestopitestistä.

KOSONEN: "PARAS HETKI OLI SE, KUN SELVISIMME LÄHES PELKÄLLÄ SÄIKÄHDYKSELLÄ"

Haastattelu: Jari Rantapelkonen

Suomalaisen Kriisinhallintajoukon (SKJA) joukon komentajana Pohjois-Afganistanissa yhdeksän kuukautta vuonna 2011 toiminut everstiluutnantti Petri Kosonen kertoo, millaisten tehtävien, olosuhteiden ja haasteiden parissa hän joukkoineen Mazar-e-Sharifin alueella toimi.

Millaisiin yllätyksiin törmäsit ensimmäisinä palveluspäivinä, kun saavuit Afganistaniin?

Vaikka kuvittelin valmistautuneeni tulevaan tehtävään hyvin, niin yllätyksiä tuli, sekä positiivisia että negatiivisia. Yhteistyösopuolien suuri määrä oli ensimmäinen yllätys: yhteistoimintaa oli luonnollisesti ISAF:n eri osapuolten kanssa, lukuisten afgaaniviranomaisten sekä muiden kansainvälisten toimijoiden kanssa. Positiivinen yllätys oli suomalaisessa joukossa vallitseva hyvä henki ja yrittämisen halu.

Kerro, mikä on SKJA:n tehtävä ja missä se täyttää operatiiviset tehtävänsä?

On hyvä muistaa, että SKJA on kansallinen hallinnollinen yksikkö, mutta sen lisäksi kaikilla suomalaisilla sotilailla on oma operatiivinen tehtävänsä ISAF:n organisaatiossa. Esimerkiksi itse olin Provincial Reconstruction Team Mazar-E-Sharifin eli PRT MES:n apulauskomentaja. Suomalaisen, kuten kaikkien ISAF:n sotilaiden, tehtävänä on tukea Afganistanin turvallisuusviranomaisia, armeijaa ja poliisia, turvallisen ympäristön luomisessa kaikille afganistanilaisille. Toiminta-alueena on neljä maakuntaa Pohjois-Afganistanissa. Yksittäisiä suomalaisia sotilaita on tämän alueen ulkopuolella, muun muassa Kabulissa.

Onko suomalaisille asetettu rajoitteita operatiivisten tehtävien suhteen?

Suomalaisjoukon operatiivista toimintaa ei ole käytännössä kansallisesti rajoitettu. Suomalaiset sotilaat toteuttavat kaikkia ISAF:n käskemiä tehtäviä. Suomalaisia joukkoja saa käyttää vain Pohjois-Afganistanin alueella.

Millainen on tyypillinen komentajan palveluspäivä?

Komentajalla ei ole tyypillistä palveluspäivää, vaan päivän ohjelma riippuu paljon siitä, minkälaista operatiivista toimintaa on käynnissä. Päivää kuitenkin rytmittävät esikunnan säännönmukaiset kokoukset. Jos käynnissä on painopisteoperaatio, niin aika menee operaation johtamiseen sekä yhteisellä komentopaikalla afgaanien kanssa että PRT:n esikunnassa. Operatiivisten tehtävien sallimissa rajoissa hoidetaan kansallisia hallinnollisia asioita ja tarkastetaan suomalaisia yksiköitä toimialueella. Jokaiseen päivään pyrin myös mahdollittamaan liikuntatuokion.

Kerro yhteistyökumppaneista, keiden kanssa ja missä yhteyksissä SKJA toimii?

Ehdottomasti tärkeimpiä yhteistyökumppaneita olivat Afganistanin turvallisuusviranomaiset, erityisesti armeija ja poliisi. Käytännössä afgaanit johtivat kaikkien operaatioiden suunnittelua

ja toimeenpanoa. Tämä tarkoitti sitä, että suomalaiset johtajat ja esikuntaupseerit suunnittelivat ja johtivat operaatiot yhdessä afgaanien kanssa joukkojen sitten ollessa tiiviissä käytännön yhteistoiminnassa kentällä.

Toinen tärkeä yhteistyökumppani oli PRT:n siviiliosa, jossa toimivat poliittiset asiantuntijat ja kehitysyhteistyöasiantuntijat. Tavoitteena oli nivoa yhteen turvallisuustilanne ja jälleenrakentaminen ja siten pyrkiä luomaan väestölle mahdollisimman hyvät olosuhteet. Työ oli haastavaa erilaisten tavoitteiden ja ajatusmaailman johdosta.

Kentällä toimivat joukot olivat luonnollisesti jatkuvasti tekemisissä tavallisten afgaanien kanssa. Suomalaisten rauhanturvaperinteiden mukaisesti onnistuttiin väestöön luomaan kohtuullisen hyvät suhteet.

Afganistan on vaarallinen toiminta-alue, ja tilastojen mukaan kapinallisten hyökkäykset ovat vuosien varrella lisääntyneet. Suomalaisille on syntynyt tappioita vuosien varrella useista haavoittumisista aina kuolemiin saakka. Mitä komentaja ajattelee operaatioalueen tilanteesta?

Toiminta-alueella on jatkuvasti mahdollisuus joutua kapinallisten hyökkäyksen kohteeksi tai tienvarsipommi-iskuun. Turvallisuustilanne kehittyi vuoden 2011 aikana kuitenkin positiivisesti PRT MES:n toiminta-alueella.

Erityisesti Mazar-e-Sharifin länsipuoli, joka oli aikaisemmin kapinallisten tukialuetta, rauhoitui huomattavasti. Tämä johtui osin Afganistanin turvallisuusviranomaisten ja PRT MES:n kasvaneesta suorituskyvystä, mutta suurin vaikuttanut tekijä oli vastakumouksellisen strategian

soveltaminen käyttöön. Sen mukaisesti kapinallisilta kiistettiin toiminnanvapaus alueella sekä aloitettiin jälleenrakennus ja hallinnon tukeminen. Tällaiset toimenpiteet yhdessä saivat väestön uskomaan, että hallituksen kannattaminen on sille edullisempaa kuin kapinallisten tukeminen. Uskon turvallisuustilanteen voivan edelleen kohentua, mikäli toimintaa jatketaan edellä mainitulla tavalla.

Toiminta ei kuitenkaan kokonaan poista mahdollisuutta joutua yhteenottoon kapinallisten kanssa. Suomalaisilla sotilailla on kuitenkin hyvät valmiudet vastata haasteeseen: henkilöstömme, toimintamenetelmämme ja varustemme ovat huippuluokkaa.

Millaisia vaatimuksia suomalaisille sotilaille asetetaan, jotta he kykenevät toimimaan SKJA:ssa?

Ei mitään erityisvaatimuksia; hyvä fyysinen kunto, oman tehtävän hyvä hallinta ja annettujen tehtävien täyttäminen riittää. Näitä edellytin kaikilta sotilailta.

Mitä sääntöjä suomalaisilla on liikkumisesta Afganistanissa?

Toimialueen uhkatason takia Afganistanissa suomalaiset sotilaat liikkuvat tukikohtien ulkopuolella vain käsketyissä tehtävissä. Tällöin täytyy koko ajan olla taisteluvalmiina niin varustukseltaan kuin henkiseltä valppaudeltaankin. Liikkuminen tapahtuu aina osastona panssaroiduilla ajoneuvoilla – turhia riskejä ei otettu. Valitettavasti siis ehkä muista operaatioista tuttu ”sotilasturismi” ei ollut mahdollista.

Millaisia ohjeita vapaa-ajalla olemisesta suomalaisille sotilaille on asetettu? Millaiset harrastusmahdollisuudet Afganistanissa on? Miten yhteyttä kotiin voi pitää?

Afganistanissa sotilailla ei ole varsinaista vapaa-aikaa, vaan aina tulee olla valmis palvelukseen. Palveluksen sallimissa rajoissa on tukikohtien sisällä kohtuullisen hyvät harrastusmahdollisuudet. Liikunta on suosittua vastapainoa työlle: lenkkeily on mahdollista tukikohtien sisällä, paikasta riippuen kierroksen pituus on yhden ja kymmenen kilometrin välillä. Kuntosalit ovat kaikissa tukikohdissa hyviä, lisäksi on mahdollisuus vaihtelevasti harrastaa joukkuepelejä, kuten rantalentopalloa.

Rauhanturvaajia palvelee lisäksi kirjasto, josta on mahdollisuus kirjojen lisäksi lainata elokuvia. Musiikin soittaminen on myös mahdollista.

Yhteydenpitoon kotiin on hyvät edellytykset: suomalaisten päätukikohdissa on langattomat tietokoneverkot, jotka kattavat majoitusrakennukset. VOIP-puhelimella voi käytännössä olla rajattomasti yhteydessä kotiin. On tietenkin luonnollista, että yhteydet eivät aina Afganistanissa toimi ja selvää on sekin, että joukon ollessa operaatiossa, ei yhteydenpito kotiin ole mahdollista.

Mikä on parasta komentajan tehtävässä? Kerro parhaista hetkistäsi.

Kyllä paras hetki oli se, kun kuuli hoitavalta lääkäriltä, etteivät eräästä iskusta sairaalaan evakuoituidut suomalaiset sotilaat olleet haavoittuneet kuin lievästi – selvisimme lähes pelkällä säikähdyksellä.

Hyviä hetkiä olivat aina myös ne, kun joukot palasivat operaatiosta tukikohtaan ehjin nahoin.

Tunsin myös suurta tyydytystä syksyllä, kun puolen vuoden operoinnin tuloksena saatoimme todeta turvallisuustilanteen kohentuneen toiminta-alueellamme.

Oletko joutunut koviin paikkoihin, ja jos olet, millaisiin?

Itse en joutunut koviin paikkoihin, niissä olivat joukkomme, jotka operoivat kentällä vihollisuhan alla vaikeissa sää- ja maasto-oloissa. Komentajana kovimmat paikat liittyivät päätöksiin, joita tein joukon ollessa taistelutilanteessa kentällä.

Miltä Afganistanin tulevaisuus näyttää?

Afganistanin tulevaisuus näyttää kovin erilaiselta maan eri osissa. Minulla on syvällistä tietoa vain omalta toiminta-alueeltamme. Siellä tilanne on mennyt parempaan suuntaan, joten tulevaisuus näyttää hyvältä. Kehityksen jatkuminen riippuu suuresti siitä, kuinka kauan kansainvälinen yhteisö jatkaa tukeaan alueelle. Mikäli tuki jatkuu, on positiivinen kehitys mahdollista. Afganistanilla on kuitenkin paljon ongelmia ratkaistavana, ennen kuin rauha koittaa.

Onko Suomi saanut Afganistanin operaatiosta jotain positiivista?

Mielestäni Suomi on saanut operaatiosta positiivisia asioita. Olemme osaltamme vaikuttaneet siihen, että alueen ihmisten turvallisuustilanne on kohentunut, mikä puolestaan on mahdollistanut kehityksen. Kehitys näkyy rakentamisen lisäksi myös koulujen toiminnassa ja ihmisten mahdollisuudessa harjoittaa elinkeinojaan rauhassa. Kaiken kaikkiaan tavallisen ihmisen arki on tullut turvallisemmaksi ja helpommaksi. Tämän johdosta tekemämme uhraukset eivät ole olleet turhia.

Suomalaiset sotilaat ovat saaneet arvokasta kokemusta toiminnasta sodan kaltaisissa olosuhteissa. Kokemuksen perusteella voimme kehittää toimintatapojamme ja varustustamme.

Kerro, mitä keskeistä olet johtamisesta oppinut komentajana SKJA:ssa?

Ensinnäkin sen, että kaikki, mitä minulle on opetettu sodan ajan johtamisesta, pitää paikkansa ja toimii käytännössä.

Jokainen johtaa omalla tyylillään. Itse uskon selkeisiin pelisääntöihin ja niistä kiinnipitämiseen. Johtajan on myös uskallettava vaatia alaiselta epämiellyttäviäkin asioita, jos ne ovat tärkeitä, esimerkiksi suojavarusteiden käyttöä. Se on myös osaltaan huolenpitoa alaisesta. Samoin on komentajan pyrittävä tukemaan alaisiaan johtajia kaikin tavoin.

Suomalaisten johtaminen perustuu pitkälti selkeiden tehtävien ja resurssien antamiseen ja siihen, että alainen itse päättää, miten asian hoitaa. Tiukassa paikassa ja tiiviissä yhteisössä johtajien esimerkillä on suuri, joskus jopa ratkaiseva merkitys.

AFGANISTAN-OPERAATIO KEHITTÄÄ SUOMEN SOTILAALLISTA SUORITUSKYKYÄ

Teksti: Ali Mättölä¹

ISAF-operaatio on toimintaympäristöltään eräs haastavimmista kriisinhallintaoperaatioista, joihin Suomi on osallistunut. Vaativien maasto- ja ilmasto-olosuhteiden lisäksi suurin yksittäinen rauhanturvaajia kuormittava seikka on alueen turvallisuustilanne ja jatkuva uhka hyökkäyksen kohteeksi joutumisesta. Haasteellinen operaatio on vaatinut veronsa myös suomalaisen kriisinhallintajoukon keskuudessa. Palvelustovereita on menetetty niin kaatuneina kuin haavoittuneinakin. Operaatiosta on saatu kuitenkin runsaasti oppia sekä sotilaan perustaitojen kouluttamiseen että materiaalin ja toimintamenetelmien kehittämiseksi.

Jatkuvasti muuttuva operaatio

Suomen osallistuminen ISAF-operaatioon ja koko ISAF-operaatio ovat olleet jatkuvassa muutoksessa. Muutoksia on tapahtunut niin operaatioalueessa kuin ennen kaikkea operatiivisissa tehtävissä ja toimintamenetelmissäkin. Usein toimintaympäristön muutokset ovat tapahtuneet sellaisella tempolla, että koko operaatio ja sen mukana myös suomalaiset ovat vain reagoineet muuttuneisiin haasteisiin.

Suomen osallistumisen alkuvaiheessa suomalaisten tehtävänä oli CIMIC-toiminta Kabuln alueella. ISAF-operaation mandaatin laajetessa maan pohjoisosiin suomalaisiakin rauhanturvaajia alettiin siirtää sekä Maimanan että Mazar-e-Sharifin alueelle.

ISAF:n vastuualueen laajentuessa toimintamalliksi muodostui alueellisten jälleenrakennusryhmien (Provincial Reconstruction Team, PRT) toimintaan perustuva operaatioajatus. Jälleenrakennusryhmien päämääränä oli yhdistää kehitystyöstä ja hallinnon kehittämistä vastaavat siviilitoimijat sekä tiedonhankinnasta ja turvallisuustoiminnasta vastaavat sotilaskomponentit. Suomalaisia rauhanturvaajia on toiminut sekä norjalaisten johtamassa PRT Maimanassa että ruotsalaisten johtamassa PRT Mazar-e-Sharifissa. PRT-toiminnan alkuvaiheessa sotilaiden rooli oli tiedonhankinta ja yhteydenpito paikallisväestöön. Toimintamallina oli liikkuminen ja partiointi yleensä kahden maastoajoneuvon ja kuuden hengen ryhmissä (Military Observation Team, MOT). Yleensä MOT:illa oli käytössään ainoastaan panssarioimattomat ajoneuvot ja käsiaseet.

Vuosien 2007–2008 aikana talebanliikkeen voimistuminen ja paikallisten kapinallisjohtajien otteiden koveneminen alkoi näkyä turvallisuustilanteen heikkenemisenä myös Afganistanin pohjoisosissa. Kapinallisten iskujen yleistyessä ja toiminnan edelleen aktivoituessa jouduttiin tarkistamaan myös ISAF:n toiminnallisia menetelmiä. Omasuojan parantamiseksi ISAF-joukot alkoivat yleisesti operoida aikaisempaa suurempina joukkokokonaisuuksina. Näin pyrittiin estämään tilanteet, joissa kapinallisten mahdollinen hyökkäys pystyisi lamauttamaan yhtäaikaaisesti koko tehtävässä olevan rauhanturvaajien osaston. Samalla myös Pohjois-Afganistanissa operoivat ISAF-joukot alkoivat suunnata toimintaansa painopistemäisesti juuri niille alueille, joiden tiedettiin olevan kapinallisten vahvoja tulialueita. Operaatiot muuttuivat laajemmiksi ja monimutkaisemmiksi.

1. Kirjoittaja kuvassa sivulla 170.

Samalla lisättiin yhteisoperointia Afganistanin omien turvallisuusviranomaisten kanssa, mikä entisestään kasvatti operaatioiden johtamiselle asetettuja vaatimuksia.

Operatiivisen toiminnan luonteen muuttuminen ja turvallisuustilanteen heikkeneminen vaativat muutoksia myös suomalaisen kriisinhallintajoukon varustukseen ja toimintamenetelmiin. Ensimmäisenä toimenpiteenä käynnistettiin toimet kriisinhallintajoukon omasuojan parantamiseksi. Joukon käyttöön hankittiin panssaroituja ajoneuvoja sekä ajoneuvoihin asennettavia radiolaukaistavien räjähteiden laukaisusignaalia häiritseviä lähettimiä. Samalla kehitettiin suomalaisten käytössä olevaa aseistusta entistä monipuolisemmin tehtäviin ja uhkakuvaan soveltuvaksi. Myös kriisinhallintajoukon kokoonpanoa tarkistettiin. Johtopäätöksenä on syntynyt nykyisin SKJA:n kokoonpanoon kuuluva Jääkärikomppania, joka pääsääntöisesti operoi joukkueittain tai komppanian suuruisena kokonaisuutena. Nykyään komppanialla on käytössään myös panssaroidut ajoneuvot sekä raskaampaa aseistusta, kuten kranaatinheittimiä, kranaattikonekiväärejä ja ilmatorjuntakonekiväärejä.

Afganistanin tilannetta ei kyetä koskaan ratkaisemaan pelkästään länsimaisten sotilaiden voimin. Keskeistä onnistumisen kannalta on luoda Afganistanin omille turvallisuusviranomaisille sellainen suorituskyky, että maan omat kansalaiset kykenevät luottamaan niiden luomaan turvallisuuteen. Se on edellyttänyt yhä enemmän myös suomalaisten resurssien sitomista afgaanipoliisien ja -sotilaiden kouluttamiseen, eli mentorointiin. Afganistanin turvallisuusjoukkojen koulutustehtäviin kuuluu olennaisena osana myös operointi ja toimiminen joukkojen kanssa. Tämä puolestaan asettaa jälleen uudenlaisia vaatimuksia tehtäviin valittavalle henkilöstölle ja heidän koulutustasolleen. Erityisesti Afganistanin asevoimien operatiivisten joukkojen, kuten pataljoonien ja komppanioiden, kouluttajilta vaaditaan erityisen hyvää fyysistä kuntoa, paineensietokykyä, oma-aloitteisuutta ja erinomaisia sotilaan perustaitoja.

Operaation luonteesta ja toimintamallien muutoksista huolimatta ISAF-sotilaiden keskeisin tehtävä on kuitenkin afganistanilaisten oman yhteiskunnan jälleenrakennuksen tukeminen ja turvallisuuden tunteen parantaminen. Pääosa afgaaneista haluaisi elää rauhassa, viljellä maataan ja elää normaalisti perhearke. Kehitysvaiheessa olevat afgaanien omat asevoimat ja poliisi ovat tulevaisuudessa ne toimijat, joiden tulisi ottaa vastuu maan turvallisuudesta ja kansalaisten hyvinvoinnista. Siihen asti keskeinen osa myös suomalaisten rauhanturvaajienkin toimintaa on tiivis yhteydenpito paikallisväestöön ja sen tulevaisuudenuskon rakentaminen.

Keräilystä joukkotuotantoon

ISAF-operaation suomalaisen kriisinhallintahenkilöstön valinnassa ja koulutuksessa noudatettiin operaation alkuvuosina perinteistä suomalaista toimintamallia, jossa joukko valittiin kriisinhallintareservistä ja halukkaasta kantahenkilökunnasta. Valittu joukko koottiin sen jälkeen muutaman viikon koulutusjaksolle ja lähetettiin sitten operaatioon. Tällöin operaatioon lähteneen joukon sisäinen kiinteys, koulutustaso ja suorituskyky olivat paljolti kiinni siitä, miten hyvin yhteen hitsautuneeksi joukko oli saatu viritettyä lyhyen koulutusjakson aikana. Tällöin usein yksittäisten rauhanturvaajien persoonalliset ominaisuudet, tai niiden puuttuminen, olivat välillä turhankin korostuneessa roolissa joukon toimintakykyä tarkasteltaessa.

Merkittävä muutos ISAF-operaatioon lähetettävien suomalaisjoukkojen muodostamisessa tapahtui vuonna 2009. Tällöin Afganistanin presidentinvaalien tukemiseen lähetettyjen, niin sanottujen vaalinvahvennusjoukkojen, kokoonpanoa muodostettaessa käytettiin suomalaisten sodan ajan joukkojenkin muodostamisesta tuttua joukkotuotannon periaatetta.

Suomesta vaalien ajaksi SKJA:n kokoonpanoa vahventamaan lähetetty osasto muodostui kahdesta hyvin erilaisesta komponentista. Toinen kokonaisuus koostui Utin Jääkärirykmentin pääosin erikoisjoukkokoulutetusta erikoisoperaatiosta. Toinen joukkokokonaisuus, jääkärijoukkue, puolestaan muodostettiin Porin Prikaatin juuri kansainvälisen valmiusjoukkokoulutuksen päättäneistä, yhdessä koulutetuista reserviläisistä. Kumpaakin osastoa täydennettiin lisäksi erikoisosaamista vaativien tehtävien osalta kokeneilla reserviläisillä ja palkatulla henkilökunnalla muista joukko-osastoista.

Utin Jääkärirykmentin osasto muodostui kokeneista ammattisotilaista, joilla oli takanaan keskimäärin 2–4 aikaisempaa kriisinhallintaoperaatiota sekä rutinoitunut kyky yhdessä toimimiseen. Porin Prikaatin osaston suurena haasteena etukäteen pidettiin henkilöstön pääosan nuoruutta ja kokemattomuutta kriisinhallintatehtävissä. Operaatioalueella kummankin joukon erityispiirteet tulikin ottaa tarkasti huomioon tehtäviä ja operaatioalueita suunniteltaessa. Alusta alkaen PRT Masar-e-Sharifin johto yhdessä kummankin osaston johdon kanssa onnistui kuitenkin räätälöimään kummallekin osastolle niiden suorituskykyä vastaavia tehtäviä. Näin osastot pääsivät lyhyestä valmistautumisajasta huolimatta mukaan kiivaaseen operatiiviseen tempoon ja saavuttivat hyvin PRT:n johdon asettamat operatiiviset tavoitteet. Erityisen positiivisena voidaan pitää Porin Prikaatin nuorten sotilaiden, välillä poikkeuksellisenkin vaativissa tilanteissa, osoittamaa tiivistä yhteishenkeä ja erinomaista asennetta. Kumpikin osasto onnistui myös tulikasteessaan, jota voidaan pitää kaikkien sotilasjoukkojen toimintakyvyn kannalta kriittisenä. Jouduttuaan hyökkäyksen kohteeksi kumpikin joukko säilytti toimintakykynsä ja kykeni täyttämään tehtävänsä.

Erityisesti korkean riskitason alueilla ja tehtävissä toimittaessa tehtävän onnistumisen ratkaisee yleensä joukon kyky toimia saumattomana kokonaisuutena. Tällöin yksilöiden merkitys vähenee.

Tämän joukkotuotannon peruslogiikan mukaisesti koulutetaan ja valmennetaan nykyisin SKJA:n kokoonpanoon kuuluva jääkärikomppania. Se tuotetaan ensisijaisesti kansainvälisen valmiusjoukkokoulutuksen kautta ja henkilöstöä täydennetään erikoiskoulutuksen saaneilla reserviläisillä ja kantahenkilökunnalla. Viimeinen silaus joukolle annetaan rotaatiokoulutuksessa. Mikäli SKJA:n toiminnassa tulevaisuudessa siirrytään entistä enemmän Afganistanin turvallisuusviranomaisten koulutukseen, tulisi myös tällaisissa tehtävissä harkita yhdessä koulutettujen ja yhteistoimintaan tottuneiden valmiiden joukkokokonaisuuksien käyttöä.

Mitä on opittu?

Erityisesti vuonna 2009 vaalinvahvennustehtävissä toimineiden joukkojen johtopäätökset operaation kokemuksista olivat hyvin yhdensuuntaisia. Sekä ammattisotilaiden että hiljattain varusmiespalveluksensa päättäneiden reserviläisten havainnot perustuivat useisiin kapinallisten hyökkäyksiä seuranneiden taistelusketusten havaintoihin. Johtopäätösten mukaan vaativista tilanteista selviäminen, niin yksilöinä kuin toimivana joukkonakin, perustui neljän kriittisen perustaidon hallintaan. Nämä perustaidot ovat LIIKU – AMMU – KOMMUNIKOI – LÄÄKITSE.

Näiden neljän sotilaan perustaidon automaatiotason hallinta, myös kovan henkisen paineen ja mahdollisesti tulituksen alaisena, ovat perusedellytykset sotilaan menestyksekkäälle toiminnalle niin kriisinhallintatehtävässä kuin myös kansallisen puolustuksenkin tehtävissä. Mikäli näiden taitojen hallinta on puutteellista, sotilas muuttuu turvallisuusriskiksi myös omalle joukolleen – siis osaksi ongelmaa.

Liikkumisella tarkoitetaan kykyä liikkua vaativissa maasto- ja sääolosuhteissa, tehtävän edellyttämässä varustuksessa, oma toimintakyky säilyttäen. Sen keskeisin kulmakivi on hyvä fyysinen kunto. Ei niinkään Cooperin testissä osoitettu juoksukunto vaan oman tehtävän edellyttämä toiminnallinen peruskestävyys ja lihaskunto. Liikkuminen tarkoittaa myös kykyä hyödyntää joukon käytössä

olevia siirtymisvälineitä maaston ja tehtävän toteuttamisen kannalta tarkoituksenmukaisesti. Liikkuminen tulee hallita myös toimittaessa miinavaarallisella alueella ja jopa tulituksen alaisena.

Ampuminen ja omien aseiden automaatiotason käyttötaito on sotilaan perustaitoja. Afganistanin operaatioissa suomalaiset ovat joutuneet kapinallisten tulituksen kohteeksi hyvin erilaisissa tilanteissa. Välillä tuli on avattu singoilla jopa 800–1 000 metrin etäisyydeltä. Toisinaan käsiaseiden tulitus on aloitettu muutamien kymmenien metrien päästä. Erityisesti kriisinhallintehtävissä ampumiseen ja aseenkäyttöön erityispiirteensä asettavat voimankäyttöä säännösten noudattaminen ja sivullisille aiheutettavien vahinkojen välttäminen. Tämä puolestaan edellyttää rauhanturvaajien aseenkäytöltä poikkeuksellisen suurta harkintaa ja aseksittelyn varmuutta. Samalla kuitenkin omalla harkitulla aseenkäytöllä tulee taata oman joukon turvallisuus.

Kommunikoinnilla tarkoitetaan tiedon jakamista ja oikean tilannetietoisuuden ylläpitoa. Kunkin sotilaan toimintatason mukaan sitä voidaan tehdä taistelijaparin, ryhmän, joukkueen tai jopa suuremman osaston puitteissa. Periaatteet ympäristön havainnoinnille, tilannekuvan muodostamiselle, raportoinnille ja kommunikoinnille ovat jokaisen sotilaan hallittavia perustaitoja. Kriisinhallintatehtävissä kommunikoinnissa korostuvat myös tiedonvaihto paikallisväestön kanssa tulkin välityksellä sekä yhteistoiminta muiden kansallisuuksien sotilaiden kanssa.

Kenttälääkintä on ehkä eniten yksittäisenä osa-alueena Afganistanin operaation myötä kehittynyt kansallinen kokonaisuus. Toiminta korkean uhkatason alueella ja palvelustoverien konkreettiset haavoittumiset ovat motivoineet niin lääkinnän toimintamallien kuin kenttälääkintämateriaalinkin kehittämistä. Keskeinen oppi lääkintähuollossa on ollut toimintamallien kehittäminen entistä enemmän taktisen ensihoidon (Tactical Combat Casualty Care, TCCC) suuntaan. Haavoittumistilanteissa korostuu pienryhmän oma kyky aloittaa henkeä pelastavat toimenpiteet. Ensimmäisen tunnin aikana tehdyt toimenpiteet ovat kriittisiä palvelustoverin

selviämisen kannalta. Myös lääkärin läsnäolo kentällä tehtävää suorittavan osaston mukana on osoittautunut hyväksi toimintamalliksi. Käytännön havaintojen ja kokemusten perusteella niin yksittäisen sotilaan kuin ryhmä- ja joukkuekohtainenkin lääkintämateriaali on kehitetty vastamaan vaativien olosuhteiden vaatimuksia.

Perusasiat kuntoon

Afganistanin ISAF-operaatio on aivan operaation alusta alkaen kehittänyt suomalaisten sotilaiden henkilökohtaisia taitoja ja suorituskykyä toimittaessa vaativissa, välillä lähes sodan kaltaisissa olosuhteissa. Johtajille ja esimiehille operaatio on tarjonnut haasteen testata omaa sotilaallista ammattitaitoaan ja johtamiskykyään tilanteissa, joissa sekä oma että alaisten henkinen ja fyysinen kestävyys on ollut kovalla koetuksella.

Osallistuminen kriisinhallintatehtäviin Afganistanissa on kouluttanut suomalaisia sotilaita erityisesti yksittäisen sotilaan, ryhmän, joukkueen ja komppanian taisteluteknisissä ja taktisissa tilanteissa. Nämä ovat juuri niitä peruskiviä, joista puolustusvoimien sotilaallinen suorituskyky rakentuu. Johtopäätös vaatimuksesta neljän perusasian, liiku – ammu – kommunikoi – lääkitse, automaatiotason osaamisesta palauttaa koulutukselle asetettavat vaatimukset sotilaskoulutuksen peruskysymyksiin. Ne ovat taitoja, joiden hallitseminen edellyttää asioiden loputonta toistamista, äksiisiharjoittelua usein kyllästymiseen asti.

Afganistanin operaatiosta tehtävät ruohonjuuritason johtopäätökset ovat juuri samoja, joita viime sotien veteraanit ovat jälkipolville korostaneet. Sotilaan perustaitojen oppimiseen ei ole oikotietä. Niiden harjoittelu ei suinkaan aina ole miellyttävää, vaan yleensä se on kovaa, fyysistä tekemistä. Samalla myös Afganistanista saadut kokemukset ovat vahvistaneet suomalaisen sotilaan peruskoulutuksen ja toimintamallien olevan pääosin kohdallaan. Perusasioiden äksiisinomaiseen harjoitteluun mitä erilaisimmissa tilanteissa tulee vain panostaa entistäkin enemmän. Tällaisia asioita ei voi opiskella internetissä.

Taistelukentällä Suomalaisupseerien kokemuksia Afganistanissa

Kokemukset ovat tärkeä tiedonlähde sotatieteissä. Puolustusvoimat on komentanut sotilasjoukkoja Afganistaniin vuodesta 2002 alkaen.

Tässä teoksessa suomalaiset upseerit kertovat avoimesti omin sanoin kokemuksistaan Afganistanissa. Kirjan sivut vievät lukijan erilaisten palvelustehtävien äärelle, kurkistamaan upseerin arkeen. Artikkelit ovat leikkauksia siitä mitä kirjoittajat ovat pitäneet arvokkaina kirjata muistiin, mitä tehtävistä on jäänyt käteen ja mitä kokemuksista on mahdollista oppia.

Kirja soveltuu niin opiskelijoiden kuin tutkijoiden, komentajien ja sotilaiden tiedonlähteeksi. Samalla se on arvokas julkinen avaus ja lisä kansainvälisiin tehtäviin lähtevien tiedonjanoon. Kirja ei suinkaan ole kiveen hakattua faktaa. Ymmärrys taistelukentän arjesta kasvaa kun keskustelu taktiikasta ja sotilasjohtamisesta jatkuu – suomalaisen maanpuolustamisen parhaaksi.

Toimittaja

Jari Rantapelkonen

Kirjoittajat

Mauri Koskela

Petri Kosonen

Mikko Kurko

Jouni Laari

Jari Lindholm

Tuomo Mero

Ali Mättölä

Tapio Niitynperä

Jari Rantapelkonen

Sakari Temonen

Pekka Toveri

